

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

TÜRKİYE'DEKİ AFGANİSTANLI
GÖÇMENLERİN ZORLUKLARI VE FIRSATLARI

Jafar POUYA

DOKTORA TEZİ

Danışman: Prof. Dr. Hacı Musa TAŞDELEN

HAZİRAN – 2024

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE'DEKİ AFGANİSTANLI GÖÇMENLERİN
ZORLUKLARI VE FIRSATLARI

DOKTORA TEZİ

Jafar POUYA

Enstitü Anabilim Dalı: Sosyoloji

“Bu tez 25/06/2024 tarihinde yüz yüze olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri
bulunan jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Prof. Dr. Hacı Musa TAŞDELEN	Başarılı
Prof. Dr. Mehmet Tayfun AMMAN	Başarılı
Prof. Dr. Köksel ŞAHİN	Başarılı
Doç. Dr. Fatih YILDIZ	Başarılı
Doç. Dr. Kenan GÖÇER	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☐

Hayır ☒

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Jafar POUYA

25/06/2024

ÖN SÖZ

Tez çalışmam, özellikle pandemi döneminde karşılaştığım zorluklarla dolu meşakkatli bir süreçti. Ancak bu uzun yolculukta, tüm bu zorlukların üstesinden gelmeyi başardım ve hayatımın en büyük görevlerinden birini tamamlamanın haklı gururunu taşıyorum. Tez çalışmam süresince başta araştırmalarımın çok önemli katkıları sunan değerli danışmanım Prof. Dr. Hacı Musa TAŞEDELİN ve tüm hocalarıma, teşekkürlerimi ve saygılarımı sunmayı borç bilirim.

Koronavirüs kısıtlamalarına rağmen çalışmamda bana destek sağlayan tüm katılımcılara en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca, araştırmam sırasında katkı sağlayan sevgili arkadaşlarıma, tanıdıklarıma ve bana destek olan herkese minnettarım. Yalnızca doktora tez sürecimde değil benim bu günlere gelmemi sağlayan, bana destek veren, beni teşvik eden sevgili anne ve babama yürekten ve sonsuz teşekkürlerimi sunarım

Jafar POUYA

25/06/2024

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	iv
TABLO LİSTESİ.....	v
GRAFİK LİSTESİ.....	vii
ÖZET	viii
ABSTRACT	ix

GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ.....	7
1.1. Araştırmanın Temel Problemi	7
1.2. Literatür Taraması ve Alana Katkısı	8
1.3. Araştırmanın Tasarımı.....	11
1.3.1. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	11
1.3.2. Veri Toplama Araçları	11
1.3.3. Verilerin Çözümlemesi	12
1.3.4. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliği	12
1.3.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	12
2. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ	14
2.1. Göç Olgusu.....	14
2.1.1. Göçmenlik	16
2.1.2. Düzensiz Göç	18
2.1.3. Mültecilik	20
2.1.4. Sığınmacılık.....	22
2.2. Vatandaşlık	25
2.3. Emek Göçü ve Beyin Göçü	28
2.3.1. Emek Göçünün Temel Saiki : Havaleler	35
2.4. Mülteci Kampları ve Gözaltı Merkezleri.....	38
2.4.1. Açık Deniz Gözaltı Merkezleri	42
2.5. Entegrasyon (Bütünleşme), Asimilasyon (Eritme) ve Çokkültürlülük	44
2.5.1. Kanada'nın Çok Kültürlülüğü.....	46

2.5.2. Entegrasyoncu bir Ülke Olarak Almanya	48
2.5.3. Asimilasyoncu bir Ülke Olarak Fransa	52
3. BÖLÜM: AFGANİSTANLI GÖÇMENLERİN ÇEŞİTLİLİĞİ.....	56
3.1. Afganistan Türkiye İlişkileri: Tarihi, Siyasi ve iktisadi Boyutlar	56
3.2. Afganistan’da Toplumsal Yapı ve Etnik Grupla	57
3.2.1. Hazaralar	57
3.2.2. Özbek ve Türkmenler.....	58
3.2.3. Tacikler	59
3.2.4. Peştunlar.....	60
3.2.5. Diğer Etnik Gruplar.....	61
4. BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM	62
4.1. Olgusal Durum	62
4.1.1. Göç Etmeden Önce Bilgi Edinme.....	65
4.1.2. Türkiye’ye Yönelik Göç Akımı	66
4.1.3. Türkiye’yi Tercih Sebepleri (Çekici Unsurlar).....	70
4.1.4. Afganistan’dan Ayrılma Sebepleri (İtici Unsurlar)	72
4.1.5. Suç ve Göç İlişkisi	75
4.1.6. Afganistan’dan Emek ve Beyin Göçü.....	77
4.1.7. Afganistanlı Göçmenler ve Türkiye'deki Güvenlik Meselesi	81
4.1.8. Türk Halkından Memnuniyet.....	81
4.1.9. Mültecilere Yardım ve Mali Destek	82
4.1.10. Türkiye'deki Afganistanlı Göçmenlerin Hayat Şartlarından Memnuniyeti.	84
4.1.11. Afganistanlı göçmenlerin Türkçe Dil Becerileri	85
4.1.12. Afganistan'a Geri Dönüş	87
4.2. Türkiye'deki Afganistanlı Göçmenlerin Zorlukları	88
4.2.1. Oturma İzni Meselesi	89
4.2.2. Sınır Dışı Edilmenin Zorluğu.....	92
4.2.3. Emek Sömürüsü	94
4.2.4. Serbest Dolaşımın Kısıtlanması	95
4.2.5. Sağlık Hizmetlerine Erişim Zorluğu	97
4.2.6. Mülteci Statüsünün Belirsizliği.....	99
4.2.7. İnsan Kaçakçılığının Maliyeti	101

4.3. Türkiye'deki Afganistanlı Göçmenlerin Fırsatları.....	103
4.3.1. Avrupa'ya Geçiş Fırsatı.....	103
4.3.2. Türkiye'deki İş Fırsatları	109
4.3.3. Afganistan'a Havale Akışları	111
4.3.4. Eğitim Fırsatı	115
4.3.5. Sağlık Hizmetlerine Erişim Fırsatları	117
4.3.6. Güvenlikli Bir Hayata Kavuşma Fırsatı.....	119
4.4. Afganistanlı Göçmenler için Geçiş ile Varış Ülkesi Olarak Türkiye.....	120
SONUÇ	125
KAYNAKÇA.....	130
EK	148
ÖZ GEÇMİŞ	161

KISALTMALAR

IOM	: International Organization for Migration
UNHCR	: United Nations High Commissioner for Refugees
UN	: United Nation
EU	: European Union
DGMM	: Directorate General of Migration Management
OHCHR	: Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights
AI	: Amnesty International
UDHR	: Universal Declaration of Human Rights
OECD	: Organisation for Economic Cooperation and Development
ILO	: International Labour Organization
HICs	: High Income Countries
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
NGO	: Non-governmental Organization
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
LMICs	: Low and Middle Income Countries
MENA	: Middle East and North Africa
WB	: World Bank
GDP	: Gross National Product
STEM	: Science, Technology, Engineering, and Mathematics
UNDP	: United Nations Development Program
IT	: Information Technology
MORR	: Ministry of Repatriation and Refugees of Afghanistan
NATO	: North Atlantic Organization
TGNA	: Turkish Grand National Assembly
ISIS-K	: Islamic State Khorasan
JCPOA	: Joint Comprehensive Plan of Action
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Afganistanlı Göçmenlerin Belge Sahipliğine Göre Medeni Durumu	63
Tablo 2: Türkiye'deki Afganistanlı Göçmenlerin Çalışma Alanları.....	64
Tablo 3: Göçmenler Türkiye'ye Göç Etme Kararını Nasıl Alınır?.....	65
Tablo 4: Afganistanlı Göçmenlerin Türkiye'ye Girişi.....	67
Tablo 5: Etnik Kökene Göre Türkiye'deki Afganistanlıların Göçme Sebepleri.....	71
Tablo 6: Afganistan'dan Ayrılma Nedenleri.....	73
Tablo 7: Türkiye'deki Afganistanlı Göçmen Ve Mültecilerin Eğitim Seviyesi	79
Tablo 8: Türk Halkının Afganistanlı Göçmenlere Karşı Davranış ve Tutum Memnuniyeti	82
Tablo 9: Etnik Kökenine Göre Göçmenlerin Türkçe Becerisi	85
Tablo 10: Türk Halkı ile Afganistanlı Göçmen ve Mülteciler Arasındaki Sosyal İlişkiler Durumu.....	86
Tablo 11: Etnik Kökene GöreAfganistan vatandaşlığından Türk vatandaşlığına geçişi İsteme durumu	87
Tablo 12: Afganistan'da Barış ve Güvenlik Sağlandığı Zaman Geri Dönüş Temayülü 88	
Tablo 13: Türkiye'deki Afganistanlı Göçmen ve İkamet Belgeleri.....	91
Tablo 14: Çalıştığıın Ücretini ve Maaşını Alanlar ve Almayanlar	95
Tablo 15: Belgesiz Bir Göçmen, Polis Korkusu Olmadan Şehri Dolaşabilen ve Dolaşamayan Göçmen.....	96
Tablo 16: Afganistanlı Göçmenlerin Sağlık Sigortasına Sahip Olma Durumu.....	98
Tablo 17: Afganistanlı Göçmenin Sağlık Sigortasının Belge Durumuna Göre Zorlukları	99
Tablo 18: Türkiye'deki Afganistanlı Göçmenlerin Karşı Karşıya Kaldığı Zorluklar..	101
Tablo 19: Göçte Türkiye ya da Avrupa Tercihi.....	106
Tablo 20: Etnik Kökenlere Göre Göçte Türkiye ya da Avrupa Tercihi	107
Tablo 21: Türkiye'deki Afganistanlı Göçmenler ve Mülteciler için Fırsatlar	110
Tablo 22: Afganistanlı Mülteci ve Göçmenlerin Türkiye'deki İşleri	110
Tablo 23: Türkiye'deki Afganistanlı Göçmenlerin Aylık Geliri	113
Tablo 24: Türkiye'den Afganistan'a Aylık Havale Akışı	114
Tablo 25: Türkiye'de Ailesiyle ve Ailesi Olmadan Yaşayan Afganistanlı Göçmenler	117

Tablo 26: Afganistanlı Göçmen ve Mültecilerin Sağlık Sigortası Durumu	118
Tablo 27: Sağlık Sigortası Kartı ile İkamet Belgesi	118
Tablo 28: Afganistan'da Barış ve Güvenlik Vizyonu	120

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Afganistanlı Göçmenlerin Etnik Aidiyeti	63
Grafik 2: Türkiye'ye Göç Etmeden Önce Bilgi Nasıl Elde Edildi?	66
Grafik 3: 2001 ile 2020 Yıllarına Göre Afganistanlı Göç Akışının Türkiye'ye Gidişatı	68
Grafik 4: 2014 ile 2020 yılları arasında Yunanistan'a Göçmen Gelişleri	70
Grafik 5: Afganistanlı Göçmen ve Mültecilerin Türkiye'ye Göç Etmeden Önceki Meslekleri	78
Grafik 6: Afganistanlıların Türkiye'ye Göç Etmeden Afganistan'daki Aylık Geliri.....	80
Grafik 7: Türkiye'deki Afganistanlı Göçmenlere Yardım ve Maddi Destek	83
Grafik 8: Türkiye'de Göçmenlerin Hayatlarından Memnuniyeti	84
Grafik 9: Türkiye'deki Afganistanlı Mülteci ve Göçmenlerin Zorlukları	92
Grafik 10: Afganistan'dan Türkiye'ye Afganistanlı Göçmenlerin İnsan Kaçakçılığının maliyeti	102
Grafik 11: Türkiye'de Kalmayı veya Avrupa'ya Gitmeyi Tercih Eden Mülteci ve Göçmenlerin Durumu	104
Grafik 12: Türkiye'deki Afganistanlı Göçmenlerin ve Mültecilerin Fırsatları	108
Grafik 13: Afganistan'a ABD doları olarak toplam havale (Milyon olarak).....	112
Grafik 14: Türkiye'deki Afganistanlı Göçmenlerin ve Mültecilerin Eğitim Düzeyi ..	116
Grafik 15: 2001-2020 Yıllarına Göre Afganistanlı Göç Akışının Türkiye'ye Gidişatı	121
Grafik 16: Türkiye'de 2014-2022 Yılları Arasında Yakalanan Belgesiz Göçmenler .	122
Grafik 17: Ülkesini Terk Etmek İsteyen Afganistanlıların İstatistikleri	123

ÖZET	
Başlık: Türkiye’deki Afganistanlı Göçmenlerin Zorlukları Ve Fırsatları	
Yazar: Jafar POUYA	
Danışman: Prof. Dr. Hacı Musa TAŞDELEN	
Kabul Tarihi: 25/06/2024	Sayfa Sayısı: ix (ön kısım) + 174 (ana kısım) + 9 (ek)
Göç tarihi, insanlık tarihiyle örtüşmektedir. Uluslararası sınırları olan ulus-devletlerin kurulmasıyla birlikte, insanların göçmen olarak (düzenli ve düzensiz) dolaşımı daha zor hale gelmekte, bu da ev sahibi ve hedef ülkeler için bazı zorlukları ve fırsatları beraberinde getirmektedir. Afganistan’dan gelen göçmenler ve mülteciler, Avrupa’da ikinci en büyük grup oluşturmakta ve Türkiye’de de ikinci en büyük grubu teşkil etmektedir; Göçün nedenleri çoğunlukla savaştan kaynaklanmaktadır. Afganistan’dan gelen göçmen ve mülteci sayısı her geçen gün artmaktadır. Onlarca yıllık çatışmalar, Afganistan’daki Afganistanlı halkı için istikrarsızlık, güvensizlik, sosyo-ekonomik meseleler ve zorluklara yol açmıştır. Afganistan dışında, Afganistan halkının ve Afganistan İslam Cumhuriyeti Hükümeti’nin karşılaştığı en büyük mesele mülteci meselesidir. Bu nedenle, bu tezin amacı Türkiye’deki Afganistanlı göçmenlerin ve mültecilerin karşılaştığı zorlukları ve fırsatları incelemek ve ortaya koymaktır. Bu araştırmada, Türkiye’deki sosyo-ekonomik, kültürel, coğrafi, sağlık hizmetleri, eğitime erişim, mülteci statüsü süreci, havale fırsatları toplanan verilere dayanarak değerlendirilecektir. Hareketlilik Afganistan tarihinin önemli bir parçası olmuştur ve Afganistanlı göçmenler ile mülteciler için Türkiye, Avrupa ülkelerine ulaşmak için bir köprü ya da arkadaş ve akrabalarına katılmak ve yerleşmek istedikleri bir hedef ülke olarak görülmektedir. Diğer yandan, kimlik kartı olmadan eğitime, sağlık hizmetlerine ve sosyal tesislere erişim eksikliği gibi Afganistanlı göçmenlerin ve mültecilerin karşılaştığı hukuki ve sosyo-ekonomik zorluklar değerlendirilecektir. Afganistan’daki sosyo-ekonomik şartların kötüleşmesi ve siyasi durumun istikrarsızlaşması nedeniyle, Afganistan halkı toplu olarak Türkiye’ye göç etmektedir. Bu çalışma, göçmenlerin köken ülkesi (itme faktörleri) veya varış ülkesi (çekme faktörleri) teorisine dayanan bir analiz çerçevesi üzerine kurulmuştur. Afganistanlı göçmenlerin zorlukları ve sorunları, Afganistan’da yapısal ve sosyal bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle, bu çalışmada kitlesel göçün temel nedenini incelemek amacıyla nicel araştırma yöntemi uygulanmaktadır.	
Anahtar Kelimeler: Göç, Mülteci, Afganistan, Zorluklar ve Fırsatlar	

ABSTRACT	
Title of Thesis: The Challenges and Opportunities of Afghanistani Migrants in Türkiye	
Author of Thesis: Jafar POUYA	
Supervisor: Prof. Dr. Hacı Musa TAŞDELEN	
Accepted Date: 25/06/2024	Number of Pages: ix (pre text) + 174 (main body) + 9 (add)
The history of migration coincides with the history of humanity. With the establishment of nation-states with international borders, the movement of people as immigrants (regular and irregular) becomes more difficult, which brings some challenges and opportunities for the host and destination countries. Migrants and refugees from Afghanistan constitute the second largest group in Europe and also the second largest in Türkiye, and their migration was mostly driven by war. The number of immigrants and refugees from Afghanistan is increasing day by day. Decades of conflict have led to instability, insecurity, socio-economic problems and challenges for the Afghanistani people in Afghanistan. Outside Afghanistan, the biggest problem for the people of Afghanistan and the Islamic Republic of Afghanistan is the refugee problem. Therefore, the aim of this dissertation is to examine and reveal the challenges and opportunities of Afghanistani migrants and refugees in Türkiye. In this research, the socio-economic, cultural, geographical, health services, access to education, refugee status process, remittances opportunities in Türkiye will be evaluated based on collected data. Mobility has been an important part of Afghanistan's history, and for Afghanistani refugees and migrants Türkiye is considered as a bridge to reach European countries or as a destination country where they want to settle down and join friends and relatives. On the other hand, the legal and socio-economic difficulties of Afghanistani migrants and refugees such as deportation, uncertainty of refugee status, lack of access to education, health services and social facilities without an identity card, will be assessed. Due to the deteriorating socio-economic conditions in Afghanistan and the destabilization of the political situation, the people of Afghanistan are immigrating to Türkiye en masse. This research approach is based on the push and pull theory of migration, in which migration is influenced by various economic, environmental, political and social factors. It is built on a framework of analysis based on the theory of migrants' country of origin (push factors) or country of destination (pull factors). In this study, The challenges and problems of Afghanistani migrants are a structural and social issues in Afghanistan. Therefore, quantitative research method is applied in this study to examine the root cause of mass migration.	
Keywords: Migration, Refugees, Afghanistan, Challenges and Opportunities	

GİRİŞ

Su karadan daha güvenli olmadıkça kimse çocuklarını tekneye bindirmez.

Warsan Shire "Home'dan"

Göçler çok eski zamanlardan beri insanlık tarihinin bir parçası olmuştur. Bununla birlikte, uluslararası göç 1945'te başlayıp 1980'lerin ortalarında hacim ve önem açısından büyümüştür. Göçün önümüzdeki bin yılda büyümeye devam ederek küresel değişimdeki en önemli faktörlerden biri olabileceği muhtemel görünmektedir (Castles, Miller, 1998: 4). Göç izole bir olgu değildir: emtia ve sermaye hareketleri neredeyse her zaman insanların hareketlerine yol göstermektedir (Castles, Miller, 1998). “Bu varsayımın birkaç nedeni vardır: Kuzey ve Güney arasındaki artan gelir eşitsizliği, çok sayıda insanı daha iyi bir yaşam standardı arayışına zorlamaktadır. Siyasi, ekolojik ve demografik baskılar birçok insanı kendi ülkeleri dışında sığınmaya zorlamaktadır. Bazı bölgelerde artan siyasi veya etnik çatışmalar ve yeni ticaret alanlarının yaratılması, hükümetler tarafından engellenmeye çalışılsa da toplu göçlere neden olmaktadır. Bunun sonucunda, dünya çapında göç veren ve göç alan devletlerin uluslararası göçten giderek daha fazla etkileneceği öngörülmektedir” (de Haas, et al, 2020). Göç sosyolojisini dikkate almadan dışa göç hakkında yazmak mümkün değildir. Biri ülke içi göç hareketliliğini, diğeri ise bir ülkeden başka bir ülkeye gerçekleşen göçü ifade eder (Castles, Miller, 1998: 4). Giderek daha karmaşık hale gelen emek göçmenlerinin birçok alt kategorisi vardır. Bu kategorilerin her birinin kendi içinde etkileri bulunmaktadır. Zorla göç ettirilen göçmenler (siyasi mülteciler gibi), gönüllü göçmenlerin (işçi göçmenleri gibi) yanı sıra uzun ve kısa mesafeli göçmenler de vardır. Bunlar; kalıcı göçmenler, 3-5 yıl sözleşmeli geçici göçmenler ve kısa süreli sözleşmelerle gelen dairevi göçmenlerdir (van Naerssen et al., 2008a: 3). Dünyada yaklaşık 272 milyon uluslararası göçmen bulunmaktadır. Bu dünya nüfusunun sadece yüzde 3,5'ine eşittir ve bu rakam 2050 yılı için yapılan bazı tahminleri çoktan aşmıştır. 1970'ten bu yana, anavatanı dışında yaşayanların sayısı üçe katlanmıştır (Edmond, 2020).

Genel olarak göçün siyasileştirilmesi ve güvenlikleştirilmesi, özel olarak da İslam'ın damgalanması, göçmenlerin ekseriyetinin Müslüman olmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla göç kavramı ve tarihi tarih boyunca göç alan ülkelerdeki göç yoğunluğuna göre değişebilen açıklayıcı bir tabirdir. "1960'larda göç Batı Avrupa'da bir işgücü kaynağıydı, ancak yakın zamanlarda göç, Batı'daki ulus devletler için hoşnutsuzluk, korku ve istikrarsızlık kaynağı olarak nitelendirilmektedir" (Kaya, 2009: 4). Son zamanlarda Batı'ya göç, güvenlik tehdidi ve ele alınması gereken bir husus olarak gündeme gelmektedir. Batıdaki modern devletler "ötekiler" ve "göçmenler" kavramları üzerinden göç konusunu şiddet, güvensizlik, suç, uyuşturucu kaçakçılığı, istihdam ve insan kaçakçılığı gibi olgular üzerinden korkular oluşturarak damgalamaktadır (Kaya, 2009). Uluslararası Göç Örgütü'ne (IOM) göre, istatistiki tabirlere dayanan uluslararası göç tanımı, kişilerin her zamanki ikamet yerlerinden uzaklaşarak bir milli sınırı geçmeleri ve başka bir ülkeye doğru hareket etmeleridir (United Nations, 1998).

Türkiye'deki Afganistanlı göçmenlerin karşılaştığı zorluklar ve fırsatları da tartışan bu çalışmanın birinci bölümünde araştırmanın kapsamı ve metodolojisi ortaya konulmuştur. Bu bağlamda literatür taraması, araştırmanın önemi, kapsamı, amacı, hipotezleri ve verilerin çözümlenmesi dair bilgiler yer almaktadır.

İkinci Bölümde Göçün kavramsal çerçevesi oluşturulmuş, göç, göçmenlik, düzensiz göçmen, mülteci, sığınmacı, işgücü göçmeni, ekonomik göç, mülteci kampı, beyin göç ve havale gibi kavramlar Afganistanlı göçmenler ve mülteciler özelinde ele alınmıştır. Göç ile ilgili terminoloji ve kavramlar incelenmiş ve göç türleri üzerinde durulmuştur. Göç alanında asimilasyon, entegrasyon ve çokkültürlülük olgularını anlayabilmek için bu üç kavram Kanada, Almanya ve Fransa olmak üzere üç ülkede tatbik edilen göç politikaları incelenmiştir.

Üçüncü Bölümde Afganistan'lı göçmenlerin etnik ve kültürel çeşitliliği hakkında bilgi verilmiştir. Özellikle, Hazara, Özbek-Türkmen, Tacik ve Peştun topluluklar hakkında bilgi aktarılmıştır. Dördüncü Bölümde ise, bulgular ve Yorum kısmı yer almaktadır. Ana hatlarıyla itici çekici unsurlar, Afganistanlı göçmenlerin Türkiye'de karşılaştıkları zorluklar ve elde ettikleri fırsatlar üzerinden değerlendirme yapılmış, bu hususlarda elde edilen bulgular yoruma tabi tutulmuştur. Sonuç kısmında hipotezler test edilmiş ve genel bir değerlendirmede bulunulmuştur.

Araştırmanın Konusu

Göç tarihi, insanlık tarihi ile başlamıştır ve Afganistanlıların göçü, Afganistan tarihinde önemli bir yer teşkil etmektedir. Afganistan nüfusunun 2016 yılında yaklaşık 33 milyon kişi olduğu tahmin edilmektedir (O'Neill, 2022). Onlarca yıl süren çatışmalar, milyonlarca Afganistanlının ülkelerini terk etmesine ve komşu ülkelere yerleşmesine neden olmuştur. Afganistan'lı göçmen sayısının yüksek olması ve son on yıldaki çalkantılı Afganistan tarihi göz önüne alındığında, "bu hareket Afganistan tarihinin önemli bir parçası olmuştur" (IOM, 2014: 29). Birkaç büyük nüfus hareketi ve yerinden edilme dalgasıyla birlikte. "20. yüzyılın ilk on yılına, komşu ülkelere istihdam nedeniyle mevsimlik ve diğer geçici göç biçimleri damgasını vurmuştur. Bunlar Avrupa akademi merkezlerine eğitim amaçlı yapılan göçlerin yanı sıra 1979'da Sovyet müdahalesinin neden olduğu ilk büyük yer değiştirme dalgasıdır" (Daxner & Nicola, 2017: 16). Afganistan Mülteciler ve Geri Gönderme Bakanlığı'nın (MoRR) verilerine göre, komşu ülkeler Pakistan ve İran'da beş milyondan fazla Afganistanlı'nın ikamet ettiği tahmin edilmektedir (Ahmad, 2020).

1983 yılında Sovyetler Birliğiyle çatışmalar sırasında Türk yetkililerin, aralarında Türkmen, Kırgız, Özbek ve Hazara kökenlilerin de bulunduğu "Türk kökenli ve Türk kültürünü" taşıyan mültecilerin yerleşimini başlatması üzerine yaklaşık 4.000 Afganistanlı Türkiye'ye gelmiştir (Qureshy, 2018). İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre şu anda Türkiye'de izinli ikamet eden 4079'u öğrenci olmak üzere 42.000 Afganistan vatandaşı bulunmaktadır (Göç İdaresi, 2022). Afganistanlılar, Türkiye genelinde her yıl en fazla Avrupa'ya geçiş yolu olan İstanbul, İzmir, Muğla, Aydın, Çanakkale ve Edirne gibi batı kıyı illerinde yakalanırken bu sayı 2018'de yaklaşık 100.841, 2019'da 201.437, 2020'de 46.831'e ulaşmıştır (Göç İdaresi, 2022). Türkiye, yaklaşık 145.000'i Afganistanlı olmak üzere dünyanın en büyük mülteci nüfusundan birine sahiptir (Amnesty International, 2018). Afganistanlı mülteciler ve düzensiz göçmenler için Türkiye, hem hedef ülke hem de Avrupa'ya ulaşmak için bir köprü olarak görülmektedir. İstanbul'un Zeytinburnu ilçesi, elli yıldır Afganistanlı göçmenlerin merkez üssü olmuştur. Afganistanlı göçmenlerin Türkiye ve Afganistan'da yaşayan yakınları etrafında kurdukları ağlarla Afganistan'dan Türkiye'ye göç hareketleri başlamıştır. Ancak zamanla Zeytinburnu'ndaki Afganistanlı nüfusunun artışıyla ilçedeki

iş olanaklarının azalması farklı bölgelere hareketi getirmiştir. Bu bölgelerden biri olan ve Boğaziçi'nin Asya kıyısındaki Beykoz ilçesinde yer alan Küçüksu Yenimahalle bölgesi 2000'li yılların başından itibaren Afganistanlıların yerleşim merkezi olmuştur (Seyhan, 2017).

Uluslararası göçün son elli yılda hız kazandığı göçmenlerin giderek daha uzun mesafelere seyahat ettiği ve varış yerleri açısından çok daha çeşitli hale geldiği görülmüştür (Czaika & De Haas, 2014). Afganistanlılar, Avrupa, İran, Pakistan ve Türkiye dahil olmak üzere birçok ülkede en büyük uluslararası mülteci ve düzensiz göçmen ve göç nüfusunu oluşturmaktadır. Afganistan'ın son kırk yılı, işgal, şiddet, yerinden edilme ve çatışmalarla geçmiştir. Afganistan nüfusunun aşama aşama komşu ülkelere ve daha ötesine kaymasına neden olmuştur. 1979'da Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgaliyle başlayan dış göçünün ilk aşaması, bazı bölgelerin İran Pakistan ve çevresine kitlesel göçe yol açmıştır (Daxner & Nicola, 2017). 1989'da Sovyetler Birliği'nin Afganistan'dan çekilmesinden sonra Afganistan, bir iç savaşa girmiş ve göçün ikinci evresi olarak aynı bölgelere yeni bir kitlesel göç başlamıştır. 1990'da yeni bir iç savaşın patlak vermesiyle üçüncü ve Taliban grubunun 1996'da Kabil'in kontrolünü ele geçirmesiyle de dördüncü aşama dış göç gerçekleşmiştir. Uluslararası Göç Örgütü'nün verilerine göre (Daxner & Nicola, 2017), 1990'da toplam nüfusun neredeyse yarısı olan 6 milyondan fazla Afganistanlı, dünya çapında yerinden edilen en büyük grup olmuştur.

Afganistanlıların İran, Pakistan, Avrupa ülkeleri ve özellikle Türkiye'ye kitlesel göçün Türkiye'ye gerçekleşen boyutu bu araştırmanın temel konusunu teşkil etmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, Türkiye'deki Afganistanlı göçmenlerin karşılaştıkları zorluklar ve fırsatlar ortaya koyulacaktır. Bu bağlamda, Türkiye'de Afganistanlı göçmenlerin meselelerine çözüm odaklı bir yaklaşımla Türk ve Afganistan kanunları nezdinde gündeme getirmeyi amaçlamaktadır.

1. Bu çalışmanın amacı, Afganistanlı mülteciler, sığınmacılar ve düzensiz göçmenler olmak üzere Türkiye'deki Afganistanlı göçmenlerin karşılaştıkları zorlukları tespit etmek ve meselelerini Türk hükümetinin, BMMYK'nın, IOM'nin ve Afganistan hükümetinin dikkatine sunarak çözüme gidilmesini sağlamaktır.

2. Bu tezin amacı, Türkiye'deki Afganistanlı göçmenlerin fırsatlarını ortaya çıkarmaktır. Bu fırsatlar kullanılarak Türkiye ve Afganistan toplumları arasındaki ilişkiyi güçlendirmek, sosyo-ekonomik ve kültürel gelişimine katkıda bulunmayı sağlamaktır.
3. Türkiye, uzun yıllardır başta Afganistanlılar olmak üzere farklı uyruklu göçmenler için transit ülke konumundadır. Ancak son zamanlarda yoğun bir şekilde göç eden Afganistanlılar için Türkiye sadece Avrupa'ya transit güzergâh olarak ya da geçiş ülkesi değil, aynı zamanda hedef bir ülke haline gelmiştir. Bu nedenle bu çalışmanın amacı, geçiş ülkesi olan Türkiye'nin hedef ülke konumuna geçişinin temel nedenlerini bulmaktır.
4. Bu çalışma, Afganistan'la Türkiye arasındaki kültürel yakınlıkları, Türkiye'ye gelen düzensiz göçün itici ve çekici faktörlerini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın Önemi

Göç ve mülteci meseleleri Avrupa'nın hemen hemen tüm ülkelerinde ve Türkiye'de en çok tartışılan konular arasında yer almaktadır. Göç hareketinin hızla artmasıyla birlikte ABD ve Avrupa ülkelerinde seçimlerin ana konusu göç meselesi olmuştur. Bu nedenle göç olgusunun önemi her geçen gün daha fazla anlaşılmakta ve literatürde bu konu üzerine yapılan çalışmalarda bir artış olduğu müşahade edilmektedir.

Afganistanlılar, Suriyeli geçici sığınmacılardan sonra Türkiye'deki en büyük ikinci göçmen ve mülteci grubunu oluşturmaktadır. 2014 yılı itibariyle Afganistanlıların Türkiye'ye yönelik düzensiz kitlesel göçü, on yılı aşkın bir süredir milyonlarca Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapan Türkiye hükümeti ve halkı için bir takım zorluklara yol açmıştır. Ek olarak çok sayıda Afganistanlı düzensiz göçmenin sokaklarda dolaşmasıyla Türk halkında ortaya çıkan önyargı, huzursuzluk, sosyal medyada linç ve gerilimlere karşı İçişleri Bakanlığı bir takım tedbirler almıştır. Yasa dışı göçmenlerle mücadeleyle yönelik tedbirler arasında sınır dışı etme, şehirlerin ve otoyolların sıkı denetimi, gönüllü geri dönüş, düzensiz göçle ilgili yasal gelişmeler ve insan kaçakçılarıyla mücadele yer almaktadır. Bu tedbirler nedeniyle Afganistan'dan gelen düzensiz göçmenler Türkiye'de ele alınması gereken zorluklarla karşı karşıyadır. Ancak, göç, beraberinde getirdiği zorlukların yanı sıra fırsatları da beraberinde getirmektedir. Bu çalışmada

Afganistanlıların Türkiye'ye göçü göçmenler için bazı fırsatlar da yaratmıştır ve bu fırsatların incelenmesi gerekmektedir.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada, Afganistan Türkiye'ye göç eden nüfus kitlesinin karşıya karşıya kaldıkları fırsat ve zorlukların ortaya konulması, nicel yöntemin tatbikiyle elde edilen verileri değerlendirmek üzere tasarlanmıştır. Nicel Araştırma üç şehirde İstanbul, Konya ve Trabzon'da yaşayan Afganistanlı göçmenler arasından seçilen örneklem üzerinde gerçekleştirilmiştir.

1. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1.1. Araştırmanın Temel Problemi

Kırk yıldan fazla süren çatışmalar, Afganistan'da sosyo-ekonomik, kültürel ve güvenlik açılarından farklı meselelere yol açmıştır. Bunların bir sonucu olarak ortaya çıkan göç meselesi, Afganistanlılar için en büyük mesele haline gelmiştir. Uluslararası Göç Örgütü'nün Türkiye'de yürüttüğü son akış izleme araştırması, ülkelerinden ayrılan Afganistanlıların yüzde 64'ünün varış noktası olarak Türkiye'yi hedeflediklerini göstermektedir (IOM, 2018). Türkiye'nin hedef ülke olarak seçilmesinin ilk üç nedeni güvenlik, sosyo-ekonomik şartların iyi olması ve mülteci prosedürlerine erişim kolaylığıdır (IOM, 2018).

1979 yılında Sovyet'in Afganistan'ı işgali binlerce vatandaşı komşu ülke olan İran'a kaçmaya sevk etmiştir. Bu mültecilerin çoğu, ABD'nin Tahran'a uyguladığı yaptırımların arttığı ağır ekonomik şartlardan kaçmak için 2020 yılı itibarıyla Türkiye'de yeni bir yuva aramaya koyulmuştur (Cunningham & Sultani, 2020). Türkiye şu an yaklaşık dört milyon mülteci ve düzensiz göçmene ev sahipliği yapmaktadır. Afganistanlılar Birleşmiş Milletler'e göre 170.000'den fazla kayıtlı dünyanın en büyük yerinden edilmiş insan nüfusudur. Türk yardım kuruluşları İran'dan gelen Afganistanlı göçmenlerin sayısındaki artış nedeniyle göç akınını kontrol altına almakta zorlanmaktadır (Cunningham & Sultani, 2020). Afganistanlılar için 2014'ten önce komşu ülkeler Pakistan ve İran ilk varış noktasıydı. Fakat ABD hükümetinin JOPCA (Ortak Kapsamlı Eylem Planının), nükleer anlaşmasından çekilmesi ve 2017'deki nükleer programı nedeniyle İran'a uyguladığı ağır yaptırımlar sonrasında İran'ın ekonomisi çökmüştür (Kaye, 2018). Bu nedenle, Türkiye, Afganistanlılar için ilk sırada yer alan ülke olmuştur. Afganistan'a Taliban yönetiminin gelmesiyle birlikte milyonlarca Afgan'ın ülkeden ayrılması ve giderek ağırlaşan bir mülteci krizi ortaya çıkmıştır.

Günümüzde Afganistan'dan gelen göçmenler sınır dışı edilme, mülteci statüsünün belirsizliği, kaçak göçmenlerin sağlık hizmetlerine erişiminin olmaması ve sosyal uyumsuzluk gibi zorluklarla karşı karşıyadır. Afganistanlılar göç ettikleri ülkelerde hükümet desteğinden mahrum bir şekilde ve vatansızlık hissiyle çalışmaktadırlar. Bununla birlikte, Afganistanlıların Türkiye'ye göç etmeleri onlar için bazı fırsatlar da

yaratmıştır. Bu çalışmanın temel problemi, Afganistan'dan göç eden mülteci ve düzensiz göçmenlerin karşılaştıkları zorluklara ve elde ettikleri fırsatlara odaklanmaktadır. Bu temel problem çerçevesinde araştırmanın soru ve hipotezleri oluşturulmuştur.

Araştırmada iki temel soruya cevap aranmıştır.

- Göç sürecinde Afganistan'dan ve Türkiye'den kaynaklanan itici ve çekici faktörler nelerdir ?
- Türkiye'deki Afganistanlı göçmenlerin karşı karşıya kaldıkları zorluklar ve fırsatlar nelerdir?

Araştırmanın Hipotezleri ise aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

- Afganistan'daki siyasi istikrarsızlık ve güvenlik meselesi, ve Türkiye'nin daha güvenli bir ülke olması Afganistan'dan Türkiye'ye yönelik gerçekleşen göçün önemli bir saikidir.
- Türkiye'nin Afganistan'a göre, sosyo-ekonomik açıdan daha iyi iktisadi şartlara sahip olması ve ekonomik gelişmişlik seviyesi, göçü teşvik edici bir faktördür.
- Afganistan'la Türkiye arasındaki kültürel yakınlıklar göçün istikametinin Türkiye'ye yönelmesinde etkili bir faktördür.
- Afganistanlı göçmenler kendi gettolarında yaşamaktadır.
- Afganistanlı göçmenler için Türkiye geçiş ülkesi olmaktan çıkmış hedef ülke haline gelmiştir.
- Afganistanlı göçmenler için ülkelere havale göndermek öncelikli önemdedir.

1.2. Literatür Taraması ve Alana Katkısı

Literatür taramasında Afganistan'dan gerçekleşen göç üzerine çeşitli bilimsel çalışmaların yapıldığı tespit edilmiştir. Bunlar hakkında özet olarak aşağıdaki bilgiler verilebilir.

“11 Eylül 2001 Sonrası Afganistan'dan Türkiye'ye Göçler ve Bunların Türkiye'ye Etkileri” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, Afganistan'daki siyasi ve iktisadi istikrarsızlığın Türkiye'ye göçte mühim rol oynadığı tespit edilmiştir. Afgan göçmenlerin Türkiye de sosyal, ekonomik, kültürel ve hukuki meselelerle karşı karşıya

olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, 2015 yılında sonra Türkiye'nin Afganistanlı göçmenler için geçiş ülkesi olmaktan hedef ülkeye dönüştüğü de belirtilmiştir. Türkiye'nin kitlesel göçmen kabulü ile Avrupa devletlerinden daha ciddi zorluklarla karşılaşacağı netleşmiştir. Ayrıca Türkiye'nin ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel zorluklar yaşayacağı ve meselelerin artacağı vurgulanmıştır (RAOF, 2017).

“Afganistan’ın Ötekileri: Bölgesel Tarihi Ve Toplumsal Tezahürleri İle Afganistan Hazaralarının Türkiye’ye Göçü” adlı yüksek lisans tez çalışmasında Afganistan’daki Hazaralar ve Peştunlar arasındaki sosyoekonomik, kültürel ve siyasi yapı probleminin temel nedenlerine, Peştunların dışlama politikası ve yönlendirdiği katı düzenin Hazaraların Afganistan’dan kitlesel göçüne yol açmasına temas edilmiştir. Tezin başlığından da anlaşılacağı üzere dışlama politikası, Hazara göçünün ana nedeni olan Afganistan’daki Hazara ve diğer Afgan olmayanların dışlanmasına yol açan ötekileştirmeye dayandığı tespitinde bulunulmuştur (Bilen, 2023).

“Batı Ülkelerine Göç Sürecinde Türkiye’nin Konumu: Trabzon’daki Afganlılar Üzerine Bir Araştırma” yüksek lisans tez çalışmasında Afganistanlı kökenli göçmenlerin Batı ülkelerine göç hikayelerinde Türkiye’yi hedef ülke olarak mı, yoksa geçiş ülkesi olarak mı konumlandıklarını anlamaya çalışmıştır. Bu çalışmada Afganistanlıların göçünün temel nedeni ülkelerinde yaşadıkları güvensizlik problemi olarak değerlendirilmiştir. Araştırmanın katılımcılarının Türkiye’yi Afganistanlı göçmenler için geçiş ülkesi olarak değerlendirdikleri anlaşılmıştır. Tez kapsamında, göçmenlerin çalışma izinleri olmadığı için Türkiye’de sigortasız çalıştırıldıkları ve bu durumun Türkiye’deki hayat şartlarını zorlaştırdığı belirtilmiştir. Bu çalışmada yapılan tespitlere göre, göçmenlerin sigortasız çalıştırılmaları, Türkiye’deki sağlık imkânlarından yararlanmalarını büyük ölçüde engellemektedir. Bu durum, çalışma izinleri olmadığı için işverenlerin göçmenleri sigortasız çalıştırmaları konusunda daha fazla mesele oluşturmaktadır (Öksüz, 2021).

Afganistan Uyruklu Kadın Sığınmacılarda Bir Göç Nedeni Olarak Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet Deneyimi: Fenomenolojik Bir Çalışma” adlı yüksek lisans adlı çalışmanın sonucunda elde edilen bulgular, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin Afganistan’dan gelen kadın sığınmacıların göç nedenleri üzerindeki etkisini değerlendirmiştir.

Araştırma, Afganistanlı kadınları bir fırsat bulmaları durumunda göçe zorlayan şiddet türleri ve Afganistan'ın geleneksel kültürü üzerine odaklanmıştır (Akman, 2021).

“Afganistanlı Sığınmacı ve Mültecilerin Gündelik Yaşam Deneyimleri: Niğde Örneği” yüksek lisans tez çalışmasında, gündelik hayatın üzerinde temellendiği unsurlar olan barınma, yeme-içme alışkanlıkları, çalışma ve boş vakit kullanımı, kamusal alandaki etkileşimler ve toplumsal cinsiyet faktörleri gibi birçok konu ele alınmaya çalışılmıştır (Bozkurt, 2019).

Effects Of Irregular Migration, Migrant Smuggling And Human Trafficking In South Asia On Türkiye: The Case Of Afghanistan adlı yüksek lisans adlı tez çalışması, itme-çekme teorisi ve göç ağları teorisine dayanarak Türkiye;ye Afganistanlı göçünün nedenlerini değerlendirmiştir. İç istikrarsızlık, çatışma, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim eksikliği Afganistan halkının göç kararı almasına neden olan başlıca faktörler olmuş, bunlara kuraklık ve sel felaketleri nedeniyle tarımsal üretimde yaşanan düşüş de eklenmiştir. Bu çalışma, Afganistan'daki savaşın onlarca yıldır devam eden göçün itici bir faktörü olduğunu ortaya koymuştur (Seyhan, 2023).

“Göç Ve Kente Uyum Sürecinde Kimlik İnşası Ve Din: Zeytinburnu Afganistan Özbekleri Örneği” Bu çalışmada, göçmen Özbeklerin şehre intibak (kültürleşme) süreçleri ve kimlik değişimlerinin din ile etkileşimi ele alınmıştır. Bu yüksek lisans araştırması, Zeytinburnu ilçesindeki Afganistan kökenli Özbekler arasındaki kimlik dönüşümünü incelemektedir. Pakistan'dan mülteci olarak Hatay'a göç eden Özbeklerin daha sonra ekonomik nedenlerle İstanbul'a yerleştiklerini ortaya koymaktadır. Göç öncesi güçlü olan dini otoritelerin ve referansların azaldığı, dini kimliğin Zeytinburnu'na göçten sonra zayıfladığı; buna karşın etnik kimliğin ön plana çıktığı sonucuna ulaşılmaktadır (Göçmez, 2022).

Afganistan'dan gerçekleşen göç üzerine araştırmaları konusunda yapılan literatür taramasında genellikle Afganistan'daki siyasi istikrarsızlık ve güvenlik meseleleri, Afganistan'dan Türkiye'ye yönelik göçün önemli bir sebebi olarak nitelendirilmiştir. Türkiye'ye yönelik sosyal, kültürel ve ekonomik zorluklara ek olarak, tez çalışmalarında Afganistanlı göçmenlerin ve mültecilerin Türkiye'de karşılaştıkları zorluk ve meseleler vurgulanmıştır.

Yaptığımız bu çalışma ile, Afganistan göçmenlerinin ülkemizde karşı karşıya kaldığı problemler tespit edilmiş, bu istikamette çözüm yolları ortaya konulmuştur. Bu anlamda literatüre önemli bir katkı sağlanıldığı kanaatindeyiz.

1.3. Araştırmanın Tasarımı

1.3.1. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Afganistanlı göçmenlerin en yoğun olarak bulunduğu mahal İstanbul'dur. Onu Trabzon ve Konya şehirleri takip etmektedir. Bu nedenle araştırmanın evrenini İstanbul, Trabzon ve Konya'da yaşayan Afganistanlı göçmenler teşkil etmiştir. Örneklem grubu nicel araştırma için her üç şehirde yaşayan Afganistanlı göçmenler arasından seçilmiştir. Türkiye'deki Afganistanlıların toplam nüfusu 100 binin üzerindedir. Bu yıldan yıla azalmaktadır. araştırmada da kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Araştırma veriler, Ocak-Temmuz 2021 tarihleri arasında İstanbul, Konya ve Trabzon'da yüz yüze yürütülen 11 kişi ile derinlemesine mülakat ve her bir şehirde yüz kişi olmak üzere toplam 300 anket çizelgesi doldurtularak gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın evrenini İstanbul, Konya ve Trabzondaki Afganistanlı göçmen ve düzensiz göçmenlerden oluşan nüfus teşkil etmiştir. Afganistanlı göçmenlerin çoğunluğunun kayıt dışı olduğu tahmin edilmektedir. Dolayısıyla evrenin tam sayı olarak belirlenmesi mümkün olmamıştır. Bu nedenle örnekleme yönteminde kartopu örnekleme başvurulmuştur.

Hazırlanan anket çizelgesi 111'i kadın ve 189'u erkek olmak üzere toplam 300 Afganistanlı düzensiz göçmene doldurtulmuştur. Nicel araştırmadan elde edilen veriler SPSS 16.00 programı ile çözümlenmiştir.

Afganistanlı göçmenlerin çoğunluğunun kayıt dışı olduğu tahmin edilmektedir. Dolayısıyla evrenin tam sayı olarak belirlenmesi mümkün olmamıştır. Bu nedenle örnekleme yönteminde kartopu örnekleme başvurulmuştur.

1.3.2. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmamızda nicel nitelikli araştırma yapılmış, anket çizelgesi tatbik edilmiştir. Ayrıca içerden müşahedelerde bulunulmuştur. İlave olarak konuyla ilgili literatür

taraması yapılmış, ilgili yayınlardan elde edilen bilgi ve bulgular araştırmamıza yön vermiştir.

1.3.3. Verilerin Çözümlemesi

Hazırlanan anket çizelgesi 111'i kadın ve 289'u erkek olmak üzere toplam 300 Afganistanlı düzensiz göçmene doldurtulmuştur. Nicel araştırmadan elde edilen veriler SPSS 16.00 programı ile çözümlenmiştir. Bazı tablolar arasında çapraz ilişkiler kurulmuştur.

1.3.4. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliliği

Araştırmada Afganistanlı göçmenlerle ilgili ölçülmesi amaçlanan fırsatlar ve zorluklar elden geldiğince tarafsız bir gözle ele alınmıştır. Objektif veriye ulaşmak için elden gelen gayret gösterilmiştir. Araştırmanın güvenirliliği için ise yapılan Chronbach's Alpha testinde ise rakam .670 olarak çıkmıştır. Bu rakam orta derecede güvenirliliği göstermektedir.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardize d Items	Number of Items
.889	.993	4

1.3.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma, Afganistanlı göçmenlerin ve mültecilerin coğrafi olarak yoğunlaştığı İstanbul, Konya ve Trabzon'da Ocak ve Temmuz 2021 tarihleri arasında Afganistanlı göçmenler, mülteciler, yeni gelen düzensiz göçmenler ile yüz yüze görüşmelerle yapılan üç yüz anketten oluşmaktadır. İstanbul, Konya ve Trabzon'da eşit olarak yüzer anket yapılmıştır. Türkiye'deki en fazla sayıda Afganistan'dan gelen göçmenlerin coğrafi dağılımı belirsizdir. Bunun nedeni Türkiye'de yaşayanların yaklaşık yarısının düzensiz Afganistanlı göçmenlerden oluşmasıdır. Türkçe bilmeyen bu göçmenlerle anlaşabilmek

için otuz beş farklı sorudan oluşan Türkçe ve Farsça alt yazılı bir anket hazırlanmıştır. Bu anket iki bölümden oluşmaktadır; birinci bölüm göçmenlerin Afganistan'daki deneyimleri ve hayat şartları hakkında veri toplamayı, ikinci bölüm ise Türkiye'deki deneyimleri ve hayat şartları hakkında veri toplanmıştır.

Afganistan kökenli göçmenlerin çoğunluğunu erkekler oluşturmaktadır. Ayrıca kadınlar mülakat konusunda çekingen davranmışlardır. Araştırma, evreni araştırmanın gerçekleştiği üç il ile sınırlı kalmıştır. Bulgular bu üç şehirde yaşayan Afganistanlı göçmenlerden elde edilmiştir. Ancak, Afganistanlı göçmenlerin bu üç şehirdeki sosyal dokusu diğer şehirlerdekinden farklı değildir. Dolayısıyla Türkiye'deki Afganistanlı göçmenlerin genelini temsil edici nitelikte olduğu ifade edilebilir.

2. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

2.1. Göç Olgusu

Göç birçok farklı kavram ve tanım (doğum yeri, vatandaşlık, ikamet, kalış süresi ve kalış amacı gibi) temelinde tanımlanmaktadır. Göç ülkeler arası karşılaştırmalar karmaşıktır ve genelleme yapmak kolay değildir (van Naerssen et al., 2008b: 3). “Göç kavramı karmaşıktır ve çok sayıda insanın daha iyi hayat standartları arayışı içinde bir bölgeden (bu durumda kendi ülkelerinden) başka bir bölgeye veya yabancı ülkeye ayrılmasını gerektiren bir süreci ifade eden bir takım faktör ve etkileşimle ilgilidir. Göçmenlik sürecinin ayrılmaz bir parçası olarak, insanların bir yerden başka bir yere hareket etmesine işaret eder” (Navarro, 2009: 25–26). Oxford sözlüğüne göre, göç, “İş veya daha iyi yaşama şartları elde etmek amacıyla yeni bir bölgeye veya ülkeye taşınması” olarak tanımlanmaktadır (Oxforddictionary, 2021). Uluslararası Göç Örgütü, göçü “bir devletin sınırlarını geçme veya bir devlet içerisinde yer değiştirme süreci” olarak tanımlamaktadır. Bu taşıma süreci, uzunluğu, bileşimi ve nedenleri ne olursa olsun, insanların her türlü hareketini kapsayan bir nüfus hareketidir; bu tanım, mültecilerin, yerinden edilmiş kişilerin ve ekonomik göçmenlerin göçünü de içermektedir” (IOM, 2004: 41). Göçmen, IOM¹ ve UNHCR² yasalarında ve göçle ilgili uluslararası ve ulusal belgelerde oldukça tarafsız bir çağrışıma sahiptir, ancak son zamanlarda sosyokültürel zemine dayanarak, kitlesel göç nedeniyle hızlanan ötekileştirme süreci nedeniyle göçmen damgalandı ve yabancı veya başka ile eş tutuldu, klişeleştirme, damgalama ve göçmenliğin güvenlikleştirilmesine neden olmuştur. “Göç Çalışmaları disiplini, son zamanlarda ideolojik bir disiplin olarak işlev görmeye başlamış ve yasadışı göçmenleri, bazen de yasal göçmenleri, işgücü piyasası, ulusal kültür, toplumsal güvenlik ve sosyal düzenin genel refahı için bir tehdit olarak inşa eden bir tür bilgi üretmektedir. Bu tür bilgiler, göçmenlerin kanunları çiğneyenler, suçlular, işlerini ellerinden alanlar, kamuya yük olanlar ve şimdi de teröristler olarak tasvir edilmesine katkıda bulunmaktadır” (Kaya, 2009: 24). Bülent Diken, Zygmunt Bauman’ın toplumsal yabancılık ve modernite teorisinden ilham alınarak Türk göçmenlerle ilgili etnografik verilere dayanan Strangers,

¹ International Organization for Migration

² United Nations High Commissioner for Refugees

Ambivalence and Social Theory (1998) adlı kitabında, Türk Danimarka'daki göçmenlerin kamusal söylemindeki dışlayıcı ve baskıcı gizli davranışları ve uygulamaları ortaya koymaktadır.

Böylece yabancı, farklı düşünce ve özellikleriyle belirli bir iç-gruba ayrılır: menşee zamanı ve yeri, sosyal olarak gruba ait olmamasıdır (Heinke, Ocak 1970). “Yabancı yeni bir mekâna geldiğinde sosyal ilişki sisteminin dışında kalır ve mevcut düzen için birtakım problemler oluşturmaktadır. Toplum, sisteme ait olmadığına inandığından, yabancının kendisini topluma özümsemesi için değiştirmesini ister” (Mclemore, 1970: 86–94). Bir Yabancı, yeni topluma ve gruba katılmadıkça, özellikle onların fikir, inanç ve dillerini, genel olarak kültürlerini içselleştirmedikçe, sahibi toplum ve kültürle bütünleşmeye veya asimile olmaya zorlanmadıkça, yeni toplumda kimliğini ve bireyselliğini kazanamaz. Yabancı kavramı, çağdaş sosyolog Georg Simmel'in mekân sosyolojisinde tartıştığı birçok kavramdan biridir. Simmel'e (1964) göre, yabancı, bugün gelip yarın giden gezgin olarak birliği sunar. Yabancı daha ziyade bugün gelip yarın kalan kişidir. Bir süreliğine yerleşebilir ama genellikle mekânda sabit olmayan bir tüccardır. Nerede kalıp kalmayacağı şartlara bağlıdır. Nerede kalıp kalmayacağı şartlara bağlıdır, ancak bir yabancı olarak kabul edildiği sürece, bir dış-grubun üyesi olmanın izlerini taşır (Tirkyakian, 1973).

Ötekileştirme konusunda “Claude Levi-Strauss, çağımızın en büyük kültürel antropoloğu, Tristes tropiques adlı eserinde, insanlık tarihi boyunca başkalarının ötekiliğiyle başa çıkmak gerektiğinde sadece iki stratejinin kullanıldığını öne sürdü: bunlardan biri antropoemik, diğeri ise antropofajik stratejiydi” (Bauman, 2000: 101). İlk strateji, ‘kuma’, yani ‘kuma’dan, tedavi edilemez şekilde garip ve yabancı olarak görülen diğerlerini tükürmekten oluşturmuştur: fiziksel teması, diyalogu, sosyal ilişkiyi ve her türlü ticareti, komensallik veya evliliği engellemektir. ‘Emik’ stratejinin aşırı varyantları şimdi olduğu gibi her zaman hapis, sınır dışı ve öldürmedir. ‘Emik’ stratejinin yükseltilmiş, ‘arındırılmış’ (modernize edilmiş) biçimleri ise mekansal ayırım, kentsel gettolar, mekanlara seçici erişim ve onları kullanmaktan seçici yasaklamadır (Bauman, 2000). “İkinci strateji, yabancı maddelerin soi-disalienation’ından oluşur: ‘yutmak’, ‘yok etme’ yabancı bedenleri ve ruhları ‘yutmak’, böylece metabolizma yoluyla, ‘yutan’ vücutla özdeş ve artık ayırt edilemez hale getirilebilmektedir.

Bu strateji eşit derecede geniş bir biçim yelpazesi (wide range of forms:) aldı, yamyamlıktan zorunlu asimilasyon - kültürel haçlı seferleri, yerel geleneklerde ilan edilen yıpratma savaşları, tarikatlar, lehçeler ve diğer ‘önyargılar’ ve ‘batıl inançlar’dır. İlk strateji diğerlerinin sürgün edilmesi veya yok edilmesine yönelikse, ikincisi ötekiliklerinin askıya alınması veya yok edilmesine yöneliktir” (Bauman, 2000). Göçün ötekileştirilmesi durumunda, göç politikalarının ve modern devlet vatandaşlığının etnikliğinden arındırılmasına rağmen, toplumda bir göçmen veya yabancı olarak tanımlanmak aidiyetin sınırlarına (köken ve etniklik) bağlıdır. “Vatandaşlık içsel olarak kapsayıcı olmasına rağmen, dışarıdan münhasırdır. Vatandaşlar ve yabancılar arasında kavramsal olarak net, hukuksal olarak sonuç doğuran ve ideolojik olarak yüklü bir ayrım vardır” (Brubaker, 1992: 21).

Göçün ötekileştirilmesi durumunda, göç politikalarının ve modern devlet vatandaşlığının etnisiteden arındırılmasına rağmen, toplumda göçmen veya yabancı olarak tanımlanmak aidiyet sınırlarına (köken ve etnisite) bağlıdır. Ev sahibi ülkeye etnik kültürel ve dilsel bağları olmayan, yasal olarak yeni bir üye olarak tanınan, ancak yerliler ve toplum üyeleri tarafından yabancı veya dışarıdan gelen olarak görünüp davranış göstermektedir. Aksine, aidiyet bağları olan göçmen, ev sahibi ülkenin yeni üye devleti tarafından yasal olarak herhangi bir statüye sahip olarak tanınmasa bile, toplum onu yabancı veya yabancı olarak görmez. Örnekler: Avustralya’daki Britanyalılar, Almanya’daki İsviçreli Almanlar ve Türkiye’deki Azeriler. Göç literatüründe, eleştirmenler tarafından iki kültür çarpıştığında neler olduğunu, başka bir deyişle yerliler ve yabancılar, yerleşikler ve yeni gelenler, yerliler ve yabancılar arasındaki çarpışmayı inceleyen ve tartışılması gereken bir dal olarak kabul edilmektedir.

2.1.1. Göçmenlik

Göç, başka bir ülkeye kalıcı olarak gitmek anlamına gelirken, göç, insanların kendi ülkeleri içinde (iç göç) veya başka bir ülkeye (uluslararası göç) hareket etmesi anlamına gelmektedir. Göç, yeni bir ülkeye göçmen olarak varmak eylemiyken, göç etme, anavatanını terk etme veya göçmen olma eylemidir (Bailey, 2008: 3). Göçmenin bir ülkeden diğerine hareket eden bir etken olarak kabul edildiği göçün evrensel ve yasal bir tanımı yoktur. Her ülkenin, kendi yasalarına ve göç politikalarına dayanan kısıtlayıcı,

seçici ve düzenleyici bir göç tanımı vardır. Göç, başka bir ülkeye kalıcı olarak gitmek anlamına gelirken, göç, insanların kendi ülkeleri içinde (iç göç) veya başka bir ülkeye (uluslararası göç) hareket etmesi anlamına gelmektedir. Göç, yeni bir ülkeye göçmen olarak varmak eylemiyken, göç etme, anavatanını terk etme veya göçmen olma eylemidir (Bailey, 2008: 3). Göçmenin bir ülkeden diğerine hareket eden bir etken olarak kabul edildiği göçün evrensel ve yasal bir tanımı yoktur. Her ülkenin, kendi yasalarına ve göç politikalarına dayanan kısıtlayıcı, seçici ve düzenleyici bir göç tanımı vardır. Mesele “Avrupa Birliği kurumları ‘göçmen’ terimini kullanmama eğilimindedir çünkü bu kişiler serbest dolaşımın avantajlarından yararlanan mobil AB vatandaşlarıdır. Ancak siyasi tartışmalarda AB içi ‘hareketlilik’, kalıcı yerleşim söz konusu olduğunda hızla ‘göç’e dönüşmekte ve barınma, sağlık ve eğitim gibi konularda endişelere yol açabilmektedir” (Geddes & Shelton, 2016: 6). Göç her zaman bir siyaset ve kültür meselesidir. “Göçü ve göçmenleri tanımlamak siyasi meselelerdir. Bazı hükümetler, birkaç kuşak sonra (etnik Alman Aussiedler veya Hollandalı ‘geri dönenler’ gibi) milli kökenli insanların ‘kendi ülkelerine’ geri dönmeleri ile bu tür insanlara yönelik geliştirilen politika ve yaklaşımları üzerinde etkileri olan vatandaş kökenli ‘göçmenler’ arasında ayırım yapmaktadır” (Geddes & Shelton, 2016).

“Birleşmiş Milletler (BM), her zamanki ikamet ettikleri ülkenin dışında en az bir yıl kalan bir kişiyi uluslararası göçmen olarak tanımlamaktadır” (Koser, 2007: 4).

Uluslararası Göç Örgütü (IOM) Göç Sözlüğü, uluslararası göç hukuku başlığı altında, göçle ilgili terminolojinin tanımlarının bir araya getirilmesiyle oluşturulan dil uyumluluğu için göçü aşağıdaki gibi tanımlamaktadır:

Göçmenlik “Varış ülkesi açısından bakıldığında, kişinin uyruğundan veya normal ikametinden başka bir ülkeye taşınma eylemi, böylece varış ülkesi etkili bir şekilde normal ikamet ettiği yeni ülkesi haline gelmektedir” (IOM, 2019).

“Göç ve göçmenlik yakından bağlantılı ve sıklıkla birbirinin yerine kullanılan terimlerdir,, ancak iki faaliyet arasında farklılıklar vardır” (Bailey, 2008: 3). “Göçmen gibi, göç de insanların bir konumdan, ülkeden veya bölgeden başka bir yere hareket etmesidir. Bununla birlikte, bazı göçmenler sonunda taşındıkları ülkenin veya bölgenin

daimî sakinleri haline gelirken, göç genellikle sadece geçici olarak varış noktasında kalmayı planlayan insanların hareketidir” (Bailey, 2008: 4).

2.1.2. Düzensiz Göç

Ulusal sınırları belgesiz olarak geçenler için ahlaki ve apolitik açıdan uygun terim, daha aşağılayıcı, dışlayıcı ve siyasileştirilmiş kelimeler olan düzensiz veya yasadışı göçmenler yerine belgesiz göçmenlerdir. Zaman geçtikçe düzensiz göç konusu siyasi gündemdeki önemini daha artırmıştır. Amerika Birleşik Devletleri ve diğer Batı ülkelerinde, göç politikaları düşük seviyeden yüksek siyasi seviyeye çıkmıştır (Guiraudon & Lahav, 2006). Dünyanın çoğu bölgesinde, mevcut tüm kanıtlar, küresel göç şartlarının düzensiz göç sayısında bir artışa işaret ettiğini göstermektedir (Hatton & Williamson, 1998). Son on yılda, göç politikası seçici ve kısıtlayıcı bir yaklaşıma doğru ilerlemektedir “Sınırların sabit olduğu ulus devletler dünyasında, uluslararası göç düzenlenmekte ve genellikle kısıtlanmaktadır” (Triandafyllidou & Maroukis: 4). “İnsanların uluslararası hareketinin bir kısmı, özellikle yasa dışı sınır geçişlerini veya (vizeli veya vizesiz) fazla kalmaları içeren yasa dışı olarak gerçekleştirmektedir” (Triandafyllidou & Maroukis, 2012).

Düzensiz Göç Nedir? Bu soruya yanıt olarak, Avrupa Göç Ağı’nın (European Migration Network) Göç ve İltica Sözlüğü’ne (2018) göre düzensiz göç, kişinin geçerli belgeleri olmadan veya sahte belgelerle yeni bir ikamet yeri veya transit noktasına düzensiz veya yasa dışı yollarla hareket etmesidir. Düzensiz göçmenin evrensel bir tanımı yoktur. Kuruluşlar, kamu politikası yapıcılar, Hükümetler ve Medya, düzensiz göçmen için eş anlamlı farklı terimler kullanır, örneğin: gizli göçmen, düzensiz statülü göçmen, yasadışı göçmen, yetkisiz göçmen, belgesiz göçmen, istenmeyen göçmen vb. “Mevcut tüm terimler, bazı bilişsel ve ahlaki gerekçelerle sorgulanabilmektedir” (Bommes & Sciortino, 2011: 18). “Ancak, ilgili sosyal bilim literatüründe, bir tür yasadışı göçe dahil olan kişiler için çeşitli terimler ve ifadeler mevcuttur” (Triandafyllidou & Maroukis, 2012: 9). Böylece, bir ülkeye izinsiz olarak giren, giriş vizesi süresini aşan, uygun ikamet izni olmadan bir ülkede yaşayan ve/veya sınır dışı edilmelerine neden olacak başka bir şekilde göç kurallarını ihlal eden kişilere: düzensiz, yasadışı, belgesiz, izinsiz veya gizli göçmenler ya da sans papiers (Fransızca), clandestini (İtalyanca), clandestinos (İspanyolca), (lathrometanastes) (Yunanca), denir (Triandafyllidou & Maroukis, 2012).

Türkiye'de düzensiz göçmenlerin tanımı söz konusu olduğunda, Türkiye her anlamda sosyal medya ve resmi kurumlarda kullanan düzenli bir terminolojiye sahiptir. Göç alanında (irregular migrant) yerine 'Düzensiz Göçmen' terimini kullanmaktadır. Türkiye Göç İdaresi Genel Müdürlüğü düzensiz göçü şu şekilde tanımlamaktadır: “düzensiz göç; bir ülkeye yasadışı olarak girmek, bir ülkede yasadışı olarak kalmak, yasal olarak girmek ve yasal süre içinde çıkmamak anlamına gelmektedir” (DGMM, 2021).

Düzensiz ve belgesiz göçmen arasındaki fark şudur: “Düzensiz ve belgesiz göçmen arasındaki fark şudur: “Belgesiz göçmen, ‘düzensiz göçmen’den daha nötr bir terimdir, çünkü sadece gerekli belgelere sahip olmama durumunu ifade eder ve yasaları çiğneme anlamına gelmez” (Pinkerton et al., 2004: 1). “Düzensiz’ terimi, ‘yasadışı’ göçmenden tercih edilir, çünkü ikincisi suç işleme çağrışımı taşır. Bir ülkeye düzensiz bir şekilde girmek veya düzensiz bir statüyle kalmak, cezai bir suç değil, idari düzenlemelerin ihlalidir”. Bunun dışında, hukuken ve etik olarak, bir eylem yasal veya yasa dışı olabilir, ancak bir kişi bunu yapamaz. Bu nedenle, ‘düzensiz durumdaki göçmen’ veya ‘düzensiz statülü göçmen’ terimi giderek daha fazla kullanmayı tercih edilmektedir” (EMN, 2018: 226).

Kategorizasyonların, devletin yabancı üzerindeki kontrolünü yeniden teyit etmek için hayati önem taşıdığı bilinmektedir, özellikle belgesiz gelen yabancı için. Kimliğini tanımlayan bir belge olmadan, “öteki”, aslında bilinmeyen ve tam olarak var olmayan biridir. O, vatandaştan, ama aynı zamanda yol arkadaşlarından da ayrıldığında net bir varlık elde eder. O, kendisine tahsis edilen kategoriye göre bir pozisyon edinir (Dimitriadi, 2018: 7). Collyer ve de Haas, Foucault’nun sert bir şekilde karşı çıktığı état civi³ devlet anlayışının, kategorileri siyasi gücünün bir unsuru olarak kullandığını belirtmiştir (Collyer & Hein de, 2010: 2). “Önceki araştırmalar, grubun sığınmacılardan ziyade yasadışı göçmenler olarak anılması durumunda, insanların değerlendirmelerinin ve tutumlarının genellikle daha az sempatik olduğunu ortaya koymuştur.” (Augoustinos & Quinn, 2003).

³ état Civil hakkında daha fazla bilgi için Michel Foucault'nun Devletin Akıl ve yönetsellik fikirlerinin anlamına bakınız.

Sussex Üniversitesi Göç Merkezi'nde bir öğretim üyesi olan Charlotte Taylor, göçle ilgili kullanılan “dalga, akış, sel” gibi kelimelerden endişe duymaktadır. Bu kelimelerin göçmenleri “insanlar değil, ürünler” olarak gösterdiğini düşünmektedir (Kelsey, 2019).

Kabul eden ülkelerdeki batı perspektifi, düzensiz göçmenlerle ilgili olarak etik meselelerden değil, aksine, kamuoyu ve siyasetçilerin tepkisine dayanmaktadır. Buna karşılık, gönderen ülkelerde düzensiz göçmenlerle ilgili bir batı perspektifi yoktur, bu da insan güvenliği ve emniyeti meselesidir. Göç, güvenlik, emniyeti ve siyasi meselelerden ziyade ahlaki ve yasal bir meseledir. Bu nedenle, düzensiz göç ve göç için uzun vadeli bir çözüm bulmak için hem kaynak hem de varış ülkelerinde düzensiz göçe karşı ahlaki bir perspektif yaklaşımına ihtiyacı vardır.

2.1.3. Mültecilik

Mülteci krizi günümüzün en büyük meselelerinden biridir. Mülteciler her zaman olmuştur. Savaşlar, siyasi karışıklıklar, etnik ayrımcılık, dini çekişmeler ve diğer birçok insan hakları ihlali, insanları mülteci olmaya yönlendirmektedir (Loescher et al., 2008a: 1). “II. Dünya Savaşı'nın ardından ortaya çıkan karmaşadan kaynaklanan 1.25 milyon mülteci meselesini çözmek amacıyla müzakere edilen 1951 Mülteci Sözleşmesi, mülteciyi sadece Mülteci Sözleşmesi ile tanımlamakla kalmayıp, aynı zamanda insan haklarının korunması için bir araç olduğunu da açıkça belirtmiştir” (Kneebone, 2009).

Mülteci kimdir? Mülteci, “ırk, din, milliyet, belirli bir sosyal grubun üyeliği veya siyasi görüş nedeniyle zulme uğrama korkusu nedeniyle, uyruğunun ülkesi dışında olan ve bu korku nedeniyle, ülkenin korunmasından yararlanamayan veya bu korku nedeniyle kendini yararlanmak istemeyen kişidir” (UNHCR, 2002). Bu tanım, Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi ile ilgilidir. Sözleşme, Sözleşme, her bir temel hak ihlalinden ziyade sadece beş tür temel hak ihlaline dayanan zulmü kapsamına ve korunmasına uluslararası bir sınırı geçmiş kişilerle sınırlı olmasına rağmen, mültecileri korumak için etkili bir yasal araç olmaya devam etmektedir (Twomey & Nicholson, 1999: 39). “Uluslararası toplum, ilk kez, ırk, din, milliyet veya siyasi görüş temelinde bireyselleştirilmiş "zulüm veya zulüm korkusuna" dayanan evrensel bir mülteci tanımını benimsemiştir. Bunu yaparken, Batılı güçler mülteci uygunluğunu bir gruba üye olmaktan

ziyade bireyin şartlarına bağı hale getirmiş ve bireyin siyasi zulümden kaçma hakkını kabul etmiştir” (Loescher et al., 2008a: 11).

Zengin liberal demokrasiler, mahkûm insan haklarını ve insan haklarının eşitliğini ve koruyuculuğunu tanıdığını iddia ederken, aynı zamanda sınırlarına duvar inşa etmek ve mültecileri hapsetmek için milyarlarca dolar harcıyorlar. Medya raporuna göre (Colson, 2021) insanlar, eski başkan Donald Trump’ın yönetimi altında Meksika’nın güney sınırında inşa edilen 15 milyar dolarlık Trump duvarını tırmanmak için 5 dolarlık merdivenler kullanmaktadır.

BMMYK’nın verilerine göre (UNHCR, 2021f) dünyadaki mültecilerin yüzde 68’i, yani 26 milyon kişi, sadece beş ülkeden gelmektedir. Suriye, 6,6 milyon mülteci ile dünyanın en büyük mülteci nüfusuna sahiptir. Bunu Venezuela (3,7 milyon), Afganistan (2,7 milyon), Güney Sudan (2,2 milyon) ve Myanmar (1,1 milyon) izlemektedir

Türkiye’de (UNHCR, 2020c) raporuna göre, Türkiye 3,65 milyon mülteciye ev sahipliği yapıyor ve en çok mülteci gönderen üç ülke şunlardır: Suriye 3.574.800, Irak 1000 ve İran 980. Suriyeli mültecilerin (geçici koruma altında) mülteci statüsünde kabul edildiğini belirtmek gerekir. Afganistanlı göçmenler, Suriyelilerden sonra Türkiye’deki ikinci büyük topluluk olup (UNHCR, 2020c) BMMYK verilerine göre, Afganistan’ın güvenliği diğer ülkelere göre daha kötü olmasına rağmen, 116.000’den fazla Afgan mülteci statüsüne sahiptir. “Ulusal nüfuslarına göre, Türkiye G20 ülkeleri arasında en yüksek oranda mülteciye ev sahipliği yaptı (23 kişiden 1’i mülteci), Suriye krizinin devam eden etkisini vurguladı. Avrupa Birliği’nde ise İsveç de nispeten yüksek oranda mülteciye sahip (40 kişiden 1’i), onu Malta (49 kişiden 1’i), Avusturya (65 kişiden 1’i) ve Almanya (75 kişiden 1’i) izlenmektedir” (OECD, 2020: 10).

Genel olarak, Mülteci Sözleşmesi uyarınca, sosyal ve ekonomik haklar, kişinin durumu daha yerleşik hale geldikçe mülteciye bağlanır. Böylece, örneğin, varlığı sadece ‘yasal’ olan mültecilerin, kendilerini istihdam etme, hareket özgürlüğü ve güvenlik gerekçesiyle sınır dışı edilmeme hakkı vardır (OHCHR, 1951). “BMMYK’nın temel görevi iki ana alana odaklanmaktadır: Birincisi, devletlerle işbirliği yaparak mültecilerin korunmaya erişimini sağlamaktır. İkincisi, mültecilerin kalıcı çözümlere erişimini sağlamak ve ya

menşe ülkelerine yeniden entegre olmalarını ya da yeni bir ülkede kalıcı olarak entegre olmalarını sağlamakla görevlendirilmiştir” (Loescher et al., 2008a: 1,2).

Hem mülteci toplumunda (Bireysel düzey) hem de BMMYK Ajansında (Örgütsel düzey) iki büyük zorluk vardır, bireysel durumda: “Gelişmiş dünyaya gelen mültecilerin karşılaştığı en büyük zorluk, geleneksel olarak, mülteci statülerinin tanınması hakkına sahip olduklarına dair yetkilileri ikna etmek olmuştur” (Hathaway, 2005: 1). Kurumsal düzeydeki ilk zorluk, “BM Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin bu görevi yerine getirmek için ahlaki otorite ve iknadan başka pek bir gücü olmamasıdır. Güç ve çıkarların sonuçları belirlediği ve hakim olduğu bir siyasi ortamda çalışmanın zorluğuyla karşı karşıya kalmıştır” (Hathaway, 2005: 4). İkinci zorluk, uluslararası hukukun ulusal hukuk ve düzenleme ile çelişmesi veya uluslararası mülteci hukukuna çevrildiğinde milli hukukun üstünlüğüdür. BMMYK’nın Mülteci Sözleşmesi ve 149 devlet tarafı olan Protokolüne⁴ dayanan üçüncü zorluk, mülteci haklarını korumak için yasal zorunluluk veya zorunluluk yerine, mülteci haklarını korumayı ‘beklemek’ olan yasal bir yükümlülüktür.

Son Avrupa kitle göçü krizi dördüncü zorluğa yol açmıştır. Avrupa göç krizi 2015 yılında başlamış ve Avrupa ülkelerinin çoğu uluslararası mülteci hukukundan ve yasal yükümlülüklerden geri çekilip mülteci haklarının korunması konusunda insan haklarının kötüleşmesine neden olmuştur. Mülteci meselesi yasalarıyla veya yorumuyla ilgili değil, en büyük zorluk göçmen dünyasının meselelerini çözmek için siyasi iradedir.

2.1.4. Sığınmacılık

2015 yılındaki kitlesel göç krizinden önce, ev sahibi ülkelerde mülteci, sığınmacı, göçmen terimleri medyada ve televizyon ekranlarında, parlamentolarda, bölgesel meclislerde ve topluluklarda terimleri birbirinin yerine kullanılmaktaydı. Genellikle hareket halinde olan, ülkelerini terk eden ve sınırları aşan insanları sığınmacı olarak tanımlamaktaydı. 2015 yılında, 1, 255, 600 sığınmacı ilk kez Avrupa Birliği üye

⁴ 1951 yılında kabul edilen Mültecilerin Statüsü ile ilgili Birleşmiş Milletler Sözleşmesi bugün uluslararası mülteci korumanın merkezidir. Sözleşme 22 Nisan 1954’te yürürlüğe girmiş ve 1951 Konvansiyonu’nun -coğrafi ve zamansal sınırlarını kaldıran 1967 Protokolü şeklinde sadece bir değişikliğe tabi tutulmuştur. 1951 Konvansiyonu, İkinci Dünya Savaşı sonrası bir araç olarak, başlangıçta 1 Ocak 1951’den önce ve Avrupa içinde meydana gelen olaylardan kaçan kişilerle sınırlıydı. 1967 Protokolü bu sınırlamaları kaldırmış ve böylece sözleşmeye evrensel bir kapsam kazandırılmıştır.

lkelerinde uluslararası koruma başvurusunda bulundu, bu sayı bir önceki yılın iki katından fazla artış olduğunu göstermektedir (Eurostat, 2016). “OECD ülkelerine yapılan sığınma başvurularının sayısı, 2017’deki 1,26 milyona ve 2015 ve 2016’daki rekor sayıda başvuruya (her biri yaklaşık 1,65 milyon) kıyasla 1,09 milyon ile 2018’de azalmaya devam etmiştir. 2017-2018 yılları arasında OECD lkeleri yeni başvuru sayısında yüzde 14, AB lkeleri ise yüzde 10 düşüş yaşanmıştır” (OECE, 2019: 34).

2015 göçmen krizi ile ev sahibi ülkelerde artan göçmen karşıtı duygular, medyanın ve hkmetlerin sığınmacı terimlerini kullanmaktan vazgeçmemesine, aynı zamanda sığınmacıyı insanlıktan çıkarmalarına ve sığınmacıları yasadışı bir göçmen olarak yanlış tanıtmalarına ve sığınmacıları toplumları için bir mesele olarak göstermelerine neden olmuştur.

2019 BMMYK istatistiğine göre dünya çapında 4,2 milyon kişi sığınmacı olarak kayıt yaptırmıştır (UNHCR, 2021a). Türkiye’deki BMMYK (UNHCR, 2020c) verilerine göre, Türkiye’de 330.000 Suriyeli sığınmacı zirvede, ardından sırasıyla 173.250 Iraklı, 116.400 Afganistanlı, 29.000 İranlı BMMYK ajansında sığınmacı olarak kayıtlıdır. BMMYK istatistikleri ve rakamları iki nedenden dolayı doğru olamamaktadır:

Birincisi, gerçek sığınma taleplerini belirlemek ve sığınmacılar ile göçmenler arasında ayırım yapmak çok zordur. “Bazı göçmenler, örneğin: alışmak, eğitim görmek veya ailelerine katılmak istedikleri için ülkelerini terk ederler; Diğerleri ise orada var olan yoksulluk, siyasi karışıklık, çete şiddeti, doğal afetler veya diğer ciddi durumlar nedeniyle ayrılmak zorunda olduklarını hissederler” (Amnesty International, 2016). İkincisi ise, Sığınmacı statüsüne hak kazanan ancak göçmen olarak kabul edilen sığınmacıların, sığınmacı statüsünü ele alma kapasitelerinin olmaması nedeniyle BMMYK’nin zaman içinde mülteci statüsüne dönüşmesinin önüne geçmektir. BMMYK 1951 Mülteci Sözleşmesine göre “Sığınmacılar, uluslararası koruma talebinde bulunmuş ve mülteci statüsüne ilişkin talepleri henüz belirlenmemiş kişilerdir” (UNHCR- 2015).

Türkiye’de aileleriyle birlikte yaşayan Afganistanlıların çoğunun sığınmacı statüsü aldığını ve herkesin diğer ülkelerdeki zulümden sığınma isteme ve yararlanma hakkına sahip olduğunu belirten insan hakları evrensel beyannamesi’ne (Madde 14) rağmen, evli olmayan Afganistanlıların sığınmacı statüsü aldığını nadir vakalar olduğunu belirtmek

gerekmektedir (UN, 2021). “Sığınma korumasıyla ilgili gerçek kriz, ilgili yasa veya politikaların yokluğundan veya gerçekten ölümden ve diğer hayati tehlikelerden kaçanların geçişinin kesinlikle gerekli olandan daha fazla hafifletici hale yapılmamasını sağlamak için uluslararası ve ulusal düzenleyici mekanizmaların olmamasından kaynaklanmaktadır”(Murphy et al., 2014: 3). Sığınma taleplerine ilişkin söylemdeki temel mesele normlar, kültürler ve hukuk gibi çeşitli değişkenler tarafından belirlenmekte ve sonuç olarak ev sahibi devlet sığınmacıların kaderini şekillendirmektedir (Murphy et al., 2014).

Günümüzde, sığınma statüsünün belirsizliği, sosyal dışlanma, yabancı düşmanlığı, ve yeni ırkçılık (xenoracism⁵) ve ayrımcılığa ek olarak, ev sahibi ülkede her sığınmacı ve mültecinin karşılaştığı temel zorluk sığınma karşıtı duygusudur. 2018 yılında Pew Araştırma Merkezi tarafından dünyadaki göçmenlerin yarısını barındıran 18 ülkede yapılan bir araştırmaya göre, en çok göç alan ülkelerin halklarının çoğunluğu, göçmenlerin ülkelerini güçlendirdiğini düşünmektedir (Barrera & Conner, 2019).

Pew Araştırma Merkezi Anketi, Yunanistan’da yüzde 74, Macaristan’da yüzde 73 ve İtalya’da yüzde 54 kamuoyunun göçmenleri ülkeleri için bir yük olarak gördüğünü ve bu üç ülkenin yüksek derecede göçmen karşıtı duygulara sahip olduğunu ortaya ortaya koymuştur (Barrera & Conner, 2019). Türkiye, Osmanlı İmparatorluğu döneminden cumhuriyet zamanına kadar mültecilere ev sahipliği yapma konusunda uzun bir geçmişe sahiptir, güvenli ve mülteci dostu bir ülke olarak kabul edilir. “Modern Türkiye iç ve uluslararası göçler üzerine kurulmuştur” (Adaman & Kaya, 2012).

Türkiye, dünyada 3,9 milyon mülteciye ev sahipliği yapan ilk ülkedir (UNHCR, 2021d). Suriyeliler yaklaşık 3,6 milyon ile Türkiye'deki en büyük mülteci grubunu oluşturmaktadır (UNHCR, 2020c). Suriye’deki iç savaştan sonra, milyonlarca Suriyelinin Türkiye’ye göçü büyük ölçüde memnuniyetle karşılanış, ancak son on yıl içinde Türkiye’ye ev sahipliği yaptıktan ve Türkiye’nin ekonomik durumunun kötüleşmesinden

⁵ Xenoracism ya da yabancı ırkçılığı, göçmenlere karşı çok güçlü bir muhalefeti gizlemek için kodlanmış bir "yeni ırkçılık" biçimidir – yabancı ırkçılığı esas olarak sığınmacıların ayrımcılığını, dışlanmasını ve marjinalleştirilmesini amaçlayan retorik olarak yönetilen bir önyargı türü ile ilişkilidir. Sığınmacılar, ten rengi gibi fenotipik özelliklerinin bir sonucu olarak değil, büyük ölçüde yabancılık algısı temelinde hedeflenmektedir. Bakınız: Sığınmacılar, Sosyal Hizmet ve Irkçılık, Shepard Masocha S.7.

sonra, göç karşıtı duygular artırmıştır. 12 Ağustos 2021’de (RT, 2021) Türkiye’nin başkenti Ankara’da kitlesel yerel protestolara yol açan bir Türk vatandaşının kafga sırasında bıçaklanarak öldürülmesinin ardından eşi görülmemiş bir olayda, ülkede kötüleşen göçmen karşıtı duygular yansıtılmıştır. Olay, kalabalıkların çok sayıda Suriyeliye ev sahipliği yapan Ankara’nın Altındağ mahallesinde Suriyeli göçmenlere ait mağazaları, evleri ve arabaları yağmalayıp tahrip etmesiyle daha da şiddet olaylarına yol açmıştır.

Göç çağında “yabancı düşmanlığı, ırkçılık ve ayrımcılık meseleleri devam etmekte ve özellikle sığınmacılar ve mülteciler açısından akuttur. Bu durum, sadece bu gruplara yönelik medyada yabancı düşmanı ve hoşgörüsüz bir yaklaşımın yansıması değil, aynı zamanda politikacıların giderek daha kısıtlayıcı sığınma yasalarının kabul edilmesi ve güçlendirilmesi yönündeki söylemin tonunda da yansıtmaktadır” (ECRI, 2001: 4). Son derece kısıtlayıcı politikalar ve giriş engelleri, paradoksal olarak göçmenleri yerleşmeye zorlamaktadır (De Haas, 2005: 10).

Bir yandan hareketlilik çağında, kitle halinde göç yaşanmakta ve sığınma krizi, BMMYK’nın çalışmalarının merkezinde yer alan gönüllü geri dönüş, üçüncü bir ülkeye yeniden yerleştirme ve yerel entegrasyon gibi kalıcı çözümlerle çözülememektedir. Diğer yandan, “Batı ülkelerinde göçmen karşıtı duygu giderek daha yaygınlaşmaktadır” (Morales, 2018). Mülteci krizinin kalıcı ve nihai çözümü, meselenin menşe ülkede çözülmesidir ve mülteci krizinin nasıl çözüleceği bu tezin kapsamı dışındadır.

2.2. Vatandaşlık

Vatandaşlık genellikle bir hak ve görevdir. Vatandaşlık evrensel olarak doğumda verilmektedir. Ayrıca, bir toplumda siyasi üyelik, göç yoluyla vatandaşlığın kazanılmasıdır ve son zamanlarda, vatandaşlık yatırım yoluyla da elde edilebilmektedir. “Göç alanında vatandaşlık, 1980’lerden bu yana göç ve göçmen entegrasyonu üzerine önemli bir araştırma konusu olarak ortaya çıkmıştır” (Bauböck, 2006: 1). Her göçmenin açıklanmamış nihai amacı, sosyal statülerini yükseltmek ve belirli hakları elde etmek için ev sahibi ülkenin vatandaşlığını kazanmaktır. Bu nedenle, vatandaşlık hem mevcut durumu koruma aracı hem de sosyal ve politik değişime bir davet olabilmektedir

(Bauböck, 2006). Vatandaşlık doğası gereği sınırlandırılmıştır; her yerde toplumsal kapanmanın bir aracı ve nesnesidir (Brubaker, 1992: 75).

Hannah Arendt, Alman filozof, ‘Totalitarizmin Kökenleri’ adlı kitabında, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nde yer alan insan haklarının devredilemezliği ilkesinin aksine, haklara sahip olma hakkını vurgulamaktadır. Arendt için insan hakkı hakları, siyasi topluluktan kaynaklanır ve bireysel haklar ancak ulus devletin koruması ve egemenliği altında korunabilir ve nihayetinde insan onuru sağlanabilmektedir. “Sonuçta, İnsan Hakları ‘devredilemez’ olarak tanımlanmıştı çünkü tüm hükümetlerden bağımsız olması gerekiyordu; ancak insanların kendi hükümetinden yoksun olduğu ve tüm haklarına geri çekilmek zorunda kaldığı anda, onları koruyacak hiçbir otoritenin kalmadığı ve hiçbir kurumun onları garanti altına almaya istekli olmadığı ortaya çıkmıştır” (Arendt, 1973: 291–292).

“Kendi başına, hükümet korumasının kaybı, bir evin kaybindan daha eşi benzeri görülmemiş değildir. Uygar ülkeler, siyasi nedenlerle kendi hükümetleri tarafından zulme uğramış olanlara sığınma hakkı sunmuştur ve bu uygulama, hiçbir anayasaya resmi olarak dahil edilmemiş olsa da, on dokuzuncu yüzyıl boyunca ve hatta bizim yüzyılımızda yeterince iyi işlev görmüştür” (Arendt, 1973: 296).

Tarihsel olarak, vatandaşlık, belirli bir statüye sahip olanların sosyal hayatlarını düzenleyen toplu kararların alınmasında diğer vatandaşlarıyla eşit bir temelde katılma hakkına sahip olduğu belirli bir tür siyasi topluluğun üyelik ayrıcalıklarıyla bağlantılıdır. Başka bir deyişle, vatandaşlık, başta oy hakkı olmak üzere, demokrasinin biçiminde siyasi katılımı el ele gitmiştir (Bellamy, 2008: 1–2). Günümüzde en yaygın vatandaşlık kaynağı vatandaşlığa kabul ya da doğumla kazanılan vatandaşlıktır. “Doğumu vatandaşlık kaynağı olarak ele aldığımızda, modern çağda bir devlete üyeliği tanımlayan iki ilkeyi ayırt etmemiz gerekir: Jus soli (toprak esası - doğuştan vatandaşlık) ve Jus sanguinis (kan esası- soy bağı esasına göre kazanılan vatandaşlık)” (Schachar, 2009: 7). Örnek olarak, Alman vatandaşlığı jus sanguinis ilkesine, Fransız vatandaşlığı ise jus soli ilkesine dayanmaktadır.

Vatandaşlık, uygulanabilir haklar ve yükümlülüklerin, faydaların ve kaynakların, katılımcı uygulamaların ve bir kimlik duygusunun aktığı, siyasi bir topluluğun eşit üyeliği

olarak tanımlanabilir ve herkesi etkiler (Kostakopoulou, 2008: 1). “Vatandaşlık sadece arzu edilen ve istenmeyen göçmenleri sıralamak için bir araç değildir; aynı zamanda göçmenlerin, siyasi topluluğun tam üyeleri olabilmek için geçmeleri gereken ikinci bir kapıyı da oluşturur” (Bauböck, 2006: 18–19). Daha önce de belirtildiği gibi, göçmenin nihai hedefi ev sahibi ülkenin vatandaşı olmaktır ve bir göçmen için en büyük kabus, kendi ülkesinde veya başka bir ülkede vatansız kalmaktır.

Vatansız kişilerin kesin sayısı bilinmemektedir, ancak BMMYK’ye göre dünya genelinde en az 10 milyon (UNHCR, 2014) insan herhangi bir milliyete sahip olmadan kalmaktadır. “2014 yılında BMMYK’deki ekipleri, vatansızlığı 10 yıl içinde sona erdirmeye kampanyasını başlattı” (UNHCR, 2022a), ancak hedeflerine ulaşması birçok yıl hatta on yıllar alacak gibi görünmektedir. “Vatandaşlığı daha anlamlı hale getirmeye yönelik siyasi mücadele, mevcut durumda sınır düzenlemesi ve göç politikası, sadıklık ve vatanseverlik, vatandaşlığa kabul kuralları ve çifte vatandaşlık, ayrımcılıkla mücadele mevzuatı ve sosyal refah reformu üzerine politika savaşları şeklinde devam etmektedir” (Bauböck, 2006: 5). Bu nedenle, vatandaşlık, demokratik politikalarla içsel bir bağa sahiptir (Bellamy, 2008: 12). Modern dünyada vatandaşlık, orta çağ dünyasındaki feodal statüye çok benzer. Doğumda atanır; çoğunlukla bireyin iradesi ve çabaları ile değişmeye tabi değildir ve bu kişinin yaşama şansları üzerinde büyük bir etkiye sahiptir (Bauböck, 2006: 26). “Kavramsal vatandaşlık alanı kabaca üç boyut ayırt edilerek özetlenebilmektedir. Bunlar, birincisi, siyasi ve yasal statü olarak vatandaşlık, ikincisi, bu statüye bağlı yasal hak ve görevler ve üçüncüsü, bu statüye sahip olanlardan atfedilen veya beklenen bireysel pratikler, eğilimler ve kimliklerdir. Bu boyutların her birinde, göç ve göçmen entegrasyonu çalışmasıyla ilgili özel sorular ortaya çıkmaktadır” (Bauböck, 2006: 16). Günümüzde Avrupa ülkelerindeki göçmenler sosyal, ekonomik ve kültürel haklara sahiptir, ancak siyasi haklara sahip değildirler. “Thomas Hammar’ın bir zamanlar ‘denizenship’ statüsü dediği durum budur” (Kaya, 2009: 47).

Göç ve eşitsizlik, üzerinde çalışılması gereken geniş bir konudur; ancak bazı bilim adamları, göçmen kökenli bazı ülkelerin ikinci ve hatta üçüncü nesil vatandaşlarının, ev sahibi topluma asimile olmalarına rağmen, vatandaşlarına kıyasla hala ayrımcılık, daha az siyasi temsil, daha az fırsat, daha az gelir, daha az ücret ve yüksek oranda işsizlikle karşı karşıya olduklarını söylemektedir.

2.3. Emek Göçü ve Beyin Göçü

Göç, insanlık tarihinin temel bir parçasıdır ve öyle olmaya devam etmektedir. Zamanla, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde giderek daha fazla insan yeni fırsatlar arayışıyla geçici veya kalıcı göçe yönelmektedir (Keeley, 2009). Küreselleşme, sanayileşme, üretimin rasyonalizasyonu, artan sektörel farklılaşma ve artan bölgesel entegrasyon ile kendini gösteren son 30 yılın makroekonomik değişiklikleri, 1960’lar ve 1970’lerde Avrupa’da var olandan farklı bir işgücü göçmenlerin kendileri de daha fazla talep görecekları muhtemeldir. “OECD bölgesi gibi gelişmiş ülkeler, yüksek teknoloji gibi alanlarda beceri ve uzmanlık sağlamak için göçmenlere yönelmeye devam etme olasılığı yüksektir. Intel’in Andy Grove, Yahoo’nun Jerry Yang ve Google’ın Sergey Brin gibi göçmenler, Kaliforniya’nın Silikon Vadisi’nin küresel başarısında kilit rol oynamışlardır ve önümüzdeki yıllarda bu tür yetenekler için uluslararası rekabet artacaktır” (Keeley, 2009: 12). Batılı ülkeler, özellikle sağlık, bilgi teknolojisi, tarım ve gıda hizmetleri gibi sektörlerde, ekonomilerindeki işgücü eksikliklerini telafi etmek için göçmenleri kullanmaya başlamıştır (Keeley, 2009).

“Uluslararası Çalışma Örgütü’nün tahminlerine göre dünyada 164 milyon göçmen işçi bulunmaktadır. Bu işçiler, ev sahibi ülkelerin toplumlarına ve ekonomilerine hem doğrudan hem de dolaylı olarak katkıda bulunmaktadır” (Rakotonarivo, 2019).

Uluslararası Çalışma Örgütü’nün 2018 yılı istatistiklerine göre “Göçmenlerin ülkelerinin çoğunda işsiz kalma olasılığı daha yüksektir ve göçmenler ile göçmen olmayanlar arasındaki işsizlik farkları özellikle Yunanistan’da yüzde 19, İspanya’da yüzde 16, İsveç’te yüzde 16, Mısır’da yüzde 15 ve Türkiye’de yüzde 6, Almanya’da yüzde 5 çok geniştir” (Rakotonarivo, 2019). Göçmenler ve vatandaşlar arasındaki ücret farklılıkları, aynı eğitim ve beceri düzeyine sahip olsalar bile olsalar bile, tüm ev sahibi ülkelerde işçi göçmenlerin karşılaştığı bir diğer büyük zorluktur. “Benzer eğitim düzeylerine sahip olan göçmen işçiler, HIC’lerdeki⁶ aynı meslek kategorisindeki vatandaşlardan daha az kazanma eğilimindedir” (Agyei, 2020: 22). HIC’lerdeki göçmen işçiler, düşük ve orta gelirli ülkelerdeki vatandaşlardan ortalama yüzde 12,6, saatte ise yüzde 17,3 daha az kazanmaktadır” (Agyei, 2020: 17).

⁶ HICs: Yüksek gelirli ülkeler

Uluslararası çalışma örgütü raporu 2020, “HIC”lerdeki göçmen işçilerin, eğitim ve becerileriyle uyummayan daha düşük vasıflı ve düşük ücretli işlerde çalışması daha olasıdır. HIC’lerdeki yüksek eğitilmiş göçmen işçilerin, göçmen olmayan işçilere kıyasla daha yüksek mesleki kategorilerde iş bulma ihtimalleri daha düşüktür” (Agyei, 2020: 14). Bununla beraber, “Göçmen işçiler, vatandaşların giderek daha fazla reddetmeyi göze alabilecekleri kirli (dirty), tehlikeli (dangerous) ve zor (difficult) ‘3D işleri’⁷ yapmaktadır” (Castles & Miller, 1998: 149).

En son Uluslararası Çalışma Örgütü’nün tahminlerine göre, “dünya çapında yarısına yakını kadın olan 164 milyon göçmen işçi bulunmaktadır. Göçmen kadın işçiler de ev işlerinde çalışanların önemli bir kısmını temsil etmektedir” (Agyei, 2020: 16). Göçmen ev işçisi kadınlar, araştırmalarda ve kitaplarda daha az bulunan göçmen işçi toplumunun en çok sömürülen ve istismar edilen kısmıdır. “Ev işleri, çıkmaz bir iş olarak görülür; Ev işleri, diğer insanların evinde gerçekleşir, iş teftişlerinin herhangi bir kontrolünden kaçan ve tanımı gereği "resmi" bir işyeri olmayan bir yerdir” (Triandafyllidou, 2013: 2). Çok kişisel nitelikte görevler içerir: yaşlı insanlara veya küçük çocuklara bakım yapmak, birinin evini temizlemek, özel eşyalarını almak (örneğin kıyafet, mobilya, yemek pişirme vs). Bu nedenle yüksek düzeyde yakınlık içerir (Triandafyllidou, 2013). Yüksek düzeyde yakınlık, ev işlerinde çalışan göçmen kadın işçileri cinsel sömürü ve istismara, özellikle 6 Arap Körfez ülkesinde uzun saatler çalışıp düşük ücret almaya yatkın kılar. Bu yaygın bir olgudur. “Arap ülkelerindeki Asyalılar, hem işçi haklarının olmaması hem de kadınların konusuna ilişkin çok farklı kültürel değerler nedeniyle zor şartlarla karşılaşmaktadır (Castles & Miller, 1998: 148). “Avrupa ülkeleri, ev işlerinde çalışan, evleri temizleyen, çocuklara, hasta ve yaşlılara bakan göçmen kadınları iş bulan bu küresel bakım zincirlerinin gelişiminde önemli bir rol oynamıştır (Triandafyllidou, 2013: 7).

Göçmen işçiler, varış ülkelerindeki büyüme ve kalkınmaya katkıda bulunurken, menşee ülkeler havalelerinden ve göç deneyimleri sırasında edindikleri becerilerden büyük

⁷ Vikipedi: 3D’ler olarak da bilinen "Kirli, tehlikeli ve zor" 3D işlerdir, Asya kavramından türetilen bir Amerikan neologizmidir ve genellikle sendikalı mavi yakalı işçiler tarafından gerçekleştirilen belirli emek türlerini ifade eder. https://en.wikipedia.org/wiki/Dirty,_dangerous_and_demeaning. Erişim Tarihi: 21/11/2022

ölçüde yararlanmaktadır. Ekonomistler, mevcut işgücü göçü oranının yaşlanan nüfus ve düşük doğum oranı gibi demografik eğilimleri telafi etmek için yeterli olmayacağına işaret etmiştir. Uzun vadede, AB'nin daha fazla işgücü göçmenine ihtiyacı olacaktır (Holtslag et al., 2013: 14). “Nüfus yaşlandırması, AB'nin ekonomik ve sosyal güvenlik sistemlerinin geleceği için büyük bir zorluk olarak kabul edilmektedir. Özellikle AB, bakım ve emekli aylıklarının artan yükünün yanı sıra işgücü boyutunda öngörülen bir düşüşle karşı karşıya kalacaktır. Nüfus yaşlanması, doğurganlık, ölümlülük ve göç eğilimlerinin birleşik etkilerinden kaynaklanmaktadır” (Al Khudhairy et al., 2019: 19). Siyasi ve sosyal tartışmalarda, bazıları göçü yaşlanan nüfus meselesine bir çözüm olarak görürken, diğerleri çözümün daha yüksek doğum oranlarında ve daha büyük aileler için sosyal destek sağlanmasını düşünmektedir (Al Khudhairy et al., 2019).

Türkiye'de son dönemde yaşlanan nüfusa bakıldığında TÜİK⁸ istatistiklerine göre “yaşlı nüfus son beş yılda yüzde 22,5 artarken, yaşlı nüfusun toplam nüfustaki oranı 2015 yılında yüzde 8,2 iken, 2020 yılında yüzde 9,5'e yükseldiği görülmektedir” (TÜİK, 2021a). Türkiye'de işgücü göçü, savurgan bir pazar olup Türk vatandaşlarından daha az ücretle çalışan işgücü göçmenleri arasında Suriyeli ve Afganistanlı işgücü göçmenleri, onlarca milliyet arasında baskın konumdadır.

Avrupa işgücü göçüne talep olması durumunda “Avrupa ülkeleri, hepsi olmasa da birçok ülkede yönetilen göç, yetenekli göçmenlere odaklanmıştır; oysa vasıfsız göçmenlere olan talep oldukça azdır” (Menz & Caviedes, 2010: 10). İşgücü göçü, ev sahibi ülkelerin niteliksiz ve nitelikli işgücü talebini karşılamaya ve geliştirmeye katkıda bulunur ve yüksek nitelikli göçmenlere olan işgücü göçü talebi dünya çapında artmaktadır. Kanada, ABD ve Avustralya zaten seçici göç politikasını benimsemiş ve Avrupa ülkeleri de göç politikalarıyla öncülük etmeye başlamıştır.

Bir yandan, göç ve hareketlik bazı uyruklar için kısıtlanırken, diğer yandan seçici göç dünyadaki yüksek vasıflı ve beceri olan göçler için gevşetilmiştir. Beyin göçü, yüksek nitelikli kişilerin kendi uzmanlık alanlarında daha büyük fırsatlara ulaşmak veya daha iyi hayat şartları ve hayat tarzına sahip olmak için kendi ülkelerinden gelişmiş ülkelere doğru hareket etmesidir (Elveren, 2018). Beyin göçü, Batılı ve gelişmiş ülkelerin yüksek

⁸ TÜİK: Türkiye İstatistik Enstitüsü.

becerilere sahip iş gücünü ucuz bir yolla edinmeleri olarak “tersine teknoloji transferi” olarak görülmektedir (Elveren, 2018).

“Çağdaş toplumsal gerçekliğimiz para alışverişi ve finans mantığı tarafından oluşturulduğu için, her şey değerlere dönüştürülmüş ve Marx’ın önerdiği gibi,, insan ilişkileri ‘nesne ilişkileri’ ile yer değiştirmiştir. Bu görüntüyü göçten daha canlı ifade eden hiçbir şey yoktur. Hareket - ayrılık, diaspora, sürgün, yerleşim ve sermaye arayışı içindeki dönüş, göç edenlerin kimliklerini tanımlamaya başlar ve “bireyler hayatlarını ifade ettikçe, onlar da öyledir” (Pido, 2017: 6). Beşerî sermayesinin hareketleri veya göçü bazen bireyin kendi tercihleriyle tetiklenirken, bazıları da aileden ile toplumdan teşvik edilip ya da çevrenin kendisinden vb. gelen baskılar gibi dış faktörler tarafından etkilenmektedir. Daha iyi bir hayat standartları arayışında olan fertler için elverişli görünen faktörler arasında daha yüksek maaş ve daha iyi iş fırsatları yer almaktadır” (Jauhar et al., 2016: 1).

Son yıllarda, üç önemli göçmen akışı küresel manzarayı yeniden şekillendirmektedir. İlk olarak, Afganistan, Afrika ve Balkanlar’da olduğu gibi iç savaş ve etnik temizlikten kaynaklanan zorunlu göçlerdir (Kapur, 2010: 2). Irak, Suriye, Libya, Sudan, Yemen ve Afrika’da son zamanlardaki yaşanan iç savaşlar da milyonlarca kişiyi ülkelerinden kaçarak komşu ülkelere ve ötesine sığınmak zorunda bırakmıştır. İkinci olarak, Güney Asya’dan Orta Doğu’ya; Orta Amerika ve Meksika’dan Amerika Birleşik Devletleri’ne; Endonezya ve Myanmar’dan Tayland ve Malezya’ya; Mağrip’ten Güney Avrupa’ya vb. hızlı ve çoklu bir vasıfsız ve yarı vasıflı işgücü göçü akışı vardır. Üçüncü olarak, özellikle Asya ve Afrika’daki düşük gelirli ülkelerden Avrupa ve Amerika’daki sanayileşmiş ülkelere vasıflı göç yaşanmaktadır (Kapur, 2010: 3).

Asya’daki göçün çoğu düşük vasıflı işçilerden oluşuyor, ancak profesyonellerin, yöneticilerin, teknisyenlerin ve diğer yüksek vasıflı çalışanların hareketliliği artmaktadır. Üniversite eğitimi almış kişiler 1960’lardan bu yana Asya’dan Kuzey Amerika, Okyanusya ve Avrupa’ya iş bulmak ve çoğu kalıcı olarak yerleşmek üzere gitmektedir. Bu ‘beyin göçü’ tıp, bilim, mühendislik, yönetim ve eğitim alanlarında ciddi bir insan sermayesi kaybı anlamına gelebilir ve kalkınmanın önünde büyük bir engel teşkil edebilmektedir (Castles et al., 2014: 161).

Genellikle, yüksek eğitimli insanların, az eğitimli insanlara göre daha fazla uluslararası göç etme eğiliminde oldukları düşünülmektedir (Özden & Schiff, 2006). Batı Avrupa ülkeleri, sığınmacı ve göçmen akınıyla mücadeleye devam ederken, merkezi ve doğu Avrupa komşuları, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya ve Macaristan genç vatandaşların göçünü önlemek için daha fazla eylem talep etmek üzere bir zirve düzenlenmiştir. Doğu Avrupa ülkeleri ekonomik durgunluk ikamet oranlarında ve nüfuslarında keskin bir düşüş gözlemlenmiştir. Buna karşılık, göç karşıtı duyarlılık ivme kazanmıştır. 1990'ların başından bu yana, Orta ve Doğu Avrupa'nın en yetenekli yaklaşık 20 milyon işçisi ülkeyi terk etmiştir (Parikh, 2017).

Genel olarak, Amerika Birleşik Devletleri dünyadaki en parlak göçmenler için ana varış noktasıdır. Amerika Birleşik Devletleri, dünyanın dört bir yanından beyinler için popüler bir varış noktası olmaya devam etmekte ve bazı bilim insanları buna dünyada “Konumun Zorbalığı.” adını vermiştir. Amerika Birleşik Devletleri, her yıl H-1B “uzmanlık meslekleri” vizesi aracılığıyla, Apple, Amazon, Facebook, Google ve Microsoft gibi Amerika'nın en büyük teknoloji firmaları için fizik, kimya, teknoloji, mühendislik veya finans gibi daha zor bilim veya teknik alanlarda 75-85 bin arasında en parlak ve en yetenekli çalışanları çekmektedir; bu, daha yumuşak bilimler veya insanlık alanlarına göre tercih edilmektedir. “H-1B vize alıcılarının doğum yeri olarak Hindistan, Çin, Filipinler, Güney Kore ve Kanada ilk beş ülke arasında yer almaktadır” (Pierce & Gelatt, 2018: 8). Düşük maliyetli arka ofis hizmetleri sunan TATA Danışmanlık Hizmetleri (TCS) gibi Hint dış kaynak firmaları artık H-1B işçilerinin en büyük işverenleridir (Economist, 2019).

Amerika Birleşik Devletleri, tüm kıtalardan uluslararası öğrenciler için bir yükseköğretim merkezi olarak da öne çıkmaktadır. Elde edilen verilere göre (National Center for Education Statistics, 2020) 2019 yılında Amerika Birleşik Devletleri'ndeki farklı üniversitelerde 1,7 milyondan fazla öğrenci eğitim görmektedir ve bu öğrencilerin büyük bir kısmı Çinli ve Hintli oluşturmaktaydı. Her yıl büyük sayıda uluslararası öğrenci, ABD şirketleri tarafından istihdam edilmekte ve daimi oturma izni elde etmektedir. İstatistiklere göre 2005 yılında 30.000 olan Çinli öğrenci sayısı bugün 120.000'e ulaşmıştır. Bu sayı ABD'de STEM Science (Bilim), Technology (Teknoloji),

Engineering (Mühendislik) ve Mathematics (Matematik) alanlarında eğitim görmektedir (Zwetsloot & Arnold, 2021).

Pew Araştırma Merkezi'nin Mart 2021'de yayınladığı bir anket, Amerikalıların çoğunluğunun yüzde 55 ABD'de eğitim gören Çinli öğrencilere kısıtlama getirilmesini desteklediğini ortaya koymuştur (Silver et al., 2021). Eski Başkan Donald Trump, Çinli öğrencilerin ABD üniversitelerine kaydını yasaklamak için girişimde bulunmuştur. ABD yetkilileri, Çinli öğrencileri "Çin Komünist Partisi için fikri mülkiyet toplayıcıları" ile suçlanmıştır (Zwetsloot & Arnold, 2021). "Hintli ve Çinli bilişim uzmanları Silikon Vadisinin yükselişinde kilit rol oynamıştır" (Castles et al., 2014: 161). Öyle görünmektedir ki Amerika Birleşik Devletleri'nde eğitim gören ve yüksek teknoloji çalışanları olarak görev yapan Hintli öğrenciler, Hindistan'a döndükten sonra Bangalore, Hyderabad, Mumbai ve Yeni Delhi'de benzer bir Silikon Vadisi kurulmasında kilit bir rol oynamışlardır. "Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) çalışması Bangalore'u Silikon Vadisi ve Avrupa ve Japonya'daki diğer merkezlere meydan okumak için ortaya çıkan birinci sınıf teknolojik merkezinden biri olarak tanımlamaktadır" (Sayad, 2004: 8).

Profesyonellerin ülkeyi terk etmesinin ulusa sadakatsizlik olarak görüldüğü Singapur'da yeni çalışmalar, diaspora seçeneğinin ülkeye yardım etmek ve beyin göçünü kazanca dönüştürmek için nasıl etkili bir şekilde kullanılabileceğini göstermektedir. (Sahay, 2009: 5). Yabancı yetenekli işçiler de çok kültürlü Singapur'un küresel bir ekonomik merkez olarak yükseltilmesine katkıda bulundu ve modern Singapur'un kurucusu Lee Quan "2003 yılında yaptığı konuşmada, ülkenin ilk Başbakanı şöyle demiştir: "Eğer yabancı yetenekleri çekip, kendilerini hoş karşılanmalarını ve rahat hissetmelerini sağlamazsak, pek bir anlamı kalmaz ve küresel bir şehir olamayız." (Jauhar et al., 2016: 20).

Son yıllarda, yabancı ülkelerde çok sayıda öğrencisi ve diasporası olan ülkelerin çoğu vatandaşlarını yeniden göç ettirmeye çalışmaktadır. Hükümetler aracılığıyla tersine beyin göçü uygulamanın en yaygın üç yaklaşımı bulunmaktadır: Birincisi öğrencilerini elde tutmak, ikincisi, öğrencilerin yurt dışında yükseköğrenim görmeleri teşvik edilmeli ve yurda dönüşleri ikna edici şekilde sağlanmalı ve üçüncüsü, gurbetçileri birikimlerini geri almaya teşvik ederek diasporalarla etkileşime geçmek; yabancı yatırımlar için köprü

görevi görünüp; Beceri ve bilginin transferini ve ticaretini kolaylaştırmaktadır. Bu üç yöntemi uygulama konusunda mükemmel örnekler sunan birçok ülke bulunmaktadır, bunlar arasında Çin, Güney Kore, Tayvan, Hindistan, Pakistan, Meksika ve Güney Afrika sayılmaktadır (Papila, 2015).

“Bilgili, iyi eğitilmiş ve vasıflı profesyonellerin beyin göçü veya kazancı olarak göçü (dışarıya göçü), bireysel ulusal ve uluslararası düzeylere göre değerlendirilmelidir. Uluslararası şirketler ve Firmalar için beyin göçü, herhangi bir maliyet ve kayba katlanmadan her zaman kazanç ve varlıktır. “Yetenekli çalışanlar, genellikle yoksul menşe ülkelerden ayrılmak istemeleri için iyi nedenleri vardır: Yetersiz ücret, kötü çalışma şartları, mesleki gelişim olanaklarının yetersizliği, güvenilmezlik ve finansman eksikliği ayrılma kararlarında önemli faktörlerdir” (Blake & Brock, 2015: 12). Ekonomistler, profesyonel sınıf elitleri arasındaki nüfus değişimlerinin ulusal olarak düzensiz ekonomik büyümeye katkıda bulunduğu konusunda uyarılmaktadır (Carr & Kefalas, 2009: 2). Bireysel düzeyde beyin göçünün iyi mi yoksa kötü mü olduğuna karar vermek kolay değildir, ancak nerede durduğuna bağlıdır. Göçmenlerin büyük çoğunluğu, geride bıraktıkları topluluklar üzerinde kötü sonuçları olmasına rağmen göçü bir fırsat olarak görmüştür.

Beyin göçü olgusu, gelişmekte olan ülkelerin ulusal ekonomisine giderek artan yıkıcı bir etki yapmakta ve menşe ülkelerine büyük kayıplar yaşatmaktadır. Bu kayıplar bazen eğitim ve sağlık hizmetlerinde önemli azalma, kötü sağlık ve eğitim elde edilmesi, vatandaşlara fayda sağlamayan pahalı üçüncül eğitime harcanan kamu fonları, mali kayıplar ve faydalı kalkınma için gerekli varlık kayıplarını içermektedir (Blake & Brock, 2015: 12–13).

Gurbetçilerin geri dönüşünün iki düzeyde bir etkisi vardır. “Birincisi, gurbetçilerin dönüşü her zaman ulusal ekonomi için kazançtır “ikincisi, geri dönüş ekonomik açıdan birey için, her zaman karlı değildir” (Sahay, 2009: 6). Gurbetçilerin geri dönmemesi, menşe ülkelerinin diasporalarının nüfusuyla temaslarını sürdürebilmesi halinde, diasporalar aracılığıyla bir beyin kazanımı olarak da kabul edilebilmektedir.

2.3.1. Emek Göçünün Temel Saiki : Havaleler

İnsanlık tarihi hiçbir zaman bugün olduğu kadar adaletsizlik ve eşitsizliğin yaygın olduğu bir dünya görmemiştir. Zengin ile fakir arasındaki uçurum her geçen gün genişlemektedir. Dünya Bankası'nın 2019 verilerine göre (World Bank, 2021b) Burundi'nin ortalama bir vatandaşı 260 Amerikan Doları ile dünyanın en düşük yıllık gelirine sahipken; Lüksemburg'un ortalama bir vatandaşı ise neredeyse 114.700 Amerikan Doları ile dünyanın en yüksek yıllık gelirine sahiptir.

Hareketlilik çağında, bütünleşmiş ve küreselleşmiş dünyada ticaret, yardım ve göç, gelişmekte olan ülkeler ile gelişmiş ülkeler arasındaki karşılıklı etkinin önemli göstergeleridir. Göçü tetikleyen birkaç temel itici faktör bulunmaktadır. Ana göç itici faktörleri silahlı çatışmalar, iç savaşlar ve karşı isyanlar, ekolojik felaketler, siyasi istikrarsızlık, işsizlik, ekonomik krizler, ücret farklılıkları ve kuzey ile güney ülkeleri arasındaki servet uçurumlarıdır. “Kuzey ile Güney arasında artan servet eşitsizlikleri, insanları daha iyi hayat standartları arayışında harekete geçirecek gibi görünmektedir” (Castles & Miller, 1998: 4).

Gelişmekte olan ülkelerde, iç ve uluslararası göçmenler artan gelir kazançlarının büyük bir kısmını memleketlerindeki ailelere para gönderme veya havale eğilimindedir (Özden & Schiff, 2006: 53). “Göçmen havaleleri, yoksulluğun azaltılmasına ve diğer BM bin yıl kalkınma hedeflerine ulaşılmasına önemli ölçüde katkıda bulunma potansiyeline sahipken, göç ve kalkınma arasındaki en somut ve belki de en az tartışmalı bağlantıyı sağlamaktadır” (Irving et al., 2010: 1). Dünya genelinde havaleler 2019 yılında 548 milyar dolar ile rekor seviyeye ulaşmıştır. Gelişmekte olan ülkelerdeki en büyük dış finansal kaynağı haline gelerek uluslararası yardımları üç kat geride bırakılmıştır (Escribà-Folch et al., 2021). “COVID-19 tarafından tetiklenen ekonomik kriz, 1900’lerden bu yana yaşanan diğer pandemi kaynaklı krizlerden daha derin ve yaygındır” (World Bank, 2020a: 2). 2020 yılında, “LMIC⁹” düşük ve orta gelirli ülkelere havale akışlarının yaklaşık yüzde 20 oranında azalması beklenmektedir. Bu, en keskin düşüşü işaret etmektedir. Bu durum, uluslararası göçmenlerin sayısında bir azalmadan çok, ev sahibi ülkelerdeki göçmen işçilerin ücretlerinde ve istihdamında COVID-19 nedeniyle

⁹ LMICs: Düşük ve Orta Gelirli Ülkeler

yaşanan düşüşten kaynaklanmaktadır. Havale akışlarındaki düşüşün Avrupa ve Orta Asya, Güney Asya ve Sahra Altı Afrika’da en keskin olması beklenmektedir (World Bank, 2020a: 7). Analize dahil edilen altı ülkede; Kolombiya, Dominik Cumhuriyeti, El Salvador, Guatemala, Honduras ve Meksika havaleler Nisan 2020’de, Nisan 2019’a göre yüzde 17 daha düşük olduğunu göstermektedir. Bu ülkelerin çoğu havalelerinin büyük bir kısmını ABD’den sağlamaktadır (Bustamante, 2020).

Dünya Bankası, 2020 verilerine göre, 2019 yılında Orta Asya’daki düşük ve orta gelirli ülkelere havale akışlarında Tacikistan yüzde 28,6 ile dünyada GSYH’ye oranla en yüksek havale akışına sahip ülke olmuştur (World Bank, 2020a). Orta Amerika ülkeleri arasında Honduras’ın GSYH’ye oranla döviz transferi yüzde 21,5’tir. Avrupa’da Kosova yüzde 15,8, Arap dünyasında Batı Şeria ve Gazze yüzde 17,4, Sahra Altı Afrika’da Fas yüzde 5,6 oranındadır. Güney Asya’da Nepal yüzde 26,9, Güney Orta Asya’da ise Afganistan’ın gayri safi yurt içi hasılaya oranla havale transferi yüzde 4,3’tür. Avrupa ve Orta Asya’ya yapılan döviz gönderimleri güçlü bir şekilde devam etmekte ve Ukrayna, bölgedeki en büyük döviz alıcısı olmaya devam etmektedir. (Dünya Bankası, 2020: 19)” (World Bank, 2020a: 19). “Orta Doğu ve Kuzey Afrika (MENA) ¹⁰ bölgesine yapılan para transferlerinin yaklaşık olarak yüzde 20 oranında düşeceği öngörülmektedir” (World Bank, 2020b: 24). Güney Asya’ya 2020 yılında yüzde 22 oranında sert bir düşüş öngörülmektedir (World Bank, 2020a: 25). “Göçün en önemli kalkınma etkisi, kaynak ülkelerdeki gelir ve yoksulluk seviyeleri üzerindeki doğrudan etkisidir. Göç, işçilerin daha üretken ve değerli oldukları bölgelere geçmelerine izin vererek, göç küresel çıktı ve gelirden doğrudan artışa yol açmaktadır” (Özden & Schiff, 2006: 6).

Bu noktada, yurtdışında yaşayan milyonlarca vatandaşıyla önemli bir göçmen gönderen ülke olan Türkiye’nin durumuna dikkat çekmek önemlidir. Geçmişte ekonomik kalkınma için Türkiye’ye ekonomik havalelerin kanalları edılması temel bir stratejiyken, ekonominin önemli ölçüde büyümesiyle birlikte havalelerin önemi önemli ölçüde azalmış ve havaleler ekonominin göz ardı edilmesi bir parçası haline gelmiştir (Yavuz Elveren, 2018: 13). “Mikroekonomik teori, havaleleri esas olarak bir hane halkı meselesi olarak ele almaktadır. Havalelerin mikroekonomilerine odaklanan literatürün çoğu, nüfus

¹⁰ MENA- Orta Doğu ve Kuzey Afrika.

sayımlarını ve diğer hanehalkı düzeyindeki verileri kullanarak modellerini, motivasyonunu ve aile tüketimi üzerindeki etkisini açıklamayı amaçlar ve mikro perspektiften bakıldığında, büyüme üzerinde olumlu bir etkiye sahip olmalıdır” (Kireyev, 2006: 10).

“Göç ve gönderiler, göç veren bölgelerde otomatik olarak kalkınma ve ekonomik büyüme yaratmaz. Bu durum, ilk etapta olumsuz yatırım ortamı olması, baskı ve birçok gönderen ülkede siyasi istikrar ve hukuki güvenliğin eksikliği ile ilişkili görünmektedir” (De Haas, 2005: 10). Mikroekonomik açıdan yapılan çoğu çalışma, gönderilen paranın çoğunlukla kırsal yoksul hanehalklarına aktığını ve ailelerin hayatta kalmasına, küçük işletmeler başlatmasına, daha iyi eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim sağlamasına yardımcı olduğunu bulmuştur. 1970’lerden beri hakim olan algı, gönderilen paraların çoğunlukla evlere, şöenlere, arabalara, kıyafetlere ve ithal tüketim mallarına harcandığı, üretken girişimlere yatırımın ise nadir olduğu yönündedir (De Haas, 2005: 5). Mikroekonomik perspektiften bakıldığında, havaleler ulusal büyüme üzerinde olumlu etkiye sahiptir. Makroekonomik açıdan bazı ülkelerin milli ekonomisi (GSYİH)¹¹ doğrudan havalelere bağımlıdır, örneğin: Tacikistan “Havaleler ve işgücü göçü kamu maliyesi üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir” (Kireyev, 2006: 12). Latin Amerika ve Karayipler bölgesindeki Honduras “büyük havale akışları, Honduras’ın finans sektörünü geliştirmesi ve yoksulların finansal dahil edilmesini artırması için tarihi bir fırsat sunmaktadır. Honduras’a yönelik uluslararası finansal akışlar üzerine istatistikler, ekonominin gönderilere bağımlı olduğunu desteklemektedir” (Endo et al., 2009: 9).

Havaleler genellikle ailelerini geride bırakanlara para gönderen genç ve evli olmayan göçmenler tarafından yapılmaktadır. Havale yapmayanlar ise evli göçmenler olup ev sahibi ülkelerinde aileleriyle birlikte kalmaktadır. Türkiye’deki en büyük göçmen gruplarından olan Suriyelilerin çoğunluğu aileleriyle birlikte kalmakta ve para gönderim yapmayan göçmenler olarak kabul edilmektedirler. Aksine, Türkiye’deki ikinci en büyük göçmen grubu olan ve yarısı belgesiz genç göçmenlerden oluşan Afganistanlılar, ailelerine Afganistan’da düzenli olarak aylık gönderim yapmaktadırlar.

¹¹ GSYİH: Gayri safi yurt içi hasıla

Göç kazanımlarının taşıyıcıları olarak adlandırılan ev sahibi ülkelere yapılan gönderim akışları, bazı bilim insanları tarafından şu şekilde kategorize edilmiştir: (a) para: havaleler, finansal yatırımlar; (B) makineler: yüksek teknoloji ekipmanlarına ve bilgi birikimine doğrudan yabancı yatırım, know-how; ve (c) işgücü: geri dönüş göçü yoluyla beceri transferi'dir (Sahay, 2009: 5).

Para havalelerin yanı sıra, geri dönüş göçü demokratikleşme, küreselleşme ve iç girişimcilerin güçlendirilmesinde rol oynayabilmektedir. Diaspora toplulukları aracılığıyla göçmenler "halk arasında 'Beyin Dolaşımı' olarak adlandırılmıştır" (Sahay, 2009: 7). Ayrıca, kendi ülkeleri ve ev sahibi ülkeler arasındaki sosyal, ekonomik ve kültürel bağlantılarını geliştirebilmektedir. Diasporik toplulukların veya "yumuşak gücün" başarısı ve statüsü, menşe ve varış ülkeleri arasında daha yakın ilişkiler kurmak için çok önemli bir katkı sağlamıştır (Sahay, 2009: 8).

2.4. Mülteci Kampları ve Gözaltı Merkezleri

Milyonlarca mülteci ve ülke içinde yerinden edilmiş kişiler, hükümet, uluslararası örgüt ve Sivil Toplum Kuruluşu (STK) tarafından kurulan ve yönetilen mülteci kamplarında, menşe ülke içinde veya yakınında kalmaktadır. Mülteci Kampı'nın ne olduğunu sadece mülteci kampları ve gözaltı merkezlerinde yaşayan sığınmacı ve mültecilerin tanımlayabilmektedir. "Mülteci kampları, savaş, zulüm veya şiddet nedeniyle evlerini terk etmek zorunda kalan insanlara acil koruma ve yardım sağlamak için inşa edilen geçici tesislerdir. 6 milyon kişi mülteci kamplarında yaşarken, dünyadaki toplam mülteci nüfusunun yüzde 22'si onlar arasında 4,5 milyonu planlı ve yönetilen kamplarda yaşanıp yaklaşık 2 milyonu kendi yerleşim birimlerine sahip kamplarda barınmaktadır" (UNHCR, 2021h). "Mülteci kamplarının yönetimi ve korunması söz konusu olduğunda, ilgili uluslararası hukuk, mülteci kamplarının kontrolünden sorumlu üç aktörü tanımlar: ev sahibi devlet, BM Mülteciler Yüksek Komiserliği ve BMMYK ortakları (STK), (Janmyr, 2014). 'Ev sahibi devlet, temel insan haklarına ilişkin etkili koruma sağlama konusunda isteksiz veya yetersiz olabilmektedir'. Uluslararası hukukun bu farklı senaryoları nasıl ele aldığına dair bir soru ortaya çıkmaktadır (Janmyr, 2014: 15).

Dünyanın en büyük mülteci kampları Kenya'da bulunmakta olup Dadaab ve Kakuma dünyanın en büyük mülteci kampları göç alanında herkes tarafından iyi bilinmektedir.

“Kenya’daki mültecilerin ve sığınmacıların çoğunluğu, yüzde 54’ü Somali’den gelmektedir. Diğer önemli milliyetler arasında yüzde 24.6 Güney Sudanlılar, yüzde 9 Kongolular; yüzde 5.8 Etiyopyalılar yer almaktadır. Sudan, Ruanda, Eritre, Burundi, Uganda ve diğer milliyetlerden olan kişiler, Ocak 2021 sonu itibarıyla toplam nüfusun yüzde 6.8’ini, yani 508,033 kişiyi oluşturmaktadır. Kenya’daki mültecilerin neredeyse yarısı, yüzde 44’ü Dadaab’ta, yüzde 40’ı Kakuma’da ve yüzde 16’sı kentsel alanlarda (çoğunlukla Nairobi) kalmaktadır; ayrıca 18,500 vatansız kişi de bulunmaktadır” (UNHCR, 2020d).

Orta Doğu, Suriye iç savaşı da dahil olmak üzere uzun süren çatışmalarla tanınmakta ve milyonlarca insanı bölgedeki mülteci kamplarında kalmaya zorlamaktadır. “Ürdün ve Lübnan, Suriye’deki iç savaşının patlak vermesinden önce de mülteci nüfusunun güvenli sığınağı haline gelmiştir. Savaşın başladığı 2011 yılından bu yana Ürdün, Filistinli ve Iraklıların en büyük nüfusuna ve üçüncü büyük Suriyeli nüfusuna ev sahipliği yapmıştır” (Beaujouan & Rasheed, 2020: 16). Ürdün, 169.000’den fazla mülteci ile en büyük mülteci kamplarına sahiptir (UNHCR, 2022b). Suriyeli mülteciler, Ürdün’ün Suriye ile kuzey sınırına yakın iki mülteci kampı olan ‘Zafraq ve Zaatarı’ kamplarında kalmaktadır. Kayıt altına alınan 675.000 (UNHCR, 2022b) Suriyeli mültecinin çoğunluğu kamplarda değil, Ürdün’ün kentsel ve kırsal bölgelerinde kalmaktadır.

Bazı mülteci kampları, sanitasyon ve sağlık hizmetleri olmayan yerel yönetim sistemi, ağırlıklı olarak cinsel kaçakçılığı, fuhuş, insan kaçakçılığı ve organ kaçakçılığı olan ekonomisi ile “gayri resmi şehir” suçla dolu bir yere dönüşmüştür; Kazançlı bir küresel yasadışı ticaret “tespit edilen insan ticareti mağdurlarının yüzde 70’inden fazlası kadın olduğunu göstermektedir” (Bro, 2019). Guardian gazetesi’nde “Göçmenler uyuşturucudan daha karlı” başlıklı bir makale yayınlanmıştır (Nadeau, 2018). “Mülteci kamplarının içinde ve dışında Suriyeli mültecilere yönelik şiddetin yanı sıra işgücü piyasasında sömürü, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, zorla evlilikler vb. birçok rapor bulunmaktadır” (Freedman et al., 2017: 1).

Ürdün ve Lübnan’daki mülteci kamplarında, özellikle ‘böbrek satışı’ olmak üzere organ ticareti, cinsel sömürü ve çocuk gelin düzenlenen evlilikler bildirilmekte ve Suriye iç savaşının başlarında daha yaygındı. Her yıl, bölgedeki zengin Arapların on binlercesi,

ülkenin mükemmel hastanelerinde tedavi olmak için Beyrut'a gelmektedir. Uzmanlar, dünya genelinde yılda 5.000 ile 10.000 arasında böbreğin yasa dışı olarak nakledildiğini tahmin etmektedir (Putz, 2013). "Böbrekler söz konusu olduğunda, artık alıcılardan çok daha fazla satıcımız vardır" diyor Ebu Hüseyin. Koca Adam'ın diğer işe alımlarından dördünün son ay içinde 150 böbreğin satışını aracılık ettiğini ekledi. Ebu Hüseyin'e göre, diğer çeteler de benzer şekilde iyi iş çıkarıyorlar" (Putz, 2013). Suriye iç savaşının ilkinde, Ürdün'deki Zaatarı ve Mafrak mülteci kamplarında organ ticareti, cinsel istismar ve çocuk gelin meselesi daha yaygındı. Suriye'den Ürdün'e tek başına gelen, savaştan kaçan ancak ailesini geride bırakan Aaliyah, Guardian'a bir adamın kendisini nasıl evliliğe kandırdığını şöyle anlattı:

"Evlenmeden önce bakireydim, ancak üç ay sonra sıkılıp benden boşandı. Eve dönüp aileme başıma gelenleri anlatamam, utanıyorum" (Harper, 2014).

Suriye'deki devam eden savaş, yaklaşık yedi milyon insanın zorla göç etmesine neden olmuştur. Irak ve Afganistan gibi diğer ülkelerdeki çatışmaların ve şiddetin devam etmesiyle birlikte, mülteci meselesi, günümüzün en acil bölgesel ve küresel meselelerinden biri haline gelmiştir (Freedman et al., 2017: 1).

Türkiye, 330 bine yakın mülteci ve diğer uyruklardan sığınmacılarla birlikte yaklaşık 3,6 milyon kayıtlı Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapmaktadır. 2020 yılında, mültecilerin yüzde 98'inden fazlası Türkiye genelinde 81 ilde yaşarken, yüzde ikisinden azı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) tarafından işletilen geçici barınma merkezlerinde misafir edilmektedir (UNHCR, 2021c). "Türkiye'deki mülteci kampları, Türkiye Cumhuriyeti Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından Türk Kızılay'ı iş birliğiyle, kapılı çitler ve dikenli teller, güvenlik kameraları, x-ray tarama cihazları ve kişisel kontrollerle çevrili olarak yürütülmektedir. Kampların içi çadır veya konteyner evlerden, güvenlikten sorumlu yüzlerce güvenlik görevlisinden, hastanelerden, okullardan ve sosyal merkezlerden oluşmaktadır" (Baird, 2012).

"Türkiye'de Geçici Koruma (Temporary Protection) için kayıt yaptıran 3.6 milyon Suriyeli mülteci bulunmakta ve bunların çoğu kentsel alanlarda kalmaktadır; ayrıca Türkiye genelinde bazı mikro işletmeler de açabilmektedirler. Suriyeli mülteciler, Kimlik (ID) kartları sayesinde sağlık ve eğitim hizmetlerine kolayca erişebilmekte ve ikamet

şartları, özellikle Türkiye'deki ikinci en büyük Afgan göçmenlerin durumuna kıyasla, herhangi bir ülkedeki herhangi bir mültecininkinden daha iyidir”. Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin durumu, Türk kurumları ve yasaları tarafından özel geçici koruma altında ‘Geçici Koruma’ olarak değerlendirilmekte ve Suriyeli mültecilere ‘Misafir’ denilmektedir; bu da Suriyelilerin ‘geri gönderilebilir’ olarak bir şekilde tasvir edilmesine neden olmaktadır. Geçici Koruma rejimi, Cenevre Mülteci Sözleşmesi uyarınca uluslararası koruma kapsamına girmemektedir.

Kültür, dil ve yaşam tarzı farklılıkları, Suriyeli mülteciler ve Türkiye'deki Türk yetkilileri için sosyal entegrasyonu ve uyumu daha zorlu hale getirmektedir. “Türkiye’nin sınır kasabalarındaki yaşayan genç Suriyeli kadınlar, geleceklerine dair umutsuzluk ve korku nedeniyle daha yaşlı erkeklerle evlenmektedirler” (Freedman et al., 2017: 5). Erken evliliğin meselesi, Suriye topluluklarından Türkiye'ye ithal edilen kültürel bir gelenek gibi kabul edilmekte ve zaman zaman reşit olmayan biriyle evlendikleri için Suriyelilerin tutuklandığına dair raporlar bulunmaktadır. Türk hukukuna göre çocuk evlilikleri yasaktır. Göç İdaresi Müdürlüğünün verilerine göre, Türkiye'de 24 ilde 30 sınır dışı etme merkezi bulunmaktadır ve bu merkezlerde ağırlıklı olarak Afganistan, Pakistan, İran, Bangladeş ve diğer uyruklardan kayıtsız göçmenler Türk polisi tarafından yakalanmakta ve sınır dışı edilme sürecine kadar burada tutulmaktadır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2021).

Çoğu ülkede mülteci-ev sahibi gerilimi artmaktadır ve devam eden COVID-19 pandemisi, yerel topluluklarla mülteci kamplarında yaşayan mülteciler arasındaki gerilimi daha da artırmıştır. Kenya hükümeti, onlarca yıldır cömertçe mültecileri ve sığınmacıları ağırladıktan sonra, yakın zamanda “BMMYK ve Kenyalı yetkilileri Dadaab ve Kakuma mülteci kamplarını kısa bir süre içinde kapatma niyetleri hakkında bilgilendirilmiştir” (UNHCR, 2021e). Lübnan’daki durumda ise, mülteci-ev sahibi gerilimleri zaman zaman ölümcül olabilmektedir (Peteet, 2005: 6).

Mülteci kampları, savaş, zulüm veya şiddet nedeniyle evlerini terk etmek zorunda kalan insanlara acil ve kısa vadeli koruma ve yardım sağlamak için inşa edilen geçici tesislerdir. Ancak bu mülteci kampları, bazı ülkelerde yıllarca ve hatta on yıllarca gayri resmi şehirlere dönüşmüş ve ev sahibi ülkeler için sosyo-ekonomik, kültürel ve politik açılardan incelenmesi gereken zorluklar oluşturmuştur.

2.4.1. Açık Deniz Gözaltı Merkezleri

Hukuki bir bakış açısından, açık deniz gözaltı merkezleri, sosyo-ekonomik ve yasal göç meselesine dış kaynak kullanımı çözümü olarak temsil edilmektedir. “Offshore processing” terimi, mekanik ve endüstriyel bir şeye atıfta bulunur. Mülteci politikası ve mülteci alanında, insanların yasadışı hale getirilmesini, tutuklanmasını, insanlık dışı muamele görmesini ve kamu hazinesinden fonların harcanmasını içeren önleyici tedbirleri kapsamaktadır.

Avustralya, 2012 yılında açık deniz kabul merkezini kısıtlayıcı ve önleyici bir model olarak benimseyen ilk ülke olmuştur (Kampmark, 2020). Avustralya, Manus, Nauru ve Noel adalarındaki en acımasız gerçek hapisane olarak açık deniz göçmen gözaltı rejimine ve merkezlerine sahiptir. Avustralya 2001 yılında açık denizde işleme yeniden başlatıldığından beri uluslararası toplum tarafından kınanmıştır. İstismar, toplu protestolar, şiddet içeren ölümler, cinayet, korkunç kendine zarar verme vakaları bildirilmiştir. (Davidson, 2016). Açık deniz gözaltı merkezlerinin korkunç durumları hakkında derinlemesine bilgi sahibi olmak için, Behrouz Boochani’nin ‘No Friend But the Mountains’ (Dağlardan Başka Arkadaş Yok) adlı kitabı bu konuda fikir verici niteliktedir. ‘Writing From Manus Prison’ isimle Avustralya’nın en zengin edebiyat ödülü olan Victoria Edebiyat Ödülü’nü kazanmıştır.

On üçüncü Ağustos 2012 tarihinden itibaren, tekneyle Avustralya’ya gelen sığınma talebinde bulunan kişileri, dış işleme politikası çerçevesinde Nauru ve Papua Yeni Gine’deki Manus Adası’na göndermeye devam etmektedir. Avustralya’da geçerli bir vizesi olmayan herkesin gözaltına alınması gerekmektedir. Bu, sığınma arayanların genellikle uzun ve belirsiz süreler boyunca gözaltında tutuldukları anlamına gelmektedir (RCA, 2020). Avustralya’nın ardından Danimarka Parlamentosu, muhtemelen Afrika Kıtası’nda üçüncü bir ülkede bir mülteci kampı kurulması lehine oy kullanmıştır. Bu politika, Avrupa Birliği’nde sığınmacıların Avrupa dışındaki başvurularını inceleyen ilk politika olabilmektedir (Olsen, 2021). Daha önce basında Danimarkalı iki bakan, göçmenlik bakanı Mattias Tesfaye ve Kalkınma Bakanı Flemming Moller Mortensen’in Ruanda hükümetiyle mülteci alanlarında iki anlaşma imzaladığı belirtilmiştir. Avrupa’da popülizmin ve aşırı sağ milliyetçiliğin yükselişi göçün güvenlikleştirilmesine yol açarken,

AB ülkeleri 2015 yılında kabul edilen Avustralya Offshore mülteci prosedürü modeline giderek daha fazla sempati duymaktadır (RCA, 2020).

Göç politikasının gelişimine üç ana tema hâkim olmuştur. Birincisi, göçmenleri meselenin tabiatı gereği "yabancılar", "tehlike" ve "bela" olarak yapılandırma eğilimidir. İkincisi, göçmenler kamu maliyesine, özellikle de refah sistemine yükleyecekleri “yük” açısından algılanmaktadır. Üçüncüsü, ülke ekonomisinin talepleri de göç politikasını şekillendirmede oldukça etkili olmuştur (Masocha, 2015: 15). Sığınmacılar için karşılama merkezleri kapalı tutulmamalıdır, çünkü bu durum gözaltı anlamına gelecektir ve 1951 Sözleşmesi ile 1967 Protokolü, herhangi bir karşılama merkezi için hiçbir standart belirlememektedir. (Nicholson & Kumin, 2017). Yunanistan’ın Ege adalarında birçok kabul ve kimlik tespit merkezlerine sahiptir, ancak ‘kabul merkezleri’ gözaltı merkezleri gibidir. Midilli Adası’ndaki (Lesvos) Moria mülteci kampı, geçen yıl aşırı kalabalık bir Moria kampında çıkan ölümcül yangın nedeniyle uluslararası alanda eleştirilmiş, kınanmış ve Atina’yı mültecileri başka bir yere yerleştirmeye çağırda bulunmuştur.

“3.000 kişilik kapasiteli bir kampta, 12.503 kişi yaşarken ve daha önce kampta yangınlar çıkarken, yetkililer bu trajedinin önlenabilir olduğunu inkâr etmemektedir. Zaman zaman ölümler olmaktadır.” (Abrahams, 2019).

2019 yılının sonunda, Yunanistan 186.000’den fazla mülteci ve sığınmacıya ev sahipliği yapmıştır. Bu kişiler arasında 5000’den fazla refakatsiz çocuk da kapsamaktaydı. İlgili kişilerin çoğunluğu Afganistan, Suriye Arap Cumhuriyeti, Demokratik Kongo Cumhuriyeti ve İran’dan gelmekteydi (UNHCR, 2020b). Göçmenler ada kamplarında tamamen kilit altında tutulmamıştır, fakat özgürlükleri kısıtlanmıştır, “üçüncü ülke vatandaşları veya vatansız kişiler, kamptaki etkililerin kararıyla kabul ve kimlik merkezi içinde özgürlüklerinin kısıtlanması rejiminde olmak üzere bekletme ve kimlik işlemlerine tabidir” (MMA, 2019).

Uluslararası mülteci hukukunun vazgeçilmez bir parçası, Geri Göndermeme (non-refoulement) ilkesidir: devletlerin, sığınma arayan kişileri güvensiz ülkelere geri göndermemesi gerektiği ilkesidir. Ancak Yunanistan, açıklanmamış caydırıcı ve ölümcül göçmen politikasını desteklemekte (denizde göçmenleri durdurma) ve Ege Denizi’nde Yunanistan’a göç eden kişileri Türkiye’ye geri itmektedir.

New York Times, “Yunanistan’ın göçmenleri denizde terk ederek geri çevirdiğini bildirmiştir” (Kingsley & Shoumali, 2021). Ayrıca geçtiğimiz günlerde Yunanistan Göç ve Sığınma Bakanlığı, deniz yoluyla gelen Suriye, Afganistan, Pakistan, Bangladeş ve Somali vatandaşı olan 5 ülkenin sığınma başvurularını Atina’nın kabul etmeyeceğini duyurmuştur. “Yunan yasaları, ilk defa Türkiye’yi güvenli üçüncü ülke olarak belirlenmiştir.” Bu karar, Suriye, Afganistan, Pakistan, Bangladeş ve Somali’den gelen sığınmacılar için geçerlidir” (Mitarachi, 2021).

Koruma arayan kişileri kabul eden devletler, ister bireysel varışlar isterse kitlesel akın durumu bağlamında, gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde, kırsal veya kentsel alanlarda birçok zorlukla karşı karşıya kalmaktadır. Sığınma talebinde bulunma ve yararlanma hakkına saygı göstermek, açık, güvenli ve temel insan haklarıyla uyumlu kabul merkezi düzenlemelerinin oluşturulmasını gerektirmektedir.

2.5. Entegrasyon (Bütünleşme), Asimilasyon (Eritme) ve Çokkültürlülük

Entegrasyon kavramını, bir ülkede farklı etnik ya da kültürel grupların hakim/yerli toplumla bir uyum kalıbı geliştirebilmeleri, uyumlu bir birliktelik oluşturabilmeleri süreci olarak tarif etmek mümkündür. Asimilasyon ise, farklı etnik ve kültürel grupların hakim kültür tarafından kendi bünyesinde eritilmesi/benzeştirilmesi sürecidir. Bazen, entegrasyon politikaları, uzun vadede asimilasyonla sonlanabilecek bir süreci teşvik edebilir. Bunlardan farklı olarak çok kültürlülük ise, bir ülkede birden fazla kültürün varlıklarını devam ettirebilecek imkan ve fırsatlara sahip olabilmeleridir. Çok kültürlülük toplumun ortak kimliği yanında, kimliksel tanınmayı da ihtiva edebilir. Özellikle çokkültürlü politikalara paralel olarak bir entegrasyon politikası da varlığını sürdürebilir. Çokkültürlülük aynı zamanda bir tür entegrasyon politikası sayılabilir.

Entegrasyon ve asimilasyon göç alanında tartışmalı ve tartışılan kavramlardan biridir. Ev sahibi ülkeler, göçmenlere ve yabancılara yönelik, toplumsal özelliklerine ve ulus devlet kurma deneyimlerine dayanarak bir entegrasyon ve asimilasyon politikası benimsemektedir. “Göç ve bunun sonucunda ortaya çıkan etnik ve ırksal çeşitlilik, çağdaş toplumlarda en çok duygusal tepki uyandıran konular arasındadır” (Castles et al., 2014: 1).

Geçmişe bakıldığında, “1960’lı yıllarda göç, Batı Avrupa’da bir memnuniyet kaynağıydı. Ancak daha yakın zamanlarda, göç Batı’daki ulus devletler için hoşnutsuzluk, korku ve istikrarsızlık kaynağı olarak çerçevelendirilmiştir” (Kaya, 2009: 4). Son zamanlarda küresel göç oranındaki artış, ulus devlet hükümetlerini, göçmenlerin Avrupa Birliği’ne girmesini önlemek, kontrol etmek ve mümkünse ev sahibi ülkelerde kalan göçmenleri düzenlemek, entegre etmek ve asimile etmek için ilk başta önlemler almaya ve göç politikalarını yeniden gözden geçirmeye sevk etmiştir. “Bilim adamları, köşe yazarları, politikacılar, güvenlik uzmanları ve bürokratlar tarafından göç politikasının en sık karakterize edilen alanlarından biri, düzensiz göçmenleri veya diğer istenmeyen yabancı uyrukluları giriş kısıtlamaları, sınır kontrolü, tutuklama, gözaltı ve sınır dışı etme yoluyla dışlama göç politikaları olarak anlaşılmaktadır ” (Kaya, 2009: 11).

Yunanistan, Türkiye’yi güven ülkesi olarak kabul edilmiş sayılmak için bir yasa hazırlanmış ve Suriye, Afganistan, Pakistan, Bangladeş ve Somali’den deniz yoluyla gelen sığınmacıları kabul etmeyeceği açıklanmıştır. Danimarka’nın Sığınmacıların Afrika Ruanda ülkesinde Avrupa dışındaki ülkelerde tutulmasının önünü açan yasayı geçirme yolundadır. “İngiltere de sığınmacıları yurtdışına göndermeyi düşünmektedir” (BBC, 2018). 2021 yılında Danimarka ve Birleşik Krallığın sığınmacı başvurularını offshore’da değerlendirmeyi düşündüğü bu göç politikası değişikliği, göçmenlerin Avrupa’ya girişinin önlenmesi ve kısıtlanmasına yöneliktir. “Her egemen devlet, yabancı vatandaşların topraklarına girişini düzenleme hakkına sahiptir” (Hammar, 1990: 9). Egemen ülkelerin kendi gelecekteki nüfuslarını, büyüklüğünü ve bileşimini düzenleme hakkına sahip olmaları genel kabul görmüş bir normdur (Hammar, 1990: 11–12). Devletlerin, toplumları içindeki göçmenlerin entegrasyonunu destekleyip desteklememeleri, ve eğer destekliyorlarsa bunu nasıl yapmaları gerektiği sorusu, Avrupa’da medya, kamuoyu ve siyasi gündemlerin en önemli ve tartışmalı konularından biri haline gelmiştir (Mulcahy, 2011: 1).

Göç politikaları bağlamında soru, göçün çok kültürlülüğünün, entegrasyonunun veya asimilasyonunun nasıl olup olmadığı veya artık işlemediği veya Avrupa’nın göç tarafından aşırı yüklenip yüklenmediğidir? Bu soruları yanıtlamadan önce çok kültürlülük, göçün entegrasyonu ve asimilasyon kavramlarını kısaca açıklamak ve

kavramları daha netleştirmek için üç ülke Kanada, Almanya ve Fransa bağlamında farklı göç politikası modelleri ile örnekler vermek daha net anlaşılmaktadır.

2.5.1. Kanada'nın Çok Kültürlülüğü

Son zamanlarda çokkültürlülük kavramı, özellikle Kanada'da farklı ırklar, etnik kökenler, din grupları, kültürel gruplar ve diller arasında iyi bir birlikte ikamet geçmişi ve başarılı ilişkiler olmasına rağmen, Kanada ve Avrupa'da daha çok sağ ve sol siyaset tarafından eleştirilmektedir. "Kanada çokkültürlülüğü genellikle Frankofon kültürü ve Anglosakson kültürü üzerine kurulmuştur, Başka bir deyişle, iki dilli Fransızca ve İngilizce dilleri üzerine kurulmuştur.

Çokkültürlülük, potansiyel olarak federal, eyalet ve belediye yasalarına, kurumlara, programlara ve hükümet girişimlerine atıfta bulunabilmektedir" (Barrett, 2015: 8). Bu durum özellikle Kanada çokkültürlülüğünü kendine özgü bir şekilde savunmasında görülebilmektedir. Bir yandan, Kanada'nın çokkültürlülük politikası "pastanın sadece küçük bir parçası" olarak sunulurken, "diğer politikaların" (vatandaşlığa kabul, eğitim, iş eğitimi, insan hakları ve ayrımcılık karşıtı yasa, kamu hizmetlerinde istihdam, sağlık ve güvenlik, vb.) "entegrasyonun ana motorları" olarak nitelendirilmektedir (Kymlicka, 1998). Kanada'nın çokkültürlülüğü, ırksal meselelere rağmen, insan hakları, özgürlük, eşitlik ve toplumdaki hoşgörü ve ırksal çeşitliliğin önemini korumayı amaçlayan çokkültürlü ve çok değerli entegrasyon devlet modeli üzerine kurulmuştur.

Çokkültürlülük geri çekiliyor mu sorusunu gündeme getirecek olursak; Bu soruya cevap verirken, üç alanda çokkültürlülük akademisyenler arasında her zaman tartışılmıştır:

1. Göç politikası olarak çok kültürlülük;
2. Çok kültürlülük politik teori olarak;
3. Çok kültürlülük çoğulculuk olarak.

Çok kültürlülüğün politika alanındaki başarısızlığından bahsederken Hollanda örnek gösterilmektedir. "Çok kültürlülüğün krizde olduğu söylenen ilk alan, politika ile ilgilidir. Hollanda belki de en çok çalışılan örneklerden biridir" (Pfeffer, 2015: 1). "Örneğin: çokkültürlülük politikalarının tamamının geri çekilmekte olduğu belirgin değildir. Will

Kymlicka'ya göre¹², üç politika alanından sadece birinde bir miktar geri çekilme görülürken, diğer ikisi açıkça ilerlemiştir” (Pfeffer, 2015: 2).

Çokkültürlülük kavramının birçok farklı boyutu ve katmanı bulunmaktadır. Örneğin: bilim insanları ‘çokkültürlü kamu politikası’ (resmi devlet politikası) ile ‘çokkültürlü kamu felsefesi’ arasında ayrım yapmaktadırlar (Guo & Wong, 2015). “Resmi devlet politikası olarak çokkültürlülük ile sahada veya sokakta uygulanan çokkültürlülük arasındaki ayrım "yukarıdan aşağıya" ve "aşağıdan yukarıya" çokkültürlülük olarak adlandırılmıştır” (Guo & Wong, 2015: 4). Devletin politika yoluyla çok kültürlülüğü tasarladığı ve çeşitliliğin yönetimiyle ilgilenip "yukarıdan" çok kültürlülüktür. Bu anlamda "aşağıdan" çokkültürlülük, etno-kültürel ve ırksallaştırılmış halkların günlük hayat deneyimlerine ve siyasi mücadelelerine ilişkin gündelik çokkültürlülüktür (Guo & Wong, 2015: 5).

Bununla beraber, “Çok kültürlülük, "ötekilik" korkusunu yenmiş ve coşkuyla "çeşitliliği kutlamayı" öğrenmiş, çeşitli ve hoşgörülü bir liberal demokratik toplum yaratmaya yönelik bir politika veya strateji olarak görünmektedir” (Forbes, 2019: 2).

Entegrasyon aracı söz konusu olduğunda, entegrasyon araçları ülkeden ülkeye farklıdır. Kanada’da sivil toplum, göçmenlerin entegrasyon sürecinde kritik bir role sahiptir ve bazı bilim adamları buna sivil entegrasyon adlandırılmıştır. “Hayır kurumları, kendine yardım kuruluşları ve kar amacı gütmeyen gruplar tarihsel olarak Kanada sivil toplumunda önemli bir rol oynamıştır” (Aerschot & Daenzer, 2014: 19). Devletin çokkültürlülük politikasının yanı sıra, çokkültürlü değerler ve azınlık hakları üzerine akademik söylem ve tartışmalar, özellikle Will Kymlicka ve Charles Tylor gibi siyaset kuramcıları açıkça öne çıkmaktadır. Gerçekten de, özgürlük ve eşitlikle ilgili yenilikçi teorileri, Kanada’da Kanada değerleri ve çok kültürlü ilkelerle yaşarken geliştirdiği ve en iyi şekilde uygulandığı dünya çapındaki akademik ortamlarda yaygındır. Özellikle Charles Taylor sadece çokkültürlülük ‘tanınma siyasetine’ katkıda bulunmakla kalmadı, aynı zamanda uzun yıllardır Kanada ve Quebec’in ilerici siyasetine de derinden bağlıdır. Fikirleri, Kanada’da çok kültürlü kimliklere ve hoşgörüye yol açan felsefi, bilgelik, epistemoloji,

¹² Will Kymlicka, 1998'den beri ders verdiği Queen's Üniversitesi'nde Kanada Siyaset Felsefesi Araştırma Başkanı'dır. 32 dile çevrilmiş sekiz kitap ve 200'ün üzerinde makalesi yayınlanmış ve birçok ödül almıştır.

ilahiyat, ontoloji, sosyoloji, tarih, dil, din, edebiyat ve etik üzerine kurulmuştur. “Onun tezi, kimliğimizin kısmen tanınması veya yokluğuyla, genellikle başkalarının yanlış tanınmasıyla şekilleniyor ve böylece bir kişi veya grup insan gerçek zarara, gerçek çarpıtmaya veya kendilerini küçük düşürücü veya aşağılayıcı bir resme maruz bırakabilmektedir” (Taylor et al., 1994: 25).

Ek olarak, tanınmanın kimlik politikalarındaki kökleri göz önüne alındığında, genellikle farklılığı içeren vatandaşlık hakları talebiyle ilişkilendirilmektedir (Taylor et al., 1994: 25). Başka bir deyişle, yanlış tanıma kötü muameleye yol açar. “Modern toplumlar, kimliklerinin tanınmasını ve kültürel farklılıklarının kabul edilmesini talep eden azınlık gruplarıyla giderek daha fazla karşı karşıya gelmektedir” (Kymlicka, 1995: 10).

Kanada ve Avustralya’daki çokkültürlülük sadece göçmenlere değil, herkese yöneliktir. Aksine, Avrupa’da resmi çokkültürlülük sadece göçmenleri hedef almakta ve onları etnik azınlıklara dönüştürmeyi amaçlamaktadır (Joppke & Morawska, 2001: 12). Kanada’daki çokkültürlülük, dışlayıcılığın ziyade kapsayıcılık, açıklık ve azınlık hakları üzerine kurulu devlet politikası çokkültürlülük ve kültürlerarasılık olarak tanımlanmaktadır ve göçmenleri Kanada toplumunun, ekonomisinin ve Kanada rüyasının bir gücü olarak kabul etmektedir.

2.5.2. Entegrasyoncu bir Ülke Olarak Almanya

Entegrasyon belirsiz bir kavramdır. Sosyoekonomik, politik ve bilişsel entegrasyondan bahsedilebilmektedir. “Bir kavram olarak, teorik kökenleri derin köklere sahiptir. Weber ve Durkheim’ın sosyolojik geleneklerini sentezleyen Talcott Parsons sosyolojisinde çalışan Hobbesian değer çoğulculuğu meselenin Amerikan işlevselci çözümüne kadar uzanmaktadır. Burada, toplumun çatışma ve farklılıkların üstesinden gelen bir düzene olan ihtiyacı, ‘değer bütünleşmesine’ dayalı, uyumlu, toplumsal kapsayıcı bir birlikteliği çekmektedir” (Favell, 2001: 3).

Entegrasyon ve asimilasyon kelimeleri göç alanında yaygın olarak kullanılmaktadır ve her ikisi de bir şekilde birbirinden farklıdır. "Asimilasyon" herhalde saldırgan bir kelime iken, "entegrasyon" kelimesi daha yumuşak ve kabul edilebilir olanları kibarca ikame etmektedir. “Asimilasyon, bireysel göçmenlerin kültürel ve sosyal olarak çoğunluk

nüfusuna daha çok benzediği potansiyel bir entegrasyon şeklidir” (Schunck, 2014: 11). Sosyal bir bağlamda kullanıldığında asimilasyon oldukça düşmanca bir kavramdır. Fransızca’da genellikle, bir şeyi benzer başka bir şeyi benzeten bir zihin eylemi anlamına gelmektedir (Jansen, 2013: 59). Almanya’da ise ‘asimilasyon’ kelimesi daha da güçlü bir şekilde ‘kirletilmiş’ ve zorla Almanlaştırma ile ilişkilendirilerek diskalifiye edilmiştir (Brubaker, 1992). “Başlangıçta, göçmen entegrasyonu süreci, ırk ilişkisi döngüleri açısından görülmüş ve kaçınılmaz olarak göçmenlerin tamamen asimilasyonuna yol açacağı varsayılmıştır” (Schunck, 2014: 2). Entegrasyon, göçmenlerin ev sahibi ülkenin kültürel değerlerine ve hayat tarzına uyum sağlamasıdır ve dil öğrenmek, göçmenlerin entegrasyonunun önşartıdır. Bazı ülkelerdeki göçmenlerin entegrasyon sürecinde, ikinci nesil göçmenler topluma asimile olmuş, üçüncü nesil ise tamamen özümsetilmiştir.

Almanya 1950’lere kadar bir göç ülkesi olarak tanınmıştır. 1820-2000 yılları arasında 7 milyondan fazla Alman kökenli göçmen Amerika Birleşik Devletleri’ne göç etmiştir (Kaya, 2009: 39). Federal Almanya Cumhuriyeti’nin (FRG’de¹³) kurulmasından sonra ve “savaş sonrası dönemin ekonomik mucizesi (Wirtschaftswunder) işgücü talebinin artmasına neden olmuştur” (Kaya, 2009: 40). Almanya ikinci dünya savaşından sonra göç veren bir ülkeden göç alıcı bir ülkeye dönüşmüştür. Federal Almanya Cumhuriyeti Aralık 1955’te İtalya ile işçi alım anlaşması imzalanmıştır (Rita Chin et al., 2009: 80).

“Müslüman ülkeler ve Türkiye dahil olmak üzere birçok Güney Akdeniz ülkesinden misafir işçileri hedefleyen yabancı işçi işe alım sözleşmesi yapılmıştır” (Rita Chin et al., 2009). Almanya’da geçici, kısa süreli oturma ve çalışma izinleri ile işçi alımı yapılarak işgücü sağlanmıştır (Castles et al., 2014). Ekonomik krize kısa vadeli bir çözüm nihayetinde Federal Cumhuriyet’te Türklerin uzun vadeli azınlık topluluğunun kurulmasının katalizörü olmuştur (Rita Chin et al., 2009: 80). “FRG’deki Türk nüfusu, 1961 yılında 6,700’den 1973 yılında 605,000’e yükselmiştir” (Kaya, 2009: 40). Alman hükümetinin açıkladığı son verilere göre (DW, 2020) Almanya’da yaklaşık 2 milyon 800 bin Türk kökenli insan kalmaktadır. Almanya’daki Türk nüfusunun artmasında misafir işçilerin ailelerinin birleşmesinin önemli bir rol oynadığını belirtmek gerekmektedir.

¹³ Federal Almanya Cumhuriyeti (ya da İngilizce konuşanların bildiği adıyla Batı Almanya), Müttefik Kuvvetler tarafından 23 Mayıs 1949’da kurulmuştur.

“Almanya 1990'lara kadar yabancı işçi alımına yönelik tüm girişimleri durdurulmuştur” (Ellermann, 2021: 154-155). Geçici yabancı işçi alımı, büyük ölçekli yerleşimde Federal Cumhuriyeti etnik açıdan çeşitli bir göçmen ülkesine dönüştürmüştür.

Almanya her zaman göçmen olmayan bir ülke olarak bilinmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan önce, Almanya, Üçüncü Reich döneminde, ırk ve Alman etnik kökenine dayalı, yabancılara sıfır tolerans gösteren bir ırk devleti olarak tanımlanmıştır. “Alman hükümeti, ekonomiyi yeterli iş gücüyle sağlamak amacıyla ‘misafir işçiler’ (‘Gastarbeiter’) olarak adlandırılan kişileri işe almaya başlamıştır” (Schunck, 2014: 181). Savaş sonrası göç, Almanya’da kalıcı büyük bir yabancı nüfusun oluşmasına yol açmıştır ve eğer bu nüfus toplumun ana akımından dışlanmaya ve marjinalleştirilmeye devam ederse, Almanya için uzun vadeli sonuçlar çok vahim olabilmektedir (Henry & Wilpert, 2003: 5). “Türk işçiler genellikle resmi Alman söyleminde ‘Gastarbeiter’ (misafir işçi), ‘Ausländer’ (yabancı) veya ‘Mitbürger’ (eş vatandaşı) olarak hitap edilmiştir. Bu kelimeler ‘Ötekilik’, ‘ayrımcılık’ veya ‘yerinden edilme’yi ifade eder” (Kaya, 2009: 45).

Göç hareketi, “990 yılının ortalarından sonuna doğru, Doğu bloğunun çöküşünün ardından, yaşanan çatışmaların Almanya ve Avrupa’ya yeni göçmenleri beraberinde getirmiştir. Şiddetli etnik çatışmalardan kaçan çok sayıda mülteci eski Yugoslavya’dan da gelmiştir. O dönemde Almanya, Türkiye’den siyasi nedenlerle ayrılan mültecilerin varış noktası olarak görmüştür” (Schunck, 2014: 183).

Almanya göçmenlik yasası ve vatandaşlığı 1999 yılında serbestleştirilmiş ve yabancı düşük beceri çalışanlarını ayırmak yerine göçmenlerin entegrasyonuna başlamıştır. Bir Serbestleştirilmiş politika çerçevesinde “2000’deki ‘Green Card’ programı, Almanya’yı yüksek vasıflı geçici işçi alımına açarak geçmiş politikadan net bir şekilde ayrıldığını işaret etmektedir” (Ellermann, 2021: 136). Almanya iltica yasalarını sıkılaştırmış ve Anayasa’nın tanımladığı şekilde Alman değerlerini korumak amacıyla yeni bir entegrasyon yasası tasarlanmıştır. Bugün Almanya, İkinci Dünya Savaşı’ndan bu yana olduğundan daha fazla dilsel ve kültürel entegrasyon talep edilmektedir (Rietig & Müller, 2016). “Muhafazakar hükümet, ‘entegrasyon’ derken, Alman normlarına, değerlerine ve

yasalarına uyum sağlayamayan yabancıların sınır dışı edilerek, kalanların da asimile edilmesine izin verilmesi anlamına gelmekteydi” (Kaya, 2009: 44).

Almanya’daki Türkler, Alman toplumuna başarıyla entegre oldukları düşünülmektedir; ancak entegre olmalarına rağmen, Türkler de dahil olmak üzere ikinci ve üçüncü kuşak yetiştiren göçmenlerin, Alman meslektaşlarına kıyasla daha az iş imkanına, daha düşük aylık gelire ve Alman okullarında daha az eğitim başarısına sahip oldukları görülmektedir. “Almanya’da Türk olduğu için, bir profesyonel olarak, kendisini yerli Alman meslektaşlarından ayırmak için iki kat daha fazla çalışmak zorunda kalmıştır” (Wingens et al., 2011: 116). Çok sayıda göçmen, yabancı diplomalarının tanınmamasına, eğitimleri ve kimlik bilgileri göz önüne alındığında beklenenin altındaki maaşları ve düşük pozisyonları kabul edilerek çalıştırılmıştır” (Triandafyllidou, 2013: 296).

Almanya’da iki tür eğitim bulunmaktadır: Mesleki eğitim (Ausbildung) ve yükseköğretim (Bildung). Göçmenlerin çoğunluğu, mesleki eğitim için Ausbildung’a yönelmektedir. Ausbildung, göçmenlerin toplumda idari ve karar verme işlerinde çalışan (beyaz yakalı) pozisyonlardan ziyade, hizmet sektöründe (mavi yakalı) çalışacak şekilde konumlandırılmasında anahtar rol oynamaktadır. Entegrasyonun kültürel boyutunun en önemli yönlerinden biri, alıcı ülkenin dilinde yeterliliklerdir” (Schunck, 2014: 258). Dil ve aksan, ev sahibi ülkede başarının önündeki en büyük engellerden biridir. “Aynı zamanda, göçmenler tarafından ev sahibi ülkenin dili öğrenilmesine rağmen, “dil ve telaffuzu, iletişim aracından ziyade, iç ve dış grup ayrımında sembolik bir işlev görür” (Triandafyllidou, 2013: 300).

John Rex, ‘Modern Ulus Devletinde Etnik Azınlıklar’ adlı kitabında, Almanya’daki göçmenlerin ayrıştırılması ve asimilasyonu için Almanya’da iki alternatif belirlemiştir. “Bunlardan ilki, yeni gelenlerin göçmen olmadıklarını, kolaylıkla tam vatandaşlık hakkı kazanamayacaklarını ve sadece geçici ikametgâh sahipleri ya da ‘gastarbeiter’ olduklarını, iş güçleri gerekmediğinde anavatanlarına geri döneceklerini ısrarla vurgulamaktadır” (Rex, 1996: 134). “Kincisi ise, kısmen de olsa Fransız politikasının temelini oluşturan, yeni gelenler için eşit siyasi haklar talep eden, ancak aynı zamanda azınlık kültürlerinin hızlı bir şekilde yok edilmesini öngören alternatiftir” (Rex, 1996).

Göçün entegrasyonu ancak göçmenlerin sadece toplumun kültürel, sosyal ve ekonomik alanlarına dahil edilmesiyle değil, aynı zamanda ev sahibi ülkelerde kalıcı olarak ikamet edenlere entegrasyon sürecini hızlandırması için tüm siyasi ve sivil haklar verilmelidir. Göçmenin menşe ülkesi, ulusötesi bir entegrasyon olarak entegrasyon sürecine dahil edilmelidir. “Ulusötesi katılımın, entegrasyon sonuçlarını şekillendiren bireysel kararları etkilemesi muhtemeldir” (Schunck, 2014: 4).

2.5.3. Asimilasyoncu bir Ülke Olarak Fransa

Asimilasyon ve entegrasyon birbirinden farklı kavramlardır, ancak açıkça aynı amaca sahiptirler, çünkü birincisi azınlığın ev sahibi toplumla homojenleşmesi, ikincisi ise, ev sahibi toplumun baskın kültürüne uyum sağlamasıdır. Bir örnek vermek gerekirse, Almanya entegrasyoncu bir ülke olarak üçüncü nesil Türk göçmenler, göç alanında geçiş kimliği olarak adlandırabileceğimiz, köken ülkelerine aidiyet duygusuna sahip olmalarına rağmen Alman toplumuna tamamen asimile edilmiştir.

Asimilasyon kavramı, 20. yüzyılın başlarından bu yana göç sosyal biliminde yoğun bir şekilde tartışılmaktadır, ancak günümüzde göçmenlerin ve göç ettikleri toplumla temasa geçtikçe değişme yollarını tanımlamanın bir yolu olarak genel kabul görmektedir. Yeni bir kültürün kabul yönünü vurgulayan çeşitli asimilasyon tanımları önerilmektedir. En geniş anlamıyla kabul, tutum, inanç ve değerlerin değişimini içermektedir (Johnston, 1969: 2).

Asimilasyon 1930’larda Amerikan Chicago Okulu sosyologlarından Robert Park, asimilasyonu farklı ırksal kökenlere ve farklı kültürel mirasa sahip insanların kültürel dayanışma sağlama süreci olarak tanımlamıştır.” (Jansen, 2013: 31). Dönüştürülmüş bir asimilasyon kavramı, çoğunluk kültürünün azınlıklara dayatılmasını değil, günümüz liberal demokratik toplumlarında kaçınılmaz olarak gerçekleşen yakınsama, müzakere, uyum ve farklılaşma süreçlerinde bir yönü işaret etmektedir” (Joppke & Morawska, 200: 33). Uluslararası göç sosyolojisinde revize edilmiş bir asimilasyon kavramı, Amerika Birleşik Devletleri’nde özellikle sosyolog Peter Salins’in Asimilasyon Amerikan Tarzı adlı etkili kitaplarının yol açtığı bir tartışmayla ortaya çıkmıştır. Salins, asimilasyonun tam homojenleşme olarak yorumlanmasının kısmen homojenleşmeyi öneren mutsuz eritme potası metaforundan kaynaklandığını savunmuştur (Jansen, 2013: 32). Salins,

asimilasyonun çokkültürcüler tarafından yanlış yorumlandığını, asimilasyonun Amerika Birleşik Devletleri ile asgari bir dayanışma gerektirdiğini ve göçmenlerin geldikleri ülkede faaliyet göstermelerini savunmuştur “ABD tarihsel bağlamında ve Avrupa’nın aksine, asimilasyon göçmenlerden yüksek derecede kültürleşme gerektirmemiştir. Bu yüzden aynı zamanda kültürel homojenizasyon gerektirmemektedir, kesinlikle tam homojenizasyon da değildir. Sosyolog Peter Salins burada, ABD’deki asimilasyonun kozmopolitlikle ilgili olduğu fikrini yinelemiştir” (Jansen, 2013: 31–32).

Asimilasyon, sosyal bağlamda kullanıldığında oldukça düşmanca bir kavramdır. Fransızcada, genellikle bir şeyi benzer başka bir şeye benzeten bir zihin eylemi anlamına gelmektedir (Jansen, 2013: 59). Fransız sömürge teorisinin tarihsel geçmişine ve arka planına bakıldığında, özellikle on dokuzuncu yüzyıl asimilasyon doktrininin başlangıcı olarak kabul edilmiştir (Loescher et al., 2008b). Fransızlar kendilerini medeni ve diğerlerini özellikle Asyalı ve Afrikalıları medeniyetsiz olarak görürken "imparatorluğun önemli bir hedefi "Medenileştirme Misyonu" veya "The Civilizing Mission" çerçevesinde asimilasyona uygulanmıştır (Priestley, 2018). Bu mantığa dayanarak kolonileşmelerini haklı çıkarmıştır. Fransız dili sömürge imparatorluğunda kültürleşmiştir ve dil asimilasyon sürecinde merkezi bir rol oynamıştır. Fransa’da asimilasyon, azınlıkların ve göçmenlerin cumhuriyetçilik değerlerine homojenleşmesi ve laikliğin en üst düzeyde olması anlamına gelmektedir. Ancak Fransızların laikliğe olan bakışı nispeten farklıdır. Laiklik kavramına bağlı versiyonları, vatandaşların dini hükümetten ayırmak için halka herhangi bir dini ilişki göstermemeleri teşvik edilmektedir. “Dahası, 1990’larda ortaya çıkan yeni "Cumhuriyetçi" konsensüste, asimilasyon kavramı itibarsızlaştırılmış ve yerini entegrasyona bırakmıştır. Bunu yaparken Fransa, özel ve dernek hayatlarındaki kültürel farklılığı tolere etmek olan göçmen entegrasyonuna yönelik liberal Batı ana akım yaklaşımını benimsemiş, ancak kamusal statü vermeyi reddedilmiştir” (Joppke & Morawska, 2014: 7). Fransa’nın yurtdışında iyi tanındığı ve Anglofon dünyasında etnik köken ve çok kültürlülük siyasetine karşı bir örnek olarak çağrılan Cumhuriyetçi asimilasyon modelidir (Jansen, 2013: 61). Homojenizasyon, dışlama, duyarsızlık ve hoşgörüsüzlük uygulamaları ile “Cumhuriyetçi asimilasyon modeli, ulusal homojenleşme siyaseti anlamına gelen sürecidir” (Jansen, 2013).

Fransız ulus devletinin kurumsal gücü altında ve şiddetli bir asimilasyonist çoğunluğun baskısı altında Fransız parlamenterler, 2004 yılında devlet okullarında göze çarpan dini sembollerin yasaklanmasının kararı onaylanmıştır. Alınan rapora göre (euronews, 2021) “Parlamentonun üst meclisi olan Fransız Senatosu, 2021’de çocukların başörtüsü takılmasının ve İslam’ın sembollerinin ve başörtüsü takılmasının yasaklanması lehinde oy kullanmıştır” ve sosyal medyada yaygın olarak dolaşan hashtag #HandsOffMyHijab (Başörtümden Ellerini Çek) ile insan hakları örgütleri ve dünyanın dört bir yanındaki farklı insanlar tarafından yaygın olarak kınanmayla karşı karşıya kalmıştır. Tarihsel kanıtlar bize, sürecin uzun vadeli analizlerinin, Fransa’daki göçmenlerin neredeyse tamamının, iki nesil içinde olmasa da en az üç nesil içinde tamamen asimile olduğu sonucuna vardığını göstermektedir (R. Alba & Nee, 2003: 77). “İkinci neslin üyeleri kısmen gönüllü bir şekilde asimile olurlar, ancak çoğunluğun şiddetli bakışları ve ulus devletin kurumsal yapısının baskısı altında, belki de daha zorla asimile edilmiştir” (Jansen, 2013: 75).

Sorumuza dönecek olursak, çokkültürlülük, entegrasyon ya da göçün asimilasyonu başarısız mı oldu ya da artık işlemiyor mu ya da Avrupa göçten dolayı aşırı yük altında mı? Bu sorulara kısaca yanıt olarak, evet. Türkiye de dahil olmak üzere bazı Avrupa ülkeleri, özellikle 2015 yılında bildirilmemiş kapı göç politikasından sonra Asya ve Afrika ülkelerinden beklemeyen göç nedeniyle aşırı yüklenmektedir. 2015 yılında Almanya, yıl sonuna kadar ülkede yapılan yaklaşık 442.000 başvuru ile dünya çapında ilk kez bireysel sığınma talebinde bulunan en büyük tek alıcı ülke olmuştur (IOM, 2016). 2015 yılın sonunda, Avrupa Birliği genelinde 1,2 milyondan fazla ilk kez iltica başvurusunda bulunmuştur. Bu sayı 2014 yılında kaydedilen sayının (563.000) iki katından fazladır ve 1992 yılında o zamanki 15 Üye Devlette kaydedilen seviyelerin (672.000) neredeyse iki katıdır. 2015’teki artış büyük ölçüde Suriyeliler, Afganistanlılar ve Iraklılardan gelen daha yüksek sayıdaki sığınma taleplerinden kaynaklanmaktadır (IOM, 2016).

Bazı Avrupa ülkeleri bir zamanlar çok kültürlüydü ancak şimdi Danimarka, İsveç, Almanya’da sağ ve sol politikacılar tarafından çok kültürlülük saldırı altındadır. Tüm bu ülkeler, göçmenlere yönelik kısıtlayıcı göç politikaları ve asimilasyon politikaları çağrısında bulunmaktadır. Danimarka, göçmen sayısı az olmasına rağmen, yakın

zamanda “Suriyeli mültecilerin oturma izinlerini iptal etti ve onlara evlerine dönmenin güvenli olduğunu söylemektedir” (McKernan, 2021).

Göçmenlerin entegrasyonu, ev sahibi toplumun kurum ve kuruluşlarına tam haklar verilmeden ve göçmenlerin katılımı sağlanmadan başarılı olamaz. Bu bağlamda, Almanya, göçmenlerin ayrımcılıktan entegrasyona geçişinin nasıl yapılabileceğine dair bir örnek olarak gösterilebilmektedir. “Entegrasyon da, göçmenlerin ve çocuklarının ekonomik, politik ve sosyal kurumlar ile ev sahibi toplumun farklı kesimlerinin kültürüne dahil edilmesini içeren çok yönlü bir süreçtir” (Joppke & Morawska, 2014: 134). Göçmenlerin ilk nesil için tamamen asimilasyonu imkansızdır, çünkü göçmenler ev sahibi ülkeye hafızalarını ve deneyimlerini kendileriyle birlikte getirip ulusötesicilik modeli, göçmenin asimilasyon sürecini hızlandırmaya yardımcı olan menşe ülkeyle bağlantıya bağlanmasına izin vererek en iyisidir. “Ulusötesicilik, göçmenlerin ve çocuklarının kendi ülkelerinin farklı, ulusal veya yerel (hanehalkları, gayriresmi topluluklar, kurumlar) seviyelerindeki birkaç ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel (sembolik ve maddi) işlerine sürekli düzenli veya durumsal olarak harekete geçirildiklerini göstermektedir” (Joppke & Morawska, 2014).

3. BÖLÜM: AFGANİSTANLI GÖÇMENLERİN ÇEŞİTLİLİĞİ

3.1. Afganistan Türkiye İlişkileri: Tarihi, Siyasi ve iktisadi Boyutlar

Afganistan'da en eski sakinleri arasında Türk kökenli halklar öne çıkmaktadır. Afganistan bölgesinde Türklerin ikameti; milattan öncesine dayansa bile esas itibariyle Akhunlar döneminden bugüne kadar gelmektedir. Akhunları takiben Göktürkler, Büyük Selçuklular, Emir Timur Devleti, Şeybani Öbekleri, Harzemşahlar, Avşarlar ve Babürler sayılabilir. (ÖZTÜRK, 2015: 201-211) Atatürk'ün ilk ilişki kurduğu yabancı devlet başkanlarından biri Afganistan Kralı Amanullah Han olmuştur. Mustafa Kemal'den Amanullah Han'a Bir Mektup-Cemal Paşa'nın Afganistan'da Etkisi- 1921 Türkiye-Afganistan ittifak Antlaşması yapılmıştır (Şimşir, 2019: 1) Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Hükümeti'nin aldığı ilk kararlardan biri de Kabil'de temsilcilik açılmasına ilişkin olmuştur. İki ülke arasındaki diplomatik ilişkiler, 1921'de imzalanan Türkiye-Afganistan İttifak Anlaşması ile kurulmuştur. Böylece, Afganistan, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni tanıyan ikinci ülke olmuştur (www.mfa.gov.tr, 2021).

İlk Dönem-1928 Türkiye-Afganistan Antlaşması'nın Özellikleri - Ankara Siyasal Bilgiler Okulu'ndan mezun olan bir grup Afganistanlı, bürokrasi sistemini modernleştirmek amacıyla Afganistan'a gitmiştir (Şimşir, 2019). 13 Eylül 2011 tarihinde Kabil'de imzalanan ekli "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Afganistan İslam Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Afganistan Kara Kuvvetleri Birliklerine/Personeline Türkiye'de Verilecek Eğitime İlişkin Protokol "ün onaylanması iki dost devlet arasındaki dostluğu göstermiştir (www. ua.mfa.gov.tr)

2001 yılından sonra Türkiye ve Afganistan arasında Afganistan'da istikrar ve güvenliğin sağlanması amacıyla askeri, kültürel, sosyal ve ekonomik alanlarda onlarca anlaşma, pakt ve protokol imzalanmıştır (www. ua.mfa.gov.tr).

Farklı etnik kökenlere sahip Müslüman bir ülke olan Afganistan, tarih boyunca Türkiye Cumhuriyeti ile her zaman dostane ve sıcak ilişkiler içinde olmuştur. Afganistan çok etnikli ve çok dilli bir toplumdur. Başlıca etnik gruplar arasında Peştunlar, Tacikler, Hazara ve Türkmenler ve Özbeklerin yanı sıra Beluçlar, Nuristaniler gibi daha azınlık gruplar da bulunmaktadır.

Afganistan’da resmi diller Farsça ve Peştuca’dır. Bununla birlikte, diğer önemli bölgesel diller arasında Özbekçe, Türkmençe, Beluçça, Paşayi, Nuristani, Pamiri (alsana) ve Arapça da bulunmaktadır. Ayrıca, ülkede çok dillilik yaygındır. Özbekçe, Türkmençe, Beluçça, Paşayi, Nuristani ve Pamiri gibi Türk dilleri, çoğunluğun konuştuğu bölgelerde üçüncü resmi dillerdir (knoema.com/atlas/Afghanistan).

Afganistan nüfusu en yüksek nüfus artışına sahiptir ve 2022 yılında nüfusu kırk milyonun üzerine çıkmıştır. İstatistiklere göre 2022 yılında %26 nüfusu şehirde yaşamaktadır (www.statista.com) 2022 verilerine göre Afganistan 250 ABD Doları ile kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hasılanın en düşük olduğu ülkedir. Nüfusun yüzde 74’ü kırsal alanlarda yaşadığı için nüfusun çoğunluğunun geçim kaynağı tarımdır. Dünya Bankası istatistik verilerine göre 2022 yılında Afganistan’da nüfusun yüzde 49,5’i kadın, yüzde 50,5’i erkektir. Okuma yazma oranı ise yüzde 37’dir. (worldbank).

3.2. Afganistan’da Toplumsal Yapı ve Etnik Grupla

Afganistan Turani ve Aryan gruplardan oluşan bir etnik çeşitliliğe sahiptir. Oldukça genç bir nüfus yapısına sahiptir. Aynı zamanda Afganistan’daki mezhep dağılımı sünni ve şii olarak üzere iki ana grup halindedir. Afganistan toplumuna çoğunlukla aşiret/kabile yapısı hakimdir. Ülke nüfusu birçok etnik-dilsel gruptan oluşmaktadır. “Başlıca etnik gruplar arasında Peştunlar, Tacikler, Hazaralar ve Özbekler bulunmaktadır. Ayrıca Aimaq, Baloch, Pashayi, Nuristani, Gujjar, Brahui, Kızılbaş, Pamiri, Kırgız, Sadat ve diğer azınlıklar da bulunmaktadır (Barfield, 2010)”.

3.2.1. Hazaralar

Ankete katılanların çoğunluğu yüzde 34 Türkiye’deki Afganistan göçmenlerinin Hazara etnik grubundan olduğunu belirtmiştir. Araştırmalara göre Hazaralar, çoğunlukla Orta Afganistan’da, tarihsel olarak Hazaracat veya Hazaristan olarak adlandırılan ‘Hazara halkının yeri’nde yaşayan Türk kökenli bir etnik gruptur. “Onlar, on dokuzuncu yüzyılın sonuna kadar Hazaracat üzerinde bağımsız kontrol sağlamışlardır, bu dönemde Emir Abdur Rahman bölgeyi fethetmiştir. O zamanlarda Hazaralar mağdur edilmiş ve hatta Kabil’de köle olarak satılmışlardır” (Barfield, 2010: 26). Onlar Şii Müslümanlardır ve dilleri Farsçanın bir lehçesidir; Taliban Yönetimi tarafından özellikle mesafeli davranılan

ve kendilerini baskı altında hisseden bir topluluktur (Barfield, 2010: 27). Peştun hakimiyetindeki hükümetler tarafından neredeyse tüm devlet pozisyonlarından ve eğitim fırsatlarından sistematik olarak dışlanmışlardır (Barfield, 2010). Hazaraların ataları, 2300 yıldan daha uzun bir süre önce güney ve kuzey Hindikuş'tan bugün Hazaracat olarak bilinen bölgeye göç eden Orta ve Doğu Asya'nın Türk sakinlerine kadar uzanmaktadır (Mousavi, 1998: 43).

Afganistan'da etnik grubu arasında göç motivasyonu, uzun bir kovuşturma geçmişi nedeniyle yüksektir ve yıllardır Taliban grubu ve Horasan Vilayeti İslam Devleti veya IŞİD-K tarafından düzenli saldırılara maruz kalmaktadır. Bundan can ve mal güvenliği açısından zarar görmektedirler.

Hazara gençleri çoğunlukla ılımlı bir İslam görüşüne sahip olmakta ve kolaylıkla bütünleşme sağlayabilmekte ve hatta asimile olma temayülleri fazladır. Buna örnek olarak Hazaraların Avustralya toplumuna entegrasyonu verilebilir.

3.2.2. Özbek ve Türkmenler

Özbekler ve Türkmenler Afganistan'daki dördüncü etnik gruptur ve yüzyıllardan beri Afganistan'da kalmaktadır. Elde edilen verilere göre Özbekler ve Türkmenler Türkiye'deki Afganistanlı göçmenlerin önemli bir kesimini oluşturmaktadır.

Orta Asya'dan dalgalar halinde gelen göçebe aşiret konfederasyonlarından türeyen, Sünni Türkçe konuşan gruplardır” (Barfield, 2010: 27). Özbekler ve Türkmenler, çoğunlukla Afganistan'ın kuzey illerinde, Özbekistan ve Türkmenistan sınırları boyunca kalmaktadırlar. Türkmenler, Afganistan'ın meşhur halılarını ve karakul koyun derilerini ürettikleri için önemli bir ekonomik role sahiptirler; her ikisi de önemli ihracat geliri kaynaklarıdır. Yakın zamana kadar, Türkçe konuşanlar Afganistan'da görünmez bir azınlıktı. Hükümette çok az temsilcileri vardı ve dilleri okullarda öğretilmemiştir. Sovyet savaşı dönemi ve iç savaş sırasında, önemli ölçüde özerklik kazandılar ve kuzeyde bir kez daha siyasi bir güç haline gelmiştir (Barfield, 2010). Özbekler ve Türkmenler, adlarından da anlaşılacağı üzere, Afganistan'daki diğer etnik gruplardan daha fazla bir aidiyet ve Türkiye ile Türkler'e karşı bir sevgi hissetmektedirler. Afganistan'daki araçlarda ve evlerde Türk bayrağı asılıdır ve bu durum Özbekler ve Türkmenler arasında daha

yaygındır. Afganistan’da yirmi yıldır, Özbekler ve Türkmenler diğer etnik gruplara göre daha az eğitilmiş olup çoğunluğu Afganistan, İran ve Türkiye’de işçi olarak çalışmaktadır. Son zamanlarda, Özbekler ve Türkmenler arasından bazı gruplar Taliban’a katılarak eski hükümete karşı savaşmışlardır. Özbek ve Türkmen savaşçılar, Afganistan’ın kuzey bölgelerini ele geçirmede kilit bir rol oynamışlardır. “Özbekistan uyruklu olan Tahir Yoldaş, Özbekistan İslami Hareketi’nin (IMU) kurucusu ve manevi lideri olarak, Kuzey Afganistan’daki Özbek ve Türkmenler arasında radikalleşmenin temelini atmış, Taliban, El-Kaide ile Irak ve Suriye İslam Devleti, İslamcı cihatçı ve Selefi Sünni gruplarla tarihi irtibatlar kurmuştur. “Özbekistan İslami Hareketi (IMU), 1998 yılında Özbek hükümetini devirip yerine İslami bir devlet kurma amacıyla kurulmuş uluslararası seviyede terör örgütü kabul edilmektedir” (BBC, 2014).

Özbeklerin ve Türkmenler, çoğunluğu Türkiye’yi ikinci vatanları ve göçlerinin son durağı olarak gördükleri için Türkiye’ye herhangi bir tehdit oluşturmamaktadır. Özbekler, Türkmenler ve Hazaralar, Türk kökenli oldukları için, Türkiye’deki göçmenler ve mülteciler arasında çoğunluğu oluşturmaktadır.

3.2.3. Tacikler

Tacikler, genellikle aşiretten olmayan Farsça konuşan Sünni Müslümanlar olarak tanımlanır ve geleneksel olarak Kabil, Herat ve Mezar’ın çoğunlukla kentsel sakinlerini oluştururlar, ancak nüfuslarının büyük bir kısmı kuzeydoğudaki dağlara yayılmıştır (Barfield, 2010: 26). Türkiye’deki Tacik göçmen ve mülteci sayısına bakıldığında, veri toplamaya göre Tacik etnik katılımcılar, Türkiye’deki Afganistanlıların mültecileri ve göçmenleri arasında dörtte bir civarında nüfusa sahiptir. Tacikler, Hazaralardan sonra en büyük ikinci mülteci ve göçmen olduklarını belirtmek gerekir.

Kırsal bölgelerdeki Tacikler geçimlik tarım yapmaktadır, ancak kentsel alanlardakiler tarihsel olarak tüccar topluluğunun, bürokratların ve eğitilmiş din adamlarının temelini oluşturmuştur. Uzun süre bölgesel yönetim dili, yüksek kültür ve dış ilişkilerde kullanılan Farsça’da okuryazarlıkları, ülkeyi kimin yönettiğine bakılmaksızın onlara güçlü bir rol kazandırmıştır. Afganistan’daki tüm etnik gruplar içinde, Tacikler en az iç tutarlılığa sahiptir (Barfield, 2010).

Son zamanlarda bazı radikal Tacikler Afganistan’da IŞİD-Horasan’a katılmış ve Afganistan’ın kuzeyindeki Tacikistan’dan gelen Ansurullah radikal grubunun üyelerini barındırdılar. Afganistan’da Tacik etnik grubu, El-Kaide veya diğer radikal gruplarla bağlantısı olmayan kısmen ılımlı bir İslam uygulamaktadır. Ancak son birkaç yılda, Tacik halkının küçük bir kısmı da yoksul kuzey Badakhşan eyaletinde Taliban ile güçlerini birleştirmiştir. Yerel Tacik Taliban, eski hükümet ordusundan Badakhşan ve Tahar vilayetini ele geçirmekte önemli bir rol oynamıştır. Hazaralar’dan sonra, Taciklerin göç etme motivasyonu daha fazladır ve Avrupa ülkelerine gitmeye isteklidirler. Cumhuriyet Hükümeti’nin düşmesinden önce, Tacikler polis, ordu ve istihbarat gibi askeri aygıtlarda, sivil hizmetlerde ve toplumda hakimdi. Tacik orta sınıfları ya önemli nispette ülkeyi terk etmiş durumdadır ya da Afganistan’dan çıkmayı beklemektedir.

3.2.4. Peştunlar

Afganistan’da Peştunlar nüfusun yarıya yakınını oluşturmaktadır. Ankete katılımcılar dikkate alındığında Türkiye’deki Afganistanlı göçmenlerin yüzde 10’u Peştundur. Göç motivasyonu, Peştunlar arasında diğer etnik gruplara göre daha düşüktür çünkü onların toplumun sosyal ve ekonomik kaynakları üzerindeki denetimleri ve bu kaynaklara ulaşma imkanları diğer etnik gruplardan daha fazladır.

Peştunlar, 18. yüzyılın ortalarından bu yana modern Afganistan’da hakim etnik grup olmuşlardır ve şu anda ülkenin toplam nüfusunun yaklaşık yüzde 40’ını oluşturmaktadırlar (Barfield, 2010: 24). Peştunlar, ayrıca komşu ülke Pakistan’da da ikamet etmektedirler ve birçoğu Afganistan’a olan bağlılıklarından ziyade, “Peştunistan” etnik kimliklerine daha fazla sadıktırlar (Gritzner, 2007: 82). Pakistan’ın Afganistan’ın iç işlerine karışmasının temel sebeplerinden bir tanesi, Peştunların uluslararası bir hudut olarak kabul etmediği Afganistan ile Pakistan arasında yer alan Durand Hattı’dır. Peştun siyasetçiler, Peştun milliyetçiliğini desteklemek amacıyla Durand Hattı’nı bir araç olarak kullanmışlardır.

Peştun kabile ve sosyal yapısı, Peştunvali (veya Puhtunvali) adı verilen bir onur kodu ile örfi ve dini temelde katı yorumunun bir karışımına dayanmaktadır. Peştunların sosyo-politik yapısı, özellikle kırsal bölgelerde, anlaşmazlıkların çözümü ve yerel karar alma işlemleri için Jirga (ya da yaşlılar konseyi) tarafından yürütülmektedir.

3.2.5. Diğer Etnik Gruplar

Afganistan, Peştunlar, Tacikler, Hazaralar, Özbekler ve Türkmenler in yanı sıra, Nuristaniler ve Paşalar, Kızılbaşlar, Beluçlar, Araplar gibi diğer azınlıkları da barındırmaktadır. Resmi nüfus sayımı yapılmadığı için diğer etnik grupların sayısı belirlenememiştir.

Ankete katılanlar arasında 300 katılımcıdan 12'si Türkiye'deki toplam mülteci nüfusunun yüzde 4'ünü oluşturan Afganistan'daki diğer etnik grupları içermektedir. Sadat halkı dini olarak Sünni ve Şii Tacik'tir, ancak bazıları kendilerine Sadat demektedir. Afganistan'ın kalan etnik grupları oldukça çeşitlidir, ancak ülke nüfusunun sadece yüzde 3'ünü veya daha azını temsil etmektedir (Barfield, 2010: 28). “Başlıca etnik gruplar arasında Peştunlar, Tacikler, Hazaralar ve Özbekler bulunmaktadır. Ayrıca Aimaq, Baloch, Pashayi, Nuristani, Gujjar, Brahui, Kızılbaş, Pamiri, Kırgız, Sadat ve diğer azınlıklar da bulunmaktadır” (Barfield, 2010).

4. BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM

4.1. Olgusal Durum

Afganistanlı Göçmenlerin Cinsiyet Dağılımı

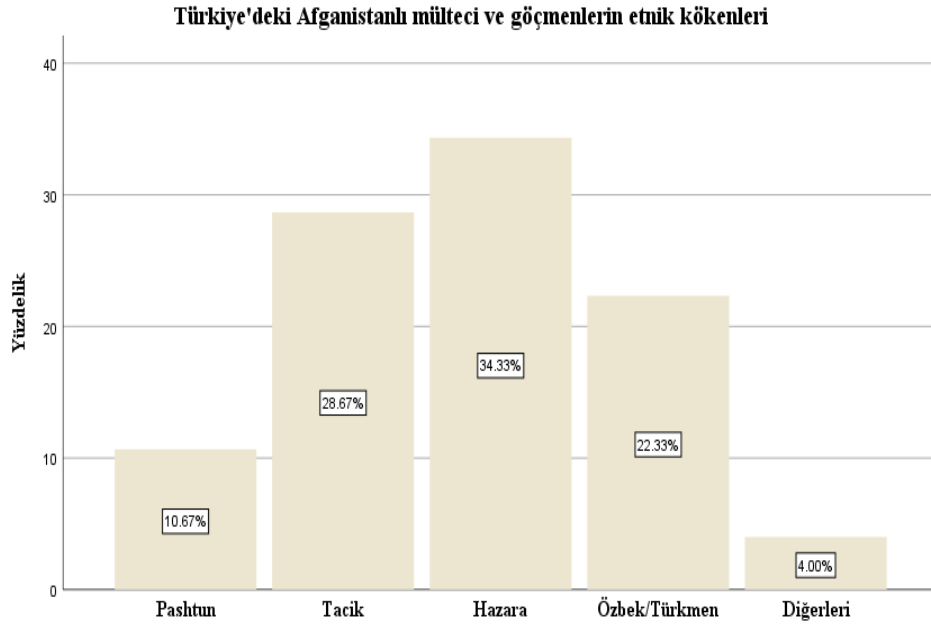
Kadın		erkek
111 % 33.3		189 % 56.7

Örneklem grubunun çoğunluğu erkeklerden oluşmaktadır. Kadın nüfus oranı üçte birdir. Bu Türkiye’deki Afganistan kökenli göçmenlerin cinsiyet dağılımını yansıtmaktadır.

Afganistanlı Göçmenlerin Medeni Durum

evli	bekar
112 % 33.6	188 % 56.4

Tablodan da anlaşıldığı üzere örneklem grubunun çoğunluğunu bekarlar oluşturmaktadır. Evliler ise, üçte bir oranındadır.

Grafik 1: Afganistanlı Göçmenlerin Etnik Aidiyeti

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekildeki verilere göre, yüzde 34.3'ü Hazara, yüzde 28.67'si Tacik, yüzde 22.33'ü Özbek/Türkmen, yüzde 10.67'si Peştun kökenlilerden oluşurken, yüzde 4.ü ise, diğer etnik gruplardan oluşmaktadır.

		Öğrenci ikamet belgesi	Düzenli göçmen belgesi	Ulaslararası koruma belgesi	Geçici koruma belgesi	Düzensiz göçmen belgesi	Toplam
Medeni durumu	Evli	0	14	72	4	22	112
	Bekar	1	11	53	14	109	188
Toplam		1	25	125	18	131	300

Tablo 1: Afganistanlı Göçmenlerin Belge Sahipliğine Göre Medeni Durumu

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Saha çalışmasından elde edilen 2 tablodaki verilere göre, 131 belgesiz göçmen arasından sadece 22 evli Afganistanlı'nın kimlik sahibi olmadığını, buna karşılık 109 bekar belgesiz Afganistanlı göçmenin de kimlik sahibi olmadığını göstermektedir. Türkiye Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, bazı Afganistanlı mültecilere kimlik düzenlemeyi son zamanlarda durdurmuş ve bazı illerde bazı ailelere kimlik bile uzatmamaktadır. Afganistanlı göçmenler, Türkiye'de kimlik kartına sahip olarak kimliklerini oluşturma, uluslararası standartlara göre muamele görme ve aynı zamanda eğitim, sağlık hizmetleri gibi sosyal hizmetlere erişim sağlayabilme ve yardım alma gibi haklara sahiptir.

		Sayı	Yüzde
İş türleri	İnşaat	30	10.0%
	Üretim	59	19.7%
	Mağazalar/marketler	47	15.7%
	Diğer sektörler	111	37.0%
	İşsiz	49	16.3%
Tüm		300	100.0%
Toplam		300	100.0%

Tablo 2: Türkiye'deki Afganistanlı Göçmenlerin Çalışma Alanları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Diğer sektörlerle ağırlıklı olarak eşya taşıma, temizlik, fındık ve çay toplama, çobanlık ve tarım alanları gibi gündelik işler dahildir.

Araştırma alanından elde edilen verilerine göre Türkiye'deki Afganistanlı göçmenlerin çalışma alanlarını ortaya koymaktadır; bunların yüzde 10'u inşaat sektöründe, yüzde 19'u üretim sektöründe istihdam edilmekte, yüzde 15'i dükkanlar ile süpermarketlerde çalışmakta ve yüzde 37'si diğer sektörlerde faaliyet göstermektedir. 2021 yılında Afganistanlı göçmen topluluğu arasındaki işsizlik oranı yüzde 16 iken, Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre (TÜİK, 2020) 2020 yılında Türk topluluğu arasındaki işsizlik oranı yüzde 13'ün üzerindedir.

4.1.1. Göç Etmeden Önce Bilgi Edinme.

Göç, bir kişinin daha iyi hayat standartları arayışı içinde hareket etmeye karar verdiği, köklerini söküp yeni bir ülkede hızlıca asimile olduğu basit bir bireysel eylemdir. Çoğu zaman göç ve yerleşim, göçmenin hayatının geri kalanı boyunca devam edecek ve sonraki nesilleri de etkileyecek uzun süren bir süreçtir. (Castles et al., 2014: 25).

Göç alanında, istekler ve kabiliyetler iki ana unsurdur. İstek ve kabiliyetlerle birlikte son aşama, göçe yol açan karar verme sürecidir. Afganistanlı göçü söz konusu olduğunda, göçmenler arasında genç yaş gruplarının baskın olması nedeniyle karar alma süreci genellikle toplu ve kişisel olarak gerçekleşmektedir.

	Sıklık	Yüzde	Geçerli yüzde	Birikmiş yüzde
Kişisel karar	190	63.3	63.3	63.3
Aile karar	110	36.7	36.7	100.0
Toplam	300	100.0	100.0	100.0

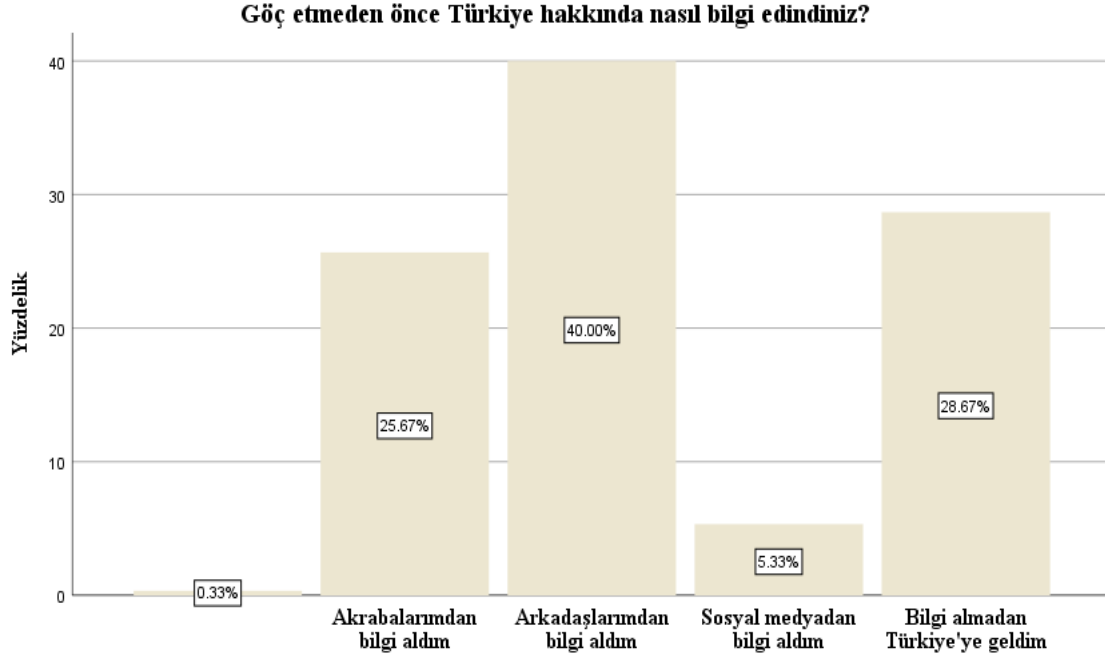
Tablo 3: Göçmenler Türkiye'ye Göç Etme Kararını Nasıl Alınır?

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Elde edilen analiz edilmiş verilere dayanarak Afganistanlı göçmenlerin yüzde 63'ünden fazlası kişisel kararlar Türkiye'ye göç etmiş ve yüzde 36'sının göç kararları aileleri tarafından alınmıştır. Bazı Afganistanlı göçmenler için göç kararı, aileleriyle birlikte kolektif olarak alınmıştır. “Göç, genellikle toplumsal, ekonomik ve politik değişimlerden kaynaklanan ve hem gönderen hem de alan bölgelerdeki tüm toplumu etkileyen kolektif bir eylemdir” (Castles et al., 2014).

Afganistan toplumu, Türkiye'deki aile, arkadaşlar ve tanıdıklar arasında dayanışma kültürüne yol açan kolektif bir kültüre sahip çokkültürlü ve çok etnikli bir toplumdur. Afganistan'daki etnik gerilimler ve aynı zamanda sosyal medya, Türkiye'deki Afganistanlı göçmenler arasındaki iç grup ilişkilerini ve ağları oluşturmaya güçlendirir ve yeni gelenlerin destinasyon bulma, iş fırsatları bulmalarına ve birbirleriyle bilgi paylaşmalarına yardımcı olur. Göç ağı teorisine göre de, göçmen ile köken ülke arasındaki sosyal ilişkilerin sürdürülmesi daha fazla göçe yol açmaktadır. “Göç ağı

teorisi, göçmenlerin diğer göçmenlerle ve anavatanlarındaki aile ve arkadaşlarla nasıl sosyal bağlar kurduklarını ve bunları nasıl sürdürdüklerini, ve bunun nasıl sosyal ağların ortaya çıkmasına yol açabileceğini açıklar. Bu tür ağlar, daha fazla göçü kolaylaştıran mezo düzeyde sosyal yapılar olarak kabul edilmektedir” (Castles et al., 2014: 39–40).

Grafik 2: Türkiye'ye Göç Etmeden Önce Bilgi Nasıl Elde Edildi?

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Saha verilerine göre, Afganistalı göçmenlerin yüzde 25'ten fazlası göç etmeden önce daha önce Türkiye'de ikamet etmiş akrabalarından varış yeri ve konum bilgisi alınmıştır. Göçmenlerin çoğunluğu olan yüzde 40'ı bilgilerini arkadaşlarından, yüzde 5'ten fazlası sosyal medyadan almış ve yüzde 28'den fazlası varış yerlerini ve ikamet edecekleri yeri bilmeden Türkiye'ye göç etmiştir.

4.1.2. Türkiye'ye Yönelik Göç Akımı

Karayip Denizi'ndeki "Haiti, Dominika ve St. Vincent ve Grenadinler" (Pasaport Index, 2022) ülkeleri dışında, Afganistanlılar vizesiz hiçbir yere seyahat edemiyor, "Afganistan 2022'de dünyanın en az güçlü pasaportu" (Henley & Partners, 2022). Hiçbir ülke, vize işleme şirketiyle çalışan acentelere rüşvet ödemediği için sıradan Afganistanlı vatandaşlarına

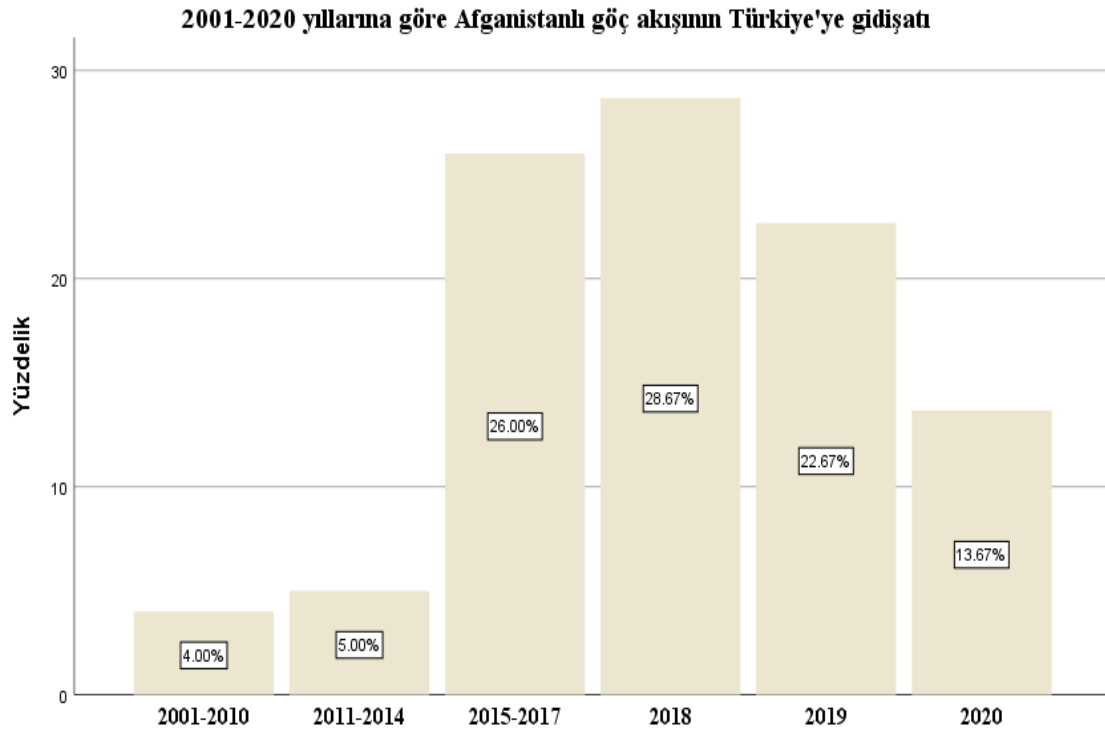
kolayca vize veremez. Afganistanlıların çoğunluğu yasadışı yollardan Pakistan ve İran'a, oradan da Türkiye ve Avrupa ülkelerine göç etmektedir.

		Sıklık	Yüzde	Geçerli yüzde	Birikmiş yüzde
Türkiye'ye Giriş	Yasal yollarla	17	5.7	5.7	5.7
	Yasa dışı yollarla	283	94.3	94.3	100.0
	Toplam	300	100.0	100.0	100.0

Tablo 4: Afganistanlı Göçmenlerin Türkiye'ye Girişi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıdaki tablo verilerine göre, İran üzerinden Türkiye'ye gelen Afganistanlı göçmen ve mültecilerin yüzde 94'ten fazlası sınırı yasadışı yollardan geçerken, yalnızca yüzde 6'sı yasal olarak vizeyle Türkiye'ye gelmiştir. Türkiye'ye yasal yoldan gelenlerin çoğu, vizeleri uzatılmadığı veya vize süreleri aşıldığı için belgesiz göçmenlere dönüşmüştür. Türkiye'ye yasadışı yollardan giren az sayıda Afganistanlı göçmene mülteci statüsü altında ikamet izni verilmiştir.

Grafik 3: 2001 ile 2020 Yıllarına Göre Afganistanlı Göç Akışının Türkiye'ye Gidişatı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

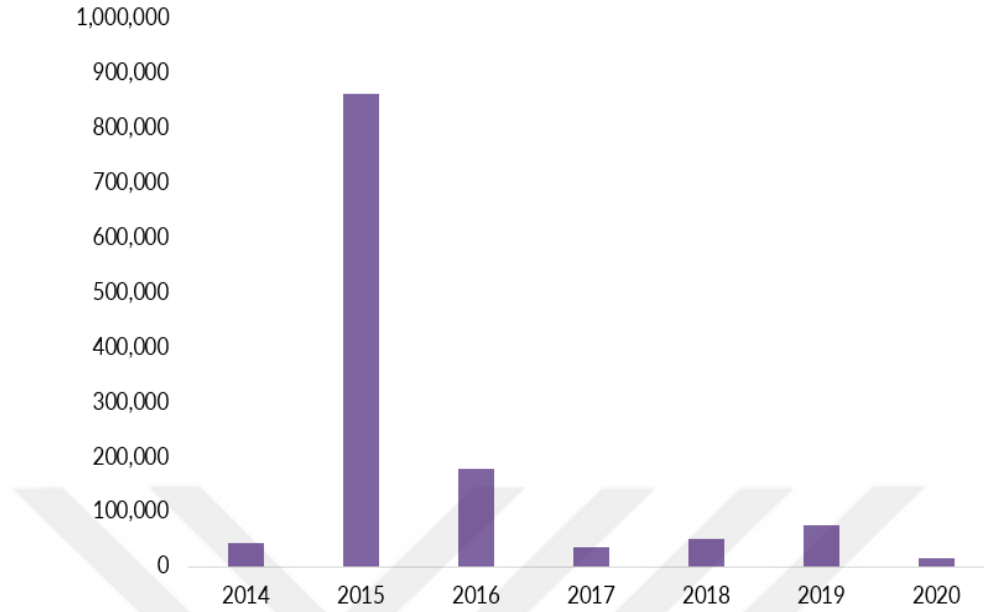
Verilere göre, 2011 ile 2014 yılları arasında, Afganistanlı mülteci ve göçmenlerin sadece yüzde 5'inden azı Türkiye'ye göç etmiştir. Afganistanlılar Türkiye'ye 2015-2017 yılları arasında yüzde 26, 2018'de yüzde 28 ve 2019'da yüzde 22 olmak üzere hafif bir düşüşle göç etmiştir. 2020'de veriler, göçmenlerin yalnızca yüzde 13'ünün Türkiye'ye göç ettiğini ve göçmen sayısında büyük bir düşüş olduğunu göstermektedir. Bunun nedeni, göçmenlerin serbestçe hareket etmesini önlemek için şehir merkezlerinde uygulanan sıkı denetim idi.

Kasım 2001'de Taliban rejiminin devrilmesinden sonra Afganistan'da ters göç yaşanması ve milyonlarca Afganistanlı'nın uzun süre yurtdışında yaşadktan sonra Afganistan'a geri dönmesi dikkat çekicidir. Elde edilen veriler, Afganistan'da 2014 sonrasında sosyoekonomik ve siyasi durumun kötüleşmeye başladığı dönemde Afganistanlı göçünün Türkiye'ye hızla arttığını göstermektedir. İçsel ve dışsal nedenler, Afganistanlı göçünün Türkiye'ye dramatik bir şekilde artmasına yol açmıştır.

İç Nedenler: Amerika Birleşik Devletleri ve NATO müttefikleri, Afganistan’da yirmi yıl süren savaşın ardından 2014’te Afganistan’dan ayrılmaya karar verdi. Aynı zamanda, Afganistan’da eski ABD Dışişleri Bakanı John Kerry’nin arabuluculuk ettiği güç paylaşımı anlaşmasına yol açan hileli bir seçimle güvenlik durumu kötüleşmeye başlamıştır. “Başkan Barack Obama, 2016 sonuna kadar Afganistan’dan çoğu ABD kuvvetini çekmek için bir takvim açıklanmıştır” (CFR, 2021). ABD ve NATO koalisyon birliklerinin Afganistan’dan çekileceğinin açıklanmasının ardından, Afganistan’daki ekonomik ve güvenlik durumu kötüleşti ve yozlaşmış elitlerin ve zengin sınıfın bir kısmı Türkiye ve Dubai’de ev ve mülk satın alarak Afganistan’ı terk ederken, diğerleri de ABD ve AB ülkelerine göç etti. Yoksul ve alt sınıf Afganistanlılar için hayatta kalmanın tek yolu İran üzerinden Türkiye’ye göç etmekteydi.

Dış nedenler: Eski Almanya Başbakanı Angela Merkel yönetiminde, “Açık Kapı Göç Politikası” uygulanmıştır (Kern, 2016). 2015 yılında Bu politika kapsamında Afganistan, İran ve Türkiye’den gelen büyük sayıda Müslüman göçmen, Ege Denizi’ni geçerek Almanya’ya ulaşmıştır. Almanya’daki göç politikası, Afganistanlı halkının Avrupa ülkelerine ulaşmak için Afganistan’ı terk etmelerine neden oldu, ancak Türkiye tarafından sınır geçiş kısıtlamaları uygulandıktan sonra Türkiye’de mahsur kaldılar. Buna ek olarak, "Frontex" Avrupa sınır ve sahil güvenliği ile Yunanistan sahil güvenliği, sınır kontrolünü durdurma stratejileri ve denizde göçmenleri yasadışı bir şekilde Türkiye’ye Pushbacks (geri itme) stratejileriyle sıkılaştırılmıştır (Euronews, 2020).

2014 ile 2020 yılları arasında Yunanistan'a Göçmen Gelişleri

Grafik 4: 2014 ile 2020 yılları arasında Yunanistan'a Göçmen Gelişleri

Kaynak: <https://data.unhcr.org/en/situations/mediterranean/location/5179>. Erişim Tarihi: 3/08/2021.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nden alınan veriler, 2014 ile 2020 yılları arasında Avrupa'ya ulaşmaya çalışan belgesiz göçmenler ve mültecilerin sayısında büyük bir düşüş olduğunu da göstermektedir. Türkiye'den Yunanistan'a Ege Denizi üzerinden düzensiz göçmenlerin ve mültecilerin geçişi, kaçakçılara tahmini olarak 8.000 ila 10.000 dolar ödeme yapmadıkça ve doğrudan İtalya'ya gitmedikçe neredeyse imkansızdır. Mülakat yapan kişilere göre, çoğu Afganistanlı göçmen Yunanistan'a dört ila beş kez ulaşmaya çalışmış, ancak Deniz'in ortasında yakalanarak Türkiye'ye geri gönderilmiştir. Türkiye, Afganistan'dan göçmen akışını engellemek için İran sınırına bariyerler koymuştur.

4.1.3. Türkiye'yi Tercih Sebepleri (Çekici Unsurlar)

Afganistan halkının tarihine, savaşlar ve ekonomik meseleler nedeniyle komşu ve ötesindeki ülkelere göçle birlikte göç damgasını vurmuştur. Suriyeli mülteci krizinden önce, "Afganistanlılar dünya genelinde en büyük mülteci nüfuslarından birini

oluşturmaktaydı. Dünyada 2,6 milyon kayıtlı Afganistanlı mülteci bulunurken, bunların 2,2 milyonu yalnızca İran ve Pakistan’da kayıtlı” (UNHCR, 2021g) İran ve Pakistan son on yılda Afganistanlı göçmenlerin son varış noktası olmamıştır; zira zayıf sosyo-ekonomik şartlar ve daha az dostça göçmen ülkeleri nedeniyle acil bir koridor veya göçmenlerin diğer ülkelere göç etmesi için sıçrama tahtası olarak hizmet etmiştir. Afganistanlı göçmenler için Türkiye, Avrupa ülkelerine hem son varış noktası hem de geçiş kapısıdır.

Afganistanlı göçmenler için Türkiye’yi daha çekici faktörlerine dayanarak, Avrupa’ya coğrafi yakınlığı, mülteci ve göçmenlere daha dostane bir ülke olması, diğer fırsatlar ve Afganistanlı Türklerinin Türkiye ile etnik-kültürel bağlantısıdır. Afganistanlı göçmenler çeşitlidir ve kendi kültürleri olan birçok etnik gruptan oluşurlar. Bu nedenle, Afganistanlı göçünün nedenleri, kimlik oluşumu aidiyetlere dayandığı için Türkiye ile etno-kültürel bağları açısından değerlendirilmelidir. “Göçmen aidiyeti” ifadesi, bu bağlamda hareket ve bağlılık anlamına gelmektedir” (Fortier, 2000: 2).

	Kalmak için	Çalışmak için	Avrupa'ya gitmek için	BMMYK'de mülteci başvurusunda bulunmak için	Yüzde
Pestun	34.4%	31.3%	25.0%	9.4%	100.0%
Tacik	38.4%	27.9%	26.7%	5.8%	100.0%
Hazara	27.2%	13.6%	34.0%	15.5%	100.0%
Özbek/Türkmen	49.3%	41.8%	4.5%	4.5%	100.0%
Diğerleri	16.7%	16.7%	50.0%	8.3%	100.0%
Toplam	35.7%	26.0%	25.0%	9.3%	100.0%

Tablo 5: Etnik Kökene Göre Türkiye'deki Afganistanlıların Göçme Sebepleri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Afganistanlı göçmenlerin yüzde 35’ten fazlası, kalmak amacıyla Türkiye’ye gelmişken, yüzde 26’sı çalışmak için, yüzde 25’i Avrupa’ya gitmek için, sadece yüzde 4’ü BM Mülteciler Yüksek Komiserliği’ne mülteci başvurusunda bulunmak için ve yüzde 9’dan

fazlası diğer amaçlarla gelmiştir. Afganistanlı göçmenlerin Türkiye ile etnik ve kültürel bağlantısını göz önünde bulundurduğumuzda, yüzde 45'i Özbek ile Türkmen göçmenleri kalmak amacıyla Türkiye'ye gelmiştir. Ancak, Afganistanlı göçmenler arasında en düşük orana sahip olan yüzde 4'ü Özbek/Türkmen göçmenleri, Avrupa ülkelerine gitmeyi tercih etmiştir.

Peştun ve Hazara göçmenleri karşılaştırıldığında, Hazara göçmenlerinin yüzde 9'undan fazlası BMMYK'da mültecilik başvurusunda bulunurken, Türkiye'de mülteci statüsü başvurusunda bulunan hiçbir Peştun göçmeni bulunmamaktadır. Hazara halkı arasında göç etme ve Avrupa'ya gitme motivasyonu diğer etnik kökenlere kıyasla yüksektir, çünkü tarihsel olarak Peştunlar tarafından zulüm uğramışlardır ve son zamanlarda Afganistan'daki Taliban ve IŞİD-K'nın ana hedefleri olmuşlardır. "Taliban'ın zulmünün özel hedefleriydiler" (Barfield, 2010: 27).

Özbek ve Türkmen ve Peştun etnikleri arasındaki pahalı düğün başlık parası kültürü nedeniyle Peştun ve Özbek/Türkmen arasındaki para gönderenler Tacik ve Hazara göçmenlerine kıyasla yüksektir. Çoğu gençler, evlilik başlık parası borcunu ve düğün masraflarını ödemek için İran ve Türkiye'ye göç ederler. Son yıllarda Afganistanlıların Türkiye'ye kitlesel göçünün ana nedenlerinden biri, Batı yaptırımları nedeniyle İran'ın ulusal para biriminin değer kaybetmesidir.

4.1.4. Afganistan'dan Ayrılma Sebepleri (İtici Unsurlar)

İkinci Dünya Savaşı, sosyal araştırmacıların dikkatini Avrupa'da nüfusun kitlesel olarak yerinden edilmesiyle mücadele etmeye çekmiştir. Ama tarihsel olarak, "göç çalışmalarına ilk katkılardan biri, on dokuzuncu yüzyıl coğrafyacısı Ravenstein'in 'göç yasalarını' formüle ettiği iki makalesinden oluşuyordu. Ravenstein, göçü kalkınmanın ayrılmaz bir parçası olarak görmekte ve göçün başlıca nedenlerinin ekonomik olduğunu ileri sürmüştür" (Castles et al., 2014: 28). "Yirminci yüzyılın başlarından itibaren coğrafyacılar tarafından geliştirilen yerçekimi modelleri, Newton'un yerçekimi yasasından türetilmiş, varış ve menşe bölgelerindeki mesafe, nüfus büyüklüğü ve ekonomik fırsatlar temelinde yerler ve ülkeler arasındaki göç hacmini tahmin için kullanılmıştır. Lee (1966), göç kararlarının, menşe ve varış bölgelerindeki 'artı' ve 'eksi' faktörler; araya giren engeller (mesafe, fiziksel bariyerler, göçmenlik yasaları vb.); ve

kişisel faktörler tarafından belirlendiğini savunmuştur” (Castles & Miller, 1998). Bu tür analitik çerçeveler genellikle ‘itme-çekme’ modelleri olarak adlandırılır. Itme-çekme modelleri, insanları köken yerlerinden iten ve onları varış yerlerine çeken ekonomik, çevresel ve demografik faktörleri belirler. ‘İtme faktörleri’ genellikle nüfus artışı ve nüfus yoğunluğu, ekonomik fırsatların eksikliği ve politik baskıyı içerirken, ‘çekme faktörleri’ genellikle işgücü talebi, arazi bulunabilirliği, ekonomik fırsatlar ve politik özgürlükleri içerir.(Castles & Miller, 1998)

Afganistan’dan Afganistanlıların göçünü etkileyen faktörler çok çeşitli nedenler ve faktörlerdir, çünkü Afganistan uzun yıllar savaş ve sosyoekonomik meselelerle karşı karşıya kalmıştır. Afganistanlıların Afganistan’dan göçünü etkileyen faktörler, toplanan verilere dayanarak aşağıda açıklanmıştır.

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Siyasi neden	37	12.3	12.3	12.3
Ekonomik neden	110	36.7	36.7	49.0
Dini sebep	9	3.0	3.0	52.0
Güvenlik nedeni	144	48.0	48.0	100.0
Toplam	300	100.0	100.0	100.0

Tablo 6: Afganistan'dan Ayrılma Nedenleri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Afganistan'dan ayrılarak Türkiye'ye sığınan 144 katılımcının çoğunluğu, güvenlik meselelerini göç etmelerine neden olan ilk sebep olarak belirtmiştir. Taliban radikal grubunun önce ilçe merkezlerinde kontrolü sıkılaştırıp ardından başkent Kabil'i ele geçirdiği stratejisi de belirtmeye değerdir. Bu yüzden, son birkaç yılda genç Afganistanlı göçmenlerin çoğunluğu kentsel bölgeler yerine uzak bölgelerden gelmiştir. Ağustos 2021'den bu yana, Taliban grubunun Afganistan'da askeri yönetimi altında, çoğunlukla kentsel ve orta sınıfa mensup olan sanatçılar, yazarlar, üniversite öğretim üyeleri, öğretmenler, üniversite öğrencileri, eski hükümet çalışanları, bankacılar ve eski güvenlik personeli göç etmiştir. Afganistan'da kalanlar ise, eğer göç etme imkanı bulabilirlerse ikinci ülkelere özellikle İran, Pakistan, Özbekistan gibi komşu olanları ve nihayetinde

üçüncü ülkelere göç etme eğilimindedir. Anket katılımcıları arasında, Afganistan'ın kötü ekonomik durumunu göç sebebi olarak belirten 110 yanıtlayan bulunmaktadır. Çalışmaların çoğu, göçün temelde ekonomik faktörlerle motive edildiğini gösterse de, Afganistan'da güvenlik, Afganistan halkının göç etme sebeplerinin başında gelmektedir.

Son siyasi gelişmeler, Afganistan'ı ekonomik bir krize sürüklenmiştir. Ağustos ayında Taliban'ın Afganistan'da iktidara gelip ve çoktan göz korkutucu zorluklarıyla karşı karşıya olan bir ekonomide derhal etkilerini göstermiştir. Uluslararası mali desteğinde hızlı azalma, offshore varlıklarına erişim kaybı ve finansal bağlantılardaki aksamanın ekonominin büyük bir daralmasına, yoksulluğun artmasına ve makroekonomik istikrarsızlığa yol açması beklenmektedir (The World Bank, 2021).

Kabil'de iktidarın radikal Taliban grubuna devredilmesiyle birlikte Afganistan halkı, 15 Ağustos 2021 tarihinde Kabil havaalanında görüntülenen kaotik tahliye sahnelerinde görüldüğü üzere, herkesin Afganistan'dan kaçmaya çalıştığı potansiyel göçmenler haline gelmiştir. Uzun yıllar yabancı askerlere ve Afganistan Ordusuna karşı savaşan Taliban savaşçıları bile tahliye sırasında yabancı ülkelere kaçmış,, "İngiliz" (William et al., 2021) ve "Fransız yetkililer çok sayıda Taliban'ın tutuklandığını bildirmiş (Euronews, 2021a) ve radikal gruba bağlı olduklarını iddia etmişlerdir. Washington Examiner Gazete (Gehrke, 2022), Federal yetkililerin soruşturmanın ardından geçen yıl ABD'ye tahliye edilen bir Taliban üyesini Afganistan'a geri gönderdiğini rapor ettiğini bildirmiştir.

Afganistan'dan göç etme nedenleri arasında 37 katılımcı siyasi sebepleri üçüncü en önemli neden olarak değerlendirmiştir. Ankete katılan 9 kişi, Afganistan'ı terk etmeye zorlayan nedenler arasında dini sebepleri dördüncü sırada belirlemiştir. Siyasi sebeplerle göç etmek zorunda kalanlar, çoğunlukla eski polisler, askerler ve güvenlik istihbarat görevlilerinden oluşmaktadır, ayrıca Taliban tarafından hayatları tehdit edilen yabancılarla çalışan işçiler de bulunmaktadır.

Afganistan'dan dini inançları sebebiyle göç etmek zorunda kalan 9 kişinin çoğunluğu, 2016 yılından bu yana sokaklarda, okullarda ve hastanelerde ölümcül intihar saldırılarının hedefi olan Şii Hazaralar, bir Türk etnik grubudur. Hazaralar, Afganistan'daki üçüncü büyük etnik grup olup uzun süren kovuşturma, baskı ve sosyal dışlanma geçmişleri

nedeniyle, Afganistan'daki diğer etnik gruplardan daha fazla göç etmeye motive olmuşlardır.

4.1.5. Suç ve Göç İlişkisi

Batı ülkelerinin çoğunda, özellikle Avrupa'da, 11 Eylül saldırıları ve 2015 yılında Paris'teki hiciv dergisi Charlie Hebdo'ya yapılan saldırı sonrasında göç, güvenlikleştirilmiştir. Ancak Türkiye'de, göç konusunu ulusal güvenliğe dönüştürmek ve hükümeti mültecilere ve göçmenlere karşı kısıtlayıcı önlemler almaya zorlamak için medyada ve sosyal medyada yer alan bazı göçmen karşıtı söylemlere ve duygulara rağmen göç hala güvenlikleştirilmemiştir. “Suçlu göçmen efsanesi, kamuoyunda kökleşmiş, siyasi söylemlerle şekillenmiş ve sansasyonel medya hesapları tarafından desteklenmiştir. Birçok kriminolojik teori, sosyal, ekonomik ve kültürel faktörlerin bir araya gelmesi sonucu yabancı doğumlu nüfus arasında daha yüksek suç oranları öngörmektedir” (Pickering & Ham, 2015: 12).

Güvenlik kaygıları, sadece ideolojik ve askeri tehditlere karşı devletleri korumakla sınırlı değildir; aynı zamanda göç, etnik canlanma, dini canlanma (İslam), kimlik talepleri ve bazen Avrupa Birliği gibi uluslarüstü kuruluşlar gibi konularla da ilgilidir. Son zamanlarda göç, Batı kamusal alanında ele alınması gereken bir güvenlik tehdit olarak sunulmaktadır (Kaya, 2009: 8). “Modern devletlerin, göçü kategorize ederek, damgalayarak ve işsizlik, şiddet, suç, güvensizlik, uyuşturucu ticareti ve insan kaçakçılığı gibi büyük meselelerle birleştirerek ‘göçmenler’ ve ‘ötekiler’ korkusunu genişletme eğiliminde olduğu iddia edilebilmektedir” (Doty, 2003: 73). Günümüzde, organize suçların, uyuşturucu kaçakçılığının, insan ticaretinin ve yasa ihlallerinin büyük çoğunluğu, yoksul göçmenler ve mülteciler yerine, ülkelerin vatandaşları tarafından ve uluslararası sınırları yasal olarak geçen kişiler tarafından işlenmektedir. “Kanıtlar, göçmenlerin ve onların çocuklarının, yerli doğmuş bireylerden daha ciddi bir suç tehdidi oluşturmadığını göstermektedir” (Pickering & Ham, 2015: 12). “Göçmenlerin varlığı ile suç oranları arasında önemli bir ilişki bulunmamaktadır” (Pickering & Ham, 2015)

Avustralya'da, çoğu göçmen grubunun tutuklanma ve hapis cezası oranları, Avustralya doğumlu bireylerden daha düşüktür (Mukherjee 1999). Benzer şekilde Birleşik Krallık'ta da, göçmen statüsü ile mülkiyet veya şiddet içeren suçlara kendiliğinden ifade edilen

katılım arasında önemli bir ilişki yoktur (Pickering & Ham, 2015: 13). İsveç Ulusal Suç Önleme Konseyi (Brå), suç ve göç üzerine üç çalışma yürütmüştür. Bu çalışmalara göre, “üç çalışma da, köken ne olursa olsun, insanların büyük çoğunluğunun herhangi bir suçtan şüphelenilmediğini göstermektedir. Ancak, yerli olmayan kökenli insanlar, yerli kökenli insanlardan daha sık suç şüphesi altına alınmaktadır” (Ministry for Foreign Affairs-Sweden, 2017). Başka bir deyişle, “Yurtdışında doğan kişiler, İsveç’te iki yerli doğmuş ebeveyn tarafından doğmuş kişilere kıyasla suç şüphelisi olarak kaydedilme olasılığı 2.5 kat daha fazladır” (Ministry for Foreign Affairs-Sweden, 2017).

Birçok kriminolojik teori, sosyal, ekonomik ve kültürel faktörlerin bir araya gelmesi sonucu yabancı doğumlu nüfus arasında suç işleme oranlarının daha yüksek olduğunu öngörmektedir (Pickering & Ham, 2015: 12). “Göç bağlamında suçluluğun incelenmesi veya daha geniş anlamda göç ve suç, tecavüz, cinayet ve soygun gibi suç oranlarını kapsar. Göçmen toplulukları ile ilişkilendirilen suç oranları ülkeden ülkeye farklılık gösterir. Örneğin, İsveç’te göçmenler arasında tecavüz, İngiltere’de cinayet ve İtalya’da göçmenler arasında soygun yaygındır.

Afganistanlı göçmenler ve Türkiye’deki suç işlemesi durumu söz konusu olduğunda, şu ana kadar Türkiye’deki Afganistanlı göçmenlerin ve mültecilerin suç oranlarına dair istatistikler ve araştırmalar mevcut değildir. Eğer herhangi bir istatistik varsa, bu medyaya sızdırılmamıştır.

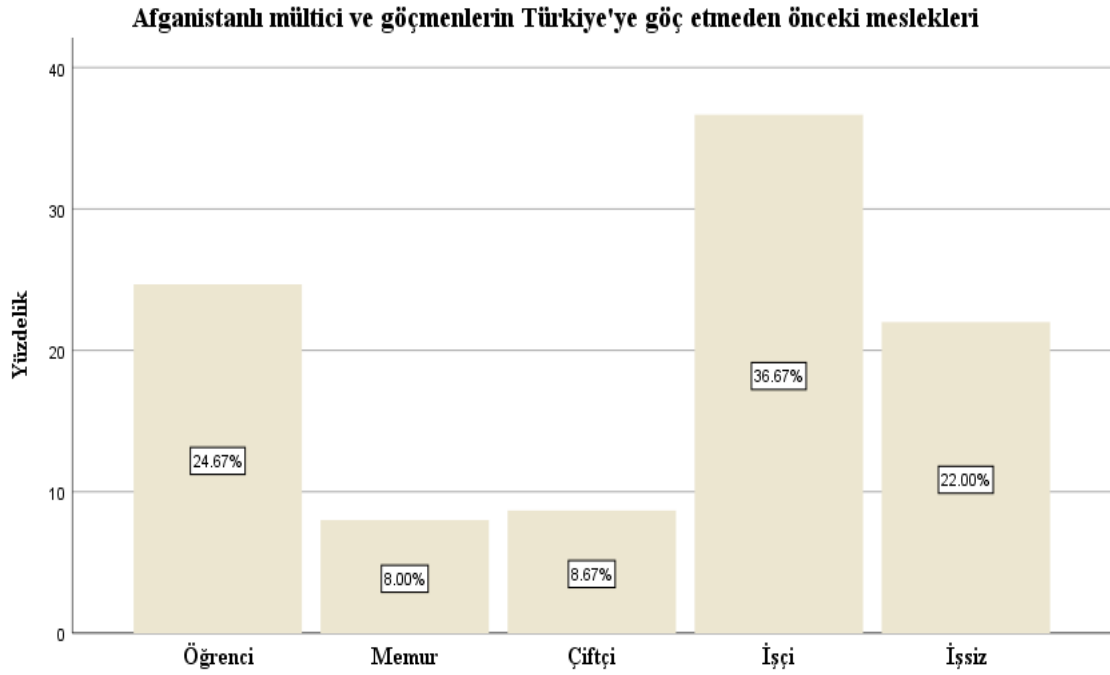
Göçmenler, suç mağduriyeti teorilerinin geliştirilmesi ve test edilmesinde önemli bir odak noktası olmaya devam etmektedir. Viktimologlar, suç mağduriyetinin nedenleri hakkında teoriler geliştirmiştir (McDonald et al., 2018: 14). Mağdur bilimciler, suç mağduriyetinin nedenleri hakkında kuramsallaştırılıp ve üç ana kategoride gruplandırılmıştır: mağdurun yatkınlığı ve korunmasızlığı kavramı; mağdur-fail etkileşimi kavramı ve fırsat kavramıyla ilgilenenlerdir (McDonald et al., 2018: 15). “Von Hentig, suçlu ve mağdur arasındaki yasal ayrımların, birçok suçun öncesinde yer alan karmaşık etkileşim güçlerini yapay bir şekilde basitleştirdiğine dikkat çekmektedir” (McDonald et al., 2018: 14). Onun tipolojisi, mağdurları suçlanabilirlik derecelerine göre sınıflandırır. Von Hentig’in tipolojisi biyolojik, psikolojik ve sosyal faktörleri kullanır. On üç kategoriye sahiptir: genç, kadın, yaşlı vb. Tipolojisinin bir türü ‘göçmen’dir, ki bu durum kendisinin de bir

zamanlar içinde bulunduğu bir statüdür. Göçmenler, yeni kültüre uyum sağlama zorlukları nedeniyle savunmasızdırlar. Göçmen olmanın deneyimini, yeni bir ülkeye uyum sağlamaktan çok, ‘hayati insan ilişkilerinde geçici bir yarımsızlık durumuna aşırı derecede indirgenme’ olarak etkileyici bir şekilde tanımlar. Mağdurlar bazen kendi mağduriyetlerini hızlandırılmaktadır (McDonald et al., 2018: 15).

Göç, suç değildir ve uluslararası sınırları geçmek, hiçbir kişiye, topluma ve herhangi bir ülkenin ulusal güvenliğine karşı işlenmiş bir suç değildir. Ceza hukuku, sadece bireyin ve geniş toplumun haklarını ihlal eden kişileri cezalandırır. Eğer bir göçmen herhangi bir suça karışmışsa, bu çoğunlukla devlete veya milli güvenliğe karşı değil, sosyal düzene ve topluma karşı işlenmiş bir suçtur.

4.1.6. Afganistan’dan Emek ve Beyin Göçü

Afganistan fakir ve sanayileşmemiş bir ülkedir ve sürgünde gündelik işçi olarak çalışmak üzere göç eden Afganistanlıların çoğu vasıfsızdır. Toplanan verilere ve mülakatlara göre, Türkiye’deki çoğu Afganistanlı mülteci ve göçmen, işgücü piyasasının gerektirdiği teknik bilgiden ve mevcut işgücü piyasası becerilerinden yoksundur. Az sayıda yarı vasıflı Afganistanlı işçi İran’dan Türkiye’ye gelen göçmenlerdir ve çoğunlukla İstanbul’da tekstil sektöründe çalışmaktadır. Afganistanlı göçmenlerin yüzde 10’u inşaat sektöründe, yüzde 19’u üretim sektöründe, yüzde 15’i Dükkanlarda ve Pazarlarda, yüzde 37’sinin çoğunluğu diğer sektörlerde çalışmaktadır. İşsizlik durumu ise Veri toplama sürecinde Afganistanlı göçmenlerin yüzde 16’sından fazlası Türkiye’de işsizdir.

Grafik 5: Afganistanlı Göçmen ve Mültecilerin Türkiye'ye Göç Etmeden Önceki Meslekleri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

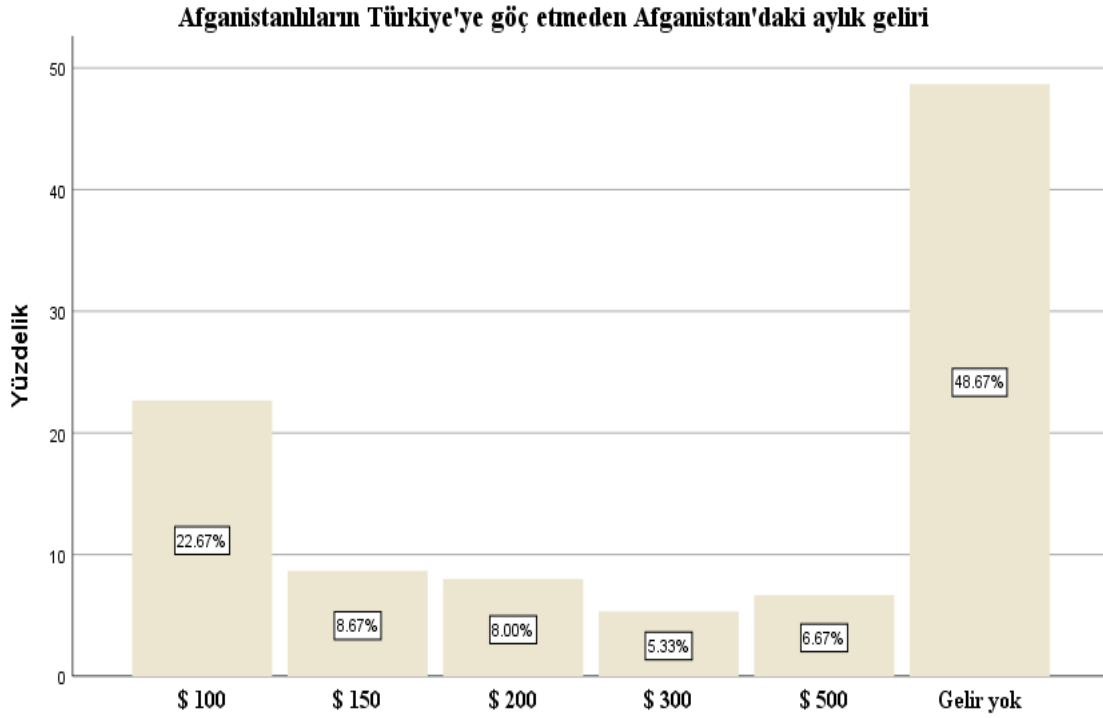
Verilere göre, Afganistan'daki Afganistanlıların yüzde 24'ten fazlası öğrenci, yüzde 8'den fazlası çiftçi ve yüzde 8'i kamu görevlisi, yönetici ve memurdur. Genellikle yeni gelen bir göçmen, menşe ülkesine kıyasla ikinci ülkede sevdiği ve istediği işi bulamaz.. Beyaz yakalı işler söz konusu olduğunda, Afganistan'da bir zamanlar masa başı işlerde çalışan Afganistanlı göçmenlerin yüzde 8'i, ikamet izni olmaması, yerel dil engelleri ve sosyal iletişim eksikliği nedeniyle Türkiye'de geçici işçi olarak çalışmaktadır. Yüzde 37'den fazlası Afganistan'da işçiydi ve Afganistan'dan ayrılırken yüzde 22'si işsiz olduğunu göstermektedir.

	Sıklık	Yüzde	Geçerli yüzde	Birikmiş yüzde
Okuma yazma bilmeyen	68	22.7	22.7	22.7
Orta Okul	130	43.3	43.3	66.0
Lise mezunu	75	25.0	25.0	91.0
Lisans mezunu	26	8.7	8.7	99.7
Yüksek lisans mezunu	1	.3	.3	100.0
Toplam	300	100.0	100.0	

Tablo 7: Türkiye'deki Afganistanlı Göçmen Ve Mültecilerin Eğitim Seviyesi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Anket katılımcılarından elde edilen bilgilere göre, Türkiye'deki Afganistanlı göçmenlerin eğitim seviyesi incelendiğinde, 300 katılımcıdan sadece birinin yüksek lisans derecesine, 26'sının ise lisans derecesine sahip olduğu görülmektedir. 75 katılımcının okul diploması, 130 katılımcının ortaokul seviyesine kadar eğitim aldığı ve 68 katılımcının ise okuryazar olmadığı belirlenmiştir. Verilere ve Afganistanlı göçmenlerle yapılan mülakatlara göre, Afganistanlıların Türkiye'ye yasa dışı göçü, Afganistan'dan beyin göçüne yol açmamış, aksine Afganistanlı göçü, Afganistanlı göçmenlerin yüzde 48'inin ailelerine Afganistan'da aylık para göndermesine neden olmuştur. Afgan mültecilerin ve göçmenlerin yüzde 38'i evli olup çoğu aileleriyle birlikte Türkiye'de kalmakta ve Afganistan'a para göndermemektedir.

Grafik 6: Afganistanlıların Türkiye'ye Göç Etmeden Afganistan'daki Aylık Geliri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Afganistanlı göçmenlerin ve mülteci Türkiye'ye göçten önce ve sonra gelirleri arasında büyük bir fark bulunmaktadır. Afganistan'daki Afganistanlıların çoğunluğu olan yüzde 48'inin hiç geliri yokken, Türkiye'ye göçten sonra yüzde 32'lik bir çoğunluğun aylık 300 dolar kazandığı görülmektedir. Afganistan'daki Afganların yüzde 22'si aylık 100 dolar gelire sahipken, yukarıdaki şekile göre Afganistan'daki Afganistanlıların yüzde 8'den fazlası aylık 150 dolar, diğer yüzde 8'i ise 200 dolar kazanmaktadır. Yüzde 5'ten fazlasının aylık geliri 300 dolar ve yüzde 7'sinin aylık geliri 500 dolardır. Afganistanlı göçmenlerin kendi ülkelerindeki aylık gelirleri ile Türkiye'deki gelirleri karşılaştırıldığında, Türkiye'ye Afganistanlı göçü Afganistan ekonomisi için bir avantajdır, çünkü "toplam GSYH'nin yüzde 4'ü havalelere bağlıdır" (Dünya Bankası, 2020b). Afganistan'daki göçmen aileleri için uzun vadeli bir gelir kaynağıdır.

4.1.7. Afganistanlı Göçmenler ve Türkiye'deki Güvenlik Meselesi

Afganistanlı göçmenler, ulusal güvenlik ve terörizmle ilgili herhangi bir faaliyet kaydı olmaksızın Türkiye'de onlarca yıldır kalmaktadırlar. Güvenlik endişeleri, sadece devletleri ideolojik ve askeri tehditlere karşı korumakla sınırlı değildir: bunlar aynı zamanda göç, etnik canlanma, dini canlanma (İslam), kimlik talepleri ve bazen AB gibi üstün ulusal varlıklarla da ilgilidir” (Kaya, 2009: 8).

Ev sahibi ülkeye göçün tehdit oluşturup oluşturmadığının incelenmesi, ev sahibi ülke ile göçmenin geldiği ülke arasındaki kültürel, dini, ekonomik ve politik ilişkilerin değerlendirilmesini gerektirir. Örneğin, bir İngiliz göçmenin Avustralya'nın ulusal güvenliğine ve toplumuna güvenlik tehdidi olarak değerlendirilmesi mümkün değildir ve bunun tersi de geçerlidir. Ancak bir Afganistanlı Müslümanı veya Suriye Müslümanı, bir Hristiyan Avrupa ülkesine sığınma talebinde bulunursa, bu bir kimlik krizi meselesi haline geldiği ileri sürülmektedir. New York Times'ın bir zamanlar “Avrupa kimlik krizi” (Erlanger, 2002) olarak başlık attığı gibi bir güvenlik tehdidi oluşturur, Bu durum onlarca yıldır popülist partiler tarafından da yayılmaktadır.

Göçmenler, diğer özelliklerin yanı sıra kültür, etnisite, dil, din, eğitim, göç etme nedenleri ve göç deneyimleri gibi özellikler açısından oldukça heterojen bir nüfustur” (Schenker et al., 2014: 19). Bu durum, örneğin Afganistanlı göçmenler arasında bile geçerlidir. Afganistanlı göçmenlerin ve mültecilerin Türkiye'ye güvenlik meselesi oluşturup oluşturmadığı sorusunu gündeme getirdiğimizde, her iki ülkenin ortak demografik, sosyal, kültürel ve tarihsel özelliklerini değerlendirmemiz gerekmektedir.

4.1.8. Türk Halkından Memnuniyet

Afganistan'daki etnik gruplar arasında Pakistan, İran, ABD ve diğer ülkeleri sosyo-tarihi bilinç ve tecrübelerine göre farklı değerlendirmekte ve memnuniyet oranları Türkiye'ye kıyasla farklılık göstermektedir. Afganistan'da, Türkiye, tüm etnik ve sosyo-politik gruplar arasında dost bir ülke olarak görülen tek ülkedir ve Afganistanlılar, Türkiye'ye karşı iyi bir sevgi beslemektedirler. Ankette sorulduğunda, Türk halkının Afganistanlı göçmenlere karşı tutum ve davranışlarından memnun, sorusuna verilen cevap aşağıdaki gibidir:

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	234	78.0	78.0	78.0
Hayır	66	22.0	22.0	100.0
Toplam	300	100.0	100.0	100.0

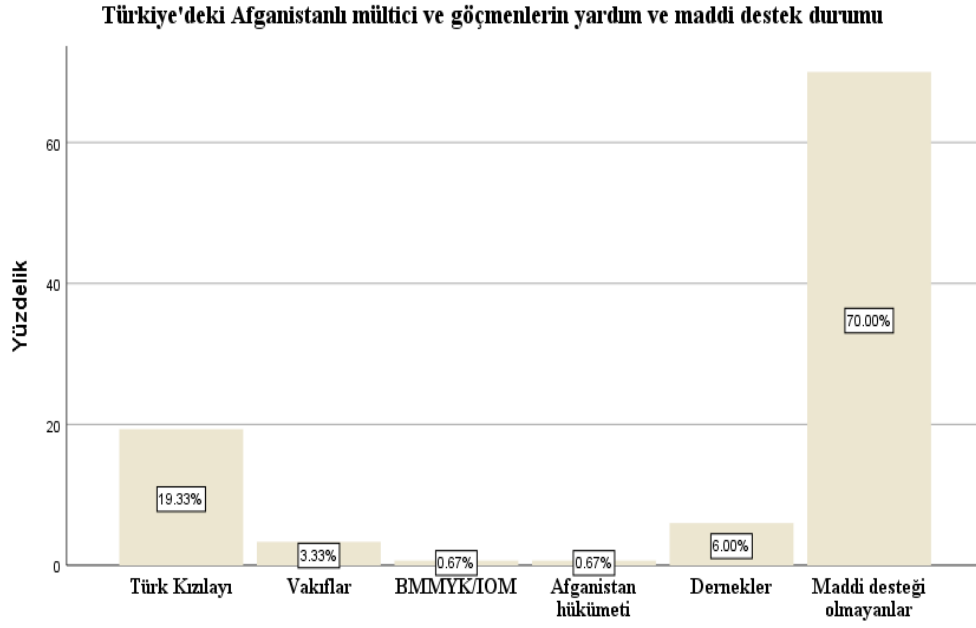
Tablo 8: Türk Halkının Afganistanlı Göçmenlere Karşı Davranış ve Tutum Memnuniyeti

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Ankete katılanların çoğunluğu, 300 kişiden 234'ü, Türk halkının Afganistanlı göçmenlere mültecilere karşı tutumundan memnun olduklarını belirtmiştir. Sadece az sayıda katılımcı olan 66 kişi, Türk halkının Afganistanlı mültecilere ve göçmenlere karşı tutumundan memnun olmadıklarını belirtmiştir. Memnuniyetsizlik belirten kişilerin çoğunluğu, Türk işverenlerden maaş alamayanlardır. Afganistan ve Türkiye arasında geçmişte iyi ilişkiler olmuştur ve bu ilişki, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana devam etmektedir. Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Hükümeti'nin aldığı ilk kararlardan biri de Kabil'de temsilcilik açılmasına ilişkin olmuştur. İki ülke arasındaki diplomatik ilişkiler, 1921'de imzalanan Türkiye-Afganistan İttifak Anlaşması ile kurulmuştur. Böylece, Afganistan, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni tanıyan ikinci ülke olmuştur (www.mfa.gov.tr, 2021).

4.1.9. Mültecilere Yardım ve Mali Destek

Dünya genelinde BMMYK mültecilerine mali destek için, Yüksek Komiserin programının yürütme komitesi 2021 yılı için yıllık bütçe olarak 8,615.8 milyar dolarlık bir bütçeyi onaylamıştır (UNHCR, 2021b). Ancak, Afganistan mültecileri ve göçmenleri dünyada Suriyeli mültecilerden sonra ikinci en büyük grup olmalarına rağmen, nüfuslarına kıyasla göç ve mülteci ile ilgili uluslararası kuruluşlardan önemli bir destek almamışlardır.

Grafik 7: Türkiye'deki Afganistanlı Göçmenlere Yardım ve Maddi Destek

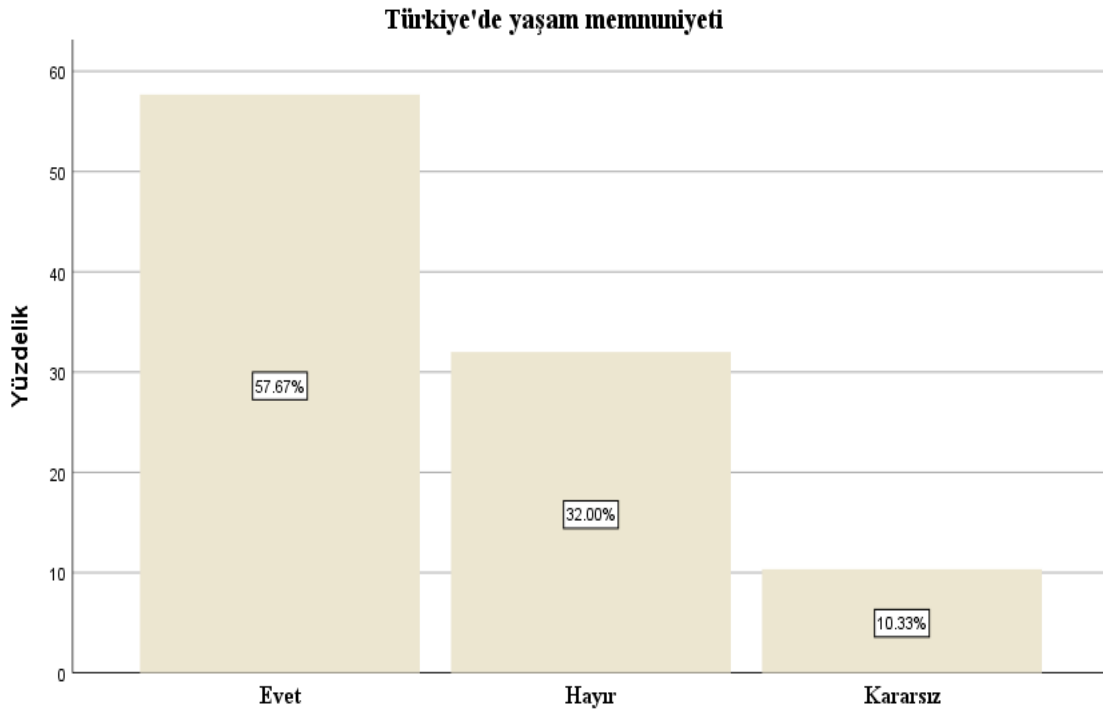
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıdaki elde edilen verilere göre Afganistanlıların yüzde 70'i Türkiye ve Afganistan da dahil olmak üzere herhangi bir uluslararası kuruluş veya vakıftan yardım veya mali destek almamıştır. Afganistanlı mültecilerin ve göçmenlerin yüzde 19'undan fazlası, Türkiye'nin en büyük insani yardım kuruluşu olan Türk Kızılayı tarafından ve aynı zamanda küresel düzeyde insani yardımda uluslararası Kızılay ekibinin bir parçası olarak yardım ve destek almıştır. Dernekler, Türkiye'deki insani faaliyetlerde yaygın olarak aktif olup Afganistanlı mülteci ve göçmene ikinci en büyük destekçidir. Verilere göre, Afganistanlıların yüzde 6'dan fazlası Derneker'den bir tür yardım ve mali destek almıştır. Yalnızca iki Afganistanlı göçmen Afganistan hükümeti tarafından ve iki kişi de BMMYK/IOM tarafından yardımlardan yararlanılmıştır. Bazı göçmenlerin ve mültecilerin, daha fazla yardım ve mali destek alabilmek için diğer kurum, kuruluşlardan aldıkları yardımı ve destekleri gizledikleri de belirtilmelidir.

4.1.10. Türkiye'deki Afganistanlı Göçmenlerin Hayat Şartlarından Memnuniyeti

Ülkeler arasındaki hayatlarından memnuniyet oranı, o ülkenin sosyoekonomik durumuna bağlı olarak farklı sonuçlar göstermektedir. 2021 yılında Türklerin hayat şartlarından memnuniyet oranı, Afganistanlı göçmenlerin ve mültecilerin hayatlarından memnuniyet oranı ile neredeyse aynıdır.

Afganistanlı mülteciler ve göçmenler Türkiye'de zor şartlarda ikamet etmelerine rağmen, hayatlarından memnun olanların oranı yüzde 57'den az, hayat şartlarından memnun olmayanların oranı ise yüzde 32'den fazla ve sadece yüzde 10'luk oranında katılımcı hayat memnuniyeti konusunda kararsız kalmıştır.

Grafik 8: Türkiye'de Göçmenlerin Hayatlarından Memnuniyeti

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

İstanbul'daki yüksek maliyet nedeniyle hayatın zorlaşması, Konya ve Trabzon gibi diğer şehirlerde yaşayan mülteciler ve göçmenler, İstanbul'dakilere kıyasla daha iyi hayat şartlarına sahiptir. İstanbul'da iki hatta üç aile, aylık kira ve konut faturalarını

ödeyemedikleri için bir daireyi paylaşarak birlikte kalmaktadır. Şu anda, Afganistanlı göçmenlerin Türkiye'deki ortalama aylık geliri 2500 Türk lirası iken, Afganistanlıların en popüler yerleşim yeri olan Zeytinburnu'nda, Afganistanlı göçmenler için ortalama aylık daire kirası 2500 Türk lirasıdır. Bu nedenle, ailenin geçimini sağlayan kişi sadece aylık kirayı ödemek için çalışmaktadır.

4.1.11. Afganistanlı göçmenlerin Türkçe Dil Becerileri

Farklı bir kültüre ve dile sahip yabancı bir ülkede kalmak, o milletin ve ülkenin dilini öğrenmek, orada kalmanın ön şartıdır. Farklı bir kültüre ve dile sahip yabancı bir ülkede kalmak için, o milletin ve ülkenin dilini öğrenmek orada kalmanın ön şartıdır. Entegrasyonist bir ülke olarak Almanya ve asimilasyonist bir ülke olarak Fransa için, Almanca ve Fransızca dillerini öğrenmek entegrasyon ve asimilasyon süreci için ön şarttır. Türkiye, göçmenlere yönelik bir entegrasyon ve uyum politikası çok belirgin değildir. Türkçeyi öğrenmek Türk toplumuna uyum sağlamak için bir ön şarttır. Afganistanlıların Türk toplumuna ve kültürüne entegrasyonu hakkında daha fazla bilgi edinmek amacıyla Türkiye'deki Afgan göçmenlerin dil becerilerini ölçmek için 300 katılımcıdan veri toplanmıştır. İstanbul, Konya ve Trabzon illerinde 300 Afganistanlı göçmene Türkçe dil becerileri hakkında bir anket uygulanmıştır. Sonuç olarak, göçmenlerden sadece 52'sinin Türkçe konuşamadığı, diğerlerinin ise konuşabildiği ortaya çıkmıştır.

	Peshtun	Tacik	Hazara	Özbek/ Türkmen	Diğerleri	Sayı
Türkçe konuşabiliyorum	8	37	27	55	3	130
Az Türkçe konuşabiliyorum.	18	35	51	8	6	118
Türkçe konuşamıyorum	6	14	25	4	3	52
Toplam	32	86	103	67	12	300

Tablo 9: Etnik Kökenine Göre Göçmenlerin Türkçe Becerisi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Verilere göre, Afganistanlı göçmen ve mültecilerin çoğunluğunu oluşturan yaşlıların sadece yüzde 18'i Türkçe dilini konuşamamaktadır ve yüzde 44'ten azı Türkçeyi çok iyi

konusabilmekte, yüzde 39'dan fazlası ise biraz Türkçe konuşabilmektedir. 300 katılımcı arasında, 67'si Özbek ve Türkmen etnik Türkçe konuşanlar olup 67'nin 4'ü Türkçe konuşamamakta, diğerleri ise Afganistanlı göçmenler arasında Türkçeyi çok akıcı bir şekilde konuşmaktadır.

	Sıklık	Yüzde	Geçerli yüzde	Birikmiş yüzde
Sosyal ilişkiler	133	44.3	44.3	44.3
Sosyal ilişki yok	167	55.7	55.7	100.0
Toplam	300	100.0	100.0	

Tablo 10: Türk Halkı ile Afganistanlı Göçmen ve Mülteciler Arasındaki Sosyal İlişkiler Durumu

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıdaki Tabloya göre, Afganistanlı göçmen ve mültecilerin yüzde 45'i yerel halkla sosyal etkileşimlerinde Türk arkadaşlara sahipken, yüzde 55'i mahallelerinde Türk arkadaşı bulunmamaktadır. Türk arkadaşı olmayan Afganistanlı olanların çoğunluğu, 8 ila 12 kişilik gruplar halinde bir apartmanda kalmakta ve kimlik kartları olmadığı ve polis tarafından tutuklanma korkusu nedeniyle yerel halkla veya diğer topluluk gruplarıyla hiçbir temasları yoktur. Türkiye'deki en büyük mülteci grubu olan Suriyeli mültecilerin aksine, Türk hükümetinin onlara yönelik bir entegrasyon politikası bulunmaktadır. Ancak, ikinci en büyük göçmen grup olan Afganistanlı mülteciler söz konusu olduğunda, Afganistanlı mültecilerin entegrasyonundan bahsedilmemekte, sadece belirsizlik ve sınır dışı edilme ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Türkiye Göç İdaresi'nin Nisan 2020'de yaptığı son açıklamaya göre, “2022 yılında Afganistan'a 26 Charter uçuş (özel uçak) seferi ile 5.897 ve 3.757'si planlı uçuşlarla olmak üzere toplam 9.654 Afganistan vatandaşının ülkesine sınır dışı edilmiştir” (www.goc.gov.tr, 2022b). Elde edilen verilere dayanarak, Afganistanlı düzensiz göçmenlerin yüzde 40'ından azı, Türkiye'deki en büyük zorluk olarak sınır dışı edilmeyi görmektedir.

Son yirmi yıl içerisinde, dünya genelinde çifte vatandaşlık sahibi kişi sayısında bir artış gözlemlenmiş ve ulus devletler tarafından çifte vatandaşlığa karşı artan bir tolerans görülmüştür (Faist, 2007: 27). “Türkiye'de çifte vatandaşlığa gösterilen hoşgörünün

temelde etno-kültürel etkilerden kaynaklandığı görülmektedir” (Faist, 2007). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 66. maddesi çifte vatandaşlığı tanımına rağmen, (T.C. Mevzuat Bilgi Sistemi, 2021), Afganistanlı göçmen ve mültecilerin Türk vatandaşlığı karşılığında Afganistan vatandaşlığından vazgeçip Türk vatandaşlığına geçmeye ne kadar istekli oldukları sorusuna verilecek cevap şu şekildedir.

	Pashtun	Tacik	Hazara	Özbek/ Türkmen	Diğerleri	Toplam
Geçiş İsteyenler	10	29	34	20	8	101
Geçiş İstemeyenler	22	57	69	47	4	199
Toplam	32	86	103	67	12	300

Tablo 11: Etnik Kökene Göre Afganistan vatandaşlığından Türk vatandaşlığına geçişi
İsteme durumu

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Türkiye’de üç ildeki Afganistanlı mülteci ve göçmenlere Afganistan vatandaşlığından Türk vatandaşlığına geçmek isteyip istemedikleri sorulmuştur. Yukarıdaki tabloda yer alan anketin sonucu, Afganistanlı vatandaşlarının üçte birinin Türk vatandaşlığını elde etmek için Afganistan vatandaşlığından vazgeçmeye hazır olduğunu göstermektedir. “Türkiye’deki resmi ulusal öz-anlayış, ağırlıklı olarak sivil-cumhuriyetçi veya etno-kültürel niteliktedir” (Faist, 2007, p. 128). Özbek ve Türkmen Türkçe konuşan grup ve Hazara etnik kökenli kişiler, Türkiye’deki Afganistanlı göçmen ve mültecilerin yüzde 56’dan fazlasını oluşturmaktadır; bunlar da sınır dışı edilme ve hatta kimlik durumlarının iptal edilme riskiyle karşı karşıyadır, entegrasyonlarından bahsetmek asla söz konusu mümkün değildir.

4.1.12. Afganistan'a Geri Dönüş

Diğer göçmenler gibi, Afganistan’da barış ve güvenlik sağlandığı takdirde, Afganistanlı göçmenlerin çoğunluğu da ülkelerine dönmeyi tercih etmektedir. 300 katılımcıya oluşturan bir anket sorusunda, Afganistan’da barış ve güvenlik olması durumunda ülkenize geri döner misiniz diye sorulmuştur.

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	227	75.7	75.7	75.7
Hayır	73	24.3	24.3	100.0
Toplam	300	100.0	100.0	100.0

Tablo 12: Afganistan’da Barış ve Güvenlik Sağlandığı Zaman Geri Dönüş Temayülü

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların yüzde 75’i, Afganistan’da barış ve güvenlik sağlanması durumunda, Afganistan’a geri döneceklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların yüzde 5’i ise, Afganistan’da barış ve güvenlik olsa bile, Afganistan’a geri dönmeyeceklerini belirtmiştir. Afganistan’a geri dönmek istemeyenler arasında, çoğunlukla Avrupa ülkelerine gitmeyi tercih etmektedir.

4.2. Türkiye'deki Afganistanlı Göçmenlerin Zorlukları

Eski Afganistan Cumhurbaşkanı Eşref Gani’nin ülkeden ayrılması ve Afganistan hükümetinin çöküşünün ardından, Afganistan’ın Taliban yönetimine geçmesi sonucunda, ciddi oranda bir nüfus Afganistan’ın dışına çıkmıştır. Afganistan’dan göç eden Afganistanlıların ilk varış noktası, şu anda çeşitli ülkelere gelen pek çok göçmen ve mülteciye ev sahipliği yapmakta olan Türkiye’dir. Afganistanlı göçmenler ve mülteciler Türkiye’de birçok zorlukla karşı karşıya kalmaktadır, ancak meselelerin ve zorlukların temel nedenleri Afganistan’dadır. ABD, NATO ve Avrupa ülkeleri, Afganistan’da 20 yıl kaldıktan sonra Afganistan halkını yüz üstü bırakıp Afganistan’ı Taliban yönetimine terk ederek Afganistan’da bir mülteci krizinin doğuşuna zemin hazırlamışlardır.

Günümüzde, Afganistanlı mülteciler Türkiye’de birçok meseleyle karşı karşıyadır. Son zamanlarda göç meselesi, siyasi, güvenlik, medya ve akademik tartışmaların gündemini oluşturmuştur. Bazı politik yorumcular, mülteci krizini milli güvenlik ve hatta beka meselesi olarak nitelendirmektedir.

Afganistanlı göçmenler, uzun zamandır ya Türkiye'ye yerleşmeye ya da geçiş ülkesi olarak gelmektedirler, ancak son zamanlarda Afganistan'ın Taliban Yönetimi tarafından ele geçirilmesinin ardından ülkeden yeni mülteci akını, dünya kamuoyunu hassas hale getirmiştir. Türkiye, sadece İran ile güney sınırını üç metre yüksekliğinde bir duvar, hendekler, dikenli teller ve günün her saati devriye gezen komandolarla güçlendirerek sığınmacı akınına karşı korumakla kalmamıştır. (Daily Sabah, 2021) Aynı zamanda mülteci anlaşmasına dayanarak mültecilerin Avrupa ülkelerine girişini engellemek için Yunanistan ile batı kıyılarında da yüksek seviyede bir denetimi tatbikata koymuştur.

Günümüzde Afganistanlı göçmenler ve mülteciler, Türkiye'de birçok zorluk ve problemle mücadele etmektedir ve en temel mesele, Afganların yarısının belgesiz göçmen olması nedeniyle kimlik kartına sahip olmamalarıdır. Modern bir toplumda, kişisel bir yasal belge, bir koronavirüs pandemisi çağında kalmak ve hatta hayatta kalmak için en değişmez günlük ihtiyaçtır. Yasal kimlik kartı veya ikamet izni olmadan, bir göçmen veya mülteci sağlık hizmetleri, eğitim, sosyal yardım, serbest dolaşım ve çalışma hakkı, ev kiralamak gibi benzeri temel insan haklarına erişemez. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği tarafından göçmenlerin karşılaştığı bir diğer zorluk da dosyalarının uzun süre işleme alınmaması ve 7-10 yıl arasında bile kesin bir şekilde sonuçlanmamasıdır. Türkiye'de yeniden yerleşim önceliğinde olan Suriyeliler ve BMMYK verilerine göre, (UNHCR, 2020a) 2020 yılının Aralık ayı sonu itibarıyla yeniden yerleştirmek için yurt dışına ayrılan 4.048 mültecinin yüzde 78'i Suriyelidir

Düzensiz Afganistanlı göçmenlerin karşılaştığı en büyük zorluk, Türk halkı arasında artan göçmen karşıtlığı nedeniyle Türkiye'nin büyük şehirlerde belgesiz göçmenlere yönelik kontrolleri sıkılaştırması nedeniyle toplu sınır dışı edilmelerle karşı karşıya kalmalarıdır. Afganistanlı göçmenlerin ve mültecilerin karşılaştığı diğer pek çok zorlukları ve meseleleri arasında kimlik meseleleri, sınır dışı etme, serbest dolaşımın kısıtlanması, işsizlik, iş yerinde sömürülme, sağlık hizmetlerine erişim, eğitim, çalışma hakkı, ev kiralamak ve önyargı ile karşılaşma gibi konular yer almaktadır.

4.2.1. Oturma İzni Meselesi

Tüm ülkeler, kendi sınırları içindeki bireylerin kimliğini denetler, ancak ülkeler bunu yapmak için çeşitli yöntemler kullanır; tüm yöntemler uygulanmaz olduğu için birçok

ülke birden fazla kimlik denetimi yöntemini bir araya getirir. Kimlik sorgulamasına ulaşmanın en yaygın yolu, ulusal kimlik kartı kullanmaktır. “Dünyanın yaklaşık 200 ülkesinden en az 170’i bir tür ulusal kimlik kartına sahiptir veya birini uygulamaktadır” (Krajewska, 2017: 2).

Afganistan da diğer ülkeler gibi ulusal kimliğini kullanmaktadır. Ancak, kimlik kartı çoğu zaman sahtekarlık, yolsuzluk ve siyasi çekişmelerle karşı karşıya kalmaktadır. Afganistan Ulusal Kimlik Kartı, kağıt tabanlı ve el yazısıyla yazılmış olup kolaylıkla sahesi yapılabilmektedir; hatta rüşvet karşılığında yabancı kişiler bile Afganistan kimlik kartına sahip olabilmektedir. Bazı İranlı ve Pakistanlı Afganistan’da ortak Farsça ve Peştuca dillerini konuşabilen sığınmacılar, Türkiye’de ve bazı Avrupa ülkelerinde sığınmacı olarak kabul edilmek ve sınır dışı edilmemek için yetkililere kendilerini Afganistanlı olarak tanıtip mülteci talebinde bulunmaktadır. Afganistan Merkezi İstatistik Ofisi, ulusal kimlik adı etnik olarak tartışmalı olmasına rağmen, son zamanlarda birkaç milyon biyometrik ulusal kimlik kartı çıkarmıştır.

Biyometrik ulusal kimlik kartlarının kullanılmaya başlanmasıyla birlikte, etnik gruplar arasında "Afgan" kelimesi üzerinden etnik gerilimler patlak vermiştir. Ana tartışma konusu, tüm Afganistan vatandaşlarına atıfta bulunmak için kimlik kartlarında “Afgan” kelimesinin kullanılması olmuştur. Bu kelime tarihsel olarak ülkenin en büyük azınlık etnik grubu olan Peştunlar ile eş anlamlıydı. Özellikle sayıca ikinci en büyük grup olan Tacikler, “Afgan” kelimesinin kullanılmasının Peştunlara politik avantaj sağlayacağına itiraz etmişlerdir. Hazaralar, Özbek ve Türkmenler de kimlik kartlarında kendi etnik kökenlerinin yazılmasını talep etmişlerdir. Afganistan’da yaşayanlar için Afgan yerine resmi olarak Afganistanlı kelimesini kullanmak istemişlerdir.

Afganistanlı göçmenlerin ve mültecilerin Türkiye’deki ikamet izniyle ilgili zorluklarına geri dönersek, İran üzerinden Türkiye’ye gelen Afganların çoğunluğu belgesiz göçmenlerdir ve şanslı olan az sayıda aile, çoğunlukla uluslararası koruma kimliği almıştır; diğerleri ise Türkiye’de herhangi bir belge olmaksızın görünmez bir şekilde kalmaktadırlar.

		Sayı	Yüzde
İkamet Belgeleri	Öğrenci ikamet belgesi	1	0.3%
	Düzenli göçmen belgesi	25	8.3%
	Ulaslararası koruma belgesi	125	41.7%
	Geçici koruma belgesi	18	6.0%
	Düzensiz göçmen belgesi	131	43.7%
Toplam		300	100.0%

Tablo 13: Türkiye'deki Afganistanlı Göçmen ve İkamet Belgeleri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 1'deki verilere göre, Türkiye'deki Afganistanlı göçmenlerin yüzde 43'ünden fazlası, tutuklanma endişesi içinde yaşayan ve tutuklanmaları halinde Türkiye genelinde bulunan sınır dışı merkezlerine nakledilme riski taşıyan belgesiz göçmenlerdir. Afganistanlı sınır dışı edilenlerin kesin sayısı bilinmemekle birlikte, basında yer alan “yılın ilk yedi ayında Türkiye’nin göç idaresi, 13,000’i Afganistanlı olan ve en büyük tek uyruk oluşturan, 37,000’den fazla belgesiz göçmeni sınır dışı ettiğini bildirmiştir” (Cookman, 2021).

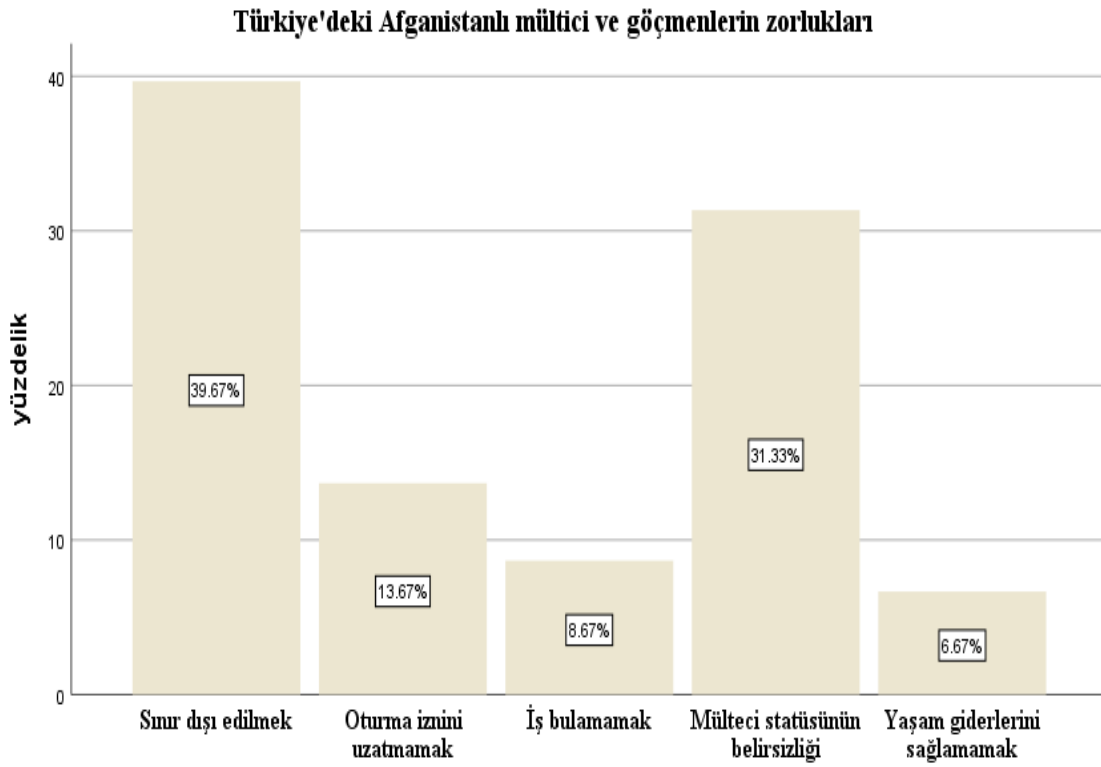
Afganistanlı göçmenlerin çoğunluğu geçici koruma kimliği ile kayıt altına alınmaktadır. Tablo 1 verilerine dayanarak, Afganistanlı göçmenlerin yüzde 41’i, Türkiye’de yasal olarak ikamet edebilmelerini sağlayan kimlik’e sahiptir. Kimlik sahibi olan bireylerin, şehirdeki varlıklarını bildirmek üzere ayda bir kez Türkiye Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’ne imza atmaları gerekmektedir; Koronavirüs pandemisi öncesinde ise bu imza işlemi ayda iki kez gerçekleştirilmekteydi.

Kimlik başvurusu yaptıktan sonra, mültecilerin sadece kimliği alabilmek için aylarca ve bazı durumlarda yıllarca beklemeleri gerekmektedir. Ayrıca, Göç İdaresi’nin, göçmenin başvurduğu ilde kalmayı tercih edip etmediğini veya iş arayışı ya da arkadaş ve akrabalarına katılmak için başka bir şehre taşınmayı tercih edip etmediğini belirleyebilmesi için her ay imza atmaya gelmeleri gerekmektedir; çünkü çoğu göçmen, iş arayışı veya arkadaş ve akrabalarına katılmaktır.

4.2.2. Sınır Dışı Edilmenin Zorluğu

Geri dönüş nadiren gerçekleşir çünkü birçok göçmen uzak ülkelerden gelmekte ve polis nezaretinde sınır dışı etme maliyeti yüksektir (Krajewska, 2017, p. 79). Düzensiz göçmen nüfusunu azaltmak ve sınır dışı etmeyi uygulamak için alınan önlemlere ilişkin olarak, Dimitriadi ve Triandafyllidou (2009), düzensiz göçmenler için yakalama ve sınır dışı etmenin düzenli uygulama olduğunu ve düzensiz göçmenler için gönüllü geri dönüşün geçerli bir seçenek olarak kurulması yönündeki çabaların hemen hemen mevcut olmadığını göstermektedir (Krajewska, 2017: 81).

Sınır dışı etme, özellikle Ağustos ortasında Kabil'in Taliban'ın eline geçmesinden bu yana, tüm belgesiz göçmenler için her zaman en büyük kabus olmuştur. Türkiye'deki Afganistanlı belgesiz göçmenler için en büyük zorluk, yarısının herhangi bir ikamet izni olmaması ve sürekli sınır dışı edilme korkusu altında gizlenerek kalmaktadırlar.

Grafik 9: Türkiye'deki Afganistanlı Mülteci ve Göçmenlerin Zorlukları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 1 verilerine dayanarak, sınır dışı etme, Türkiye'deki Afganistanlı belgesiz göçmenler için en büyük zorluk ve endişe kaynağıdır. Verilere göre, katılımcıların yüzde 40'ından azı sınır dışı edilmeyi, belgesiz Afganistanlı göçmenlerin karşılaştığı en büyük zorluk olarak belirtmiştir. Mülteci statüsünün belirsizliği, Türkiye'deki Afganistanlı mülteciler için ikinci en büyük zorluktur, çünkü katılımcıların yüzde 30'dan fazlası mülteci statüsünün belirsizliğini bir zorluk olarak görmüştür. Üçüncü zorluk, BM Mülteciler Yüksek Komiserliği statüsü altında Türkiye'de ikamet izni olanların, ikamet izinlerinin veya mülteci kimliklerinin uzatılmamasıdır. Dördüncü ve beşinci zorluklar, iş bulamamak ve temel giderlerini sağlayamamaktır. Türkiye'deki pandemi ve kısıtlama sırasında, Afganistanlı göçmenlerin çoğu, herhangi bir hükümet veya kuruluştan destek almadan işsiz kalmıştır. Türkiye Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün web sitesinde yer alan istatistiklere göre (www.goc.gov.tr, 2021) 2020 yılında 50.000'den fazla ve 2021 yılının 11 ayında 53.000'den fazla belgesiz Afganistanlı belgesiz göçmen tutuklanarak sınır dışı merkezlerine gönderilmiştir. 2019 yılında 200.000'den fazla Afganistanlı'nın Türkiye'ye yasa dışı yollarla giriş yaptığı tespit edilmiş, bunların birçoğu Afganistan'a geri gönderilmiştir (www.goc.gov.tr, 2021). Bu, Türkiye tarihinde tek bir uyruktan bu kadar çok göçmenin tutuklandığı en büyük operasyon olmuştur. Yılın ilk yedi ayında, Türkiye'nin göç idaresi 37.000'den fazla belgesiz göçmeni sınır dışı ettiğini belirtmiş, bunların içinde en büyük tek millet grubu olarak 13.000 Afgan bulunmuştur (Cookman, 2021).

Afganistanlı Masoumeh Jaghori, 10 ve 12 yaşlarındaki oğlu ve kızıyla birlikte Yunanistan'a ulaşmak için 7 kez girişimde bulunmuş fakat başarısız olmuştur. Jaghori, Türk sahil güvenlik ekiplerinin tutukladıkları Afganların çoğunu serbest bıraktığını, ancak Pakistanlılar ve İranlılar dahil diğer belgesiz göçmenleri sınır dışı merkezlerine gönderdiklerini söylemektedir (Jaghori, 2021).

Türkiye, sınır dışı edilenlerin tamamını ülkelerine geri gönderemez çünkü bu Türkiye için pahalıya mal olmaktadır. Afganistanlı düzensiz göçmenler söz konusu olduğunda, Afganistan'ın Taliban'ın eline geçmesinden önce sınır dışı edilenlerin üçte biri Afganistan'a geri gönderilebilmiştir. Türkiye, Taliban'ın 15 Ağustos 2021'de Kabil'i askeri olarak ele geçirmesinin ardından Afganistanlı düzensiz göçmenlerin Afganistan'a sınır dışı edilmesini durdurmuştur. Afganistan hükümetinin çöküşünün ardından bir yıl

geçmesi ve Türkiye'deki Afganistanlı düzensiz göçmen sayısında meydana gelen artışla birlikte, Türkiye, Afganistanlıları Afganistan'a kitlesel olarak sınır dışı etmeye başlamıştır. Türkiye, Afganistanlı belgesiz göçmenleri zorla sınır dışı etmemektedir; ancak, Türkiye'deki Afganistan Büyükelçiliği'nin onayı ve sınır dışı edilecek kişilerin imzalaması gereken kişisel rızaları ile birlikte, Türkiye ve Afganistan İslam Cumhuriyeti arasındaki anlaşmaya dayanarak, onları Afganistan'a geri gönderebilmektedir.

4.2.3. Emek Sömürüsü

Afganistanlı göçmenler, Türkiye'de 3D olarak adlandırılan 3D Jobs: Dangerous (tehlikeli) Dirty (kirli) ve Difficult (zor) işlerde çalışmaktadırlar. Afganistanlı sadece en düşük ücretli işlerde çalışmakla kalmıyor, aynı zamanda Türkiye'deki en düşük ücretli işlerin yarısı kadar bir ücretle çalıştırılıyorlar, özellikle İstanbul'un Zeytinburnu semtinde. “Zeytinburnu, artık Afganistanlı göçmenler için bir yerleşim yeri haline gelmiştir. Afganistan'dan yeni göç hareketleri, Türkiye ve Afganistan'da yaşayan arkadaşları ve akrabaları etrafında Afganistanlı göçmenlerin oluşturduğu ağlar sayesinde doğrudan bu semte gelmektedir” (Seyhan, 2017).

Afganistanlı, çoğunlukla İstanbul Zeytinburnu'ndaki konfeksiyon fabrikalarında çalışmaktadırlar çünkü Zeytinburnu'nda konfeksiyon fabrikalarının büyük bir çoğunluğu bulunmaktadır. Yeni gelenlerin günlük olarak İstanbul'a akın etmesi ve nüfusun katlanarak artması nedeniyle en düşük ücretlerle çalıştırılmaktadırlar. Zeytinburnu, aynı zamanda Avrupa'ya insan tacirleri tarafından gitmeyi bekleyen Afganistanlı aileler ve gençler için bir geçiş merkezidir. İstanbul, Konya ve Trabzon şehirlerinden toplanan verilere dayanarak, çoğunlukla Afganistanlı işçiler, işverenlerinden ücretlerini alamadıklarından şikayet etmektedirler.

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Maaşlarını alanlar	127	42.3	42.3	42.3
Maaşlarını almayanlar	173	57.7	57.7	100.0
Toplam	300	100.0	100.0	

Tablo 14: Çalıştığının Ücretini ve Maaşını Alanlar ve Almayanlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıdaki Tablo 3 verilerine göre, Afganistanlı işçilerin yüzde 57'si işverenlerinden ücretlerini alamamıştır. Ödenmesi reddedilen ücret miktarı günlük yevmiye ile 7 bin liradan başlayıp 12 bin liraya kadar çıkmaktadır. Parasını almayı reddeden Afganistanlıların büyük çoğunluğu belgesizdi ve ücret verilmeme konusunda polise şikayet etmekten korkuyorlardı. Oturma iznine sahip göçmenler için ödenmeyen ücretlerin olduğu durumlar olmasına rağmen, işverenlerine karşı şikayette bulunduklarında, polisin çalışma izni talep etmesi korkusu, bunu yapmalarını engelliyordu. Türkiye'deki Afganistanlıların ve yabancıların çoğunluğu çalışma izni olmaksızın çalışmaktadır. Çalışma iznine sahip olan yabancılar, Türkiye'de beş yıl kesintisiz yaşadıktan sonra Türk vatandaşlığına başvurabilmektedir.

İstanbul'daki Afganistanlılar, yüksek maliyetler yüzünden geçim sıkıntısı çekmelerine rağmen çoğunlukla tekstil ve konfeksiyon fabrikalarında en düşük ücretlerle çalışmaktadırlar. Konya'da, çobanlık ve sulama gibi tarım işlerinde mevsimlik işçi olarak çalışırlar. Trabzon'da ise çoğunlukla çay toplama ve fındık toplama alanlarında mevsimlik işçi olarak çalışmaktadırlar. Sulama sektörlerinde çalışmak ve tarımsal makineleri kullanmak teknik bilgi gerektirir, ancak Türkiye'ye göç eden Afganistanlılar çoğu Afganistan'ın kırsal bölgelerinden gelmekte ve tarımsal makinelerle deneyimleri olmadığı için tarım alanlarında bu makineleri nasıl kullanacaklarını bilmemektedirler.

4.2.4. Serbest Dolaşımın Kısıtlanması

Avrupa ülkeleri arasındaki ilk sınır kısıtlaması Dublin Sözleşmesi ile başlamıştır. AB üye devletlerinin, diğer kıtalardan gelen sığınmacıların sığınma sistemlerini suistimal etmek ve “sığınma yeri alışverişi” olarak adlandırılan bir süreçte yer aldıkları uzun süreli endişeleri, 1990 yılında Dublin Sözleşmesi'nin oluşturulmasına kadar erken bir tarihte

yol açmıştır (Triandafyllidou & Maroukis, 2012, p. 82). Dublin Sözleşmesi'nin ardındaki fikir, Avrupa içindeki sığınmacıların hareketlerini sınırlamak ve onların tercih ettikleri ülkede başvuruda bulunmalarını önlemektir (Triandafyllidou & Maroukis, 2012). Dublin Sözleşmesi, 2003 yılında, AB'ye izinsiz giriş yapanlar için Avrupa çapında bir parmak izi veri tabanı oluşturan Dublin Düzenlemesi II ile değiştirilmiştir (Triandafyllidou & Maroukis, 2012, p. 83).

Türkiye'ye yasal olarak ikamet etmek için giren sığınmacılar ve göçmenler, öncelikle başkent Ankara'daki Genel Göç İdaresi Müdürlüğü'ne başvurmalı ve ardından sığınmacı veya göçmen olarak yerleşecekleri il belirlenecektir. Kimlik veya geçici mülteci statüsüne sahip olan sığınmacılar ve göçmenler, bir ilden başka bir ile seyahat ederken Genel Göç İdaresi Müdürlüğü'nden izin almak zorundadır.

		Serbest dolaşım		Toplam
		Evet	Hayır	
Mülteci/ Göçmen belgeler	Öğrenci ikamet belgesi	0	1	1
	Düzenli göçmen belgesi	12	13	25
	Ulaslararası koruma belgesi	85	40	125
	Geçici koruma	6	12	18
	Düzensiz göçmen	64	67	131
Toplam		167	133	300

Tablo 15: Belgesiz Bir Göçmen, Polis Korkusu Olmadan Şehri Dolaşabilen ve Dolaşamayan Göçmen

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Ankete katılan 300 katılımcıdan 167'si, şehirde korkusuzca ve herhangi bir kısıtlama olmaksızın dolaşabildiklerini belirtmiştir. Diğer 133 katılımcı ise, polisin kimliklerini sorabileceği için şehirde özgürce dolaşamayacaklarını belirtmiştir. İstanbul, Türkiye'nin metropol bir şehri olup turizm ve ekonomi merkezlerindendir. İstanbul Valisi, son iki yılda düzensiz göçmenlere karşı daha fazla kısıtlama getirmiş ve tüm mültecilerin ve göçmenlerin çalışmak için İstanbul'a gelmesi nedeniyle daha sert önlemler almıştır. Konya ve Trabzon'da ise İstanbul'a kıyasla düzensiz göçmenlerin hareket özgürlüğü daha fazladır.

Uluslararası koruma belgesine veya geçici koruma kimliklerine sahip olan kişilerin, şehirdeki bulunduklarını bildirmek için her ay ilgili illerinin göç idaresi genel müdürlüklerine imza atmaya gitmeleri gerekmektedir. Koronavirüs pandemisi öncesinde ise, mültecilerin ve göçmenlerin ayda iki kez imza atmaları gerekmekteydi.

4.2.5. Sağlık Hizmetlerine Erişim Zorluğu

Göçmenler ve mülteciler, kamu sağlık hizmetlerine erişim eksikliği veya yetersiz sağlık bakım sistemleri nedeniyle hastalık ve kronik hastalıkların yaygın olduğu bölgelerinden gelmektedirler. Genel sağlık sigortası olmayan ve kötü bir sağlık bakım sistemine sahip olan Afganistan'da, her yıl yüz binlerce Afganistanlı, tedavi için komşu olan Pakistan ve Hindistan'a seyahat etmektedir.

Göçmen ve mültecilerindeki sağlık meselelerine dair birçok rapor ve tartışma olmasına rağmen, birçok uluslararası çalışmaya göre, göçmenlerin ortalama olarak sağlıklı bir nüfus olduğu vurgulanmaktadır. "Sağlıklı göçmen etkisi" adı verilen etki, ev sahibi ülkeye gelen göçmenlerin genellikle benzer yerli nüfusa kıyasla daha sağlıklı olduğu gözlemine dayanmaktadır (Krämer & Fischer, 2019: 10). “Yakın zamanda yapılan büyük bir uluslararası çalışmada, göçmenlerin sağlık durumunun başlangıçta yerli nüfustan daha üstün olmasına rağmen, birkaç yıl sonra azalarak yerli nüfusun altına düştüğü bir kez daha gösterilmiştir” (Krämer & Fischer, 2019). Söz konusu çalışmaya göre sağlıklı kişiler göç edebilecek kaynaklara ve güce sahip oldukları için göç etmektedir ve göçmenlerin çoğunluğu gençlerden oluşmaktadır ancak Afganistanlı göçmenler söz konusu olduğunda, tedavi için Türkiye'ye seyahat eden çok sayıda göçmen bulunmaktadır.

Javad Hussiani, (Hussaini, 2021) doğumda kalbinde delik olan bir Afganistanlı göçmenidir ve Pakistan'daki doktorlar oğlunu iyileştiremedikten sonra tedavi için Türkiye'ye göç etmesi söylenmiştir. Javad Hussiani 2019 yılında Türkiye'ye gelmiş ve Kayseri ilinde mülteci olarak yerleşmiştir. Ancak doktorlar da bir şey yapamamış ve çocuğun İstanbul'a tedavi için sevk edilmesini tavsiye etmişlerdir. Oğlu Mehr Ali, İstanbul'da aylarca tedavi görmüş, ancak Türkiye'nin en iyi kardiyovasküler hastanelerinden biri olan Siyami Ersek'teki doktorlar hayatını kurtaramamış ve Şubat 2021 yılında hastanede hayatını kaybetmiştir.

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
	1	.3	.3	.3
Evet	55	18.3	18.3	18.7
Hayır	244	81.3	81.3	100.0
Toplam	300	100.0	100.0	100.0

Tablo 16: Afganistanlı Göçmenlerin Sağlık Sigortasına Sahip Olma Durumu

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıdaki tablo, Türkiye'deki Afganistanlı göçmenlerin sağlık sigortası durumunu göstermektedir. Elde edilen veriler, Afganistanlı göçmenlerin yüzde 18'den fazlasının sigortaya sahip olduğunu ve yüzde 81'inin sağlık sigortasına sahip olmadığını göstermektedir. Afganistanlı göçmenlerin çoğunluğunun sigortasız olduğunu ve katılımcıların yarısının sağlık durumlarından şikayetçiydi. Türkiye'de sağlık sigortası olmadan kalmak imkansızdır, ancak Afganistanlı göçmenler herhangi bir sağlık hizmetine erişim olmadan kalmaktadırlar.

Belge Durumu			Sağlık Sigortası		
			Evet	Hayır	Toplam
Öğrenci ikamet belgesi	Sigorta meselesi	Evet		1	1
	Toplam			1	1
Düzenli göçmen belgesi	Sigorta meselesi	Evet	1	10	11
		hayır	6	8	14
	Toplam		7	18	25
Ulaslararası koruma belgesi	Sigorta meselesi	Evet	10	48	58
		hayır	25	42	67
	Toplam		35	90	125
Geçici koruma	Sigorta meselesi	Evet	2	8	10
		Hayır	8	0	8
	Toplam		10	8	18
Düzensiz göçmen	Sigorta meselesi		0	1	1
		Evet	1	67	69

		Hayır	0	2	59	61
	Toplam		1	3	127	131
Toplam	Sigorta meselesi		0	0	1	1
		Evet	1	14	134	149
		Hayır	0	41	109	150
	Toplam		1	55	244	300

Tablo 17: Afganistanlı Göçmenin Sağlık Sigortasının Belge Durumuna Göre Zorlukları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Üç ilde yaşayan 300 kişi Afganistanlı göçmeni bir anket uygulanmıştır. Tedavi alamadığınız veya sağlık sigortanız olmadığı için hastaneye gitmekte zorlandığınız bir durumla karşılaştınız mı?

Ankete katılan 300 kişiden 149'u, hastalandıklarında sigorta meseleleriyle karşılaştıklarını belirtmiştir. Sigortamız olmadığı için hastaneye gidemedik veya tedavi için hastaneye gittiğimizde, sigorta ve kimlik kartımız olup olmadığı soruldular. Yaşlı yetişkinlerin genellikle genç nesilden daha sık hasta oldukları açıktır. Türkiye'de yaşayan 61 belgesiz Afganistanlı göçmenin çoğunluğu genç ya da reşit olmayan kişilerden oluşmakta ve bunların 2'si Türkiye'de yaşarken sigorta meseleleriyle karşılaşmıştır. Sadece şartlı mülteci statüsüne (uluslararası koruma belgesi) sahip Afganistanlılar, BM Mülteciler Yüksek Komiserliği tarafından ödenen tam sigortaya sahiptir. Mülteci statüsüne sahip diğer Afganistanlıların sigortası yoktur, yalnızca reşit olmayan çocukları BMMYK desteğiyle sigortalıdır.

4.2.6. Mülteci Statüsünün Belirsizliği

Göçmen ve mülteci statüsündeki belirsizlik, günümüzde Türkiye'deki Afganistanlıların karşılaştığı ikinci en büyük zorluktur. BMMYK verilerine göre (UNHCR, 2021) Kasım 2021 sonu itibarıyla Türkiye'de BMMYK'ya yerleştirme için 9 binden fazla mülteci başvurusu yapılmış, ancak Türkiye'den 6 binden az mülteci ayrılarak farklı ülkelerde yeniden yerleştirilmiştir. 2017 yılında, 17 bin mültecinin 14 binden fazlası yurtdışında yeniden yerleştirilmiştir (UNHCR, 2021). BMMYK verilerine göre, Türkiye'de mülteci statüsü talepleri artarken, yeniden yerleştirme olasılığı azalmaktadır. Suriyeliler

Türkiye'de yeniden yerleştirme konusunda öncelikli konumdadır ve BMMYK verilerine göre (UNHCR, 2020a) Aralık ayı sonu itibariyle yüzde 78'i Suriyeli olmak üzere 4.048 mülteci 2020 yılında yeniden yerleştirme amacıyla yurt dışına çıkış yapmıştır.

2018 yılından önce, sığınmacılar Türkiye'de mülteci statüsü kaydı için doğrudan BMMYK'ya başvuruda bulunabiliyordu; ancak 2018 yılında, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne kayıt gerektiren başvuru, 'uluslararası koruma başvurusu' olarak adlandırılmıştır. Türkiye'deki iltica hakları ve prosedürleri, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile düzenlenmektedir (Goc.gov.tr, 2018). Başvuruları değerlendirecek ve karar verecek olan resmi kurum Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'dür. BMMYK, kişilerin savaş, zulüm veya diğer insan hakları ihlalleri nedeniyle ülkelerine geri dönemeyeceklerine karar verirse, başvurular onaylanacak ve kişiye Türkiye Cumhuriyeti tarafından 'uluslararası koruma statüsü' verilecektir.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından mülteci statüsü verildikten sonra, başvuru sahibi iki mülakata katılır. Afganistanlı mültecilerin durumunda, mülteci statüsünün değerlendirilmesi bazen BMMYK'ya mülteci dosyası sunulmadan önce 7-10 yıl sürebilir. Üçüncü mülakat BMMYK tarafından gerçekleştirilir ve kabul edildiğinde, dosya yeniden yerleşim için üçüncü bir ülkeye gönderilecektir ki bu da mültecinin üçüncü bir ülkede yerleşmesi için başka uzun aşamalı bir süreçtir. Mülteci statüsünün değerlendirilmesi, sadece belirsizliklerle değil, aynı zamanda güvenilirlik iddialarının zorlukları, hukuki ve kanıt yorumları, varış ülkesi tarafından az sayıda kontenjan sunulması ve sığınmacıların yeniden yerleşim şanslarının az olması gibi birçok zorlukla karşı karşıyadır.

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Sınır dışı edilmek	119	39.7	39.7	39.7
Oturma iznini uzatmamak	41	13.7	13.7	53.3
İş bulamamak	26	8.7	8.7	62.0
Mülteci statüsünün belirsizliği	94	31.3	31.3	93.3
Temel giderlerini sağlayamamak	20	6.7	6.7	100.0
Toplam	300	100.0	100.0	100.0

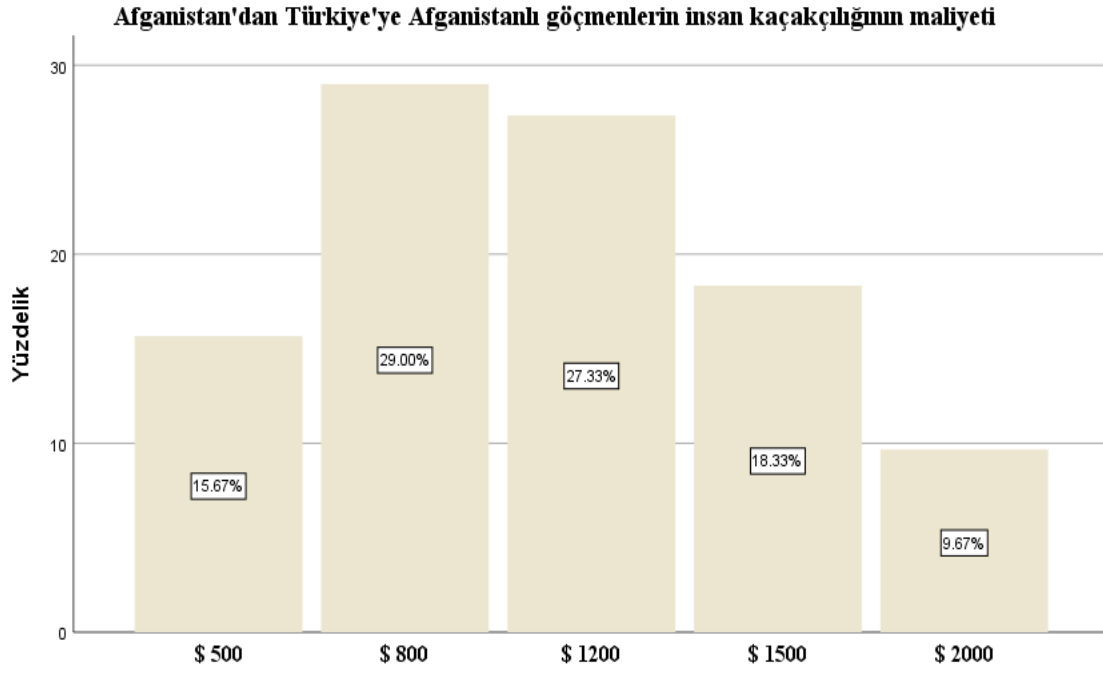
Tablo 18: Türkiye'deki Afganistanlı Göçmenlerin Karşı Karşıya Kaldığı Zorluklar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sınır dışı edilme zorluğundan sonra, mülteci statüsünün belirsizliği, Türkiye'deki Afganistanlı mülteciler ve göçmenler için ikinci büyük zorluktur. Anket yapılan kişilerin yüzde 31'den fazlası, mülteci statülerinin belirsizliği konusunda endişe duymakta ve mülteci olarak kabul edilip edilmeyecekleri veya üçüncü bir ülkeye yerleştirilip yerleştirilmeyecekleri konusunda umutsuz ve belirsiz bir gelecekle karşı karşıya kalmaktadırlar. Ancak, bu durum Türkiye'deki çoğu Afgan mülteci ve göçmen için bir yanılsamadan ibarettir.

4.2.7. İnsan Kaçakçılığının Maliyeti

Göç, insanların bir yerden başka bir yere hareketi olup genellikle “bavulları topla ve git süreci” olarak algılansa da, aslında göçmenlerin kaldığı köken ülke ve göçmenin yerleşeceği hedef ülke tarafından etkilenen çoklu faktörlerin bir kararıdır. Kişi başına düşen geliri 1000 doların altında olan bir ülke bağlamında ve uzak mesafe hedefiyle göçün maliyet ve fayda analizi, insan ticaretinin maliyeti göçün en büyük engelidir. 2020 yılında kişi başına düşen GSYİH geliri (World Bank, 2020c) 500 dolardan fazla olan Afganistan’da, göçmenler insan kaçakçılarına ortalama 1200 dolar ödemiş ve Türkiye'ye uzun mesafeler yolculuk etmişlerdir.

Grafik 10: Afganistan'dan Türkiye'ye Afganistanlı Göçmenlerin İnsan Kaçakçılığının maliyeti

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Elde edilen verilere göre, Afganistan'dan doğrudan değil, İran üzerinden Türkiye'ye gelen Afganistanlı göçmenlerin ve mültecilerin yüzde 15'ten fazlası, kaçakçılara kişi başı en az 500 dolar ödemiştir. Afganistanlı göçmenlerin en büyük grubu olan yüzde 29'u, insan kaçakçılarına kişi başı 800 dolar ödemiştir. Göçmenlerin arasında ikinci en büyük grubu olan yüzde 27'si ise insan kaçakçılarına kişi başı 1200 dolar ödemiştir. Ayrıca, göçmenlerin ve mültecilerin yüzde 18'i insan kaçakçılarına kişi başı 1.500 dolar ödedi ve göçmenlerin yüzde 9'dan fazlası insan kaçakçılarına en yüksek miktar olan kişi başı 2.000 dolar ödenmiştir. İnsan kaçakçılığının maliyeti, Afganistan'ın başkenti Kabil ve batı şehri Herat'tan nihai hedef olan Türkiye, İstanbul'a kadar belirtilmiştir. Afganistan'dan Türkiye'ye gelen ve sığınma başvuru taleplerinin kabul edilmemesi nedeniyle BMMYK'ya kayıt yaptırmak istemeyenler genç Afganistanlı göçmenler için nihai hedef İstanbul şehridir.

Geri göndermeme ilkesi (non-refoulement)¹⁴ uluslararası mülteci korumasının temel taşı olmasına rağmen, Afganistanlı mülteciler ve göçmenler, Taliban'ın 2021 yılının ortalarında Afganistan'da yönetimi gelmesinden bu yana geri gönderilme endişesini daha fazla hissetmektedir.

4.3. Türkiye'deki Afganistanlı Göçmenlerin Fırsatları

Afganistanlıların göç etmelerine neden olan itici faktörler arasında sosyal dışlanma, ayrımcılık, kovuşturma, etnik gerilim, savaşlar, terör hareketleri, radikalizm, ekonomik fırsatların olmaması ve ülke için gelecek bir vizyonun olmayışı yer almaktadır.

Afganistanlıları Türkiye'ye çeken faktörler arasında para transferleri, iş fırsatları, Avrupa ülkelerine ulaşma, mülteci statüsü talep etme, Türkiye'de ikamet, aile ile yeniden birleşme, eğitim, sağlık hizmetleri, etnik-kültürel bağlantı ve coğrafi çekicilik yer almaktadır.

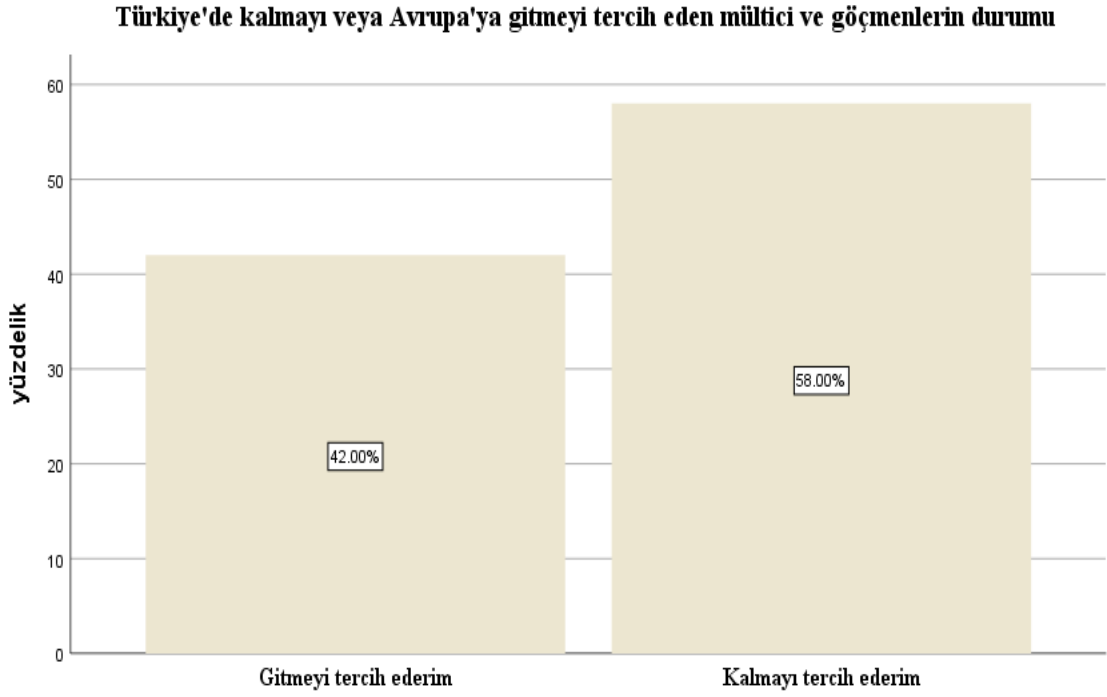
4.3.1. Avrupa'ya Geçiş Fırsatı

Göç konusunda Türk araştırmacıların, medyanın ve vatandaşların çoğunluğu, Afganistanlı göçmenlerin Avrupa'ya gitmek için Türkiye'ye geldiğine inanmaktadır. Bunun aksine, sahadaki elde edilen verileri, yalnızca Afganistanlı göçmenlerin yüzde 42'sinin Avrupa'ya gitmeyi tercih ettiğini göstermektedir. Bu veriler, İstanbul, Konya ve Trabzon illerinde 300 katılımcıdan toplanmıştır.

Göçmenlere Avrupa ülkelerine gitmeyi mi yoksa Türkiye'de kalmayı mı tercih ettikleri sorulmak yerine, eğer Türkiye'de kalıcı ikamet hakkı verilirse Avrupa'ya gitmeyi mi yoksa Türkiye'de kalmayı mı tercih edecekleri sorulmuştur. Anket sonuçları aşağıdaki gibidir:

¹⁴ Uluslararası Mülteci Anlaşmaları kapsamındaki Geri Göndermeme yükümlülükleri.

Hiçbir Sözleşmecî Devlet, ırkı, dini, milliyeti, belirli bir sosyal grubun üyeliği veya siyasi görüşü nedeniyle bir (refouler) mülteciyi hayatının veya özgürlüğünün tehdit altında olacağı bölgelerin sınırlarına herhangi bir şekilde sınır dışı etmeyecek veya geri göndermeyecektir.

Grafik 11: Türkiye'de Kalmayı veya Avrupa'ya Gitmeyi Tercih Eden Mülteci ve Göçmenlerin Durumu

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Ayrıca, Türkiye'nin Avrupa Birliği'nin yasa dışı göçmenleri ve reddedilen sığınmacıları için bir tür 'tampon bölge' veya 'dökme alanı' haline gelme endişesi derin kökler taşımaktadır. AB'nin güneydoğu sınırında yer alan Türkiye, binlerce sözde 'transit göçmeni' Avrupa'ya girmeye çalışırken bir geçiş bölgesi olarak işlev görmektedir (Castles et al., 2014: 125). Eskiden Türkiye, göç veren bir ülke iken şimdi dünyanın farklı uluslarından göç alan bir ülke haline gelmiştir. "Ülkenin tampon bölge haline gelme konusundaki endişesi, geri kabul anlaşması müzakere süreci sürecinde Türk yetkilileri tarafından güçlü bir şekilde dile getirilmiştir. AB tarafından kendi toprakları dışına düzensiz göçmenleri geri göndermek için etkili bir araç olarak kabul edilen geri kabul anlaşması, son on yılda katılım öncesi süreçte kritik bir konumda yer almıştır" (Castles et al., 2014).

"Geleneksel olarak, Türkiye göç veren bir ülke olarak bilinir. 1960'ların başından 1970'lerin sonlarına kadar, büyük sayıda Türk vatandaşı özellikle Batı Almanya'ya

olmak üzere Batı Avrupa ülkelerine göç etmiştir.” Son zamanlarda Türkiye, göç veren bir ülkeden göç alan ve düzensiz göçmenler için bir geçiş ülkesine dönüşmüştür. “Türkiye’yi Avrupa’ya geçiş yolu olarak kullanan düzensiz göçmen sayısı artmıştır. Bu kişiler çoğunlukla Irak, İran ve Suriye gibi Ortadoğu’daki komşu ülkelerin yanı sıra Afganistan ve Pakistan’ın vatandaşlarıdır” (Kirisçi, 2001).

Son on yıl yılıçinde Türkiye, Afganistanlı halkı için daha daha cazip hale gelmiş ve Afganistanlı göçmenler, mülteciler, siyasetçiler, tüccarlar, yatırımcılar, havaleciler, sanatçılar ve diğer gruplar için bir hedef ülke olmuştur.

Afganistanlı göçmenlerin Türkiye'deki fırsatları arasında, yukarıdaki tabloda belirtilen verilere göre göçmenlerin yüzde 35’ten fazlası ilk fırsat olarak Avrupa’ya gitmeyi düşünmektedir. İkamet izni almanın ardından sırasıyla Türk vatandaşlığına geçme, gelir artırma ve iş bulma gibi fırsatlar söz konusudur. Göçmenlerin ileriye doğru hareketinin her zaman ev sahibi ülkelerin sosyoekonomik ve göç politikaları tarafından belirlenir ve Türkiye bu konuda bir istisna değildir.

Sıradan vatandaşlardan siyasetçilere kadar Afganistanlıların çoğunluğunun hayali Batı ülkelerine ulaşmaktır. Batı ülkelerine ulaştıktan sonra, en sevdikleri ülkenin vatandaşlığını alacaklarına ve bu ülkenin haklarından faydalanacaklarına inanırlar. 15 Ekim 2021’de Kabil’in Taliban’a beklenmedik bir şekilde düşmesinden sonra, Afganistan’da kalmayı tercih eden kimse kalmamıştır. Yabancı birliklere karşı yıllarca savaşmış olan Taliban savaşçıları bile, tahliye sırasında yabancı ülkelere kaçmıştır. İngiliz (Williams et al., 2021) ve Fransız (Euronews, 2021b) yetkililer, Taliban radikal grupla bağlantılı olduğunu iddia eden çok sayıda Taliban’ın tutuklandığını bildirmiştir.

Elde edilen veriler, Türkiye'deki Afganistanlı göçmenlerin yüzde 25’i Avrupa ülkelerine gitmek istemekte ve Türkiye’ye göç etmenin amacı Avrupa’ya ulaşmaktır. Belgesiz bir göçmen, Türkiye’de kalıp kalmayacağınız ya da Avrupa’ya gidip gitmeyeceğiniz sorulduğunda, kesinlikle cevap Avrupa’ya gitmek olurdu çünkü Avrupa’ya gitmekten başka seçeneği yoktur. Bu yüzden bu tür bir soru sormak yerine, soru şu şekilde soruldu: Türkiye’de kalıcı ikamet izni verilirse, Avrupa’ya gitmeyi mi tercih edersiniz yoksa Türkiye’de kalmayı mı?

	Sıklık	Yüzde	Geçerli yüzde	Birikmiş yüzde
Ben gitmeyi tercih ediyorum	126	42.0	42.0	42.0
Ben kalmayı tercih ediyorum	174	58.0	58.0	100.0
Toplam kişi sayısı	300	100.0	100.0	100.0

Tablo 19: Göçte Türkiye ya da Avrupa Tercihi

Kaynak:Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Verilere baktığımızda, yanıt verenlerin yüzde 58'i ikamet izni verilirse Türkiye'de kalmayı tercih ederken, yüzde 42'si ikamet izni verilmesine rağmen Avrupa'ya gitmeyi tercih etmektedir. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği sığınma fırsatından yararlanmak için, Afganistanlı mültecilerin yüzde 4'ü gelecekte yabancı bir ülkede yerleşmek ve mülteci statüsü elde etmek üzere BMMYK'da sığınma başvurusunda bulunmak için Türkiye'ye gelmiştir. Türkiye'ye sığınma talebinde bulunmak için gelen göçmenler Hazara etnik kökenli göçmenlerdir. Verilere göre Türkiye'ye sığınma başvurusunda bulunmak için gelenlerin yüzde 4'ü Hazaralardan oluşmaktadır. Hazara etnik grubu arasında göç motivasyonu, uzun bir kovuşturma geçmişi ve yıllardır Afganistan'da Taliban grubu ve Horasan Eyaleti İslam Devleti veya IŞİD-K tarafından düzenli saldırılara maruz kalmaları nedeniyle yüksektir. Afganistanlı göçmenlerin yüzde 9'dan fazlası, herhangi bir nedenle Türkiye'ye gelme isteklerini ifade etmeyi tercih etmeyerek, diğer amaçlar için Türkiye'ye gelmiştir.

Afganistanlıların yüzde 38'i Türkiye'ye göç etmenin ilk nedeni olarak Türkiye'de ikamet etmeyi görmekte, yüzde 26'sı çalışmayı ve yüzde 25'i ise ikinci ve üçüncü nedenler olarak Avrupa'ya gitmeyi düşünmektedir. Göç etme niyetleri ve hedefleri, ev sahibi ülkenin ve varış noktasının şartlarına bağlı olarak farklı ve dinamiktir ile “uzun vadeli hedeflerine ulaşmanın en iyi yolu olarak başka bir ülkeye taşınmaya bağlıdır” (Crawford ve Campbell, 2012:48). Afganistanlı göçmenlerin yüzde 38'i kalmak amacıyla Türkiye'ye göç etmişken, Türkiye'ye yerleştikten sonra yüzde 35'i Avrupa'ya göç etmeyi en iyi fırsat olarak görmektedir (Crawford & Campbell, 2012: 48). Afganistanlı mültecilerin

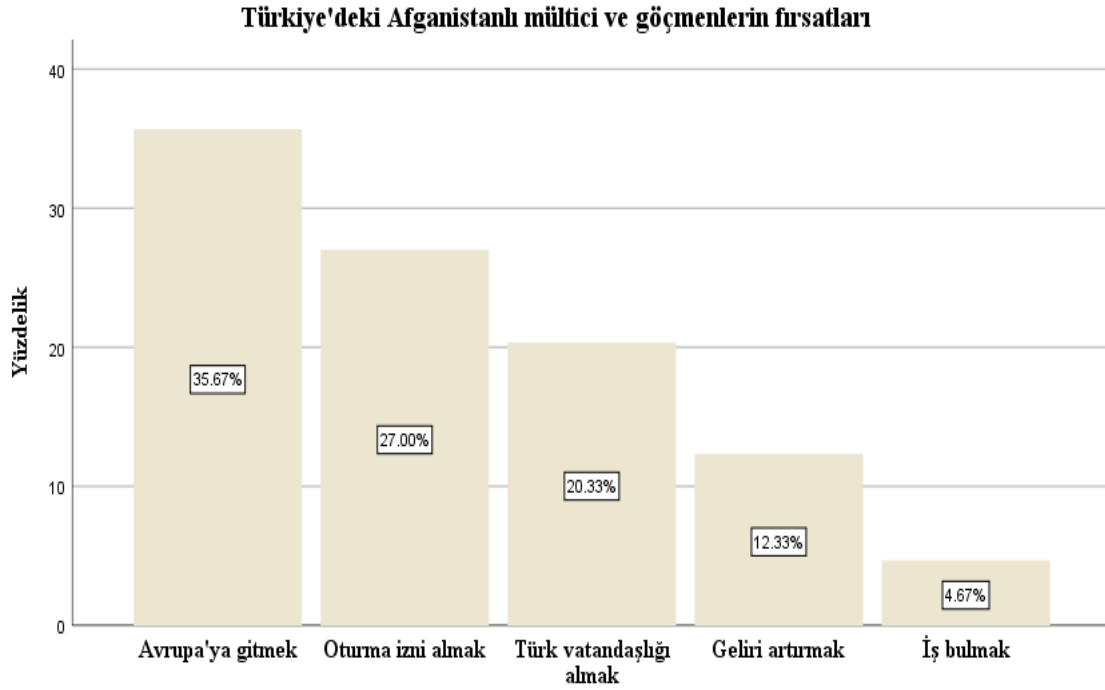
yaşayacak bir yer bulmalarına neden olan itme faktörleri bulunmaktadır. Türkiye'ye yerleşimden sonra, yeni hedefler belirlenmiş gibi görünmektedir ki bu da Avrupa ülkelerine ulaşmaktır. “Bu kombinasyon, başka bir ülkeye taşınma çekim faktörünü artırırken, itme faktörlerinin gücünü azaltmaktadır” (Crawford & Campbell, 2012). İkinci bir ülke vatandaşı olmak için, vatandaşlık, Afganistanlı göçmenlerin Avrupa ülkelerine göç etmeleri için bir çekim faktörü işlevi görmektedir.

Türkiye’de kalmak ve Avrupa gitmek tercihinde etnik köken açısından bir çapraz ilişkiyle değerlendirildiğinde Türkiye’de kalmak isteyenler arasında Özbek Türkmen grubun büyük çoğunluğu Türkiye’de kalmak istemektedirler.

		Gitmeyi tercih edenler	Gitmemeyi tercih edenler	Yüzde	Toplam
Etnikler	Peştun	14	18	10.7	32
	Tajik	41	45	28.7	86
	Hazara	53	50	34.3	103
	Özbek/Türkmen	9	58	22.3	67
	Diğer etnikler	9	3	4.0	12
Toplam		126	174	100.0	300

Tablo 20: Etnik Kökenlere Göre Göçte Türkiye ya da Avrupa Tercihi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 12: Türkiye'deki Afganistanlı Göçmenlerin ve Mültecilerin Fırsatları

Kaynak: yazar tarafından oluşturulmuştur.

Verilere göre, katılımcıların yüzde 35'i ilk fırsat olarak Avrupa'ya gitmeyi tercih etmiştir. Afganistanlı göçmenlerin yüzde 27'si Türkiye'de ikinci bir fırsat olarak ikamet izni almaktadır. Afganistan, Türkiye Göç İdaresi Ofisine (www.goc.gov.tr, 2022a) göre, 2022 yılına kadar 56.000'den fazla ikamet izni ile Türkiye'de ikamet izni alan ilk on ülke arasında sekizinci sırada yer almaktadır. Afganistan'dan gelenler de dâhil olmak üzere, Türkiye'ye yasadışı yollardan giren göçmen ve mülteciler ikamet izni başvurusunda bulunamamaktadır. Türkiye, ikamet izni verilmesini ciddi bir şekilde kısıtlamıştır, turist vizesi ile girenler Şubat 2022'den sonra artık kısa süreli ikamet başvurusunda bulunamamaktadır.

Türkiye'de yaşayan Afganistanlıların için Türk vatandaşlığı elde etmek, yüzde 20'den fazla katılımcının bir fırsat olarak değerlendirdiği üçüncü bir fırsattır. Türk vatandaşlığı kazanan Afganistanlı göçmenlerin kesin sayısı bilinmemektedir. İstanbul, Konya ve Trabzon şehirlerinde yapılan üç yüz kişilik anket sonucunda, sadece iki Afganistanlı

göçmen, sırasıyla Türkiye'de 19 ve 9 uzun yıl kaldıktan sonra Türk vatandaşlığına geçmiştir.

Türk iskân kanununa göre “İskân Kanunu” (TC. içişleri bakanlığı, 2022) kapsamında, göçmenler belirli şartlar altında Türk vatandaşlığına başvurma hakkına sahiptir,

Veri analizine geri döndüğümüzde, Afganistalı katılımcıların yüzde 12’den fazlası, gelirlerini artırmanın Türkiye’de bir fırsat olarak görmektedir. Göçmenlerin yüzde 5’ten azı, gelir artışını Türkiye’de bir fırsat olarak değerlendirmektedir.

4.3.2. Türkiye'deki İş Fırsatları

İnsanlar genellikle, daha önceki çalışma biçimleri ve sosyal hayatın sürdürülemez veya cazip olmaktan çıktığı noktaya kadar şartların değişmesi ve başka yerlerde daha iyi fırsatların farkındalığı nedeniyle köken bölgelerini terk etmeye karar verirler. (Castles et al., 2014, p. 65). Bir yerden başka bir yere taşınmak, yeni fırsatlar ve kaynaklar aramak anlamına gelir. “Makro düzeyde, göç, işgücü ve sermayenin eşit olmayan coğrafi dağılımından kaynaklanır. Bazı ülkelerde veya bölgelerde işgücü, sermayeye göre nadirdir ve fiyatı - ücret seviyesi buna göre yüksektir, diğer ülkelerde veya bölgelerde ise tam tersi geçerlidir. Sonuç olarak, işçiler genellikle işgücünün bol ve ücretlerin düşük olduğu ülkelere veya bölgelere, işgücünün nadir ve ücretlerin yüksek olduğu ülkelere doğru yönelir” (Joly, 2016: 17).

Her ne kadar tüm göçmenleri ekonomik göçmen olarak adlandıran baskın bir söylem olsa da Afganistanlı göçmenler göç etme niyetleri farklı olduğu için tamamen ekonomik göçmen olarak adlandırılmamaktadır.

	Sıklık	Yüzde	Geçerli yüzde	Birikmiş yüzde
Avrupa'ya gitmek	107	35.7	35.7	35.7
Oturma izni almak	81	27.0	27.0	62.7
T.C vatandaşlığı almak	61	20.3	20.3	83.0
Geliri artırmak	37	12.3	12.3	95.3
İş bulmak	14	4.7	4.7	100.0
Toplam	300	100.0	100.0	100.0

Tablo 21: Türkiye'deki Afganistanlı Göçmenler ve Mülteciler için Fırsatlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıdaki verilere göre, yalnızca yüzde 5'ten az Afganistanlı göçmen ve mülteci Türkiye'de iş bulmayı bir fırsat olarak değerlendirmiştir. Buna karşın, gelirlerini artırma fırsatını yüzde 12'den fazla kişi değerli bulmuştur. Türkiye'deki iş fırsatları, Afganistanlı göçmenleri Türkiye'ye çeken birçok çekici faktörden biridir Türk lirası 2021 yılında dolar karşısında değerinin yarısından fazlasını kaybetmiş olmasına rağmen, Afganistanlı fedakar göçmenlerin yüzde 47'den fazlası ailelerine para göndermiştir. “Para göndermenin en sezgisel motivasyonlarından biri, literatürde ‘fedakarlık’ olarak nitelendirilen, göçmenlerin ana vatanlarında bırakılan akrabalarına olan endişeleridir” (OECD, 2005, p. 16).

	Sıklık	Yüzde	Geçerli yüzde	Birikmiş yüzde
İnşaat	30	10.0	10.0	11.3
Üretim	59	19.7	19.7	31.0
Dükkanlar/marketler	47	15.7	15.7	46.7
Diğer sektörler	111	37.0	37.0	83.7
İşsiz	49	16.3	16.3	100.0
Toplam	300	100.0	100.0	100.0

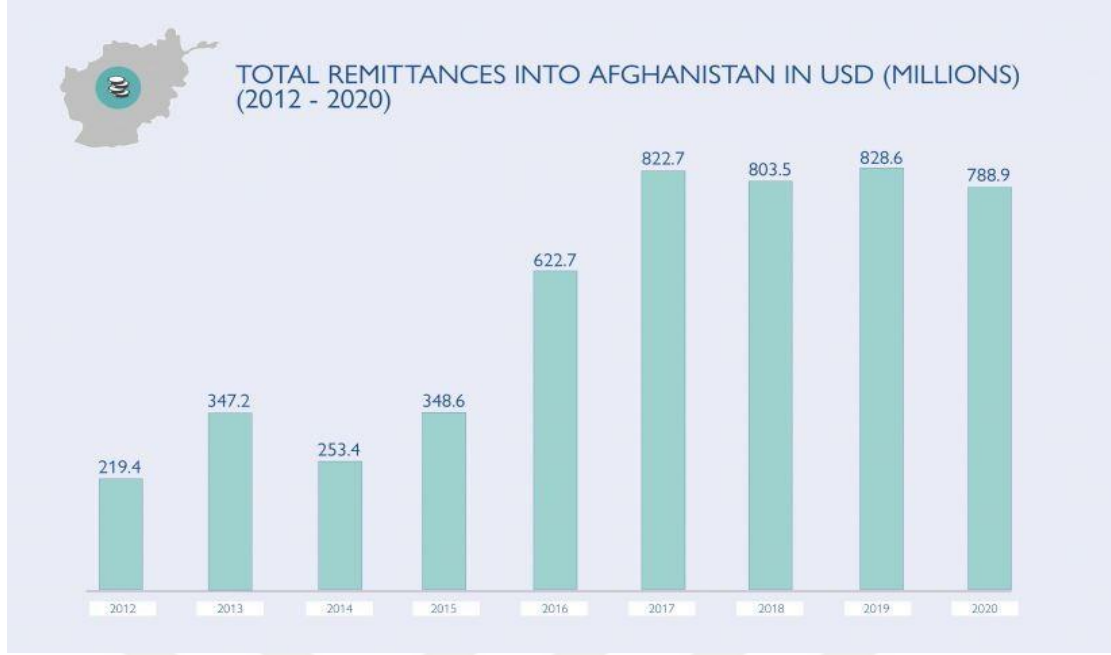
Tablo 22: Afganistanlı Mülteci ve Göçmenlerin Türkiye'deki İşleri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Afganistanlı göçmenlerin yüzde 10'undan fazlası, Türkiye'deki işgücünün en zor işçi olarak kabul edilen inşaatta çalışmaktadır. Göçmenlerin yüzde 19'undan fazlası üretim sektörlerinde çalışmaktadır. Bunların Yüzde 15'inden fazlası dükkân ve marketlerde çalışmaktadır. Afganistan'dan gelen göçmenlerin yüzde 37'sinden fazlası Konya ve Trabzon illerinde, çoğunlukla mevsimlik tarım işçiliği ve diğer sektörlerde çalışmaktadır. Afganistanlı göçmenler ve mülteciler arasındaki işsizlik, Covid-19 nedeniyle 2021'de yüzde 16'nın üzerinde gerçekleştirilmiştir. Göçmen ve mültecilerin her türlü işi yapmaya hazır olmalarına rağmen, Türkiye'deki Afganistanlı göçmenler arasındaki işsizliğin temel nedenler arasında ikamet izinlerinin olmaması ve kimlik kartı sahibi mülteci ve göçmenlere iller arasında seyahat kısıtlamaları getirilmesi yer almaktadır.

4.3.3. Afganistan'a Havale Akışları

Afganistan, büyük ölçüde dış mali yardıma bağımlı bir mikro ekonomiye sahipti ve Taliban rejiminin 2021 Ağustos ayının ortasında iktidara gelmesinden sonra Afganistan'ın mali sistemi çökmüştür. Göçmenler tarafından gönderilen havaleler Afganistanlı hanelerine her zamankinden daha önemli bir katkı sağlamaktadır. “2020 yılında Afganistan'a yapılan resmi havalelerin toplamı 788 milyon ABD dolarını aşmıştır. Bu rakam Afganistan'ın toplam GSYH'sinin yaklaşık yüzde 4'üne denk gelmektedir” (World Bank, 2020c). Dünya Bankası verilerine göre, Afganistan'ın toplam Milli Gayri Safi Geliri 2020 yılında 20 milyar Amerikan Doları olarak kaydedilmiştir (World Bank, 2020c). Afganistan'a yapılan para transferlerinin 12 yılı aşkın bir süredir devam eden akışları, para transferlerinde dramatik bir artış olduğunu ortaya koymaktadır. “Dünya Bankası verileri ilk kez 2008 yılında Afganistan'a havale girişlerinin 90 milyon dolardan 2020 yılında 788 milyon dolara yükseldiğini göstermiştir” (World Bank, 2017). Afganistan'da da diğer birçok ülke gibi Pandemi 2019 yılında havale akışlarına darbe vurmuştur. “Önceki ekonomik krizlerle karşılaştırıldığında, bu salgın büyük ölçüde havale gelirine dayanan ülkeler için daha da büyük bir tehdit oluşturmıştır” (Sayeh & Chami, 2020).

Grafik 13: Afganistan'a ABD doları olarak toplam havale (Milyon olarak)

Kaynak: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.TRF.PWKR.CD.DT?locations=AF>. Erişim Tarihi: 28/09/2022.

Milyonlarca insan, Taliban'ın kontrolü ele geçirmesinden bu yana Afganistan'dan kaçtı ve çoğunluğu eğitilmiş olan yabancılarla ve Afganistan hükümetiyle çalışan yüz kırk binden fazla Afganistanlı, batılı ülkeler tarafından Ağustos 2021 ortasında Kabil Uluslararası Havalimanı aracılığıyla tahliye edilmiştir. Her gün binlerce Afganistanlı Afganistan'dan kaçmasıyla birlikte, yakın gelecekte Afganistan'a havale akışları GSYH'ye göre artacak ve hayatta kalan aile üyeleri ve geride kalan akrabalar için bir geçim kaynağı olacaktır. “Göç, sadece bir kaçış valfi değil, aynı zamanda petrol ihracatını ve diğer doğrudan yabancı yatırım kaynaklarını aşan bir yakıt pompasıdır” (Lopez, 2015: 6). Elde edilen istatistiklere göre “Dünya havale akışı 2020’de küresel olarak 702 milyar ABD Doları uluslararası göçmene veya 2020’de küresel olarak uluslararası havalelerde dünya nüfusunun yüzde 3,6’sına ulaşmıştır” (Mcauliffe & Triandafyllidou, 2022).

Türkiye’de Çok sayıda Afganistanlı göçmen kalmaktadır. Bu göçmenler, aylık olarak Afganistan’daki kırsal ve kentsel bölgelerde bulunan ailelerine para (Remittance) göndermektedir. Ancak, Türkiye’de yaşayan Afganistanlı göçmenler ve diasporanın Afganistan’a yapılan havalelerin akışına ilişkin herhangi bir istatistik bulunmamaktadır.

Türkiye'deki Afganistanlı işgücünün çoğunluğu, iş izni olmadan 3D işlerde (kirli, tehlikeli ve zorlu - Dirty, Dangerous ve Difficult) çalışan vasıfsız ve düşük vasıflı göçmenlerden oluşmaktadır. Bu durum, işverenler tarafından işyerinde sömürüye maruz kalmalarına yol açmaktadır. Afganistanlı göçmenler, çöp toplayıcılardan inşaat işçilerine ve şehirlerdeki konfeksiyon fabrikalarındaki işçilere kadar düşük ortalama aylık ücretle ve maaşla sigortasız olarak işgücü olarak çalışmaktadır.

	Sıklık	Ortalama	Geçerli yüzde	Birikimli yüzde
\$ 200	91	30.3	30.3	30.3
\$ 300	97	32.3	32.3	62.7
\$ 400	51	17.0	17.0	79.7
\$ 700 üzeri	7	2.3	2.3	82.0
Gelir yok	54	18.0	18.0	100.0
Toplam	300	100.0	100.0	

Tablo 23: Türkiye'deki Afganistanlı Göçmenlerin Aylık Geliri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Afganistanlı göçmenlerin yüzde 32'sinden fazlasının çoğunluğu, 2021'in ilk çeyreğinde aylık 300 dolarlık bir ücret almıştır. Ayrıca yüzde 30'u 2021 yılında 200 dolar aylık ücret almıştır. Göçmenlerin yüzde 17'si ayda 400 dolar kazanırken, göçmenlerin aylık gelirinin sadece yüzde 2'sinden fazlası 700 doların üzerinde aylık gelire sahiptir.¹⁵

COVID-19'un zirve noktası, 2021 yılında Afganistanlı göçmenlerin yüzde 18'inin hiçbir geliri olmadığı bir döneme denk gelmektedir. Başka bir deyişle, Afganistanlı göçmenlerin yüzde 18'i işsizdi. Türkiye'deki Afganistanlı göçmenlerin işsizlik oranı, Türk vatandaşlarına kıyasla çok fazla fark göstermemektedir. 2021 yılında Türkiye'deki ortalama işsizlik oranı genel olarak yüzde 11 idi ve genç nüfus arasında üçüncü çeyrekte yüzde 22 olarak gerçekleştirmiştir" (TÜİK, 2021b). Bu durum, Afganistanlı göçmenlerin işsizlikle mücadele etmekte benzer zorluklar yaşadığını göstermektedir.

¹⁵ Not: 2021 yılında veri toplarken Türk lirasının dolar karşısında mevcut döviz piyasasının neredeyse yarısı olduğunu belirtmek gerekir: 1 \$ = 7,5TL Döviz Kuru 1 \$ = 13,5 TL

	Sıklık	Yüzde	Geçerli yüzde	Birikmiş yüzde
\$100	52	17.3	17.3	70.3
\$200	68	22.7	22.7	93.0
\$300	18	6.0	6.0	99.0
\$400 üzeri	3	1.0	1.0	100.0
Havale yok	159	53.0	53.0	53.0
Toplam	300	100.0	100.0	

Tablo 24: Türkiye'den Afganistan'a Aylık Havale Akışı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Afganistanlı göçmenlerin Türkiye'den Afganistan'a "Havale sistemi" ile para gönderdiklerine dair herhangi bir veri ile kayıt bulunmamaktadır. Elde edilen yukarıdaki verilere göre, 2021'in ilk çeyreğinde Afganistanlı göçmenlerin yüzde 22'sinden fazlası ailelerine her ay 200 ABD doları veya daha fazlasını göndermiştir. Ayrıca, göçmenlerin yüzde 17'si ailelerine her ay en az 100 ABD doları göndermiştir. Göçmenler arasında yüzde 6'sı aylık olarak ailelerine 300 dolar, sadece yüzde 1'i ise ailelerine her ay 400 dolar göndermiştir. Afganistanlı göçmenler arasında, Afganistan'a para göndermeyen veya havale yapmayanlar, işsiz göçmenler, aileler, kadınlar, çalışamayan işçiler ve Avrupa'ya gitmeyi bekleyenler gibi farklı gruplar bulunmaktadır ve bu gruplar toplam Afganistanlı göçmenlerin yüzde 53'ünü oluşturmaktadır. Göçmenlerin Afganistan'a para göndermeme nedenleri arasında, Türk lirasının dolar ve Afganistan para birimi karşısında değer kaybetmesi önemli bir etken olarak göze çarpmaktadır Afganistanlı göçmenlerin Afganistan'a para göndermemesinin en büyük nedeni, Türk lirasının dolar ve Afganistan'ın para birimi Afganisi karşısında değer kaybetmesidir. Türk lirası, geçen yıl (2021) dolar karşısında yüzde 40 değer kaybetmiştir (Malsin, 2021) Bu durum Afganistanlı para göndericileri de olumsuz etkilenmiştir. Veri bulunmaması nedeniyle, göçmen ev sahibi ülkelerden gelen para transferlerinin kesin miktarını belirlemek mümkün değildir (Martínez et al., 2006: 1).

Türkiye'deki Afganistanlı göçmenleri, düşük maliyetli para işlemleri ve Afganistan'ın birçok ilinde yerel para komisyoncusu ağlarına erişilebilirlik nedeniyle, gayri resmi kanal (Havale sistemi) aracılığıyla Afganistan'a para transferleri yapmaktadır. “Her iki para

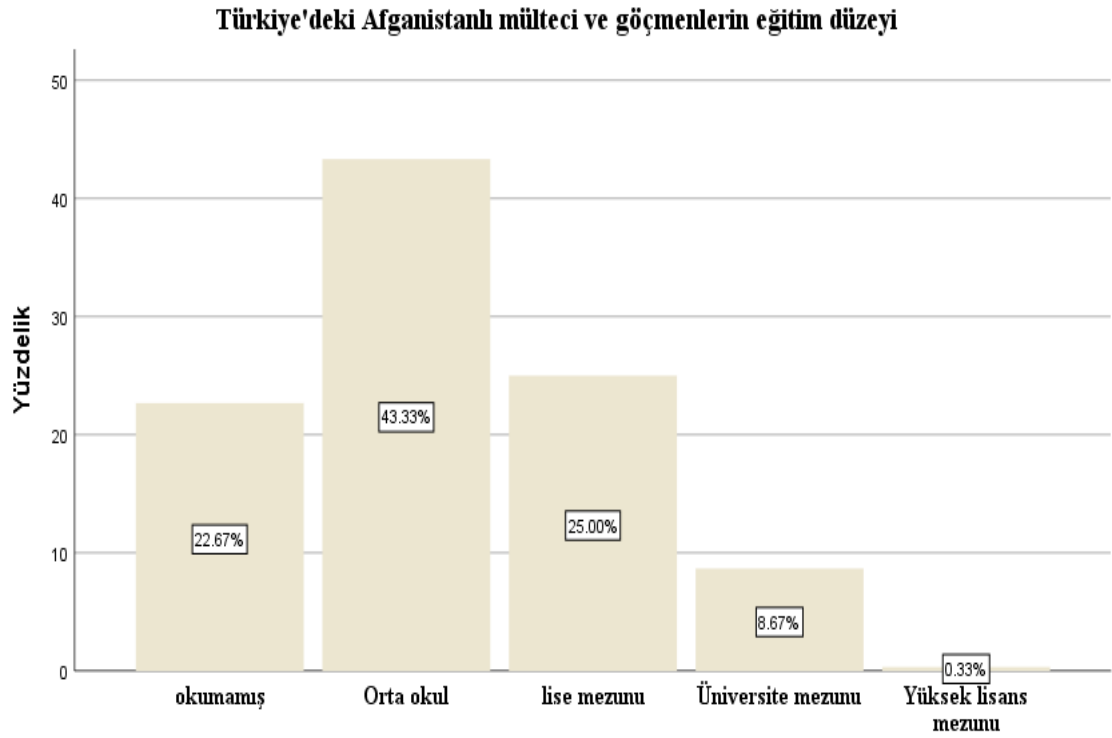
transferi yapan ve alan ülkedeki merkez bankası temsilcilerinin çoğunluğu, göçmenlerin resmi kanalları kullanmalarını engelleyen en önemli tek faktör olarak yüksek maliyeti belirtmiştir” (Irving et al., 2010: 13).

Türkiye'deki Afganistalı göçmenlerinin Western Union ve MoneyGram finansal işlem sistemleri aracılığıyla para göndermediğini belirtmeliyim. Bunun nedeni yüksek maliyettir ve aynı zamanda göçmenlerin yüzde 43'ten fazlasının Türkiye'de kayıt dışı olduğudur. Ayrıca, Afganistan'da dünya bankası verilerine göre “Afganistalıların sadece yüzde 15'inin banka hesabı olduğu” (World Bank, 2021a) görülmektedir, bu da finansal işlemler için başka bir engeldir. Afganistan, 2020 yılında 500 doların üzerinde gayri safi milli gelire (GNI) sahip olan dünyadaki en az gelişmiş ülkelerden biridir (United Nation, 2021). Nüfusun yarısı sıkı yoksulluk sınırının altındayken, para transferleri Afganistan'daki yoksul ailelerin ekonomik dayanağıdır.

4.3.4. Eğitim Fırsatı

Göçmen çocukların eğitim hayatlarında geldikleri ülkede mi yoksa gittikleri ülkede mi daha başarılı oldukları tartışması bu çalışmanın kapsamı dışındadır. ancak bir Afganistalı'ya neden ettiklerini sorduğunuzda alacağınız yanıt genellikle "çocuklarımın geleceği için göç ettim" olacaktır. Bu iddiaya göre, Türkiye'de herhangi bir oturma iznine sahip Afganistanlı çocukların neredeyse tamamı okula gitmektedir. Aksine, Türkiye'deki büyük eğitim fırsatına rağmen, ankete katılan 300 kişiden sadece bir Afganistanlı mülteci üniversitede okuma fırsatı bulmuştur. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 42. maddesine göre, “Hiç kimse eğitim ve öğretim hakkından mahrum bırakılamaz” (T.C. Mevzuat Bilgi Sistemi, 2021). Yabancı uyruklu olunması halinde, okula kayıt için kimlik kartı gerekmektedir. 2022 yılında Türkiye, göçmen çocuklar için okula kayıt kısıtlamasını hafifletmiştir; mülteci statüsü iptal edilen göçmenlerin çoğu kimlik kartlarını yeniden almış ve okula gidip eğitimlerine devam edebilmiştir.

Elde edilen verilere göre, 300 Afganistanlı göçmenle yapılan bir ankette, 112 evli göçmen ve mülteciden sadece 22 evli Afganistanlı göçmenin belgesiz olduğu belirtilmiştir.

Grafik 14: Türkiye'deki Afganistanlı Göçmenlerin ve Mültecilerin Eğitim Düzeyi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Verilere göre, Afganistanlı göçmen ve mültecilerin yüzde 22'den fazlası okuma yazma bilmemekte ve çoğunluğu, yüzde 43'ü, ortaokula kadar eğitim görmüştür. Bunların yüzde 25'i lise diplomasına sahipken, göçmenlerin yüzde 9'dan azı üniversite diplomasına sahiptir. Üç yüz katılımcıdan sadece biri yüksek lisans derecesine sahiptir. Türkiye'de Afganistanlı mültecilere eğitim fırsatı sunulmasına rağmen, genç Afganistanlı mültecilerin eğitimlerine devam edememelerinin iki ana nedeni bulunmaktadır:

Afganistanlı göçmenlerin yüzde 43'ünden fazlasının Türkiye'de belgesiz olması nedeniyle, ikamet belgelerinin olmaması Afganistanlı mülteci ve göçmenlerin Türkiye'de eğitimlerine devam etmelerini engellemektedir.

Verilere göre Türkiye'deki genç Afganistanlı göçmenlerin yüzde 53'ünden fazlasının çoğunluğu yalnız ve aileleri olmadan kalmakta, ve aileleri tarafından

desteklenmemektedir, aksine Afganistan'daki ailelerine aylık olarak finansal destek sağlamaktadır.

	Sıklık	Yüzde	Geçerli yüzde	Birikmiş yüzde
Yalnız yaşayanlar	161	53.7	53.7	53.7
Aileyle birlikte yaşayanlar	139	46.3	46.3	100.0
Toplam	300	100.0	100.0	100.0

Tablo 25: Türkiye'de Ailesiyle ve Ailesi Olmadan Yaşayan Afganistanlı Göçmenler

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıda elde edilen verilere göre, Afganistanlı göçmenlerin yüzde 36'sı ekonomik nedenlerle Afganistan'ı terk ederek Türkiye'ye gelmiştir. Göçmenlerin yüzde 47'den fazlası ailelerine Afganistan'da aylık para göndermektedir. “Gelişmekte olan dünyanın birçok bölgesinde, gönderilen paraların yoksulluğun azaltılmasına katkıda bulunduğu konusunda bir fikir birliği vardır (Hoang & Yeoh, 2015, p. 3). Taliban'ın hükümeti ele geçirmesinin ardından Afganistan'ın ekonomisi çökmüş ve gönderilen paralar, Afganistanlı hanelerinin günlük gıda tüketimi, temel eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim gibi ihtiyaçlar için tek ekonomik destek haline gelmiştir.

4.3.5. Sağlık Hizmetlerine Erişim Fırsatları

Afganistan, kamu sağlık sigortasının olmadığı ve kötü bir sağlık hizmeti sistemi bulunan bir ülkedir, bu durum her yıl yüz binlerce Afganistanlı'nın tedavi için komşu Pakistan ve Hindistan'a seyahat etmesine neden olmaktadır. Üçüncü bölümde bahsedilen sağlık zorluklarına göre, Türkiye'de yaşayan Afganistanlı mültecilerin ve göçmenlerin yüzde 50'den azı sağlık meseleleriyle karşı karşıya kalmaktadır.

		Sıklık	Yüzde	Geçerli yüzde	Birikmiş yüzde
Sağlık sigortası olanlar	Var	56	18.7	18.7	18.7
Sağlık sigortası olmayanlar	Yok	244	81.3	81.3	100.0
	Toplam	300	100.0	100.0	100.0

Tablo 26: Afganistanlı Göçmen ve Mültecilerin Sağlık Sigortası Durumu

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Verilere göre, Afganistanlı göçmenlerin yüzde 18’den fazlası sigortalıdır ve yüzde 81’i sağlık sigortasına sahip değildir. Göçmenlerin çoğunluğunun sigortasız olduğunu ve yarısının sağlık durumlarından şikayetçi olduğunu göstermektedir. Türkiye’de sağlık sigortası olmadan kalmak imkansız olmasına rağmen, Afganistanlı göçmenler ve mülteciler herhangi bir sağlık hizmetine erişim olmaksızın Türkiye’de kalmaktadırlar.

Mülteci statüsüne sahip bazı göçmenlerin, kamu hastanelerindeki tüm sağlık hizmetlerini kapsayan sağlık sigortası kartlarına (SGK) sahip olması dikkat çekicidir. 18 yaş altındaki tüm mültecilerin sağlık sigortası kartları (SGK) bulunmaktadır. Ayrıca, 18 yaş üstü mülteci statüsündeki bazı göçmenlerin de, kamu hastanelerindeki tüm sağlık hizmetlerini kapsayan sağlık sigortası kartlarına sahip oldukları dikkate değerdir.

	Öğrenci ikamet belgesi	Düzenli göçmen belgesi	Uluslararası koruma belgesi	Geçici koruma belgesi	Belgesiz göçmen	Birikmiş yüzde
Sigortası Olanlar	0	7	35	10	4	56
Sigortası Olmayanlar	1	18	90	8	127	244
Toplam	1	25	125	18	131	300

Tablo 27: Sağlık Sigortası Kartı ile İkamet Belgesi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Ankette yer alan 300 katılımcıdan yalnızca 56’sının sağlık sigortası kartı bulunmakta ve 244’ünün sağlık sigortası kartı yoktur; bu durumun çoğunlukla ikamet izni kimliğinin olmamasından kaynaklandığı görülmektedir. Görüşmeler sırasında kronik hastalığı,

çeşitli engelleri olan ve çalışamayacak durumda olan Afganistanlı göçmenlerin çoğu Türkiye'ye göç etme gerekçelerinin BMMYK'nın tıbbi hizmetlerinden ve sosyal yardımlarından yararlanmak olduğunu belirtmişlerdir. Mülakatlar sırasında, kronik hastalıkları, çeşitli engelleri ve çalışamayacak durumda olan Afganistanlı mültecilerin ve göçmenlerin büyük bir kısmı, Türkiye'ye göç etme sebeplerinin Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin sunduğu tıbbi hizmetlerinden ve sosyal yardımlarından yararlanmak olduğunu belirtmişlerdir.

Taliban işkencesinden kaçarak Türkiye'ye sığınan mültecilerden biri olan Musawi, Türkiye'ye gelme nedeninin tedavi olduğunu belirterek şu şekilde ifade etmiştir: “60 yaşındayım ve Bağlan ilinde bir Taliban hapishanesindeydim, orada Taliban tarafından dayak ve işkence altında iki omurgam kırıldı. Burada bir buçuk yıllık tedavimin ardından artık dik durabiliyorum ve her gün daha iyileşiyorum. Tedavi için Türkiye'ye geldim” (Musawi, 2021).

Türkiye'de koruma altında bulunan, aralarında reşit olmayan çocuklar ve dul kadınların da yer aldığı mülteciler barındırılmaktadır. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği yetim mültecilere, reşit olmayan çocuklara ve şiddete maruz kalma riski taşıyan kadınlara konut ve mali destek yoluyla korumaktadır. “Dünya genelinde bir milyardan fazla insan çeşitli engellilik türleriyle kalmaktadır” (Marquardt, 2020). Afganistan, özellikle ağır engelli bireylerin ve engelliliğe yönelik ihmalin yoğun olduğu ülkeler arasında yer almaktadır. (Marquardt, 2020) Afganistan nüfusunun yüzde 13'ünden fazlası bir tür engellilikle mücadele etmektedir. Engelli bireyler, sağlık, eğitim ve istihdam gibi alanlarda eşit fırsatlara erişememekte, gereksinim duydukları engellilikle ilgili hizmetlerden mahrum kalmakta ve gündelik faaliyetlerinde dışlanma meselesiyle karşı karşıya kalmaktadırlar (Marquardt, 2020).

4.3.6. Güvenlikli Bir Hayata Kavuşma Fırsatı

Kırk yıl boyunca savaş ve güvensizlik ortamında yaşayan Afganistanlıların çoğunluğu için barış içinde kalmak gerçekleşmeyecek bir hayal haline gelmiştir. Afganistanlılarla ilk karşılaşmanızda duyduğunuz şey Afganistan'da yaygın olan bir ifadedir: Amnyat nist: "güvenlik yok". Verilere göre, Afganistanlı göçmen ve mülteci katılımcıların yüzde 48'i Afganistan'dan kaçarak Türkiye'ye sığınmak zorunda kalmalarının en önemli nedenini

güvensizlik olarak belirlemiştir. Her savaşın bir sonu vardır, ancak birbirini izleyen ve uzayan savaşlar ve çatışmalar Afganistanlı göçmenleri ve mültecileri Afganistan'daki savaşın sona ereceği konusunda karamsar hale getirmiştir.

	Sıklık	Yüzde	Geçerli yüzde	Birikmiş yüzde
Evet	107	35.7	35.7	35.7
Hayır	193	64.3	64.3	100.0
Toplam	300	100.0	100.0	100.0

Tablo 28: Afganistan'da Barış ve Güvenlik Vizyonu

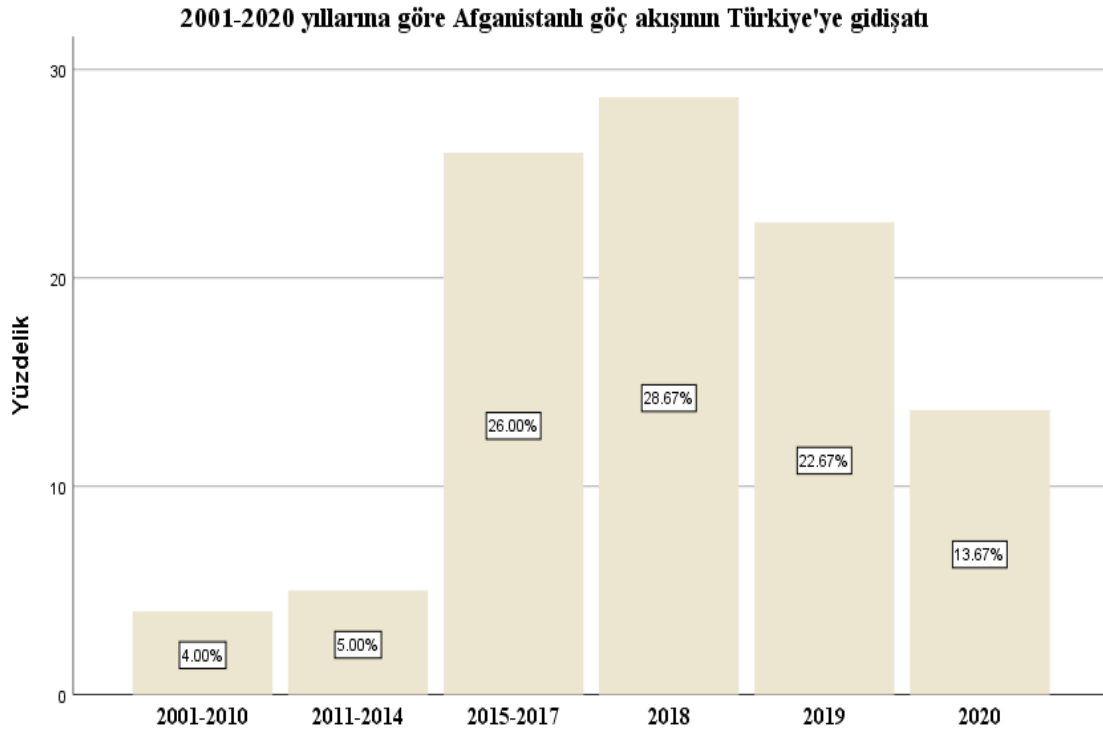
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu araştırmadan elde edilen verilere dayanarak, Türkiye'deki Afganistanlı göçmenlerin ve mültecilerin yüzde 65'ten azı, Afganistan'da barış olacağını düşünmediklerini ifade etmiştir. Katılımcıların yüzde 35'ten fazlası ise, Afganistan'a nihayetinde barış ve istikrarın geri döneceğine inanmaktadır. Eğer Afganistan'a barış ve istikrar yeniden sağlanırsa, mültecilerin ve göçmenlerin yüzde 75'ten fazlası ülkelerine geri dönmeye hazır olduklarını beyan etmiştir. Afganistanlıların yüzde 25'i ise, barış ve istikrar sağlansa bile Afganistan'a dönmemeyi tercih edeceklerini söylemiştir.

4.4. Afganistanlı Göçmenler için Geçiş ile Varış Ülkesi Olarak Türkiye

Türkiye, Osmanlı İmparatorluğu'ndan günümüz Cumhuriyet dönemine kadar geleneksel olarak göç veren, göç alan ve sığınma sağlayan bir ülke olmuştur. Son zamanlarda, Türkiye, Avrupa ülkelerine ulaşmak isteyen transit göçmenler için bir geçiş ülkesi olarak kabul edilmektedir. “1990’ların ikinci yarısından itibaren, Avrupa’ya geçiş güzergahı olarak Türkiye’yi kullanan düzensiz göçmen sayısı artmıştır. Bu kişiler çoğunlukla Irak, İran ve Suriye gibi Ortadoğu’daki komşu ülkelerin vatandaşlarıdır, aynı zamanda Afganistan ve Pakistan’dan gelenler de bulunmaktadır” (Kirisci, 2003). “Afganistanlı göç dalgası, eski ABD başkanının Mayıs 2014’te Afganistan’dan ABD birliklerinin çekilmesini açıklamasının ardından kademeli olarak başladı. “Başkan Barack Obama, 2016 yılının sonuna kadar Afganistan’daki çoğu ABD kuvvetinin çekilmesi için bir zaman

çizelgesi açıklanmıştır” (CFR, 2022). Araştırma verileri, ABD ve NATO’nun çekilmesinin Afganistanlıların göç etmesine yol açtığını göstermektedir.

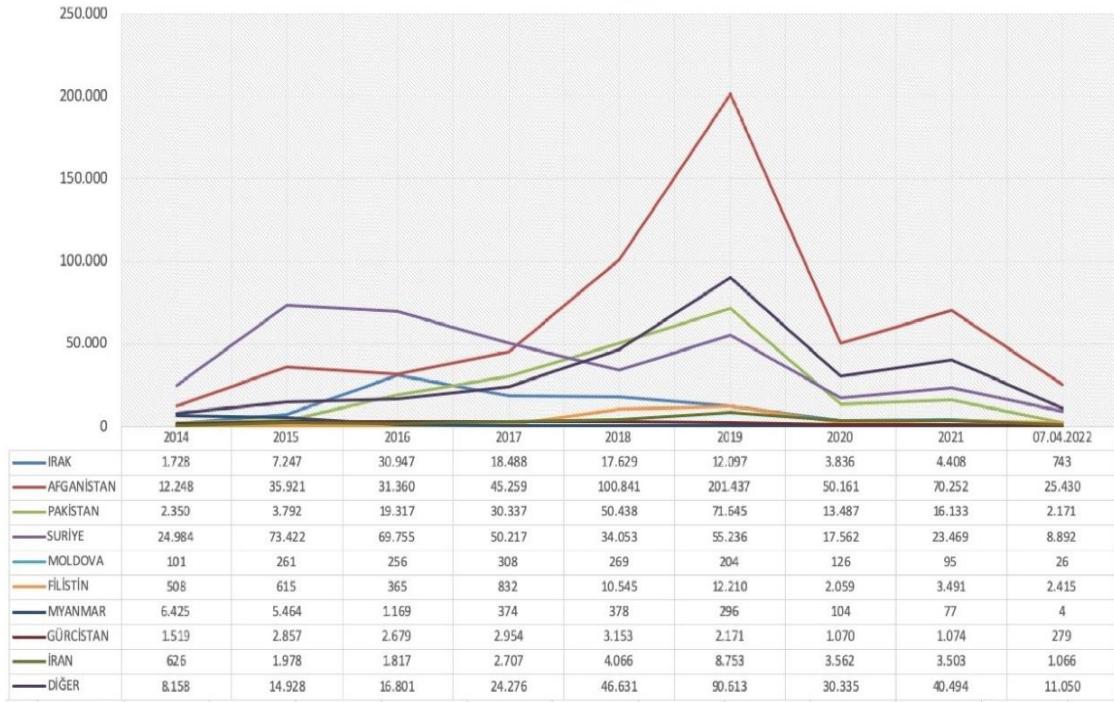

Grafik 15: 2001-2020 Yıllarına Göre Afganistanlı Göç Akışının Türkiye'ye Gidişatı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sahada elde edilen veriler, 2014 yılından sonra Türkiye'ye Afganistanlı göçünde dramatik bir artış olduğunu göstermektedir. Yukarıdaki verilere göre, göçmenlerin sadece yüzde 4'ü 2015-2017 yıllarında Türkiye'ye girmiştir. ABD ve NATO’nun 2014 yılında Afganistan’dan askerlerin geri çekilmesi kararını açıklamasının ardından göçmenlerin yüzde 26’sının Türkiye'ye girdiği görülmektedir. ABD ve NATO'nun çekilmesi Afganistan ekonomisinin kötüleşmesine neden olmuştur. Toplanan verilere göre, Afganistanlı düzensiz göçmenlerin Türkiye'ye girişi yüzde 27’nin üzerine çıkarak, 2021’den 2021’e kadar olan dönemde tüm zamanların en yüksek seviyesine ulaşmıştır.

YILLARA GÖRE YAKALANAN DÜZENSİZ GÖÇMENLERİN UYRUK DAĞILIMI

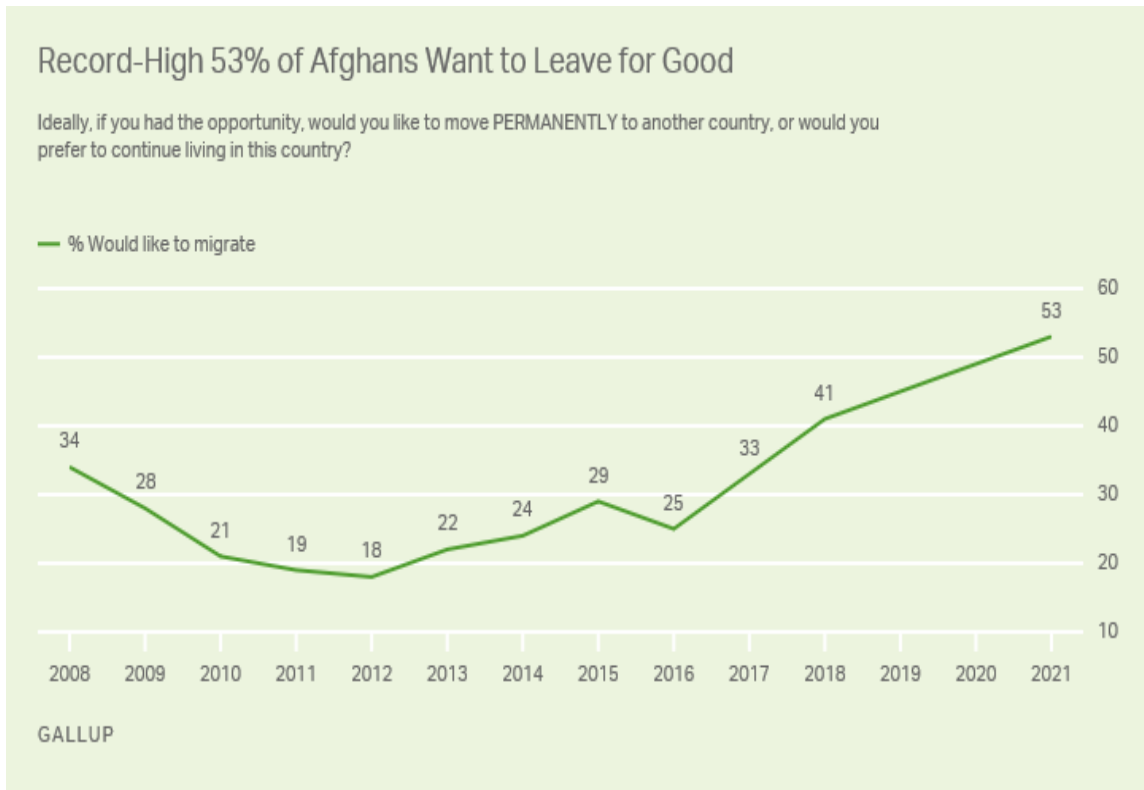
*07.04.2022 tarihi itibarıyla

Grafik 16: Türkiye'de 2014-2022 Yılları Arasında Yakalanan Belgesiz Göçmenler

Kaynak: <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler>. Erişim Tarihi: 19/02/2023.

Türkiye Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne göre, 2014'ten 2022'nin başlarına kadar düzensiz göçmenlerin yakalanma eğilimi, farklı uyruklar arasında Afganistan uyruklu, yakalanan düzensiz göçmen sayısında en üst sırada yer almaktadır. 2014 yılında, verilere dayanarak 14.000'den fazla belgelenmemiş Afgan göçmen yakalanmış ve 2019 yılında yakalanan en yüksek sayı 200.000'den fazla Afganistanlı olmuştur. Türkiye Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nden alınan veriler, yabancı birliklerin Afganistan'dan çekilmesinin, Afganistanlı mültecilere ev sahipliği yapan Türkiye üzerindeki etkilerini de göstermektedir. Aynı zamanda, 2014 öncesinde Türkiye, Afganistanlı gençlerin Avrupa ülkelerine ulaşması için aslında bir transit ülke konumundayken, 2014'ten sonra Türkiye, Afganistanlı aileler, gençler, politikacılar ve iş adamları için bir varış noktası haline gelmiştir. Türkiye son yıllarda Afganistanlıların kalması için ideal bir ülke olmuştur.

Verilere göre, Afganistanlı göçmen ve mültecilerin yüzde 35'ten fazlası kalmak için Türkiye'ye göç etmektedir. Bu, Göçmenlerin yüzde 35'inin Türkiye'yi nihai varış yeri olarak gördüğü anlamına gelmektedir. Birçok göçmen için Türkiye, gelmeden önce bir varış noktasıydı ancak bir süre yaşadından sonra, Afganistanlı bir göçmen için kötü ekonomik şartlar nedeniyle Türkiye bir transit ülke haline gelmiştir. Taliban'ın 15 Ağustos 2021'de Kabil'i denetim altına almasının ardından, Türkiye'de uzun yıllar yaşayan çoğu göçmen ve mülteci artık Avrupa ülkelerine gitmeyi tercih etmekte ve Afganistan'da mahsur kalanlar ise mümkün olan her yolla Türkiye'ye ulaşmaya çalışmaktadır.

Grafik 17: Ülkesini Terk Etmek İsteyen Afganistanlıların İstatistikleri

Kaynak: <https://news.gallup.com/poll/391499/taliban-returns-majority-afghans-seek-exit.aspx>. Erişim

Tarihi: 16/05/2023

Yeni Gallup araştırması, Taliban'ın Afganistan'a geri dönüşünden sonra Afganistanlıların yüzde 53'ünün Afganistan'ı terk etmek istediğini, sırasıyla Türkiye, Almanya, Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri'nin bu kişilerin gitmek istedikleri yerler olduğunu göstermektedir. "Afganistan'dan potansiyel göçmenler için Türkiye ideal bir varış noktasıdır ve yüzde 25'i Türkiye'ye taşınmak istediklerini söylediler. Yüzde 15'i

Almanya'yı, yüzde 12'si ise 2018'de yüzde 7 olan Kanada'yı belirtti'' (Ray, 2022). Türkiye'nin coğrafi konumu ve kıtalararası bir ülke olması nedeniyle, Türkiye Afganistanlı mülteciler ve göçmenler için hem transit ülke hem de varış ülkesi olarak görülmektedir.

SONUÇ

Göç, modern dünyamızın temel bir özelliğidir ve küreselleşen dünyada göç olgusu her geçen gün daha da yeni boyutlar kazanmaktadır. Bu tez çalışmasında, göç terimleri felsefi, sosyal ve hukuki açılardan tartışılmış, göç sürecinde Afganistan'dan ve Türkiye'den kaynaklanan itici ve çekici faktörler neler olduğu sorusu cevap bulmuştur. Buna göre başlıca itici faktörler olarak Afganistan'daki siyasi istikrarsızlık ve güvenlik meselesi ve Türkiye'nin daha güvenli bir ülke olması, diğeri ise Afganistan'daki kötü ekonomik durum, Afganistan'daki dini ayrışma Türkiye'ye yönelik gerçekleşen göçün önemli saikleridir. Çekici faktörler ise, Türkiye'nin önceleri geçiş ülkesi olması söz konusuysen hedef ülke olması görülebilir, üleşine para aktarımı imkanı, Avrupa ülkelerine ulaşma, iş imkanlarının Afganistan'a göre daha yüksek ve Türkiye'nin kültürel anlamda daha yakın bir ülke olması olarak gösterilebilir. Çoğunluk yakın bir zamanda Afganistan'a barış geleceğine inanmamaktadır. Afganistanlı göçmenler için Afganistan'a dönmenin temel şartı iç barış ve güvenliğin sağlanmasıdır.

Türkiye'deki Afganistanlı düzensiz göçmenlerin karşı karşıya kaldıkları fırsat ve zorlukların neler olduğu sorusunun cevabını ana hatlarıyla bir işte çalışıp Afganistan'a havale gönderme, sağlık hizmetlerine erişim, daha güvenli bir ortamda yaşama onlar için fırsatları oluştururken, zorlukları ise, Türkiye'ye gelişte insan kaçakçılarının eline düşme ve bunun riskleri, oturma izni meselesi bir çoğu için her an Türkiye'de ikamet meselesi bir risk olarak mevcudiyetini sürdürmektedir. Buna bağlı olarak sınır dışı edilme riski, çalışılan işlerde bazen ücretinin ödenmemesi ve ya daha düşük ücret ödenmesi, ülke içi serbest dolaşımın kısıtlanması, sağlık hizmetlerinden yeterince istifade edememe, ya da ulaşamama, mülteci ya da düzensiz göçmen statüsünün belirsizliği ve dezavantajları teşkil edebilir.

Araştırmanın hipotezleri ise ya büyük oranda destek bulmuş ya da kısmen desteklenmiştir.

Afganistan'daki siyasi istikrarsızlık ve güvenlik meselesi, ve Türkiye'nin daha güvenli bir ülke olması Afganistan'dan Türkiye'ye yönelik gerçekleşen göçün önemli bir saikidir. Bu hipotez örneklem grubunun dörtte üçü tarafından destek bulmuştur. Afganistan'da bu problem yaşanmasaydı, Türkiye'ye gelen Afganistanlı göçmen sayısı muhtemelen daha

düşük seviyede kalacaktı. Büyük devletlerin müdahalesi Afganistan'ı iç çatışma ve ciddi boyutlarda güvenlik meselesiyle karşı karşıya bırakmıştır.

Türkiye'nin Afganistan'a göre, sosyo-ekonomik açıdan daha iyi iktisadi şartlara sahip olması ve ekonomik gelişmişlik seviyesi, göçü teşvik edici bir faktördür. Araştırma bulgularına göre, ekonomik gelişmişlik seviyesi önemli bir göç nedeni olarak ikinci sırada yer almaktadır. Afganistanlılar, çoğunlukla İstanbul Zeytinburnu'ndaki konfeksiyon fabrikalarında çalışmaktadırlar. Bu göçmenler inşaat, imalathane, market ve mağazalar ve farklı sektörlerde istihdam edilmektedirler. Ekonomik faktörle ilgili hipotez bulgulara göre, kısmi bir destek bulmuş olsa da güvenlik faktörüyle birlikte ona yakın oranda etkili bir faktör olduğunu müşahadelerimize dayanarak söyleyebiliriz.

- Afganistan'la Türkiye arasındaki kültürel yakınlıklar göçün istikametinin Türkiye'ye yönelmesinde etkili bir faktördür. Örneklem grubunun üçte biri Hazara Türkü, beşte birinden fazlası ise Özbek ve Türkmenlerden oluşmaktadır. Dolayısıyla Afganistan kökenli göçmenlerin çoğunluğu Türk soyludur. Türkiye'deki Afganistanlı nüfusta Türk soyluların oranı yüksektir. Afganistanlı göçmenlerle Türk halkı arasında dini yakınlık vardır, ayrıca gelenlerin çoğunluğu ile soy yakınlığı söz konusudur. Göçmenlerin onda birini Peştun kökenliler oluşturmaktadır. Dörtte birinden biraz fazlasını ise Tacik kökenliler teşkil etmektedir. Afganistan kökenli göçmenler kendi içinde bir çeşitliliğe sahip olmakla birlikte Türk soylular daha yüksek orandadır. Bu durum dini ve soy yakınlığı açısından kültürel yakınlık faktörünün önemli oranda desteklendiğini göstermektedir.

- Afganistanlı göçmenler kendi gettolarında yaşamaktadır.

Örneklem grubunun yarıdan fazlası itibariyle, Türk halkı ile Afganistanlı göçmenler arasında sosyal ilişki olmadığı ifade edilmektedir. Yine Afganistan kökenli göçmenler İstanbul Zeytinburnu'nda bir mahalle oluşturmuşlardır. Diğer şehirlerde de büyük ölçüde kendi içlerine kapalı olarak ikamet ettikleri bölgelerde küçük topluluklar halinde yaşadıkları müşahade edilmiştir. Bu durum bu hipoteze kısmi destek sağlamaktadır.

- Afganistanlı göçmenler için Türkiye geçiş ülkesi olmaktan çıkmış hedef ülke haline gelmiştir.

Afganistanlı göçmenlerin yarıdan fazlası Türkiye'de kalmayı tercih edeceğini belirtmiştir. Ancak Avrupa'ya gitmeyi tercih edenler ise yarıya yakındır. Çoğunluk açısından artık Türkiye hedef ülke olmuştur. Yine hemen hemen aynı oranda örneklem

grubunun çoğunluğu Türkiye’de bulunmaktan memnundur. Üçte biri ise memnun olmadığını ifade etmiştir. Özellikle Özbek-Türkmen göçmenlerin büyük çoğunluğu Türkiye’de kalmayı hedeflemektedir. Bunda dil yönünden sıkıntı yaşamamalarının etkili olduğu düşünülmektedir. Bu hipotezimiz önemli oranda destek bulmuştur.

- Afganistanlı göçmenler için ülkelerine havale göndermek göçün öne çıkan nedenlerinden biridir.

Örneklem grubunun hemen hemen yarıya yakını Afganistan’a havale göndermektedir. Göçmenlerin yine yarıya yakın bir kısmı ailesiyle burada yaşamakta, Türkiye işsizlik ortalamasına yakın bir kısmı ise işsizdir. Bu oranlar da dikkate alındığında bu hipotezimizin kısmi desteklenmiş gibi görünse de evliler için anlamlı, işsizler için mümkün olmadığından önemli bir destek bulduğu ifade edilebilir.

Sabit sınırlara sahip milli devletler dünyasında, uluslararası göçe kısıtlamalar getirilmekte, düzenlenmekte ve sıklıkla kısıtlanmaktadır. Devletler içinde bir yerden başka bir yere, ya da sınırlar arası hareket, milli devletleri, medyayı ve politikacıları, göç yönetimi ile ilgili uluslararası organizasyonları göç terimlerini tanımlamaya zorlamıştır. Bu terimler arasında göçmenlik, göçmen, düzenli göçmen, düzensiz göçmen, belgesiz göçmen, mülteci, sığınmacı ve işgücü göçmeni bulunmaktadır. Çoğunlukla göçmenlerin kendilerini sığınmacı veya mülteci olarak görmeleri nedeniyle, gerçek sığınma taleplerini belirlemek ve sığınma arayanlar ile göçmenleri ayırt etmek çok zordur. Göçle ilgili terimlerin tanımlanması siyasi bir meseledir. Göçmenlik terimi, IOM ve BMMYK yasalarında ve uluslararası göç dokümanlarında genellikle nötr bir çağrışım yapmaktadır. Ancak son zamanlarda, sosyokültürel bağlamda göçmenler, yabancı veya öteki ile özdeşleştirilmiş, damgalanmış ve dışlanmıştır. Bu süreç belli ölçüde Türkiye’de de müşahade edilmektedir.

Göçmenlerin ve mültecilerin ev sahibi toplumdaki entegrasyonu ve asimilasyonu meseleleri, göç güvenliği bağlamında uzun süredir incelenmektedir. Bu durum, sığınmacı veya göçmen olarak kabul edilmesi gereken göçmenlerin ev sahibi topluma entegresi ve toplu göçün kabulü gibi meseleleri gündeme getirmiştir.

Göç yönetimi için çokkültürlü, asimilasyon ve entegrasyon modelleri Kanada, Fransa ve Almanya tarafından uzun süredir benimsenmektedir. Kanada’da çokkültürlülük, 1970 yılında resmi olarak ulusal politika haline gelmiş, daha sonra Avustralya ve Avrupa Birliği üyelerinin çoğunluğu tarafından benimsenmiştir. Günümüzde, çokkültürlülük hem

sağ hem de sol siyasetçiler tarafından saldırı altında olmasına rağmen, Kanada'da çokkültürlülük hala başarılı bir göç politikasıdır. Kanada, insan haklarının, özgürlüğün, eşitliğin, kültürel çeşitliliğin korumasının önemini ve değerini anlatan devlet modeline dayanmaktadır.

Almanya Üçüncü Reich döneminde ırkçı bir devletken son zamanlarda göçmenleri kültürel entegrasyon ilkesiyle göç politikalarını yumuşatmıştır. Ancak yeni göçmenlerin entegrasyonu için Almanca bilgisi ön şarttır. Ülkenin büyük bir kısmında entegrasyon, ikinci ve üçüncü nesil göçmenlerin asimilasyonuna yol açmıştır.

Fransız asimilasyon modeli, diğer ülkelerden tamamen farklı bir yapıya sahiptir. Fransa'da asimilasyon, laiklik ilkesine dayanmakta olup fertlerin hükümetten ayrı olarak herhangi bir dini bağ göstermemeleri teşvik edilmektedir. Fransa'daki asimilasyon süreci, azınlıkların ve göçmenlerin cumhuriyetçi değerlerle bütünleştirilmesini ifade ederken kamusal alanlarda azınlık kültürlerine ve dini simgelere karşı sıfır müsamaha politikası uygulanmaktadır.

On yıllarca süren çatışmalar ve göç hareketliliği Afganistan tarihinin bir parçası haline gelmiştir. Afganistan'daki göç tarihi, 1979 Sovyet müdahalesinden iç savaşa ve 1996'da Kabil'de iktidara gelen Taliban yönetimine kadar birçok göç dalgasından geçmiştir. Afganistan'daki yirmi yıllık istikrarlı yönetimin ardından Ağustos 2021'de Taliban'ın iktidara gelmesiyle birlikte Afganistanlılar toplu bir şekilde Afganistan'dan kaçarak İran, Pakistan ve ötesindeki komşu ülkelere yerleşmişlerdir.

Türkiye'ye Afganistanlı göçünün başlaması 1983 yılına kadar uzanmaktadır. Sovyetler Birliği ile yaşanan çatışmalar sırasında Türk yetkililer, "Türk köklerini ve kültürünü" paylaşan Türkmen, Kırgız, Özbek ve Hazara kökenli yaklaşık 4.000 Afganistanlı mülteciyi Türkiye'ye getirmiş ve çeşitli illere yerleştirmiştir. Türkiye'de kayıtlı olarak 42.000 Afganistanlı düzenli göçmen bulunmaktadır. Türkiye genelinde her yıl binlerce düzensiz Afganistanlı göçmen tutuklanmaktadır. Bunun en belirgin örneği 2019 yılında 200.000'den fazla Afganistanlı tutuklanmasıyla yaşanmıştır.

ABD'nin Afganistan'ı Taliban yönetimine terk etmesinin ardından, Afganistan'dan kaçmaya çalışan seçkinlerin çoğu İstanbul'a yerleşmiştir. Türkiye önceleri Afganistanlı göçmenler için bir geçiş ülkesi olarak görülürken, son zamanlarda onlar için bir hedef ülkeye dönüşmüştür. Şunu bilinmektedir ki Türkiye'nin göç yasasını sıkılaştırması ve düzensiz göçle mücadelesini artırmasıyla birlikte, 2022 yılından itibaren Afganistanlı

göçmenlerin çoğu Türkiye’den ayrılmaya başlamıştır. Bugün Afganistanlı göçmenler geçmiş yıllara göre sayıca daha azdır. Gelecekte daha da azalacağı yaşanan süreç devam ettiği takdirde varsayılabilir. Konuyla ilgili tekliflerimiz ise, aşağıdaki şekilde ifade edilebilir.

1. Türkiye’de BMMYK’ ya kayıtlı 300.000’den fazla Suriyeli ve 120.000’den fazla Afganistanlı mülteci yıllardır üçüncü ülkeye yeniden yerleştirilmesi programını beklemektedir ve bu mültecilerin durumlarının mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılması yerinde olacaktır.
2. Özellikle Türk kökenli olan binlerce Afganistanlı yıllardır herhangi bir belge olmaksızın Türkiye’de çalışmaktadır. Yıllar içinde iş tecrübesi kazanmış, Türkçe öğrenmiş ve dolayısıyla Türkiye için aidiyet duygusu kazanmışlardır. Bu kalifiye göçmenlerin yönetimi; varlıklarını meşrulaştırmak ve iş gücünden faydalanmak amacıyla ilgili devlet kurumlarınca kimlik kartları çıkartılmalıdır.
3. Avrupa Birliği’nin 2024 yılında yeni göç politikasına göre, tüm mülteci başvuruları sınır ülkelerinde işleme alınacak ve reddedilirse köken ülkesine veya üçüncü bir ülkeye sınır dışı edilecektir. Almanya, tıpkı İngiltere’nin Ruanda da yaptığı gibi, Bulgaristan’daki sığınma talepleri için üçüncü ülke süreci başlatmayı planlanmaktadır. Bu nedenle Türkiye, Türkiye’ye yönelik herhangi bir göçmen akışına veya göçmen dumpingine karşı önlem ve tedbir almalıdır.
4. Bugün göç, seçici bir nitelik taşımakta ve çoğu ülke dünyanın dört bir yanından “en iyi ve en parlak” yüksek nitelikli göçmenleri çekmek için yarışmaktadır. Türkiye de bu bağlamda göç politikasını yeniden gözden geçirmelidir. Zira yüz binlerce yabancı öğrenci Türkiye’de özellikle uygulamalı bilimler alanında eğitim almakta veya uluslararası şirketlerde çalışmaktadır.
5. Afganistanlı göçmen meselesi onların geri gönderilmesiyle sona ermemektedir. Dünya genelinde göçmen ve mülteci sayısı her geçen gün hızla artmaktadır ve Afganistan’daki meseleler devam ettikçe göç ettikleri ülkelerdeki meselelerin de devam edeceği bilinmektedir. Afganistan’ın savaş, çatışma, mülteci ve göçmen meselesinin tek çözümü, Afganistan’a uygun bir siyasi çözüme kavuşturulmasıdır.

KAYNAKÇA

- Abrahams, A. (2019, September 30). Greece Fire in Moria camp highlights abject failure of government and EU to protect refugees. <https://www.amnesty.org/en/latest/press-release/2019/09/greece-fire-in-moria-camp-highlights-abject-failure-of-government-and-eu-to-protect-refugees/>
- Adaman, F., & Kaya, A. (2012). Social Impact of Emigration and Rural-Urban Migration in Central and Eastern Europe Final Country Report Turkey On behalf of the European Commission DG Employment, Social Affairs and Inclusion.
- Aerschot, P. Van, & Daenzer, P. (2014). The Integration and Protection of Immigrants: Canadian and Scandinavian Critiques (P. Van Aerschot & P. Daenzer, Eds.). Ashgate Publishing Ltd.
- Agyei, A. S. (2020). The migrant pay gap: Understanding wage differences between migrants and nationals. www.ilo.org/publns.
- Ahmad, A. (2020). A Guide to Afghan Diaspora Engagement in Europe. <https://www.trtworld.com/magazine/from-kunduz-to-istanbul-afghan-refugees-in-turkey-19581>
- Alba, R. D., & Foner, N. (2015). Strangers no more : immigration and the challenges of integration in North America and Western Europe.
- Alba, R., & Nee, V. (2003). Remaking the American mainstream : assimilation and contemporary immigration.
- Aljazeera. (2021, December 10). Deadly blasts hit Afghan capital Kabul. <https://www.aljazeera.com/news/2021/12/10/bomb-blast-kills-two-civilians-on-minibus-in-afghanistans-kabul>
- Al Khudhairy, D., Amran, G., Bélanger, A., Conte, A., Gailey, N., Ghio, D., Grapsa, E., Jensen, K., Loichinger, E., Marois, G., Muttarak, R., Potančoková, M., Sabourin P., & Stonawski, M. (2019). Demographic scenarios for the EU : migration, population and education (EUR (Luxembourg. Online)). Publications Office. <https://doi.org/10.2760/590301>
- Amnesty International. (2016). Refugees, Asylum-Seekers and Migrants.
- Amnesty International. (2018, April 24). Thousands of Afghans swept up in ruthless deportation drive. <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2018/04/turkey-thousands-of-afghans-swept-up-in-ruthless-deportation-drive/>
- Arendt, H. (1973). The Origins of Totalitarianism.

- Augoustinos, M., & Quinn, C. (2003). Social categorization and attitudinal evaluations: Illegal immigrants, refugees or asylum seekers? <https://www.researchgate.net/publication/291027841>
- Bailey, R. (2008). Immigration and Migration Global issues.
- Baird, T. (2012, November 24). Syrian refugee camps and conflict in Turkey. <https://www.opendemocracy.net/en/syrian-refugee-camps-and-conflict-in-turkey/>
- Barfield, T. (2010). Afghanistan: a cultural and political history.
- Barrera, A. G., & Conner, P. (2019). Around the World, More Say Immigrants, Are a Strength Than a Burden. <https://www.pewresearch.org/global/2019/03/14/around-the-world-more-say-immigrants-are-a-strength-than-a-burden/>
- Barrett, P. (2015). Blacking Canada: Diaspora, Race, Multiculturalism.
- Bauböck, R. (2006). Migration and Citizenship : Legal Status, Rights and Political Participation. www.imiscoe.org
- Bauman, Z. (2000). Liquid modernity. Polity Press.
- BBC. (2014, June 11). Pakistan's "fanatical" Uzbek militants. <https://www.bbc.com/news/world-asia-27801257>
- BBC. (2018, March 18). UK to consider sending asylum seekers abroad. <https://www.bbc.com/news/uk-56439093>
- Beaujouan, J., & Rasheed, A. (2020). Syrian Crisis, Syrian Refugees Voices from Jordan and Lebanon. <http://www.palgrave.com/gp/series/14800>
- Bellamy, R. (2008). Citizenship: A Very Short Introduction.
- Blake, M., & Brock, G. (2015). Debating Brain Drain: May Governments Restrict Emigration?
- Bommes, M., & Sciortino, G. (2011). Irregular Migration, European Labour Markets and the Welfare State. www.imiscoe.org.
- Bro, A. (2019, December 31). Fleeing Home: Refugees and Human Trafficking. The Council on Foreign Relations. <https://www.cfr.org/blog/fleeing-home-refugees-and-human-trafficking>
- Brubaker, R. (1992). Citizenship and Nationhood in France and Germany.
- Bustamante, L. (2020, August 31). Amid COVID-19, remittances to some Latin American nations fell sharply in April, then rebounded.

<https://www.pewresearch.org/fact-tank/2020/08/31/amid-covid-19-remittances-to-some-latin-american-nations-fell-sharply-in-april-then-rebounded/>

Carr, P. J., & Kefalas, M. J. (2009). Hollowing out the Middle.

Castles, S., Haas, H. de, & Miller, M. J. (2014). The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World.

Castles, S., & Miller, Mark. J. (1998). The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World: Vol. 2nd ed. [https://doi.org/DOI 10.1007/978-1-349-26846-7](https://doi.org/DOI%2010.1007/978-1-349-26846-7)

CFR. (2021). The U.S. War in Afghanistan. <https://www.cfr.org/timeline/us-war-afghanistan>

CFR. (2022, February 12). The U.S. War in Afghanistan. Council on Foreign Relations . <https://www.cfr.org/timeline/us-war-afghanistan>

Cohen, Rachel. S. (2021, August 21). The Air Force evacuated 124,000 people from Afghanistan, but its work still isn't done. <https://www.airforcetimes.com/news/your-air-force/2021/09/24/the-air-force-evacuated-124000-people-from-afghanistan-but-its-work-still-isnt-done/>

Collyer, M., & Hein de, H. (2010). Developing dynamic categorisations of transit migration . Wiley Online Library.

Colson, T. (2021, April 22). People are climbing over Trump's \$15 billion border wall with \$5 ladders.

Cookman, L. (2021, September 6). Afghans in hiding amid rumoured immigration crackdown in Turkey. <https://www.thenationalnews.com/world/europe/2021/09/06/afghans-in-hiding-amid-rumoured-immigration-crackdown-in-turkey/>

Crane, E. (2021, August 30). Bin Laden's al Qaeda security chief back in Afghanistan, videos show. <https://nypost.com/2021/08/30/bin-ladens-al-qaeda-security-chief-back-in-afghanistan-videos/>

Crawford, M. H., & Campbell, B. C. (2012). Causes and Consequences of Human Migration.

Cumhuriyet.com.tr. (2020, August 3). Terör örgütü Taliban bayrağı Ayasofya'da açıldı. <https://www.cumhuriyet.com.tr/video/teror-orgutu-taliban-bayragi-ayasofyada-acildi-1755817>

Cunningham, E., & Sultani, M. M. (2020). Caught in Iran crisis, Afghan refugees go to Turkey. <https://www.seattletimes.com/nation-world/caught-in-iran-crisis-afghan-refugees-go-to-turkey/>

- Czaika, M., & De Haas, H. (2014). The globalization of migration: Has the world become more migratory? *International Migration Review*, 48(2), 283–323. <https://doi.org/10.1111/imre.12095>
- Daily Sabah. (2021, August 13). Turkish forces tighten measures for eastern border security.
- Davidson, H. (2016, November 13). Offshore detention: Australia’s recent immigration history a “human rights catastrophe.” <https://www.theguardian.com/australia-news/2016/nov/13/offshore-detention-nauru-immigration-history-human-rights>
- Daxner, M., & Nicola, S.-L. (2017). Prepare-Protect-Promote Mapping of and report on the Afghan Diaspora in Germany.
- De Haas, H. (2005). International migration, remittances and development: Myths and facts. *Third World Quarterly*, 26(8), 1269–1284. <https://doi.org/10.1080/01436590500336757>
- de Haas, H. (2021). A theory of migration: the aspirations-capabilities framework. *Comparative Migration Studies*, 9(1). <https://doi.org/10.1186/s40878-020-002104>
- de Haas, H., Castles, S., & Miller, M. J. (2020). Hein de Haas, Stephen Castles, Mark J. Miller - The Age of Migration. *International Population Movements in the Modern World-Macmillan, Red Globe Press, Springer Nature* (2020).
- DGMM. (2021). About Irregular Migration. <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-hakkinda>
- Dimitriadi, A. (2018). Migration, Diasporas and Citizenship (R. Cohen & Z. L. Henry, Eds.). <https://doi.org/10.1007/978-3-319-52959-2>
- Directorate of Migration Management. (2021). Statistics.
- Doty, R. L. (2003). Anti-Immigrantism in Western Democracies.
- DW. (2020, June 30). 2.8 million people of Turkish origin live in Germany. <https://www.dw.com/tr/almanyada-28-milyon-t%C3%BCrkiye-k%C3%B6kenli-ya%C5%9F%C4%B1yor/a-54385723>
- EASO, E. A. S. O. (2016). Significant push/pull factors for determining of asylum-related migration : a literature review. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpegclefindmkaj/<https://euaa.europa.eu/sites/default/files/publications/The%20Push%20and%20Pull%20Factors%20of%20Asylum%20-%20Related%20Migration.pdf>
- Economist. (2019, February 9). H-1B visas do mainly go to Indian outsourcing firms. *Economist Magazine*.

- ECRI. (2001). CRI (2001) 6 SECOND REPORT ON THE UNITED KINGDOM. www.ecri.coe.int
- Edmond, & Charlotte. (2020, January 10). [www.weforum.org](https://www.weforum.org/agenda/2020/01/iom-global-migration-report-international-migrants-2020/). World Economic Forum. <https://www.weforum.org/agenda/2020/01/iom-global-migration-report-international-migrants-2020/>
- Ellermann, A. (2021). The Comparative Politics of Immigration: Policy Choices in Germany, Canada, Switzerland, and the United States. Cambridge University Press. <http://library.lol/main/2FD822FB3BDC31A97521F8551F2B4F2E>
- EMN. (2018). Asylum and Migration Glossary 6.0 Home Affairs. www.ec.europa.eu/emn
- Endo, I., Hirsch, S., Rogge, J., & Borowik, K. (2009). The United States-Honduras Remittance Corridor (World Bank Working Papers). The World Bank. <https://doi.org/10.1596/978-0-8213-8139-7>
- Entzinger, H. (1985). Return Migration in Western Europe: Current policy trends and their implications, in particular for the second generation. 23(2).
- Erlanger, S. (2002, May 5). The World; Europe's Identity Crisis. <https://www.nytimes.com/2002/05/05/weekinreview/the-world-europe-s-identity-crisis.html>
- Escribà-Folch, A., Meseguer, C., & Wright, J. (2021, June 2). Global Migration Drives Global Democracy. <https://www.foreignaffairs.com/articles/world/2021-06-02/global-migration-drives-global-democracy>
- Euronews. (2020, September 25). Greece accused of “pushing back” migrants at sea to Turkey. <https://www.euronews.com/2020/09/25/greece-accused-of-pushing-back-migrants-at-sea-to-turkey>
- Euronews. (2021, April 12). Online criticism grows over proposed French law banning hijab for children. <https://www.euronews.com/my-europe/2021/04/12/handsoffmyhijab-online-criticism-grows-over-proposed-french-law-banning-hijab-for-children>
- Euronews. (2021a, August 26). Afghan in France with suspected Taliban links convicted of leaving surveillance. <https://www.euronews.com/2021/08/24/evacuated-afghan-citizen-arrested-in-france-for-suspected-taliban-links-uk-reports-similar>
- Euronews. (2021b, August 28). Afghan in France with suspected Taliban links convicted of leaving surveillance. <https://www.euronews.com/2021/08/24/evacuated-afghan-citizen-arrested-in-france-for-suspected-taliban-links-uk-reports-similar>
- Eurostat. (2016). Record number of over 1.2 million first time asylum seekers registered in 2015.

- Faist, T. (2007). Dual Citizenship in Europe.
- Favell, , Adrian. (2001). *Philosophies of Integration: Immigration and the Idea of Citizenship in France and Britain*: Vol. 2nd ed. Palgrave.
- Forbes, H. D. (2019). *Recovering Political Philosophy Series Editors* (T. W. Burns & T. L. Pangle, Eds.). <http://www.palgrave.com/gp/series/14517>
- Fortier, A.-M. (2000). *Migrant Belongings;Memory, Space, Identity*.
- Freedman, J., Kivilcim, Z., & Baklacioğlu, N. Ö. (2017). *A Gendered Approach to the Syrian Refugee Crisis*.
- Geddes, Andrew., & Shelton, Peter. (2016). *& migration the politics of in europe immigration*.
- Gehrke, J. (2022, September 8). Federal officials sent Taliban ally to US amid evacuation chaos, audit shows. <https://www.washingtonexaminer.com/policy/defense-national-security/dhs-taliban-us-afghanistan-security-evacuation-chaos>
- Goc.gov.tr. (2018, September 13). *Temporary Protection in Law on Foreigners and International Protection*.
- Göç İdaresi. (2022, August 25). *Residence Permits*. <https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri>
- Goldbaum, C., & Akbary, Y. (2022, February 3). *Over a Million Flee as Afghanistan's Economy Collapses*.
- Goldbaum, C., & Faizi, F. (2021, July 31). *As Fears Grip Afghanistan, Hundreds of Thousands Flee*. <https://www.nytimes.com/2021/07/31/world/asia/afghanistan-migration-taliban.html>
- Gritzner, J. . A. (2007). *Afghanistan: Modern world nations* (2th.ed.).
- Guardian. (2021, August 23). *Turkey reinforces Iran border to block Afghan refugees*. <https://www.theguardian.com/world/2021/aug/23/turkey-reinforces-iran-border-to-block-afghan-refugees>
- Guiraudon, V., & Lahav, G. (2006). *Immigration Policy In Europe: The Politics of Control*: Vol. Virginie Guiraudon,. Taylor & Francis.
- Guo, S., & Wong, L. (2015). *Revisiting Multiculturalism in Canada* (Vol. 1).
- Hammar, T. (1990). *Democracy and Nation State: Aliens, Denizens and Citizens in a World of International Migration*.
- Harding, L., & Doherty, B. (2021, August 16). *This article is more than 1 year old Kabul airport: footage appears to show Afghans falling from plane after takeoff*.

<https://www.theguardian.com/world/2021/aug/16/kabul-airport-chaos-and-panic-as-afghans-and-foreigners-attempt-to-flee-the-capital>

Harper, L. (2014, January 24). Syrian women in Jordan at risk of sexual exploitation at refugee camps. Spiegel International. <https://www.theguardian.com/global-development/2014/jan/24/syrian-women-refugees-risk-sexual-exploitation>

Hathaway, J. C. (2005). *The Rights of Refugees Under International Law*.

Hatton, J. T., & Williamson, G. J. (1998). *Migration of Mass The Age*.

Henley & Partners. (2022). *Investment Migration Countries*. <https://www.henleyglobal.com/countries>

Henry, Z. L., & Wilpert, C. (2003). *Challenging Racism in Britain and Germany*. Palgrave.

Hoang, L. A., & Yeoh, B. (2015). *Transnational labour migration, remittances and the changing family in Asia*. Palgrave Macmillan.

Holtslag, J. W., Kremer, M., & Schrijvers, E. (2013). *The future of labour migration in the European Union Making Migration Work Making Migration Work*. www.aup.nl

Hussaini, J. (2021). Türkiye'deki Afganistanlı göçmenlerin zorlukları ve fırsatları.

IOM. (2004). *International Migration law*.

IOM. (2014). *Transition, crisis and mobility in afghanistan: rhetoric and reality*. <http://www.iom.int>

IOM. (2016, April 19). *IOM Releases Global Migration Trends 2015 Factsheet*. <https://www.iom.int/news/iom-releases-global-migration-trends-2015-factsheet>

IOM. (2018, June 18). *Migrants and Refugees Increasingly Choosing Turkey as Final Destination*. <https://rovienna.iom.int/news/migrants-and-refugees-increasingly-choosing-turkey-final-destination>

IOM. (2019). *Glossary on Migration: International Migration Law*. www.iom.int

IOM. (2021). *Key Migration Terms*. <https://www.iom.int/key-migration-terms>

Irving, J., Mohapatra, S., & Ratha, D. (2010). *Migrant Remittance Flows: Findings from a Global Survey of Central Banks*. <https://doi.org/10.1596/978800821338360055>

Jaghori, M. (2021). Türkiye'deki Afganistanlı göçmenlerin zorlukları ve fırsatları.

Janmyr, M. (2014). *Protecting Civilians in Refugee Camps: Unable and Unwilling States, UNHCR and International Responsibility (Vol. 1)*.

- Jansen, Y. (2013). Secularism, Assimilation and the Crisis of Multiculturalism. www.imiscoe.org.
- Jauhar, J. B., Bashawir, A., Ghani, A., & Islam, R. (2016). Brain Drain Propensity for Malaysian Professionals to Leave for Singapore.
- Johnston, R. (1969). The Assimilation Myth: A Study of Second Generation Polish Immigrants in stern Australia. In *The Assimilation Myth*. Springer Netherlands. <https://doi.org/10.1007/978-94-011-7750-4>
- Joly, D. (2016). International Migration in the New Millennium: Global Movement and Settlement.
- Joppke, C., & Morawska, E. (2001). *Toward Assimilation and Citizenship: Immigrants in Liberal Nation-States*. Palgrave.
- Joppke, C., & Morawska, E. (2014). *Citizenship in a global world : comparing citizenship rights for aliens*. Palgrave.
- Kampmark, B. (2020, December 16). Selling Australia's offshore detention regime to the world. <https://www.denmarknews.net/news/267266917/selling-australias-offshore-detention-regime-to-the-world>
- Kapur, D. (2010). *Diaspora, Development, and Democracy*.
- Karaca, N. (2021, August 3). Jandarma ekiplerinin durdurduğu tırın dorsesinde 300 düzensiz göçmen yakalandı. Jandarma ekiplerinin durdurduğu tırın dorsesinde 300 düzensiz göçmen yakalandı
- Karimi, A. G. (2021). Türkiye'deki Afganistanlı göçmenlerin zorlukları ve fırsatları.
- Kaya, A. (2009). *Islam, Migration and Integration: The Age of Securitization* (Z. L. Henry & D. Joly, Eds.; 1.). Palgrave Macmillan.
- Kaye, D. D. (2018, May 10). The Strategic Fallout of U.S. Withdrawal from the Iran Deal. <https://www.rand.org/blog/2018/05/the-strategic-fallout-of-us-withdrawal-from-the-iran.html>
- Keeley, B. (2009). *OECD Insights: International Migration – The human face of globalisation*.
- Kelsey, R. (2019, January 11). Asylum seekers, migrants or refugees: Which word is correct? BBC.
- Kern, S. (2016, July 29). *Germany: No Change to Open-Door Migration Policy*. Gatestones Institute.
- Khorrami, L. M. (2021). Türkiye'deki Afganistanlı göçmenlerin zorlukları ve fırsatları.

- Kingsley, P., & Shoumali, K. (2021, October 26). Taking Hard Line, Greece Turns Back Migrants by Abandoning Them at Sea. <https://www.nytimes.com/2020/08/14/world/europe/greece-migrants-abandoning-sea.html>
- Kireyev, A. (2006). The Macroeconomics of Remittances - The Case of Tajikistan: Alexei Kireyev; IMF Working Paper 06/2; January 1, 2006.
- Kirisci, K. (2001, November 1). Turkey: A Transformation from Emigration to Immigration. <https://www.migrationpolicy.org/article/turkey-transformation-emigration-immigration/>
- Kirisci, K. (2003, November 1). Turkey: A Transformation from Emigration to Immigration. Migration Policy Institute . <https://www.migrationpolicy.org/article/turkey-transformation-emigration-immigration>
- Kneebone, S. (2009). Refugees, Asylum Seekers and the Rule of Law.
- Koser, K. (2007). International Migration: A Very Short Introduction.
- Kostakopoulou, D. (2008). The Future Governance of Citizenship: Law in Context.
- Krajewska, M. (2017). Documenting Americans: A Political History Of National ID Card Proposals In The United States.
- Krämer, A., & Fischer, F. (2019). Migration, Minorities and Modernity 4 Refugee Migration and Health Challenges for Germany and Europe. <http://www.springer.com/series/13092>
- Kymlicka, W. (1995). Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights.
- Kymlicka, Will. (1998). Finding our way : rethinking ethnocultural relations in Canada. Oxford University Press.
- Loescher, G., Betts, A., & Milner, J. (2008a). The United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR): The Politics and Practice of Refugee Protection into the Twenty-First Century.
- Loescher, G., Betts, A., & Milner, J. (2008b). The United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR): The Politics and Practice of Refugee Protection into the Twenty-First Century.
- Lopez, S. L. (2015). The Remittance Landscape.
- Malsin, J. (2021). Turkey's Central Bank Says Financial System Is Strong Despite Lira Crisis. <https://www.wsj.com/articles/turkeys-central-bank-says-financial-system-is-strong-despite-lira-crisis-11637925186>

- Marquardt, E. (2020). Persons with disabilities being neglected in Afghanistan. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-9-2020-005913_EN.html
- Martínez, J. D. L., Endo, I., & Barberis, C. (2006). The Germany-Serbia Remittance Corridor: Challenges of Establishing a Formal Money Transfer System (80).
- Mashal, M. (2021). Taliban and U.S. Strike Deal to Withdraw American Troops From Afghanistan. <https://www.nytimes.com/2020/02/29/world/asia/us-taliban-deal.html>
- Masocha, S. (2015). Asylum Seekers, Social Work and Racism. <https://doi.org/10.1057/9781137415042.0001>
- Mcauliffe, M., & Triandafyllidou, A. (2022). Word migration report 2022. International Organization for Migration (IOM).
- Mcdonald, W. F., Hall, M., & Davies, P. (2018). The criminal victimization of immigrants. <http://www.palgrave.com/gp/series/14571>
- McKernan, B. (2021, April 14). Denmark strips Syrian refugees of residency permits and says it is safe to go home. <https://www.theguardian.com/world/2021/apr/14/denmark-revokes-syrian-refugee-permits-under-new-policy>
- Mclemore, S. D. (1970). Simmel's "Stranger": A Critique of the Concept. In Source: The Pacific Sociological Review (Vol. 13, Issue 2).
- Menz, G., & Caviedes, A. (2010). Labour Migration in Europe. In Labour Migration in Europe. Palgrave Macmillan UK. <https://doi.org/10.1057/9780230292536>
- Ministry for Foreign Affairs-Sweden. (2017, February 23). Facts about migration, integration and crime in Sweden. <https://www.government.se/articles/2017/02/facts-about-migration-and-crime-in-sweden/>
- Mirziai, H. (2021). Türkiye'deki Afganistanlı göçmenlerin zorlukları ve fırsatları. *Mulakat*.
- Mitarachi, N. (2021, June 7). Greek legislation designates Turkey as a safe third country, for the first time. This decision is for asylum seekers from Syria, Afghanistan, Pakistan, Bangladesh and Somalia. Asylum Service.
- MMA. (2019). Procedures. <https://migration.gov.gr/en/ris/diadikasies/>
- Morales, T. (2018, December 11). What Are the Drivers of Anti-Immigration Sentiment? <https://chicagopolicyreview.org/2018/12/11/what-are-the-drivers-of-anti-immigration-sentiment/>
- Mulcahy, S. (2011). Europe's Migrant Policies: Illusions of Integration.

- Munyar, V. (2019, August 2). Unregistered Syrians, illegal migrants sent from Istanbul. Hurriyetsdailynews.
- Murphy, Cliodhna., Geoffrey, C., Samantha, C., Arakaki, O., & Juss, S. (2014). Immigration, integration and the law : the intersection of domestic, EU and international legal regimes (A. Abass & F. Ippolito, Eds.). .
- Musawi, S. A. (2021). Türkiye'deki Afganistanlı göçmenlerin zorlukları ve fırsatları.
- Nadeau, B. L. (2018, February 1). 'Migrants are more profitable than drugs': how the mafia infiltrated Italy's asylum system. The Guardian . <https://www.theguardian.com/news/2018/feb/01/migrants-more-profitable-than-drugs-how-mafia-infiltrated-italy-asylum-system>
- National Center for Education Statistics. (2020). Foreign students enrolled in institutions of higher education in the United States, by continent, region, and selected countries of origin: Selected years, 1980-81 through 2019-20. https://nces.ed.gov/programs/digest/d20/tables/dt20_310.20.asp
- Navarro, A. (2009). The immigration crisis : nativism, armed vigilantism, and the rise of a countervailing movement. AltaMira Press.
- Nicholson, F., & Kumin, J. (2017). A guide to international refugee protection and building state asylum systems. <https://www.unhcr.org/publications/legal/3d4aba564/refugee-protection-guide-international-refugee-law-handboo-parliamentarians.html>
- OECD. (2005). Migration, remittances and development. Organisation for Economic Co-operation and Development.
- OECD. (2020). 2020 Annual International Migration and Forced Displacement Trends and Policies Report to the G20.
- OECE. (2019). International Migration Outlook 2019 43RD EDITION.
- OHCHR. (1951, July 28). Convention relating to the Status of Refugees. United Nations Conference of Plenipotentiaries on the Status of Refugees and Stateless Persons Convened under General Assembly Resolution 429 (V) of 14 December 1950.
- Olsen, M. J. (2021, June 3). Danish lawmakers approve plan to locate asylum center abroad. <https://apnews.com/article/united-nations-africa-europe-migration-government-and-politics-a199bb4b9990696a857eeb40f455cb25>
- O'Neill, A. (2022, May 4). Afghanistan: Total population from 2010 to 2020.
- Oxforddictionary. (2021). Migration. In oxfordlearnersdictionaries.
- Özden, Ç., & Schiff, M. (2006). International Migration, remittances, and the Brain Drain.

- Öz, M. (2021, August 28). Kaç Suriyeli Türk vatandaşı yapıldı.
- ÖZTÜRK R., (2015) Afganistandaki Eski Türk İdareleri ve Bunların Özbek Şairlerinin Kimlik Algılamalarındaki Yeri , Türkiye Araştırmaları Dergisi, Sayı, 37
- Papila, N. (2015). New Models of Brain Circulation: Half-time in the US and Half-time in Turkey --Is this a real possibility? <http://www.tassausa.org/Newsroom/item/2124/Crossing-the-Bridge---March-2015>
- Parikh, T. (2017, March 30). The EU's Other Migration Problem: Brain Drain in Central and Eastern Europe. Foreign Affairs. <https://www.foreignaffairs.com/europe/eus-other-migration-problem>
- Pasaport Index. (2022). Afghanistan Pasaport Dashboard. <https://www.passportindex.org/passport/afghanistan/>
- Peteet, J. Marie. (2005). Landscape of hope and despair : Palestinian refugee camps. University of Pennsylvania Press.
- Pfeffer, D. (2015). Group Integration and Multiculturalism: Theory, Policy, and Practice.
- Pickering, S., & Ham, J. (2015). The Routledge Handbook on Crime and International Migration.
- Pido, E. J. (2017). Migrant Returns: Manila, Development, and Transnational Connectivity.
- Pierce, S., & Gelatt, J. (2018). Executive Summary Evolution of the H-1B: Latest Trends in a Program on the Brink of Reform. www.uscis.gov/tools/reports-studies/reports-and-studies.
- Pinkerton, C. , McLaughlan, G., & Salt, J. (2004). Sizing the Illegally Resident Population in the Uk.
- Priestley, H. I. (2018). France Overseas: A Study of Modern Imperialism: Vol. Vol.13.
- Putz, U. (2013, November 12). Syrian Refugees Sell Organs to Survive. Spiegel International. <https://www.spiegel.de/international/world/organ-trade-thrives-among-desperate-syrian-refugees-in-lebanon-a-933228.html>
- Qureshy, I. (2018, August 31). From Kunduz to Istanbul: Afghan refugees in Turkey. TRTWorld.
- Rakotonarivo, A. (2019, December 8). Today is International Migrants Day. As migration draws increasing attention globally, what do we know about the millions of international migrant workers? <https://ilostat.ilo.org/are-migrants-also-successful-in-the-labour-market/>

- Ray, J. (2022, April 4). Taliban Returns, Majority of Afghans Seek an Exit. Gallup. <https://news.gallup.com/poll/391499/taliban-returns-majority-afghans-seek-exit.aspx>
- RCA. (2020, May 20). Detention of people seeking asylum in Australia. <https://www.refugeecouncil.org.au/detention/>
- Rex, J. (1996). *Ethnic Minorities In The Modern Nation State: Theory of Multiculturalism and Political Integration*.
- Rietig, V., & Müller, A. (2016, July 31). The New Reality: Germany Adapts to Its Role as a Major Migrant Magnet. <https://www.migrationpolicy.org/article/new-reality-germany-adapts-its-role-major-migrant-magnet?gclid=CjwKCAjwos->
- Rita Chin, R., Fehrenbach, H., Eley, G., & Grossmann, A. (2009). *After the Nazi Racial State*.
- RT. (2021, August 12). Collective punishment: Rioters in Turkish capital target Syrian refugees after teen is stabbed to death. <https://www.rt.com/news/531882-ankara-riot-syrian-refugees/>
- Sahay, A. (2009). *Anjali Sahay - Indian Diaspora in the United States_ Brain Drain or Gain_-Lexington Books (2009)*.
- Sayad, A. (2004). *The Suffering of the Immigrant*.
- Sayeh, A., & Chami, R. (2020, June). The COVID-19 pandemic threatens to dry up a vital source of income for poor and fragile countries. <https://www.imf.org/Publications/fandd/issues/2020/06/COVID19-pandemic-impact-on-remittance-flows-sayeh>
- Schenker, M. B., Castañeda, X., & Rodriguez-Lainz, A. (2014). *Migration and Health A Research Methods Handbook*.
- Schnell, M. (2021, August 12). Iran closes border to fleeing Afghans. <https://thehill.com/policy/international/568421-iran-closes-border-to-fleeing-afghans/>
- Schunck, R. (2014). *Transnational Activities and Immigrant Integration in Germany*. <http://www.springer.com/series/8811>
- Sevinç, H., Özkan, B., Rakipoğlu, Z., & Küçük, E. (2021, August 20). Cumhurbaşkanı Erdoğan: Türkiye'de şu anda emniyet kayıtlarımızda ve kayıt dışı 300 bin Afganistanlı göçmen söz konusudur. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/cumhurbaskani-erdogan-turkiyede-su-anda-emniyet-kayitlarimizda-ve-kayit-disi-300-bin-afganistanli-gocmen-soz-konusudur/2341249>
- Seyhan, Y. (2017). *The Evolution Of Afghan Migration In Istanbul*.

- Shih, G., Masih, N., & Lamothe, D. (2021, August 26). The story of an Afghan man who fell from the sky. <https://www.washingtonpost.com/world/2021/08/26/story-an-afghan-man-who-fell-sky/>
- Shintaro, A. (2016). Macro determinants of Migration: Review and Analysis. *South Asian Migration Studies*, 16(1), 2016.
- Silver, L., Devlin, K., & Huang, C. (2021, April 3). Most Americans Support Tough Stance Toward China on Human Rights, Economic Issues. <https://www.pewresearch.org/global/2021/03/04/most-americans-support-tough-stance-toward-china-on-human-rights-economic-issues/>
- Simmel, G. (1964). *The Sociology of Georg Simmel*.
- ŞİMŞİR N. Bilal. (2019). *Atatürk ve Afganistan*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları
- Solimano, A. (2010). *International Migration in the Age of Crisis and Globalization: Historical and Recent Experiences*.
- Staff Correspondent. (2021, August 15). Pakistan closes Torkham border after Taliban advances. <https://www.pakistantoday.com.pk/2021/08/15/pakistan-closes-torkham-border-after-taliban-advances/>
- Taylor, C., Gutmann, Amy., & Taylor, C. (1994). *Multiculturalism : examining the politics of recognition*. Princeton University Press.
- T.C: Dışişleri Bakanlığı, <https://ua.mfa.gov.tr/>
- TC. içişleri bakanlığı. (2022, March 28). Türk Vatandaşlığının Kazanılması. <https://nvi.gov.tr/turk-vatandasliginin-kazanilmasi>
- TCMB. (2022, March 22). Gösterge Niteliğindeki Merkez Bankası Kurları. https://www.tcmb.gov.tr/kurlar/kurlar_tr.html
- T.C. Mevzuat Bilgi Sistemi. (2021, November 20). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası . <https://mevzuat.gov.tr/#anayasa>
- The World Bank. (2021, August 15). The World Bank In Afghanistan. <https://www.worldbank.org/en/country/afghanistan/overview#1>
- Tirkyakian, Edward. A. (1973). Sociological Perspectives On The Stranger. *An Interdisciplinary Journal*, 56(1).
- Triandafyllidou, A. (2013). Irregular Migrant Domestic Workers in Europe Who Cares?
- Triandafyllidou, A., & Maroukis, T. (2012). Migrant Smuggling: Irregular Migration from Asia and Africa to Europe.
- TÜİK. (2020, December 5). Unemployment rate 2020. Turkish Statistical Institute.

- TÜİK. (2021a, March 18). İstatistiklerle Yaşlılar, 2020.
- TÜİK. (2021b, November 16). İşgücü İstatistikleri, III. Çeyrek: Temmuz - Eylül, 2021. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-III.-Ceyrek:-Temmuz---Eylul,-2021-37547>
- Twomey, P., & Nicholson, F. (1999). Refugee Rights and Realities.
- UN. (2021). Universal Declaration of Human Rights. <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>
- UNHCR. (2002, February 1). UNHCR. <https://www.unhcr.org/publications/brochures/3b779dfe2/protecting-refugees-questions-answers.html>
- UNHCR. (2014). Global Action Plan to End Statelessness.
- UNHCR. (2020a). TURKEY 2020 Operational Highlights. www.unhcr.org
- UNHCR. (2020b). UNHCR-Greece. <https://www.unhcr.org/greece.html>
- UNHCR. (2020c, June 25). UNHCR Turkey Stats.
- UNHCR. (2020d, August 18). Figures at a Glance. <https://www.unhcr.org/ke/figures-at-a-glance>
- UNHCR. (2021a). UNHCR Global Trends 2021. <https://www.unhcr.org/flagship-reports/globaltrends/globaltrends2019/>
- UNHCR. (2021b). Update on budgets and funding (2020-2021) Summary.
- UNHCR. (2021c). Alternatives to Camps. UNHCR. <https://www.unhcr.org/tr/en/camp-support>
- UNHCR. (2021d). Refugees and Asylum Seekers in Turkey. <https://www.unhcr.org/tr/en/refugees-and-asylum-seekers-in-turkey>
- UNHCR. (2021e, March 21). UNHCR Statement on the Government of Kenya's intention to close Dadaab and Kakuma refugee camps. <https://www.unhcr.org/ke/19849-unhcr-statement-on-the-government-of-kenyas-intention-to-close-dadaab-and-kakuma-refugee-camps.html>
- UNHCR. (2021f, June 16). UNHCR Global Trends 2021.
- UNHCR. (2021g, November5). UNHCR - Afghanistan. <https://www.unhcr.org/afghanistan.html>
- UNHCR. (2021h, December). Refugee Camps. <https://www.unrefugees.org/refugee-facts/camps/>

- UNHCR. (2021i, December 15). Resettlement Data. <https://www.unhcr.org/resettlement-data.html>
- UNHCR. (2022a). UN Conventions on Statelessness. <https://www.unhcr.org/un-conventions-on-statelessness.html>
- UNHCR. (2022b, June 30). Syria Regional Refugee Response. <https://data.unhcr.org/en/situations/syria/location/51>
- United Nation. (2021). Least Developed Country Category: Afghanistan Profile. <https://www.un.org/development/desa/dpad/least-developed-country-afghanistan.html>
- United Nations. (1998). Recommendations on Statistics of International Migration, Revision 1 (E.98.XVII. 14; M, No. 58, Rev.1).
- Van Naerssen, T., Spaan, E., & Zoomers, A. (2008a). Global Migration and Development. <http://library.lol/main/4091A478A892E6E362674BAA4899A8B5>
- Van Naerssen, T., Spaan, E., & Zoomers, A. (2008b). Global Migration and Development.
- William, D., Sam, G., Camber, R., & Nicol, M. (2021, September 11). Armed police arrest married Afghan father, 33, in Manchester as a suspected Taliban terrorist after RAF rescued him from Kabul. <https://www.dailymail.co.uk/news/article-9978229/Armed-police-arrest-Afghan-special-forces-commando-Manchester-hotel-quarantining.html>
- Williams, D., Greenhill, S., Camber, R., & Nicol, M. (2021, September 11). Armed police arrest married Afghan father, 33, in Manchester as a suspected Taliban terrorist after RAF rescued him from Kabul. <https://www.dailymail.co.uk/news/article-9978229/Armed-police-arrest-Afghan-special-forces-commando-Manchester-hotel-quarantining.html>
- Wingens, M., Windzio, M., Valk, H. de, & Aybek, C. (2011). A Life-Course Perspective on Migration and Integration.
- Woetzel, J., Madgavkar, A., Rifai, K., Mattern, F., Bughin, J., Manyika, J., Elmasry, T., Lodovico, A. di, & Hasyagar, A. (2016, November 30). Migration has become a flashpoint for debate in many countries. McKinsey Global Institute.
- World Bank. (2017, November 16). Migration and Remittances Data. <https://www.worldbank.org/en/topic/migrationremittancesdiasporaissues/brief/migration-remittances-data>
- World Bank. (2020a). COVID-19 Crisis Through a Migration Lens. www.KNOMAD.org.
- World Bank. (2020b). Personal remittances, received (% of GDP).

World Bank. (2020c, December 25). Personal remittances, received (% of GDP) - Afghanistan. <https://data.worldbank.org/indicator/BX.TRF.PWKR.DT.GD.ZS?locations=AF>

World Bank. (2021a). Use of Financial Services (World Bank).

World Bank. (2021b). Countries and Economies. <https://data.worldbank.org/country>

World Bank. (2022, March 15). New World Bank Survey Offers a Snapshot of Living Conditions in Afghanistan. <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2022/03/15/new-world-bank-survey-offers-a-snapshot-of-living-conditions-in-afghanistan>

World Data Atlas: <https://knoema.com/atlas/Afghanistan>

www.goc.gov.tr. (2021, November 25). Düzensiz Göç. <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler>

www.goc.gov.tr. (2022a, March 28). İkamet İzinleri. <https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri>

www.goc.gov.tr. (2022b, April 15). Yılbaşından Bugüne Kadar 21.087 Düzensiz Göçmen Sınır Dışı Edildi. <https://www.goc.gov.tr/yilbasindan-bugune-kadar-21087-duzensiz-gocmen-sinir-disi-edildi>

www.mfa.gov.tr. (2021, June 23). Turkey-Afghanistan Bilateral Political Relations. https://www.mfa.gov.tr/turkey_afghanistan-bilateral-political-relations.en.mfa

www.statista.com: <https://www.statista.com/statistics/455773/urbanization-in-afghanistan/>.

[www.worldbank.org:https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL.FE.ZS?locations=AF](https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL.FE.ZS?locations=AF)

Yavuz Elveren, A. (2018). BRAIN DRAIN AND GENDER INEQUALITY IN TURKEY.

Zwetsloot, R., & Arnold, Z. (2021, April 23). Chinese Students Are Not a Fifth Column. Foreign Affairs. <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2021-04-23/chinese-students-are-not-fifth-column>

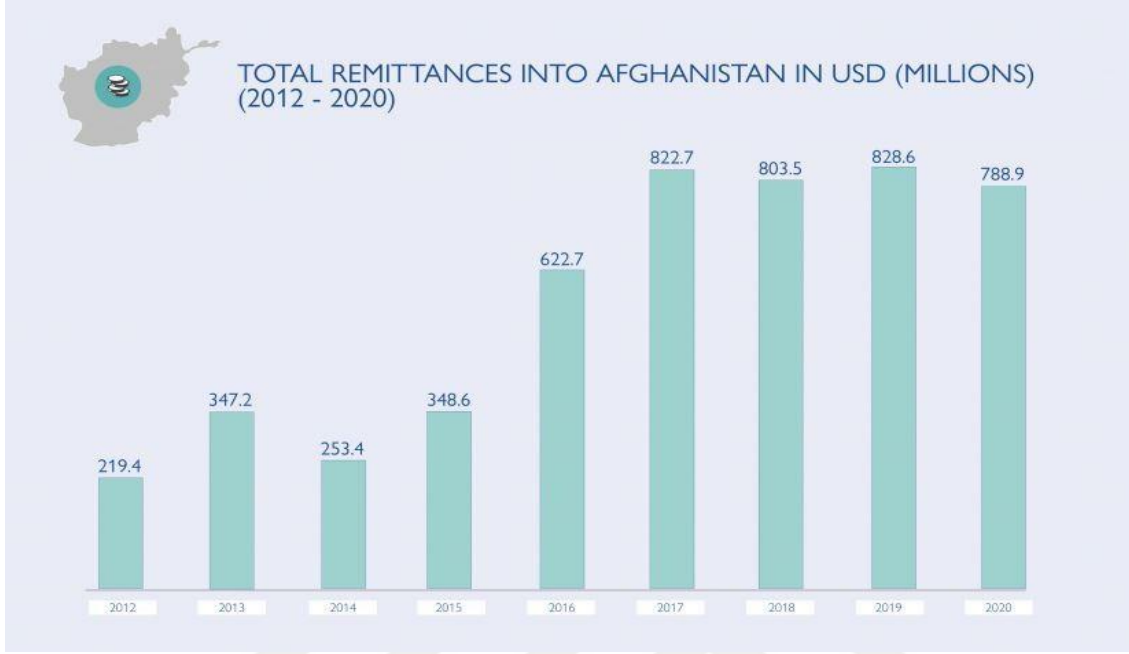
Raof, T. Mohammad. (2017). 11 Eylül 2001 Sonrası Afganistan'dan Türkiye'ye Göçler Ve Bunların Türkiye'ye Etkileri (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi) Sosyal Bilimler Enstitüsü

BİLEN Dilan. (2023). Afganistan'ın Ötekileri: Bölgesel Tarihi Ve Toplumsal Tezahürleri İle Afganistan Hazaralarının Türkiye'ye Göçü Munzur Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

- Öksüz N. Deniz. (2021). Afganistan'dan Batı Ülkelerine Göç Sürecinde Türkiye'nin Konumu: Trabzon'daki Afganlılar Üzerine Bir Araştırma (Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akman, Senem. (2021) Afganistan Uyraklı Kadın Sığınmacılarda Bir Göç Nedeni Olarak Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet Deneyimi: Fenomenolojik Bir Çalışma (Ondokuz Mayıs Üniversitesi) Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Bozkurt, Canan. (2019). Afganistanlı sığınmacı ve mültecilerin gündelik yaşam deneyimleri : Niğde örneği (Süleyman Demirel Üniversitesi) Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Günel, Seyhan. (2023). Effects Of Irregular Migration, Migrant Smuggling And Human Trafficking In South Asia On Türkiye: The Case Of Afghanistan (Social Sciences University Of Ankara) Institute For Area Studies.
- Göçmez, Ensar. (2022). Göç Ve Kente Uyum Sürecinde Kimlik İnşası Ve Din: Zeytinburnu Afganistan Özbekleri Örneği (Erciyes Üniversitesi) Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Mousavi. A. Sayed. (1998). The hazaras of Afghanistan: An Historical, Cultural, Economic and Political Study.

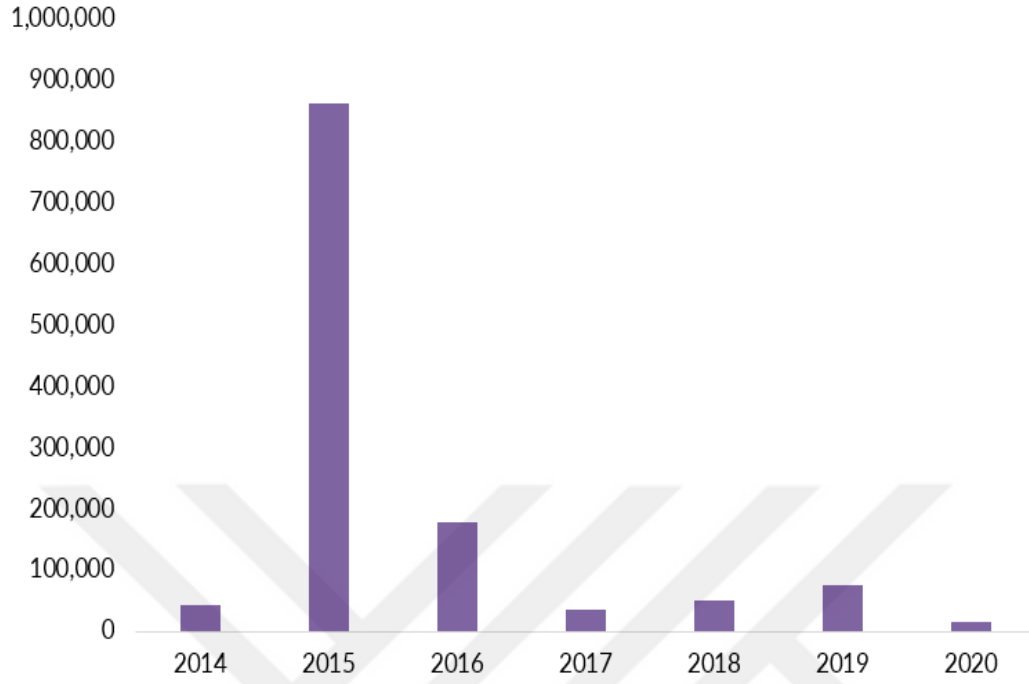
EK

Ek 1: Afganistan'a ABD Doları Olarak Toplam Havale (Milyon Olarak)

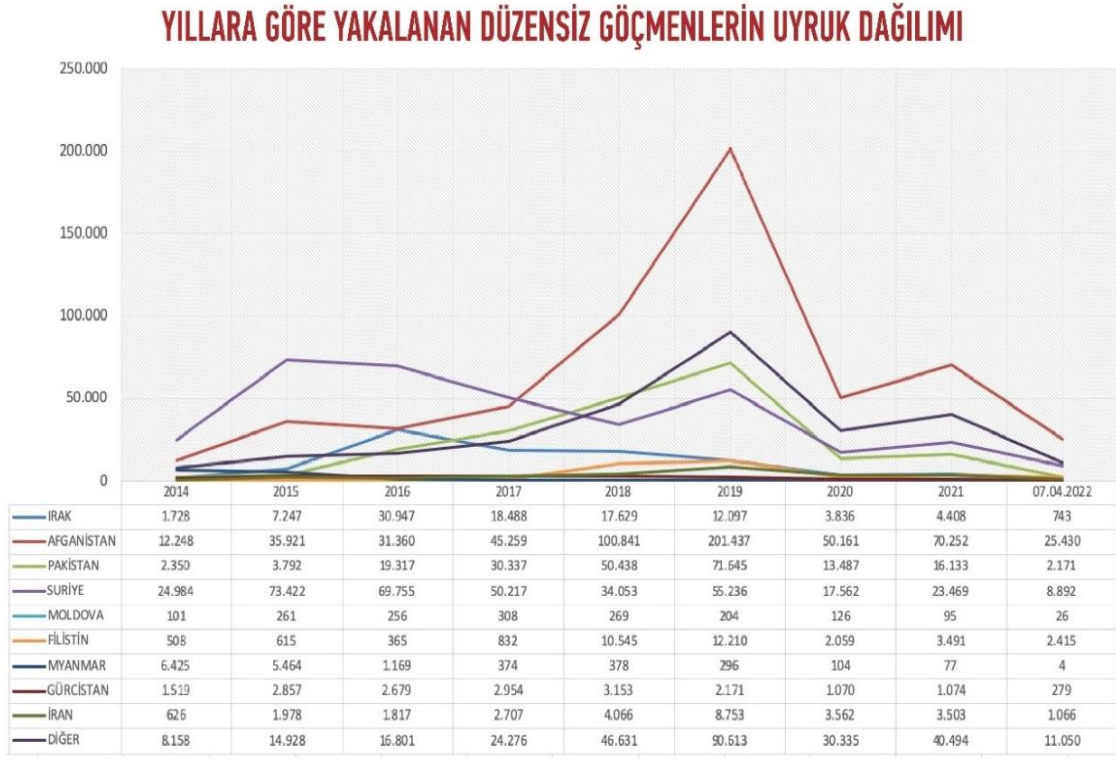
Kaynak: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.TRF.PWKR.CD.DT?locations=AF>. Erişim Tarihi: 28/09/2022..

Ek 2: 2014-2020 Yılları Arasında Yunanistan'a Göçmen Gelişleri

Kaynak: <https://data.unhcr.org/en/situations/mediterranean/location/5179>. Erişim Tarihi: 3/08/2021.

Ek 3: Türkiye'de 2014-2022 Yılları Arasında Yakalanan Belgesiz Göçmenlerin Uyruklarına Göre İstatistikleri

*07.04.2022 tarihi itibarıyla

Kaynak : <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler>. Erişim Tarihi: 19/02/2023.

Ek 4: Anket Çizelgesi Soruları

Türkiye'deki Afganistanlı Göçmenlerin Zorlukları ve Fırsatları

چالشها و فرصت های مهاجران افغانستانی در ترکیه

Jafar POUYA

(Sakarya Sosyoloji)

Sayın Katılımcı: Bu anket formu, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü sosyoloji bölümünde yürütülmekte olan doktora tez çalışmasına katkı sağlamak amacıyla tarafımdan hazırlanmıştır. Soruların doğru bir şekilde cevaplanması, araştırma sürecinin daha sağlıklı olmasını sağlayacaktır. İstanbul, Konya ve Trabzon illerinde Afganistanlı göçmenler ve mültecilerden elde edilecek veriler, göçmenlerin ve mültecilerin karşılaştıkları zorluklar ve fırsatlar incelenerek ortaya koymaya çalışacaktır. Elde edilecek olan veriler sadece bilimsel araştırma amaçlı kullanılacaktır. Katılımınız için Teşekkür ederim.

شرکت کننده گرامی: این پرسشنامه به منظور کمک به پایان نامه دکتری که در دانشکده جامعه‌شناسی مؤسسه علوم اجتماعی دانشگاه ساکاریا در حال انجام است، توسط بنده آماده شده است. پاسخ‌گویی صحیح به سؤالات، به فرایند تحقیق غنامندی بیشتری خواهد بخشید. داده‌هایی که از مهاجران و پناهندگان افغانستانی در استان‌های استانبول، کونیا و ترابزون به دست خواهد آمد، به بررسی چالشها و فرصت‌هایی که مهاجران و پناهندگان با آن روبرو هستند، پرداخته و سعی در شناسایی کردن چالشها و فرصتها خواهد داشت. داده‌های به دست آمده تنها برای تحقیقات علمی استفاده خواهد شد. با تشکر از شرکت شما.

Cinsiyet: جنسیت

☐ Kadın زن

☐ Erkek مرد

Medeni durumunuz? حالت مدنی؟

- ☐ Bekar
- ☐ Evli

سن: Yaşınız?

تحصیلات شما چیست؟ Eğitim durumunuz?

- ☐ Okula gitmedim درس نخواندم
- ☐ Orta okul متوسطه
- ☐ Lise mezunu فارغ التحصیل لیسسه
- ☐ Lisans لیسانس
 - ☐ Yüksek lisans ماستر

قومیت شما چیست؟ Etnik kökeniniz nedir?

- ☐ Pahstun
- ☐ Tajik
- ☐ Hazara
- ☐ Özbek ve Türkmen
- ☐ Diğer etnikler

در افغانستان چه شغلی داشتید؟ Afganistadaki işiniz neydi?

- ☐ Öğrenci متعلم و دانشجو
- ☐ Memur مامور
- ☐ Çiftçi زراعت پیشه
- ☐ İşçi کارگر
- ☐ İşsiz بیکار

Afganistan'da aylık geliriniz ne kadardı?

- درآمد ماهانه شما در افغانستان چقدر بود
- ☐ 100\$

- ☐ 150\$
- ☐ 200\$
- ☐ 300\$
- ☐ 500\$ üzeri
- ☐ Gelirim yoktu عاید نداشتم

Afganistan'dan ayrılırken kaç yaşındaydınız ?

زمانی که افغانستان را ترک کردید چند سال داشتید؟

- ☐ 0 – 18
- ☐ 24 – 30
- ☐ 31 – 40
- ☐ بالای ۴۰ سال 40 üzeri

دلیل مهاجرت شما از افغانستان چی بود؟ Göç etmeniniz sebebi neydi?

- ☐ دلیل سیاسی Siyasi Sebep
- ☐ دلیل اقتصادی Ekonomik sebebi
- ☐ دلیل امنیتی Güvenlik sebebi
- ☐ دلیل مذهبی Dini sebebi

7. Afganistan'da güvenlik ve barış olacağını düşünüyor musunuz?

فکر می کنید در افغانستان امنیت و صلح بیاید؟

- ☐ Evet بلی
- ☐ Hayır خیر

8. Afganistan'da barış ve güvenlik sağlanırsa ülkenize dönecek misiniz?

اگر صلح و امنیت در افغانستان تامین شود دوباره به افغانستان می روید؟

9. Kimliğiniz nedir? اسناد اقامت

- ☐ Öğrenci kimliği
- ☐ göçmen Dözenli
- ☐ koruma uluslararası
- ☐ koruma geçici
- ☐ Kimliksiz (dözensiz göçmen) بدون اسناد اقامت

10. Türkiye'ye göç etmeniz nedeni? دلیل مهاجرت شما به ترکیه چیست؟

- ☐ kalmak için برای زندگی کردن
- ☐ Çalışmak برای کار کردن
- ☐ Avrupa ülkelerine ulaşmak için رفتن به کشورهای اروپایی
- ☐ Mülteci başvurusunda bulmak için بخاطر ثبت کمسپاریای عالی سازمان ملل برای
- ☐ Diğer sebepler için به دلیل دیگر

11. Türkiye'ye ne zaman giriş yaptınız? چه زمانی داخل کشور ترکیه شدید؟

- ☐ 2001 - 2010
- ☐ 2011- 2014
- ☐ 2015 - 2017
- ☐ 2018
- ☐ 2019
- ☐ 2020

12. Türkiye'ye yasal olarak mı yoksa yasadışı yollardan mı giriş yaptınız?

- آیا به صورت قانونی یا غیرقانونی وارد ترکیه شده اید؟
- ☐ Yasal yoluyla از راه قانونی
 - ☐ Yasadışı yoluyla از راه قاچاق

13. Afganistan'dan Türkiye'ye kaçak olarak geldiğiniz zaman yol parası ne kadar tutmuştur?

اگر به شکل قاچاق وارد ترکیه شدید از افغانستان تا ترکیه مصرف راه چقدر هزینه برداشت؟

- ☐ 500\$
- ☐ 800\$
- ☐ 1200\$
- ☐ 1500\$
- ☐ 2000\$

14. Hangi sektörde çalışıyorsunuz? در چه بخشی کار می کنند؟

- ☐ İnşaat ساختمانی
- ☐ Üretim şirketler شرکت های تولیدی
- ☐ Dükân ve mağaza دوکان و مغازه
- ☐ Diğer sektörler دیگر بخشها

15. Aylık geliriniz kaç? درآمد ماهانه شما چقدر است؟

- ☐ 200\$
- ☐ 300\$
- ☐ 400\$
- ☐ 500\$
- ☐ 700\$ üzeri/ بیشتر از

16. Afganistan'a aylık para gönderiyor musunuz? gönderirseniz aylık ne kadardır?

پول به افغانستان ماهانه می فرستید؟ اگر می فرستید ماهانه چقدر است؟

- ☐ Evet بلی
- ☐ Hayır خیر

گر جواب شما بلی است ise Cevabiniz evet

- ☐ 100\$

- ☐ 200\$
- ☐ 300\$
- ☐ 400\$

17. Türkiye'deki hayat şartlarından memnun musunuz?

از شرایط زندگی کردن در کشور ترکیه راضی هستید؟

- ☐ Memnunum راضی استم
- ☐ Memnunum değilim راضی نیستم
- ☐ Kararsızım نمیدانم

18. İşvereninizin size ödemeyi reddettiği durumlarla karşılaştınız mı?

با موردی بر خوردید که صاحب کار شما از پرداخت دستمزد خودداری کرده باشد؟

- ☐ Evet بلی
- ☐ Hayır خیر

19. Türkiye'de kaldığınız süre boyunca herhangi bir nakit yardım veya destek

aldınız mı?

در جریان اقامت در ترکیه از نهادهای کمک نقدی یا کمکی های بشری دریافت کردید؟

- ☐ Evet بلی
- ☐ Hayır خیر

اگر جواب شما بلی است ise Ceveabiniz evet

- ☐ Kızılay هلال احمر ترکیه
- ☐ Vakıflar بنیادهای خیریه
- ☐ BMMYK/IOM کمسیریای عالی سازمان ملل برای مهاجران و سازمان مهاجرت بین المللی
- ☐ Afghanistan Cumhuriyet Devleti دولت جمهوری اسلامی افغانستان
- ☐ Dernekler انجمن ها

20. Türkçe biliyor müsünüz? زبان ترکی را می فهمید؟

- ☐ Biliyorum می فهمم
- ☐ Bilmiyorum نمی فهمم

21. Sağlık Sığortanız var mı? آیا بیمه صحتی دارید؟

- ☐ Evet بلی
- ☐ Hayır خیر

22. Sağlık sigortası meselesi nedeniyle hastaneye gidemediğiniz bir durumla karşılaştınız mı?

با موردی سر خوردید که نیاز به شفاخانه رفتن داشتید اما به مشکل بیمه صحتی سرخورده باشید؟

- ☐ Evet بلی
- ☐ Hayır خیر

23. Göç olayını nasıl algılıyorsunuz? پدیده مهاجرت را چگونه ارزیابی می کنید؟

- ☐ Tehdit olarak به عنوان یک تهدید
- ☐ Fırsat olarak به عنوان یک فرصت
- ☐ Hem tehdit hem de fırsat olarak هم فرصت و هم تهدید
- ☐ Fikrim yok نظری ندارم

24. Göç etme kararınızda kimler karar vermiştir?

در تصمیم گیری مهاجرت شما کی ها نقش داشت؟

- ☐ Kişisel kararı تصمیم شخصی
- ☐ Aile kararı تصمیم فامیل

25. Türkiye'de karşılaştığınız zorluklar nelerdir? چالش های شما در ترکیه کدامند؟

چالش ها را به ترتیب اهمیت انتخاب کنید Zorlukları önem sırasına göre seçin

- Sınır dışı edilme ① ② ③ ④ ⑤
اخراج شدن با دیپورت
- Oturma izninin uzatılmaması ① ② ③ ④ ⑤
تمدید نشدن اقامت
- İş bulamama ① ② ③ ④ ⑤
کار پیدا نکردن
- Göç belirsizliği durumu ① ② ③ ④ ⑤
بی سرنوشتی وضعیت مهاجرت
- Geçim masraflarını karşılayamama ① ② ③ ④ ⑤
تامین نکردن مخارج زندگی

26. Türkiye'deki fırsatlarınız nelerdir? فرصت های شما در ترکیه کدامند؟

چالش ها را به ترتیب اهمیت انتخاب کنید Zorlukları önem sırasına göre seçin

- Avrupa'ya ulaşmak ① ② ③ ④ ⑤
رفتن به اروپا
- Türkiye'de ikamet izni almak ① ② ③ ④ ⑤
گرفتن اجازه اقامت در ترکیه
- Türk vatandaşlığı kazanma ① ② ③ ④ ⑤
گرفتن تابعیت ترکیه
- Geliri artırmak ① ② ③ ④ ⑤
بلند بردن عاید
- İş bulmak ① ② ③ ④ ⑤
پیدا کردن شغل

27. Aşağıdaki meselelerle karşılaştınız mı? به مشکلات زیر مواجه شدید؟

- ☐ Evet بلی
- ☐ Hayır خیر
- ☐ Kısmen قسماً

اگر پاسخ مثبت است، مشکلات شما مرتبط است؟ Cevabınız evet ise meseleniniz bununla ilgilidir?

- Farklı kültür مختلف فرهنگ
- Farklı hayat tarzı سبک زندگی متفاوت
- Farklı dil زبان متفاوت

28. Türkiye'de yeni bir hayat tarzına uyum sağlamak için gereken en önemli değişiklikler nelerdir?

- مهمترین تغییرات برای سازگاری با سبک زندگی جدید در ترکیه چیست؟
- ☐ Yeni dil öğrenmek یاد گرفتن زبان جدید
 - ☐ Yeni yasaları ve kuralları öğrenmek عیار کردن با قوانین و مقررات جدید
 - ☐ Yerel yemeklere alışmak عادت کردن به غذاهای محلی
 - ☐ Hiçbir değişiklik fark edilmemiştir تغییرات احساس نگردید

29. Yaşadığınız Şehirde düzensiz göçmenler engel olmadan özgürce gezebilir mi?

- آیا مهاجران غیر قانونی یا بدون اسناد در شهری که زندگی می کنید بدون کدام مانع رفت و آمد کرده می تواند؟
- ☐ Evet بلی
 - ☐ Hayır خیر

30. Yerel halkın davranış ve tavırlarından memnun musunuz?

- آیا از رفتار و نگرش مردم ترکیه نسبت به مهاجرین افغانستانی راضی هستید؟
- ☐ Evet بلی
 - ☐ Hayır خیر

31. Türk vatandaşlığı karşılığında Afganistan vatandaşlığından vazgeçmeye hazır mısınız?

- آیا حاضرید در مقابل تابعیت ترکی از تابعیت افغانستانی تان بگذرید؟
- ☐ Evet بلی
 - ☐ Hayır خیر

32. Türkiye'de ailenizle mi yoksa tek mı yaşıyorsunuz?

در ترکیه با فامیل زندگی می کنید یا تنها؟

☐ Ailemle بافامیل

☐ Tek تنها

32. Türkiye'de kalıcı ikamet izniniz olsa, Avrupa'ya gitmek mümkünse, Türkiye'de kalmayı mı yoksa ayrılmayı mı tercih edersiniz?

در صورت داشتن اقامت دائمی در ترکیه و امکان رفتن به اروپا میسر شود ترجیح می دهید در ترکیه بمانید یا بروید؟

☐ Gitmeyi tercih ediyorum من ترجیح می دهم بروم

☐ Kalmayı tercih ediyorum من ترجیح می دهم بمانم

33. Türk arkadaşınız var mı? دارید؟

☐ Var است

☐ Yok نیست

34. Geldğiniz şehre gelmek için nasıl bilgi aldınız?

چگونه برای آمدن به این شهری که هستید معلومات کسب کردید؟

☐ Akrabalar tarafından از طریق اقارب

☐ Arkadaşlar tarafından از طریق دوستان

☐ Sosyal Medyadan از طریق رسانه های اجتماعی

☐ Hiçbir bilgi almadan geldim. بدون داشتن معلومات امدم.

Katıldığınız için teşekkür ediyorum

از اشتراک شما تشکری می کنم

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Jafar POUYA	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Kabil Üniversitesi - Afganistan
Fakülte	Sosyal Bilimler
Bölümü	Sosyoloji ve Felsefe
Yüksek Lisans	
Üniversite	Osmania Üniversitesi - Hindistan
Enstitü Adı	Sanat Koleji (Arts College)
Anabilim Dalı	Sosyoloji
Programı	Hint Kültürel İlişkiler Konseyi (ICCR)
Makale ve Bildiriler	
1. Jafar Pouya (2022). The Causes of Afghan Immigration To Türkiye. Ortadoğu ve Göç, 12 (2), 286-311. DOI: 10.31834/ortadoguvegoc.1161495 2. Jafar Pouya (2022). The Challenges of Afghan Migrants in Türkiye. Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD), 8 (17), 275-295. doi.org/10.25306/skad.1140848	